

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Filologiczny
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa

Anna Budzińska

**Biblioteka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich
we Wrocławiu w latach 1950-2020.
Dzieje, organizacja i działalność**

praca doktorska napisana pod kierunkiem
dr hab. Bożeny Koredczuk, prof. UWr

Wrocław 2020

Składam serdecznie podziękowania Pani dr hab. prof. UW r Bożenie Koredczuk za wszechstronną pomoc i wskazówki podczas pisania niniejszej pracy oraz cierpliwość i wsparcie.

Dziękuję moim Bliskim, a szczególnie Mamie za wsparcie i zrozumienie.

Dziękuję za życzliwość, wszelką pomoc i udostępnienie materiałów:

Pani Dyrektor mgr Dominice Sidorskiej

Pani Dyrektor mgr Renacie Sławińskiej

Panu Doktorowi Janowi Dąbrowskiemu

Pani mgr Marii Kulińskiej

Pani mgr Małgorzacie Łuczak

Pani mgr Małgorzacie Podgórskiej

Pani mgr Justynie Zawadzie

Spis treści

Wykaz skrótów	10
Wstęp	11
1. Biblioteki akademickie jako przedmiot badań	12
2. Cel pracy	15
3. Założenia badawcze i tezy	16
4. Metody badawcze	17
5. Źródła do badań	18
6. Stan badań	19
6.1. Literatura dotycząca polskich zbiorów medycznych do 1945 r.	20
6.2. Publikacje o księgozbiorach lekarskich na Śląsku	28
6.3. Piśmiennictwo o bibliotekach naukowych w Polsce po 1945 r. ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek uczelni medycznych	31
6.4. Publikacje poświęcone Bibliotece AM/ UMW	36
7. Struktura pracy	38
Rozdział 1. Księgozbiory medyczne w dziejach nauki	44
1.1. Książka medyczna oraz wybrane biblioteki medyczne w tradycji bibliotekarstwa europejskiego - wybrane aspekty	44
1.2. Medycyna - definicja. Jej miejsce w strukturze nauki i klasyfikacji piśmiennictwa	49
1.3. Książka medyczna i czasopismo medyczne - definicja i typologia	56
1.4. Fakultety medyczne i ich biblioteki w polskich szkołach wyższych oraz towarzystwach naukowych lekarskich do 1939 r.	58
Rozdział 2. Księgozbiór lekarski w strukturze Biblioteki Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1811-1945	71
2.1. Powstanie i działalność Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu	71
2.1.1. Połączenie Leopoldiny we Wrocławiu z Viadriną we Frankfurcie nad Odrą	71
2.1.2. Reformy Wilhelma von Humboldta w szkolnictwie wyższym	72
2.1.3. Kasaty zakonów w Prusach. Ich wpływ na rozwój Uniwersytetu we	

Wrocławiu i strukturę zbiorów bibliotecznych	73
2.2. Wydział Medyczny na Uniwersytecie we Wrocławiu do 1945 r. i jego księgozbiór	75
2.2.1. Struktura księgozbioru medycznego	78
2.2.2. Wybrane elementy proveniencji księgozbioru sprzed 1945 r.	80
2.3. Straty w księgozbiorze Biblioteki w okresie II wojny światowej	83

Rozdział 3. Początki i rozwój polskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu

w latach 1945-1950. Biblioteka Wydziału Lekarskiego	87
3.1. Organizacja Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu	87
3.2. Biblioteka Uniwersytecka	92
3.2.1. Budynek	93
3.2.2. Struktura organizacyjna - personel, działy	94
3.2.3. Narastanie zbiorów i ich specyfika	95
3.3. Utworzenie Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego i jej działalność	97
3.3.1. Podstawy organizacyjne powstania i funkcjonowania Biblioteki Lekarskiej.....	97
3.3.2. Gromadzenie i tematyka zbiorów w świetle <i>Ksiąg akcesyjnych</i> z lat 1946-1949	99
3.3.3. Personel Biblioteki i czytelnicy	116
3.4 Biblioteka Lekarska Uniwersytetu Wrocławskiego na tle innych naukowych bibliotek wrocławskich	118
3.5. Utworzenie uczelni medycznych w Polsce w 1950 r. i zmiany w strukturze bibliotek uczelnianych	120

Rozdział 4. Biblioteka Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

w latach 1950-1997	125
4.1. Biblioteka Główna Akademii Medycznej we Wrocławiu w sieci bibliotek medycznych w kraju	126
4.2. Sytuacja lokalowa Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu na tle innych tego typu bibliotek w kraju	131
4.3. Zbiory biblioteczne. Gromadzenie i opracowanie	135

4.3.1. Narastanie zbiorów. Analiza nabytków w 1950 r. i następnych latach	137
4.3.1.1. Gromadzenie wydawnictw zwartych	141
4.3.1.2. Gromadzenie wydawnictw ciągłych	143
4.3.2. Zbiory specjalne	146
4.4. Udostępnianie zbiorów	156
4.4.1. Czytelnie i wypożyczalnie w Bibliotece Głównej	156
4.4.2. Dział Informacji Naukowej	161
4.4.3. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna	162
4.4.4. Dział Bibliotek Zakładowych	163
4.5. Struktura organizacyjna. Personel biblioteczny i czytelnicy	169
4.5.1. Struktura organizacyjna	169
4.5.2. Dyrektorzy i pracownicy	173
4.5.3. Czytelnicy	180
4.6. Udział Biblioteki Głównej Akademii Medycznej we Wrocławiu w życiu naukowym i dydaktycznym uczelni oraz otoczenia zewnętrznego	181
4.6.1. Konferencje	188
4.6.2. Publikacje Pracowników Biblioteki	190
4.6.3. Wystawy	191

Rozdział 5. Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w okresie zmian ustrojowych w Polsce i reform w szkolnictwie wyższym

5.1. Zmiany ustrojowe i ich wpływ na szkolnictwo wyższe. Nowe zadania bibliotek akademickich	195
5.1.1. Nowa Ustawa o Bibliotekach z 1997 r.	198
5.1.2. Komputeryzacja Biblioteki na tle innych bibliotek naukowych Wrocławia	199
5.1.3. Inne istotne zmiany w zakresie udostępniania i współpracy międzybibliotecznej	202
5.1.3.1 Dział Informacji Naukowej	203
5.1.3.2 Dział Bibliotek Zakładowych	205
5.1.3.3 Udostępnianie zbiorów	207
5.1.3.4 Wypożyczalnia Międzybiblioteczna	211
5.2 Powódź tysiąclecia w lipcu 1997 r. i jej skutki dla bibliotek naukowych	216

5.2.1. Zniszczenia Biblioteki AM we Wrocławiu	222
5.2.2. Odbudowa księgozbioru i gromadzenie zbiorów	227
5.3 Struktura organizacyjna Biblioteki w latach 1999/20002009/2010	237
Rozdział 6. Biblioteka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu w nowej siedzibie	240
6.1. Utworzenie Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu w 2012 r.	240
6.2. Zmiany w strukturze organizacyjnej Uczelni na tle tendencji ogólnopolskich. Sytuacja Biblioteki Głównej i jej miejsce w budynku Centrum Naukowej Informacji Medycznej	240
6.3. Nowy budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej na tle tendencji w budownictwie bibliotecznym	242
6.3.1. Projekt i jego realizacja. Współpraca architekta z dyrektorem Biblioteki i władzami Uczelni	243
6.3.2 Budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej (CNIM) we Wrocławiu na tle tendencji ogólnopolskich i wrocławskich. Nowe rozwiązania architektoniczne	247
6.3.2.1. Udogodnienia w usługach bibliotecznych	251
6.3.2.2 Udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami	256
6.4. Obsługa i wspieranie procesu dydaktycznego i działalności naukowej Uczelni. Współpraca z podmiotami zewnętrznymi. Udział w projektach	257
6.4.1 Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu	261
6.4.2. Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa (DBC)	262
6.4.3.Polska Platforma Medyczna. Portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym	263
6.4.4. Atlas Zasobów Otwartej Nauki (AZON)	265
6.4.5. I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych	266
6.4.6. Szkolenia i konferencje.....	267
6.4.7. Wystawy.....	271
6.4.8. Opracowywanie Bibliografii Pracowników Uczelni	273
Zakończenie	275

Streszczenie w języku polskim	279
Streszczenie w języku angielskim	282
Bibliografia	286
Spis tabel	312
Spis rycin	315
Spis diagramów	319
Indeks	320
Aneks 1	330
Aneks 2	355
Aneks 3	356

Wykaz skrótów

Aut. - Autor	lek. - lekarz
AWF - Akademia Wychowania Fizycznego	MeSH - Medical Subject Headings
AZON - Atlas Zasobów Otwartych Nauki	MNiSW - Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego
B. Kat. i Klin. ... - Biblioteka Katedry i Kliniki ...	NLM - National Library of Medicine
B. Kat. i Zakł. ... - Biblioteka Katedry i Zakładu ...	nr - numer
B. Wydz. ... - Biblioteka Wydziału ...	OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development
B. Zakł. - Biblioteka Zakładu ...	OPI PIB - Ośrodek Przetwarzania Informacji Państwowy Instytut Badawczy
Biblioteka AM - Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu	PAN - Polska Akademia Nauk
Biblioteka UMW - Biblioteka Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu	PAU - Polska Akademia Umiejętności
CBW - Centralna Biblioteka Wojskowa	PBL - Polska Bibliografia Lekarska
CKCZ - Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych	PSK - Państwowy Szpital Kliniczny
CNIM - Centrum Naukowej Informacji Medycznej	PPM - Polska Platforma Medyczna
CRIS - Current Research Information System	R. - Rocznik
CSA - Centralny System Autoryzacji	rozs. i uzup. - rozszerzone i uzupełnione
CSM - Centrum Symulacji Medycznej	Ryc. - Rycina
DBC - Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa	T. - Tom
EWoK - Encyklopedia Wiedzy o Książce	UJ - Uniwersytet Jagielloński
GBL - Główna Biblioteka Lekarska	UKD - Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna
ISCED - International Standard Classification of Education	UMW - Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu
j.i. - jednostki inwentarzowe	uzup. - uzupełnione
KBN - Komitet Badań Naukowych	WCSS - Wrocławskie Centrum Sieciowo-Superkomputerowe
KDD - Klasyfikacja Dziesiętna Dewey'a	wol. - wolumin
Konferencja ... - Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych	wyd. - wydanie
LCC - Library of Congress Classification	z. - zeszyt
	ZNiO - Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Wstęp

Badania nad dziejami bibliotek mają w bibliologii i bibliotekoznawstwie długą tradycję, ugruntowane miejsce i znaczący dorobek. Wpisują się w najlepsze europejskie tradycje badań nad bibliotekami, ich historią i organizacją, które były prowadzone bardzo intensywnie już od XVII wieku, aż po wiek XX, może nieco zaniechanych w Polsce w ostatnich dekadach XX wieku, by w XXI wieku przeżywać swoisty renesans¹. Znajomość historii wielkich i cennych bibliotek naukowych, w tym uniwersyteckich, ich organizacji i zbiorów była podstawą kształcenia całych pokoleń bibliotekarzy, zarówno w Europie jak i w Polsce, jeszcze w II połowie XX wieku, a w zawężonym zakresie także do chwili obecnej.

Biblioteki uczelni wyższych stanowią nadal bardzo ciekawy i rozległy przedmiot badań, które można prowadzić w wielu kierunkach. Z tego względu nie sposób omówić wszystkich możliwych aspektów ich funkcjonowania, zwłaszcza jeżeli rozważania dotyczą instytucji z bogatą tradycją, a do takich należy Biblioteka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu². Dlatego wybrane zagadnienia ją wyróżniające, czyli jej dzieje, typ zbiorów, udział w życiu naukowym i dydaktycznym uczelni, sposoby współpracy z macierzystą szkołą wyższą i podmiotami zewnętrznymi omówione zostały szczegółowo, inne zaś zostały ukazane bardziej ogólnie na szerszym tle historycznym.

Przedmiotem niniejszej rozprawy – jak wyżej zasygnalizowano – są dzieje, organizacja i działalność Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Dwukrotnie zmieniała ona swój status, a co za tym idzie i nazwę. W latach 1946-1949 funkcjonowała jako Biblioteka Lekarska Uniwersytetu we Wrocławiu. W okresie od 1950 r. do 24 sierpnia 2012 r. stała się Biblioteką Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, a od 25 sierpnia 2012 r. do dziś jest Biblioteką Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu³.

¹ Do takich prac należą m.in.: *Od przeszłości do teraźniejszości: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego: 1945-2015*, pod red. M. Wrocławskiej, I. Kujawskiej i I. Łabiszewskiej, Łódź 2015; B. Łazowskiej *Centralna Biblioteka Statystyczna 1918-2018*, Warszawa 2018, toż online: <http://cbs.stat.gov.pl>; A. Jazdona *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919-2018: zasoby, działania, ludzie*, Poznań 2019; *Sto lat na Wiejskiej: Biblioteka Sejmowa 1919-2019*, pod red. W. Staśkiewicz, Warszawa 2019, ale też B. Kumor-Gomółki, *Biblioteka Miejska we Wrocławiu (Stadtbibliothek Breslau) 1865-1945*, Wrocław 2017, by wymienić tylko przykładowe rozprawy.

² W dalszej części pracy zastosowano akronim tej nazwy - Biblioteka UMW. Jest on używany w Uczelni i wynika z zapisu w obecnie obowiązującym *Statucie Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu z dnia 19 czerwca 2019 r.* Wg Rozdziału 1, § 3, ustęp 1 oficjalnym skrótem nazwy Uczelni jest "Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu" lub "UMW".

³ W niniejszej rozprawie zdecydowano się na stosowanie takiej nazwy Biblioteki, pod jaką ona funkcjonowała w danym okresie dziejowym. Dla lat 1946-1949 używano nazwy Biblioteka Lekarska Uniwersytetu Wrocławskiego, dla okresu 1950-24 sierpnia 2012 r. Biblioteka Akademii Medycznej (Biblioteka AM). Od 25

Dla Autorki tej dysertacji, jako bibliotekarki, pracującej w tejże Bibliotece zastanawiające było, że ta instytucja funkcjonująca samodzielnie już siedemdziesiąt lat w określonym środowisku fachowym i naukowym Wrocławia, dotychczas nie stała się przedmiotem badań naukowych i nie doczekała się opracowania obejmującego jej całościową działalność na szerokim tle wybranych aspektów międzynarodowych i krajowych. Książnicy tej jedynie swoją pracę magisterską poświęciła mgr Małgorzata Kuczkowska⁴, a w piśmiennictwie naukowym i fachowym znajdziemy pojedyncze, pomniejszych artykuły jej dotyczące. Brak jednak publikacji pokazującej powstanie, organizację i rozwój biblioteki medycznej we Wrocławiu w dłuższej perspektywie czasowej, w zasadzie od momentu tworzenia księgozbioru lekarskiego już w XIX w. aż po czasy współczesne. Autorka ma nadzieję, że niniejsza rozprawa wypełni tę lukę, tym bardziej, że rozwój i dzieje wrocławskiej Biblioteki UMW nie są charakterystyczne i typowe dla dziejów bibliotek medycznych w Polsce, na co wpływ miały zarówno czynniki historyczne, bowiem ma ona tradycję niemiecką i od 1945 r. polską, ale też uwarunkowania organizacyjne, powodujące, że wrocławskie zbiory medyczne mają swoją specyfikę.

1. Biblioteki akademickie jako przedmiot badań

Biblioteki akademickie są bibliotekami naukowymi z długą tradycją w kulturze europejskiej i specyficznym środowiskiem czytelniczym, stąd w różnych okresach czasu występowały pod różną nazwą, jako *biblioteki uniwersyteckie*, *biblioteki akademickie*, *biblioteki wyższych uczelni* i te terminy w niniejszej pracy będą stosowane zamiennie. Dokonując omówienia medycznej biblioteki wrocławskiej, należy zdefiniować pojęcie *biblioteka naukowa* wykorzystując w tym celu wydawnictwa encyklopedyczno-informacyjne, takie jak: *Encyklopedia Książki*⁵, *Encyklopedia Wiedzy o Książce*⁶, *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*⁷, *Podręczny słownik bibliotekarza*⁸ oraz *Słownik*

sierpnia 2012 r. zastosowano nazwę Biblioteka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu (Biblioteka UMW). Jednak najczęściej posługiwano się nazwą Biblioteka UMW.

⁴ *Historia Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1950-2000*: praca magisterska / Małgorzata Kuczkowska; pod kierunkiem prof. UWr dr hab. Anny Aleksiewicz; Uniwersytet Wrocławski. Wydział Filologiczny. Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa. - Wrocław 2005, ss. 95.

⁵ E. B. Zybort, *Biblioteki naukowe*, [w:] *Encyklopedia Książki*. T. 1, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017, s. 318-319.

⁶ *Biblioteki naukowe*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Książce*, Wrocław, Warszawa, Kraków 1971, ssp. 227-228.

⁷ T. Krzyżewski, *Biblioteki naukowe*, [w:] *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1976, s. 64-65.

⁸ *Biblioteka naukowa*, [w:] H. Więckowska, H. Pliszczyńska, *Podręczny słownik bibliotekarza*, Warszawa 1955, s. 38.

*terminologiczny informacji naukowej*⁹. Cechą wspólną tych definicji jest podkreślenie zadań stojących przed tym typem księżnic: gromadzenie, opracowanie i udostępnianie piśmiennictwa naukowego, prowadzenie działalności informacyjnej, prace naukowo-badawcze, naukowo-dydaktyczne i naukowo-usługowe¹⁰. W większości z nich chodzi głównie o zwrócenie uwagi na punkty wspólne charakteryzujące te biblioteki, a te bardzo wyraźnie oddają wyżej przytoczone zdania¹¹.

W *Encyklopedii Książki* zauważono, że w świecie anglosaskim w istniejących klasyfikacjach i podziałach nie ma terminu *biblioteki naukowe*¹². Także w polskiej literaturze zwrócono uwagę, iż klasyfikacje i typologie zagraniczne, zgodnie z wytycznymi UNESCO, nie przewidują typu – biblioteki naukowe¹³. Podział na biblioteki naukowe i publiczne jest bardzo silnie zakorzeniony głównie w Polsce, co wynikało z wzorowania się na typologii niemieckiej. Co istotne, Wrocław przed II wojną światową był miastem niemieckim, a nauka wrocławska może pochwalić się dziedzictwem zarówno niemieckim jak i polskim (lwowskim i wrocławskim), czego świadectwem są m.in. zbiory Biblioteki, której poświęcono niniejszą dysertację, zawierające ocalałe książki i czasopisma pozostawione przez mieszkańców przedwojennego Wrocławia. Biblioteki naukowe w różnego typu klasyfikacjach wyodrębniano dopiero w okresie międzywojennym¹⁴.

Warto w tym miejscu jeszcze zaznaczyć, że w wybranych encyklopediach i słownikach specjalistycznych znajdują się osobne hasła *biblioteki lekarskie* oraz *biblioteki medyczne*, czemu poświęcono uwagę w dalszej części pracy, w rozważaniach na temat sieci bibliotek medycznych.

Co bardzo istotne, w Polsce podział uwzględniający biblioteki naukowe ma swoje odzwierciedlenie również w aktach prawnych, tj. w obowiązującej *Ustawie o bibliotekach* z 27 czerwca 1997 roku oraz wcześniejszej z 9 kwietnia 1968 roku, a nawet w *Dekrecie o bibliotekach i ochronie zbiorów bibliotecznych* z 17 kwietnia 1946 r. Dokonując przeglądu

⁹ *Biblioteka naukowa*, [w:] *Słownik Terminologiczny Informacji Naukowej*, red. M. Dembowska, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1979, s. 30.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ por. przypisy nr 1-5.

¹² E. B. Zybert, *op. cit.*, s. 318.

¹³ J. Sójka, *Biblioteka naukowa definicja zadania struktura kadr*, "Przegląd Biblioteczny" 44, 1976, nr 4, s. 365-371; A. Mężyński, *Biblioteki naukowe w Polsce w poszukiwaniu tożsamości*, "Przegląd Biblioteczny" 83, 2005, z. 3, s. 277-296.

¹⁴ J. Bornsteinowa, *Biblioteki naukowe w Polsce w oświetleniu statystycznym*, "Przegląd Biblioteczny" 2, 1928, z. 4, s. 283-299.

aktów prawnych regulujących pracę w bibliotekach wykorzystano publikacje Tadeusza Zarzębskiego i Diany Pietruch-Reizes¹⁵.

Funkcjonowanie bibliotek uczelni regulują nie tylko ustawy o bibliotekach oraz stosowne dekrety, ale także kolejne ustawy o szkolnictwie wyższym, uchwały i rozporządzenia ministerialne, a na poziomie poszczególnych uczelni statut oraz regulamin biblioteczny.

Już *Dekret z dn. 17 kwietnia 1946 r. O bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi* zawierał artykuły 12 i 13 poświęcone bibliotekom naukowym. Także *Uchwała nr 477 Rady Ministrów z dn. 4 czerwca 1952 r. W sprawie wzorcowego statutu szkoły wyższej* w paragrafach od 41 do 48 traktowała o bibliotece głównej, uznając że jest ona zakładem naukowym ogólnouczelnianym i ma naukowy charakter¹⁶. Uchwała ta mówiła także o sieci bibliotecznej, w której skład wchodzi: biblioteka główna oraz wszystkie biblioteki instytutów oraz zespołów katedr i zakładów¹⁷. Zawierała również punkt dotyczący komisji bibliotecznej, określony jako organ koordynujący i kontrolujący politykę biblioteczną w uczelni wyższej¹⁸.

W 1961 r. Rozporządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego oraz ministrów nadzorujących uczelnie artystyczne, medyczne, wojskowe i sportowe wprowadziło nową kategorię personelu bibliotek szkół wyższych - bibliotekarzy dyplomowanych zaszeregowanych do pracowników naukowo-dydaktycznych. W 1967 r. utworzono Komisję Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy Dyplomowanych. Jej zasady i zakres działania określały stosowne zarządzenia. Było to bardzo korzystne rozwiązanie dla pracowników bibliotek chcących podnosić swoje kompetencje naukowe i zawodowe. Na mocy *Ustawy z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów* zlikwidowano egzamin dla bibliotekarzy dyplomowanych.

W tym miejscu warto podkreślić istnienie *Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 2 kwietnia 2012 w sprawie sposobu i trybu zaliczania bibliotek do bibliotek naukowych oraz ustalenia ich wykazu*, w którym nie ujęto jednak bibliotek uczelni wyższych.

¹⁵ Por. przegląd aktów prawnych dotyczących bibliotek: T. Zarzębski, *Polskie prawo biblioteczne 1773 - 1990*, Wyd. 2 rozsz., Warszawa 1991; T. Zarzębski, *Polskie prawo biblioteczne aneks 1, 1990-2000*, Warszawa 2000; T. Zarzębski, *Prawo biblioteczne w okresie zaborów 1795 - 1918, 1939 - 1945*, Warszawa 1997; *Przepisy prawne dla bibliotek naukowych i fachowych według stanu w dniu 1 VI 1968*, zebr. i oprac. T. Zarzębski, Warszawa 1968; D. Pietruch-Reizes, *Podstawy prawne funkcjonowania bibliotek i działalności informacyjnej*, [w:] *Bibliotekarstwo*, pod red. A. Tokarskiej, Warszawa 2013, s. 33-65.

¹⁶ *Uchwała nr 477 Rady Ministrów z dn. 4 czerwca 1952 r. w sprawie wzorcowego statutu szkoły wyższej*, paragraf 42.

¹⁷ *Ibidem*, paragraf 43.

¹⁸ *Ibidem*.

Miejsce biblioteki uczelnianej w strukturze uczelni określa statut uczelni. Statut Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu z dnia 19 czerwca 2019 r. zawiera Dział IX poświęcony Systemowi Biblioteczno-Informacyjnemu. Jest on złożony z trzech paragrafów poświęconych kolejno: paragraf 144 określa podległość Biblioteki prorektorowi ds. nauki, paragraf 145 określa sposób powoływania dyrektora Biblioteki, paragraf 146 przyznaje Bibliotece prawo do przetwarzania danych osobowych w zakresie potrzebnym do obsługi użytkownika. Szczegółowe informacje o aktach prawnych obowiązujących biblioteki wyższych uczelni zawarto w dalszej części pracy.

Ponadto dowodem na przyjęcie podziału uwzględniającego biblioteki naukowe w Polsce jest bardzo bogate piśmiennictwo ich dotyczące¹⁹, co zostanie szerzej omówione w części dotyczącej stanu badań. Co warte zauważenia, na temat współczesnych bibliotek naukowych wypowiedziano się głównie na łamach czasopism i w materiałach konferencyjnych.

2. Cel pracy

Problemem badawczym podjętym w niniejszej pracy jest analiza funkcjonowania i realizacji zadań Biblioteki UMW w poszczególnych okresach jej istnienia w odniesieniu do szerszego kontekstu historycznego i z tego względu Autorka postawiła sobie następujące szczegółowe cele:

- 1) przedstawienie poszczególnych etapów funkcjonowania uczelni medycznej we Wrocławiu – mającej dziedzictwo niemieckie (*Universitas Litterarum Wratislaviensis*, przekształconego w Państwowy Uniwersytet we Wrocławiu, a od 1911 noszący imię Fryderyka Wilhelma) i polskie wrocławskie, ale też i lwowskie, ponieważ była ona tworzona na bazie niemieckiego Uniwersytetu przez pracowników naukowych przybyłych w znacznej części ze Lwowa. To w dużej mierze ci uczeni wykształcili wrocławskie środowisko naukowe²⁰, a także nadali kierunek prowadzonym we Wrocławiu badaniom, co dotyczy również nauk medycznych;
- 2) omówienie funkcjonowania Biblioteki UMW na tle macierzystej uczelni, bibliotek innych szkół wyższych we Wrocławiu, a szczególnie bibliotek innych uczelni medycznych w Polsce, co jest związane ze współpracą wewnątrzuczelnianą oraz pomiędzy uczelniami

¹⁹ M.in. J. Ćwiekowa, R. Przelaskowski, *Polskie biblioteki naukowe. Zarys problematyki*, Warszawa 1975 [tu: Bibliografia dotycząca problematyki polskich bibliotek naukowych, s. 111-143]; L. Łoś, *Biblioteki naukowe*, Wrocław 1980 i wiele innych publikacji.

²⁰ Por. *Wrocławskie środowisko akademickie: twórcy i ich uczniowie 1945-2005*, [zespół red. A. Chmielewski et al.], Wrocław 2007 [szczególnie rozdziały: R. Chorostowski, *60 lat Akademii Medycznej*, s. 139-145; *Nauki medyczne*, s. 440-483].

wrocławskimi, czy medycznymi w Polsce. Z tego względu Autorka zamierza omówić efekty współpracy bibliotek medycznych w kraju oraz bibliotek uczelni wrocławskich na różnych polach, w ciągu siedemdziesięciu lat, m.in. nieistniejący już system zamówień międzybibliotecznych docmed, Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych (CKCZ), Atlas Zasobów Otwartych Nauki (AZON), Polską Platformę Medyczną (PPM), Dolnośląską Bibliotekę Cyfrową (DBC);

3) ukazanie roli i znaczenia Biblioteki UMW w procesach dydaktycznym i naukowym Uczelni oraz jako ważnego ośrodka informacji naukowej w ogólnokrajowym systemie informacyjnym;

4) pokazanie specyfiki księgozbioru na tle uwarunkowań historycznych, a więc zwierającego rzadkie przedwojenne zbiory ponemieckie. Zostanie także omówiony proces gromadzenia – w zasadzie od podstaw – polskiego księgozbioru poprzez ukazanie zmieniającego się charakteru zasobów. Autorka będzie dążyć do zaprezentowania ewolucji zbiorów, w której duże znaczenie ma nacisk na wiedzę aktualną, powodującą znaczną meliorację tradycyjnego księgozbioru, na rzecz szybko powiększającej się kolekcji zasobów elektronicznych;

5) analiza rodzajów usług świadczonych przez Bibliotekę i zmian w tym zakresie na przestrzeni lat. Równoległe, podjęta zostanie próba, by na podstawie dostępnych danych odpowiedzieć na pytanie, jak zmieniał się profil użytkowników Biblioteki w poszczególnych okresach jej funkcjonowania. Autorka, w oparciu o dostępne źródła, zaprezentuje sposoby pracy z użytkownikiem. Podejmie także próbę odpowiedzi na pytanie o przyczyny zmian w tym zakresie;

6) Wskazanie czynników wpływających na rozwój Biblioteki, m.in. rozwój cyfrowy, systematycznie wzrastająca liczba studentów i pracowników naukowych i ich oczekiwania względem ksiąźnicy. Równie istotne będzie naświetlenie czynników hamujących rozwój Biblioteki z przyczyn od niej niezależnych, np. przez powódź w 1997 roku, czy warunki panujące w budynkach przy ul. Parkowej 1/3 i 11.

3. Założenia badawcze i tezy

W pracy poświęconej Bibliotece UMW zostanie rozpatrzonych kilka problemów badawczych.

Podstawowym będzie określenie jej misji i funkcji, szczególnie po II wojnie światowej w strukturze bibliotek medycznych w Polsce. W związku z tym zostaną poddane analizie zadania Biblioteki oraz czynniki generujące ich zmiany na przestrzeni lat, bowiem

księgozbiór medyczny kształtował się już od XIX wieku w ramach niemieckiego Universitas Litterarum Vratislaviensis, a później w obrębie polskiej Akademii Medycznej we Wrocławiu.

Zamierzeniem badawczym będzie omówienie przyczyn mających istotny wpływ na losy księgozbioru medycznego w czasach przedwojennych, w zależności od dostępności źródeł. Pokazane zostanie gromadzenie zbiorów książek i czasopism przez uczonych w katedrach i klinikach.

Jednym z najważniejszych problemów badawczych będzie omówienie udziału Biblioteki w procesie naukowym i dydaktycznym uczelni oraz współpraca z uczelnią jak i z podmiotami zewnętrznymi. Autorka przedstawi zmiany, jakie dokonały się w tym względzie na przestrzeni lat. Analizie zostaną poddane świadczone przez bibliotekę usługi, a także zmiany, które dokonały się w ich zakresie. Uwaga Autorki zostanie ukierunkowana na typy użytkowników Biblioteki oraz zmiany w kolejnych latach, w zależności od istniejących i nowo tworzonych wydziałów, kierunków, specjalności i trybów studiowania.

Wszystkie wyżej wyszczególnione problemy badawcze zostaną pokazane na tle przemian społeczno-politycznych zachodzących w nauce i w szkolnictwie wyższym, a które w istotny sposób wpłynęły na funkcjonowanie Biblioteki UMW.

W oparciu o zebrany materiał i dokonane ustalenia Autorka pracy stawia tezę, iż polska biblioteka medyczna powstała w zasadzie od podstaw jako nowa instytucja w roku 1946 i w kolejnych latach, aż do utworzenia w 1950 r. Akademii Medycznej we Wrocławiu.

Po II wojnie światowej skończył się bowiem okres niemiecki, a rozpoczął polski, stąd przejęte przez Polaków ponemieckie piśmiennictwo było przydatne sporadycznie po 1945 roku ze względu na barierę językową i jego nieaktualność w kolejnych latach.

4. Metody badawcze

Podczas prowadzenia wyżej wymienionych badań zostaną wykorzystane różne metody badawcze. Jedną z podstawowych będzie metoda bibliograficzna²¹, która posłuży do analizy książek akcesyjnych wydawnictw zwartych, inwentarzy wydawnictw zwartych i ciągłych oraz sprawozdań bibliotecznych. Z kolei metoda analizy i krytyki piśmiennictwa będzie pomocna przy analizie piśmiennictwa poświęconego zbiorom i bibliotekom medycznym, ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów wrocławskich.

Zastosowanie metody historycznej analizy faktów posłuży budowaniu pracy, która w założeniu ma stać się monografią Biblioteki UMW. Ważna jest też metoda statystyczna,

²¹ K. Bednarska-Rusajowa, *Metoda bibliograficzna i jej zastosowanie*, [w:] *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*, pod red. M. Kocójowej, Kraków 1990, s. 37-54.

dzięki której można wyrazić analizowane dane w liczbach i przedstawić je w szerszym ujęciu. Natomiast metoda proveniencyjna będzie szczególnie pomocna w odniesieniu do zbiorów przedwojennych²² jak i powojennych zawierających znaki proveniencyjne w postaci pieczętek oraz różnego rodzaju zapisów świadczących o dawnych właścicielach oraz czytelnikach. Warto także wymienić metodę biograficzną²³ wykorzystywaną do charakterystyki osób związanych z Biblioteką UMW. Inne metody zostaną wykorzystane sporadycznie²⁴.

5. Źródła do badań

Podstawą badawczą każdej pracy naukowej są materiały źródłowe, ich wielość i bogactwo. W badaniach bibliologicznych, na których będzie się opierać niniejsza rozprawa, najczęściej wykorzystuje się źródła bibliologiczne, o których Krzysztof Migoń napisał "pośród ogółu źródeł historycznych zaznacza się grupa źródeł bibliologicznych, które służą przede wszystkim badaniom księgoznawczym, a następnie też badaniom w ramach innych nauk historycznych"²⁵.

Podczas prac badawczych wykorzystane zostaną materiały źródłowe zawierające informacje o funkcjonowaniu instytucji książki²⁶, jaką była i jest Biblioteka wrocławskiej uczelni medycznej. Są to w dużej mierze materiały dotychczas niewykorzystywane do badań naukowych²⁷. Należą do nich źródła przechowywane w Bibliotece UMW:

1) źródła bibliologiczne stanowiące dokumentację biblioteczną:

- sprawozdania Biblioteki od 1946 r., gdy nosiła ona nazwę Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego aż do czasów współczesnych;
- sprawozdania poszczególnych Działów Biblioteki ze szczególnym uwzględnieniem zawartych w nich danych statystycznych oraz opisów specyfiki pracy;
- inwentarze Biblioteki;

²² B. Kocowski, *Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków*, "Przegląd Biblioteczny" 19, 1951, s. 72-84.

²³ B. Koredczuk, *Biografia jako kategoria badawcza w polskiej bibliologii*, [w:] *Bibliologia. Problemy badawcze nauk humanistycznych*, pod red. D. Kuźminy, Warszawa 2007, s. 60-70.

²⁴ B. Bienkowska, *Metody bibliologiczne w badaniach dziejów nauki*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 1989, nr 2, s. s. 331-342.

²⁵ K. Migoń, *Problematyka źródłoznawcza w bibliologii*, "Studia o książce" 15, 1985, s. 17.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Niektóre z nich, jak wybrane sprawozdania Biblioteki, czy poszczególnych Działów zostały jedynie wybiórczo omówione przez Małgorzatę Kuczkowską przy zbieraniu materiałów do pracy magisterskiej. Jednak podczas prac nad rozprawą doktorską, informacje zawarte w tych źródłach zostaną użyte do innych rozważań, a wnioski z nich płynące zostaną skonfrontowane z szerszym tłem, na którym zaprezentowana zostanie Biblioteka AM/UMW. Autorka niniejszej pracy dostrzegła w wymienionych wyżej źródłach bardzo interesujący materiał badawczy, zawierający cenne informacje dotyczące funkcjonowania Biblioteki.

- księgi akcesyjne Biblioteki;
- karty akcesyjne i depozytowe wydawnictw ciągłych;
- zbiory biblioteczne (zarówno poniemieckie, jak i te po 1945 r.);
- znaki proveniencyjne w zbiorach Biblioteki, które stanowią przedmiot zainteresowań Autorki, czego owocem jest artykuł²⁸, a druga praca na ten temat oczekuje na publikację;
- biografie poszczególnych bibliotekarzy, zwłaszcza kolejnych dyrektorów Biblioteki, zawarte w różnego rodzaju publikacjach w wydawnictwach ciągłych i zwartych;

2) źródła archiwalne²⁹:

- protokół posiedzenia komisji - utworzenie Centralnej Biblioteki Lekarskiej;
- kopie rachunków i faktur zawierające listy tytułów wydawnictw ciągłych w zbiorach Biblioteki;
- Składy Osobowe Uniwersytetu Wrocławskiego, Akademii Medycznej oraz Uniwersytetu Medycznego;
- Spisy Wykładów Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu

3) bibliografie i katalogi:

- Polska Bibliografia Lekarska Stanisława Konopki, Polska Bibliografia Lekarska (wersja online), Przewodnik Bibliograficzny, Polska Bibliografia Bibliologiczna;
- Bibliografię Publikacji Pracowników Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu oraz podobne bibliografie dotyczące innych uczelni medycznych w Polsce;
- katalogi w wersji elektronicznej: Biblioteki UMW oraz innych bibliotek wrocławskich uczelni wyższych, Głównej Biblioteki Lekarskiej GBL, oraz innych bibliotek uczelni medycznych w Polsce;

6. Stan badań

Na potrzeby niniejszej pracy, piśmiennictwo dotyczące bibliotek medycznych podzielono na cztery grupy:

²⁸ A. Budzińska, M. Świerczyna, *Znaki proveniencyjne w czasopismach poniemieckich w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 1, s. 268-277; A. Budzińska, *O zbiorach bibliotecznych z innej perspektywy, czyli potencjał badawczy śladów pozostawionych w książkach i czasopismach przez dawnych czytelników*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 265, s. 37-39.

²⁹ Dane zebrane przez Krzysztofa Migonia pokazują, że pomiędzy poszczególnymi systemami klasyfikacyjnymi źródeł używanych do badań bibliologicznych występują rozbieżności. Dlatego też ten sam materiał wg jednego badacza należy do źródeł archiwalnych, a wg innego do bibliologicznych, por. K. Migoń, *Problematyka źródłoznawcza w bibliologii*, "Studia o Książce" 15, 1985, s. 3-17. Na potrzeby niniejszej pracy protokół posiedzenia komisji - utworzenie Centralnej Biblioteki Lekarskiej, kopie rachunków i faktur, a także składy osobowe i spisy wykładów zaliczono do źródeł archiwalnych.

- 1) prace dotyczące polskich zbiorów literatury medycznej do 1945 r. Stanowią one bardzo dużą i różnorodną grupę publikacji. Z tego względu, przy ich omawianiu, zdecydowano się na podział wg miast, których publikacje dotyczą, co pozwoli na ukazanie ich różnorodności;
- 2) osobną część poświęcono zbiorom medycznym na Śląsku ze szczególnym uwzględnieniem Wrocławia do roku 1945;
- 3) duża grupa piśmiennictwa obejmuje publikacje dotyczące polskich bibliotek naukowych, w tym bibliotek medycznych po 1945 r. Przy omawianiu tej grupy zastosowano podział wg tematyki prac;
- 4) publikacje poświęcone Bibliotece AM/Bibliotece UMW także uporządkowano wg ich tematyki.

6.1 Literatura dotycząca polskich zbiorów medycznych do 1945 r.

W literaturze bibliotekom medycznym nie zawsze poświęcano tyle miejsca, na ile zasługiwały. Część opracowań dotyczących historii medycyny, czy towarzystw lekarskich traktuje książkę medyczną oraz biblioteki bardzo ogólnikowo, najczęściej sprowadzając je do informacji o istnieniu biblioteki. Wiadomości o zbiorach medycznych są w nich rozproszone, stąd dane na ich temat znaleźć można w materiałach poświęconych różnym dyscyplinom naukowym. Powoduje to jednak, że możemy zobaczyć księgozbiory medyczne w szerszej perspektywie, przez pryzmat historii nauki, czy historii powszechnej. Poniżej zaprezentowano rys historyczny badań nad księgozbiorami medycznymi i lekarskimi.

Kraków i Lwów

Średniowiecznym rękopisom medycznym w Polsce poświęcił trzy prace Leszek Barg (1924-2020) - dyrektor Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1958-1991³⁰. Książka rękopiśmienna, ze względu na swą specyfikę, była bardzo droga i na jej zakup pozwolić sobie mogli tylko nieliczni. Autor zaprezentował dzieje średniowiecznej książki medycznej w Krakowie, który już w średniowieczu w 1364 r. doczekał się uniwersytetu z wydziałem medycznym. W Krakowie pierwotnymi właścicielami książek byli lekarze, profesorowie, wykładowcy, którzy przekazywali swe zbiory bibliotece uczelnianej³¹. Barg

³⁰ L. Barg, *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 54, 1991, nr 3-4, s. 189-206; L. Barg, *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, Część II "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 55, 1992, nr 1, s. 31-54; L. Barg, *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 62, 1999, nr 3, s. 187-199.

³¹ L. Barg, *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 54, 1991, nr 3-4, s. 197.

wskazał na cenne opracowania zawierające dane o rękopisach medycznych. Wyróżnił prace: Władysława Wisłockiego *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego Kraków 1877* oraz Adama Bednarskiego *Materiały do dziejów medycyny polskiej w XIV i XV stuleciu*. Jest to bardzo dokładny i wyczerpujący przegląd rękopisów autorów polskich, a także rękopisów posiadanych lub przepisanych w Polsce, będących własnością polskich lekarzy jak i rękopisów medycznych używanych w Krakowie w celach dydaktycznych. Wśród nich znajduje się większość dzieł uważanych wówczas za podstawowe dla nauki i nauczania medycyny oraz wykonywania praktyki lekarskiej. Od 1980 r. Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego wydaje w nowym opracowaniu *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi latinorum qui In Bibliotheca Jagiellonica Cracoviae asservantur*. Barg podkreślił, iż wyróżnione zestawienia mogły powstać, ponieważ rękopisy medyczne używane w Krakowie w XIV i XV wieku w ogromnej większości znalazły się z czasem w Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego, co ocaliło je przed zniszczeniem lub kradzieżą³².

Z kolei krakowską prasą medyczną okresu zaborów zajął się Mariusz Jakubek³³.

Natomiast gromadzenie książek medycznych w bibliotekach klasztorach, potwierdzają badania Małgorzaty Czeley-Wybiealskiej, o starodrukach medycznych w księgozbiorze OO. Bonifratrów w Krakowie³⁴.

Hanna Tadeusiewicz (1939) omówiła, z bibliologicznej perspektywy, rolę lekarzy w dziejach książki w Krakowie i we Lwowie od XV do XX w. Zaprezentowała sylwetki związanych z tymi miastami lekarzy – kolekcjonerów księgozbiorów, założycieli bibliotek, czy też bibliotekarzy³⁵. Tadeusiewicz wzięła pod uwagę medyków, których biogramy zostały umieszczone w *Słowniku Pracowników Książki Polskiej* wydanym w 1973 r. oraz w Suplemencie wydanym w 1986 r.³⁶. Autorka przeanalizowała życiorysy lekarzy z różnych dzielnic Polski, nie tylko z Krakowa i Lwowa. Problematykę czasopism naukowych okresu międzywojennego, w tym medycznych, podjęła Grażyna Wrona³⁷.

³² Ibidem, s. 192.

³³ M. Jakubek, *Krakowska prasa medyczna okresu zaborów (1795-1918) w świetle analizy statystycznej*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 64, 2001, nr 2-3, s. 143-157.

³⁴ M. Czeley-Wybiealska, *Starodruki medyczne w księgozbiorze OO. Bonifratrów w Krakowie*, "Archiwum Historii Medycyny" 45, 1982, z. 1/4, s. 85-92.

³⁵ H. Tadeusiewicz, *Rola lekarzy w dziejach książki w Krakowie i we Lwowie od XV do XX wieku*, [w:] *Kraków – Lwów, książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*. T. 5, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 2001, s. 35-41.

³⁶ H. Tadeusiewicz, *Środowisko lekarskie na łamach Słownika pracowników książki polskiej*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 38, 1992, nr 346, s. 11-21.

³⁷ G. Wrona, *Lwowskie czasopisma naukowe w latach 1918-1939* [w:] *Kraków-Lwów książki czasopisma biblioteki XIX i XX wieku*. T. 5, pod red. J. Jarowieckiego, Kraków 2001, s. 589-598.

Ciekawy pod względem bibliologicznym jest artykuł Wandy Wojtkiewicz-Rok o źródłach i materiałach do historii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu we Lwowie³⁸. Autorka nie porusza bezpośrednio tematyki bibliotek medycznych. Wskazuje jednak źródła, z których można czerpać informacje także do historii bibliotek, takie jak: składy osobowe, programy wykładów, wspomnienia i pamiętniki absolwentów oraz pracowników, kroniki poszczególnych klinik i zakładów, księgi pamiątkowe z okazji poszczególnych jubileuszy, biografie profesorów i innych pracowników nauki w formie artykułów oraz większych prac³⁹.

Wilno

Szkic historyczny o Wileńskim Towarzystwie Lekarskim i powstającej przy nim bibliotece oraz zbiorach medycznych w bibliotece Szkoły Głównej Wielkiego Księstwa Litewskiego, a następnie Uniwersytetu Wileńskiego napisał Ludwik Zembrzusi⁴⁰. Pracę o tym Towarzystwie napisała także Hanna Bojczuk⁴¹. Natomiast Bożena Urbanek zwróciła uwagę na archiwalia w zasobach Lwowskiego Centralnego Historycznego Archiwum Państwowego⁴².

Nie jest to oczywiście całość piśmiennictwa poświęcona środowisku akademickiemu i lekarskiemu w Wilnie. Wybrano pozycje podejmujące tematykę zbiorów bibliotecznych o tematyce medycznej.

Warszawa

Książki medyczne były gromadzone także w bibliotekach królewskich. Przykładem jest biblioteka Jana III Sobieskiego (1629-1696), której poświęciła swój artykuł Irena Komasa⁴³. Wg niej zbiór książek medycznych liczył 72 tytuły⁴⁴. Przepuszczalnie służyły one medykom opiekującym się królem i jego rodziną. W bibliotece króla Jana III Sobieskiego były gromadzone książki o bardzo rozległej tematyce i różnego autorstwa – od pism ojca

³⁸ W. Wojtkiewicz-Rok, *Źródła i materiały do historii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu we Lwowie*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 49, 1986, z. 4, s. 517-529.

³⁹ Ibidem, s. 517-529.

⁴⁰ L. Zembrzusi, *Biblioteki lekarskie w Polsce: szkic historyczny*, "Polski Tygodnik Lekarski" 3, 1948, nr 11, s. 349-351.

⁴¹ H. Bojczuk, *Towarzystwo Medyczne Wileńskie – pierwsze półwiecze (1805-1850). Zarys dziejów*, "Medycyna Nowożytna" 2000 nr 7/2, s. 75-85.

⁴² B. Urbanek, *Medyczne archiwalia w zasobach Lwowskiego Centralnego Historycznego Archiwum Państwowego*, "Medycyna Nowożytna" 1992, nr 0, s. 47-52.

⁴³ I. Komasa, *Księgi medyczne w księgozbiornie króla Jana III Sobieskiego*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 1984, nr 336, s. 67-75.

⁴⁴ Ibidem, s. 70.

medycyny Hipokratesa po autorów Sobieskiemu współczesnych, nie brakowało także pozycji poradnikowych⁴⁵.

Księgozbiór medyczny był gromadzony także w Bibliotece Załuskich, co potwierdzają badania Jana Kozłowskiego⁴⁶.

W okresie zaborów naukę pojmowano jako działalność patriotyczną. Angażowali się w nią również lekarze, co ilustruje artykuł Teresy Ostrowskiej o lekarzach warszawskich na przełomie XVIII i XIX wieku⁴⁷. Lekarze stanowili bardzo istotną grupę nowo tworzonej warstwy społecznej - inteligencji, stąd gromadzili książki, co potwierdza m.in. artykuł Andrzeja Skrzypczaka⁴⁸. Autor poddał analizie dostępne źródła (akty hipoteczne i notarialne, protokoły licytacji, intercyz, zapisy testamentalne oraz spisy inwentarzowe) i naszkicował ogólną charakterystykę księgozbiorów lekarzy warszawskich XIX w. Literatura medyczna w tych księgozbiorach stanowiła warsztat naukowy. Pozostała część księgozbiorów była świadectwem uczestnictwa w życiu kulturalnym, społecznym i politycznym tej grupy zawodowej⁴⁹. Skrzypczak zwrócił także uwagę na księgozbiory konkretnych medyków, m. in.: Aleksandra Antoniego le Bruna (1803–1868), lekarza warszawskiego z XIX wieku⁵⁰. Na podstawie spisu inwentarza, który stanowi źródło wiedzy o tej biblioteczce, autor przedstawił skład księgozbioru lekarskiego oraz niemedycego le Bruna⁵¹. O działalności społecznej lekarzy warszawskich na przełomie XIX i XX w. pisała Irena Kwaśniewska⁵². Jedną z form tej działalności było Towarzystwo Lekarskie Warszawskie z biblioteką, w której pracowali społecznie lekarze⁵³.

Pracę o Sekcji Lekarskiej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego napisał Andrzej Śródka⁵⁴. Inną pracę na ten temat Śródka napisał wspólnie z Moniką Sosińską-Trawińską⁵⁵.

⁴⁵ Ibidem, s. 67-75.

⁴⁶ J. Kozłowski, *Księgozbiór medyczny Biblioteki Załuskich*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 37, 1992, nr 1, s. 35-62.

⁴⁷ T. Ostrowska, *Lekarze warszawscy na przełomie XVIII i XIX wieku*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 1993, nr 347, s. 13-24.

⁴⁸ A. Skrzypczak, *Księgozbiory lekarzy warszawskich XIX wieku jako podstawa do oceny kultury naukowej środowiska*, "Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi" 7, 1985, s. 115-151.

⁴⁹ Ibidem, s. 116.

⁵⁰ A. Skrzypczak, *Księgozbiór Aleksandra Antoniego le Bruna lekarza warszawskiego z XIX wieku*, "Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi" 12, 1992, s. 137-174.

⁵¹ Ibidem, s. 137-174.

⁵² I. Kwaśniewska, *Działalność społeczna lekarzy warszawskich przełomu XIX i XX wieku*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 46, 2000, nr 362, s. 55-64.

⁵³ Ibidem, s. 60.

⁵⁴ A. Śródka, *Wkład lekarzy w rozwój i działalność Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (u jego początków)*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 39, 1993, nr 347, s. 75-82.

⁵⁵ A. Śródka, M. Sosińska-Trawińska, *O utworzeniu wydziałów lekarskich w polskich instytucjach naukowych. II Towarzystwo Naukowe Warszawskie (TNW)*, "Archiwum Historii Medycyny" 45, 1982, nr 1/4, s. 81-84.

Nie ma w niej jednak informacji o ewentualnych zbiorach bibliotecznych. O bibliotece Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego napisała Wanda Foltyn⁵⁶, a artykuł ten stanowi fragment jej pracy magisterskiej. Foltyn bardzo szczegółowo omówiła dzieje biblioteki Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. Zaprezentowała sylwetki poszczególnych bibliotekarzy, zmiany lokali bibliotecznych, proces gromadzenia zbiorów. Ponadto wymieniła szczególnie wartościowe i cenne dary. Co istotne, Foltyn opisała akty prawne regulujące działalność biblioteki, zwłaszcza Ustawę Biblioteczną⁵⁷.

Okolicznościom powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego na Uniwersytecie Warszawskim przyjrzał się Śródka⁵⁸. Niestety, w pracy tej, nie poruszono tematyki zbiorów bibliotecznych z zakresu medycyny. Rozwojem akademickiego nauczania farmacji w Warszawie interesowała się Anna Pietura⁵⁹. W tej pracy także nie ma informacji o zbiorach bibliotecznych. Autorka zauważa jedynie, że podczas wojny studenci mieli bardzo utrudniony dostęp do podręczników i opierali się głównie na notatkach⁶⁰.

Znakami książkowymi polskich lekarzy zajmowała się Kazimiera Sokołowska-Grzeszczyk. Pierwsza część jej pracy dotycząca zbiorów dostępnych w bibliotekach naukowych w Warszawie ukazała się w formie artykułu w "Archiwum Historii Medycyny"⁶¹.

O roli i znaczeniu Biblioteki Centrum Wyszkozenia Sanitarnego, pisał Janusz Kapuścik (1932 - 1999) kreśląc sylwetkę Stanisława Konopki⁶². Po II wojnie światowej w Warszawie utworzono Główną Bibliotekę Lekarską (GBL). Jej pierwszy dyrektor Stanisław Konopka, doczekał się sporządzonego przez Halinę Dusińską biogramu wraz z bibliografią prac jego i jemu poświęconych⁶³. GBL do dziś pełni bardzo ważną rolę w zakresie działalności naukowej i wydawniczej, szczególnie opracowując Polską Bibliografię Lekarską – najpierw w wersji drukowanej, a dziś kontynuowanej w wersji elektronicznej. GBL wydawała także "Spis Czasopism i Wydawnictw Ciągłych Głównej Biblioteki Lekarskiej, Bibliotek Akademii i Uniwersytetów Medycznych oraz Instytutów Naukowych", "Biuletyn

⁵⁶ W. Foltyn, *Biblioteka Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego w latach 1821-1944*, "Archiwum Historii Medycyny" 46, 1983, nr 2, s. 149-182.

⁵⁷ Ibidem, s. 160-161.

⁵⁸ A. Śródka, *Niektóre okoliczności powstania Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Warszawskiego*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 49, 1986, z. 2, s. 155-178.

⁵⁹ A. Pietura, *Historia rozwoju akademickiego nauczania farmacji w Warszawie w latach 1809-1950*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 49, 1986, z. 2, s. 181-196.

⁶⁰ Ibidem, s. 191.

⁶¹ K. Sokołowska-Grzeszczyk, *Znaki książkowe lekarzy polskich*, "Archiwum Historii Medycyny" 44, 1981, nr 1, s. 19-76.

⁶² J. Kapuścik, *W kręgu lekarzy, uczonych i bibliofilów*, Warszawa 1993, s. 172-173.

⁶³ H. Dusińska, *Stanisław Konopka*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 522-550.

GBL" poświęcony nie tylko samej GBL, ale także bibliotekom medycznym oraz "Przegląd Piśmiennictwa Lekarskiego Polskiego"⁶⁴.

Łódź

Księgozbiorowi Łódzkiego Towarzystwa Lekarskiego z lat 1896-1939 swoją pracę poświęciła Mirosława Szajna⁶⁵. Niestety, jak podaje autorka, dokumenty dotyczące rozwoju biblioteki nie przetrwały II wojny światowej⁶⁶. Znacznym zniszczeniom uległy także same zbiory⁶⁷. Szajna opisuje prowadzone przez siebie badania, których owocem było odszukanie książek z pieczęciami Towarzystwa w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej w Łodzi. Ta sama autorka napisała także artykuł poświęcony udziałowi lekarzy w tworzeniu bibliotek w Łodzi⁶⁸. Lekarze łódzcy własnym sumptem organizowali w szpitalach na potrzeby personelu medycznego biblioteki wraz z czytelniami. Mieli świadomość, że dostęp do literatury naukowej to jeden z warunków aktualizowania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji⁶⁹. W niektórych szpitalach dbano także o księgozbiory dla pacjentów⁷⁰. Rolą lekarzy w tworzeniu biblioteki publicznej w Łodzi zajęła się Tadeusiewicz⁷¹. Z kolei starodrukami medycznymi zgromadzonymi w łódzkich bibliotekach naukowych i poświęconą im wystawą zajęli się Marek Dutkiewicz, Andrzej Fechner oraz Michał Kuna⁷². Wspominana już wielokrotnie Tadeusiewicz jedną ze swych prac poświęciła osobie Przeclawa Smolika⁷³.

⁶⁴ *Historia Głównej Biblioteki Lekarskiej*, <https://www.gbl.waw.pl/p/informacje-ogolne#historia> [dostęp: 15.06.2020].

⁶⁵ M. Szajna, *Księgozbiór Łódzkiego Towarzystwa Lekarskiego z lat 1896-1939*, "Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi" 11, 1991, s. 149 - 158.

⁶⁶ Ibidem, s. 154.

⁶⁷ Ibidem, s. 154 – 155.

⁶⁸ M. Szajna, *Udział lekarzy w tworzeniu bibliotek w Łodzi kapitalistycznej*, "Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi" 11, 1991, s. 157-173.

⁶⁹ Ibidem, s. 158-159.

⁷⁰ Ibidem, s. 160.

⁷¹ H. Tadeusiewicz, *Lekarze – współtwórcy biblioteki publicznej w Łodzi*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 41, 1995, nr 350, s. 51-57.

⁷² M. Dutkiewicz, A. Fechner, M. Kuna, *Wystawa czasowa "Starodruki medyczne w zbiorach łódzkich bibliotek naukowych" zorganizowana w dziesięciolecie muzeum polskiej wojskowej służby zdrowia WAM*, "Archiwum Historii Medycyny" 45, 1982, nr ¼, s. 93-100.

⁷³ H. Tadeusiewicz, *Przeclaw Smolik - lekarz i bibliofil. Wspomnienie w 50-lecie śmierci*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 44, 1999, nr 358, s. 63-67.

Lublin

Pracę o bibliotece Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego napisał Stanisław Kowalczyk (1898-1994)⁷⁴. Autor przedstawił dzieje tej biblioteki od jej powstania w 1874 r. aż do przekazania jej zbiorów Bibliotece Akademii Medycznej w Lublinie w 1950 r.⁷⁵. Kowalczyk wymienia ważniejszych autorów, których dzieła znalazły się w zbiorach omawianej biblioteki⁷⁶.

Kalisz

Artykuł na temat fragmentów biblioteki Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego w zbiorach księżnicy Pedagogicznej w Kaliszu napisała Ewa Andrysiak⁷⁷. Książki z zakresu medycyny, znajdują się także (choć w niewielkiej ilości ponad stu woluminów) w bibliotece Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Swoją pracę poświęciła im Danuta Wańka⁷⁸. Mimo, iż jest to biblioteka współczesna, warto o niej wspomnieć ze względu na medyczne druki XIX-wieczne⁷⁹.

Piśmiennictwo ogólne

Nieocenionym źródłem informacji o polskiej medycynie XIX i XX wieku są prace autorstwa Bożeny Urbanek - *Zawód lekarza na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*⁸⁰ oraz *Kształtowanie się specjalności lekarskich na ziemiach polskich w latach 1860-1914*⁸¹. W tej ostatniej bardzo interesujący jest wykaz źródeł i opracowań stanowiący spis ważniejszych czasopism lekarskich z przełomu XIX i XX wieku, a także publikacji książkowych o rozwoju medycyny w Polsce w tym okresie. Urbanek w przystępny sposób omówiła rozwój możliwości doskonalenia zawodowego lekarzy, np. specjalistycznych kursów. Niestety, nie ma informacji, czy ich uczestnicy mieli do dyspozycji zbiory biblioteczne. Autorka

⁷⁴ S. Kowalczyk, *Biblioteka Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 15, 1966, nr 4, s. 291-297.

⁷⁵ Ibidem, s. 292.

⁷⁶ Ibidem, s. 296.

⁷⁷ E. Andrysiak, *Fragmenty biblioteki Kaliskiego Towarzystwa lekarskiego w zbiorach Księżnicy pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, "Zeszyty Naukowe Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego" 2005, nr 11, s. 53-59.

⁷⁸ D. Wańka, *Książki z zakresu medycyny w bibliotece Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*, "Zeszyty Naukowe Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego" 2005, nr 11, s. 61-69.

⁷⁹ Ibidem, s. 67-68.

⁸⁰ *Zawód lekarza na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, pod red. B. Urbanek, Warszawa 2009.

⁸¹ B. Urbanek, *Kształtowanie się specjalności lekarskich na ziemiach polskich w latach 1860-1914*, Warszawa 2010.

naświetliła sytuację lekarzy, kształtowanie się poszczególnych specjalności oraz nauk medycznych we wszystkich zaborach. Zabrakło jednak wiadomości o bibliotekach medycznych, choć omówiony został rozwój piśmiennictwa oraz specjalistycznej prasy medycznej w tym okresie⁸².

Na wyróżnienie zasługuje także praca Stanisława Konopki o rozwoju bibliotek lekarskich w Polsce, w której pokazano specyfikę księgozbiorów medycznych od średniowiecza do XVIII w. oraz dzieje bibliotek lekarskich w Polsce od XIX w.⁸³. Pierwszy dyrektor GBL wyszczególnił najważniejsze problemy w gromadzeniu piśmiennictwa medycznego w istniejących wówczas bibliotekach wszystkich typów (towarzystw lekarskich, uniwersyteckich, klinik i zakładów). Zaliczył do nich: bardzo ograniczone możliwości finansowe stanowiące barierę dla zakupu wartościowych książek i czasopism medycznych będących podstawowym źródłem do pracy naukowej, a także brak prawidłowo sporządzonych katalogów przedmiotowych, do których tworzenia niezbędna była znajomość medycyny⁸⁴ oraz współpracy międzybibliotecznej w zakresie gromadzenia i udostępniania zbiorów⁸⁵. Zauważonym przez siebie problemom starał się zaradzić w prowadzonej przez siebie Bibliotece Centrum Wyszkożenia Sanitarnego w Warszawie⁸⁶.

Z dziejami książki medycznej nierozzerwalnie wiążą się różnego rodzaju spisy bibliograficzne, którym swój artykuł poświęciła Halina Dusińska⁸⁷. Autorka dokonuje przeglądu spisów od XIX w. do czasów współczesnych⁸⁸.

Stanisław Szpilczyński podkreślał w swoich publikacjach, że rolę spisów bibliograficznych spełniały także katalogi aukcyjne wydawane przez księgarzy⁸⁹. O bibliografiach dziedzinowych z XVIII-XX w. z zakresu biologii i medycyny pisał Konstantin R. Simon⁹⁰.

⁸² Ibidem.

⁸³ S. Konopka, *Biblioteki Lekarskie w Polsce. Ich rozwój i potrzeby*, "Polski Tygodnik Lekarski" 6, 1951, nr 15/16, s. 535-542; 6, 1951, nr 17, s. 593-598.

⁸⁴ Ibidem, s. 539.

⁸⁵ Ibidem, s. 539.

⁸⁶ J. Kapuścik, *W kręgu lekarzy, uczonych i bibliofilów*, Warszawa 1993 s. 167.

⁸⁷ H. Dusińska, *Polska bibliografia medycyny*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 32, 1986, nr 339, s. 19-28.

⁸⁸ Ibidem, s. 19-28.

⁸⁹ S. Szpilczyński, *Początki Towarzystw Lekarskich w Polsce*, "Medycyna-Dydaktyka-Wychowanie" 11, 1979, nr 3, s. 244.

⁹⁰ K. R. Simon, *Bibliografie dziedzinowe XVIII-XX w. Biologia-Medycyna*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 39, 1993, nr 348, s. 45-57.

6.2. Publikacje o księgozbiorach lekarskich na Śląsku

Śląsk terytorialnie przynależał w różnych okresach do Czech, Austrii, Niemiec, Prus, jednak ze względu na podjętą tematykę w tej dysertacji skupiono się przede wszystkim na XIX i XX wieku. Warto przy tym odnotować piśmiennictwo o rękopisach i starodrukach medycznych, mimo iż pochodzą one z wieków wcześniejszych.

W wspomnianych już pracach Barg podkreślił, że na Śląsku rękopisy medyczne znajdowały się w zbiorach zakonnych, gdyż w czasach średniowiecza nie istniała tam szkoła wyższa.⁹¹ Co cenne, autor ten podaje przykłady rękopisów, które znajdowały się w bibliotekach Dolnego Śląska. Część z nich zachowała się i dziś znajduje się w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu⁹². Barg wskazał także na cenne opracowania, np. średniowieczne rękopisy medyczne o proveniencji dolnośląskiej, które po sekularyzacji klasztorów śląskich w 1810 r. zgromadzono w bibliotekach wrocławskich zebrał i przedstawił A. Herschel w opracowaniu *Catalogus codicum medii aevi medicorum Ac physicorum qui manuscripti In Bibliothecis Vratislaviensibus asservantur. Particula I et II*⁹³.

Spis siedemnastowiecznych starodruków medycznych z Biblioteki Kapitulnej we Wrocławiu opracowały Małgorzata Kamińska-Axer i Monika Sosińska-Trawińska⁹⁴.

W literaturze, do której udało się dotrzeć, nie ma zbyt wielu danych o starodrukach medycznych w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Według Bronisława Kocowskiego (1907-1980), autora pracy *Historyczne podstawy organizacji zbioru starych druków w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, starodruki medyczne zawierały wchodzące w skład zbiorów biblioteki uniwersyteckiej: Biblioteka Brzeska, legnicka Rudolfiną, Biblioteka Kościoła Św. Marii Magdaleny oraz księgozbiór przy Kościele Św. Bernardyna⁹⁵. W zgromadzonej przez księcia Jerzego Rudolfa legnickiej bibliotece piastowskiej zwanej Rudolfiną znajdowały się bardzo różnorodne książki medyczne. Kocowski wymienia dzieła ogólnomedyczne, historyczno-kompedialne, specjalistyczne i użytkowe, co pozwala przypuszczać, iż nie był to jedynie wynik osobistych zainteresowań księcia. Prawdopodobnie Jerzy Rudolf gromadził zbiory medyczne dla szerszego kręgu

⁹¹ L. Barg, *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 54, 1991, nr 3-4, s. 200-201.

⁹²Ibidem, s. 203-206.

⁹³ Ibidem, s. 201.

⁹⁴ M. Kamińska-Axer, M. Sosińska-Trawińska, *Starodruki medyczne z biblioteki kapitulnej we Wrocławiu XVII w.*, "Archiwum Historii Medycyny" 43, 1980, s. 215-225.

⁹⁵B. Kocowski, *Historyczne podstawy organizacji zbioru starych druków w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1955, s. 14-23.

użytkowników⁹⁶. O innych zbiorach tego typu zachowały się jedynie wybiórcze informacje, przykładem lekarska rozprawa *Exercitatio anatomia de motu cordis et sanguinis in animalibus* autorstwa Williama Harvey'a, która wchodziła w skład zbiorów Biblioteki Kościoła Marii Magdaleny⁹⁷.

Marek Derwich jest redaktorem czterotomowej pracy *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*⁹⁸. Tom 2 *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego* zawiera m.in. prace na temat wpływu kasat na Uniwersytet we Wrocławiu oraz na stanowiącą jego część Bibliotekę⁹⁹.

O zbiorach ksiąg medycznych w bibliotekach klasztornych na Śląsku pisał Karol Głombiowski. Zauważył on, iż medycyna na Śląsku zaczęła się laicyzować w XVI wieku, a wykształceni lekarze we wcześniejszych wiekach byli zakonnikami. Można więc założyć, że w bibliotekach klasztornych musiały znajdować się księgi o tematyce medycznej. Literatura podaje, że zakonnicy kupowali księgi medyczne, np. cystersi w Henrykowie, lub nabywali książki medyczne w ramach legatów, np. augustianie na Piasku¹⁰⁰. W tym miejscu należy wymienić jeszcze opracowany *Katalog wystawy rękopisów i starodruków lekarskich* świadczący o obecności tych dzieł w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu¹⁰¹.

Temat księgozbiorów przejętych przez Bibliotekę Uniwersytecką we Wrocławiu w ramach sekularyzacji i związanej z nią kasat majątków kościelnych przedstawił także w swojej monografii Jan Ożóg¹⁰². Charakter przejmowanych zbiorów zależał od reguły zakonu, która mogła nakładać na zakonników obowiązek kształcenia, w tym studiowania ksiąg religijnych, a skutkiem braku takiej reguły były przypadkowe zbiory biblioteczne¹⁰³. Monografia ta stanowi bardzo cenne opracowanie dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, wykraczającym poza tą tematykę, gdyż przedstawia historię księżnicy od jej

⁹⁶ Ibidem, s. 21-22.

⁹⁷ Ibidem, s. 35.

⁹⁸ *Kasaty zakonów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 1-4, pod red. M. Derwicha, Wrocław 2014.

⁹⁹ *Kasaty zakonów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 2, *Kasaty na Śląsku Pruskim i na ziemiach zaboru pruskiego*, pod red. M. Derwicha, Wrocław 2014.

¹⁰⁰ K. Głombiowski, *Zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu z punktu widzenia potrzeb historii medycyny na Śląsku (komunikat)*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 1, 1956, nr 1, s. 200.

¹⁰¹ Idem, *Katalog wystawy rękopisów i starodruków lekarskich*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 1, 1956, nr 1, s. 202-205.

¹⁰² J. Ożóg, *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1995.

¹⁰³ Ibidem, s. 15.

powstania, gdy biblioteka wrocławska wzbogaciła się o księgozbiór Viadriny, aż do czasów powojennych.

Wartościowe informacje znajdują się także w pracy Zdzisława Gębołyśa *Zawód bibliotekarski na ziemiach niemieckich w latach 1789-1871*¹⁰⁴. Opracowanie to nie zawiera jednak informacji o księgozbiorach medycznych, ale daje bardzo ciekawy obraz zawodu bibliotekarza na ziemiach niemieckich, mogący stanowić uzupełnienie wiadomości na temat księżnic i osób odpowiedzialnych za przechowywane w nich piśmiennictwo.

O ludziach, którzy tworzyli medycynę wrocławską na przestrzeni trzystu lat traktuje praca pod redakcją Waldemara Kozuschka (1930-2009) *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002*¹⁰⁵. Z kolei Beata Krawiec omówiła udział Lwowa w tworzeniu środowiska profesorskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1945-1990¹⁰⁶. Informacje o lekarzach, w tym o ich księgozbiorach znaleźć można także w bazie *Współtwórcy Dolnośląskiej Medycyny* utworzonej przez pracowników Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu¹⁰⁷. Zawarto w niej podstawowe dane biograficzne, a także biobibliografie oraz bibliografie poszczególnych uczonych.

Bardzo cenne informacje zawiera publikacja Małgorzaty Wójtowicz *Architektura w służbie nauki. Dawny Wydział Medyczny we Wrocławiu*, która powstała na podstawie jej doktoratu. Autorka podjęła temat pomijany w literaturze dotyczącej historii medycyny, gdyż poświęciła swojej badaniu architekturze budynków w kampusie przy obecnej ul. Tytusa Chałubińskiego i Odonu Bujwida¹⁰⁸.

Dowodem społecznej działalności lekarzy na Śląsku, także na polu bibliotekarskim, jest Leon Estreicher (1916-1991), o którym napisał Janusz Kapuścik¹⁰⁹. Estreicher żył w Krakowie, ale działał w dolnośląskich miejscowościach: Dusznikach Zdroju, Nowej Rudzie, Radkowie i zgromadził cenną bibliotekę.

¹⁰⁴ Z. Gębołyś, *Zawód bibliotekarski na ziemiach niemieckich w latach 1789-1871*, Katowice 2002.

¹⁰⁵ *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002*, pod red. W. Kozuschka, Wrocław 2002.

¹⁰⁶ B. Krawiec, *Udział Lwowa w tworzeniu środowiska profesorskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1945-1990*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 61, 1998, z. 1, s. 7-35.

¹⁰⁷ *Współtwórcy Dolnośląskiej Medycyny*, <http://www.bg.umed.wroc.pl/sylwetki/wdm/> [dostęp: 14.09.2013].

¹⁰⁸ M. Wójtowicz, *Architektura w służbie nauki. Dawny Wydział Medyczny we Wrocławiu*, Wrocław 2020.

¹⁰⁹ J. Kapuścik, *Leon Estreicher – lekarz, społecznik, bibliofil. Rozdział z sagi rodu Estreicherów*, "Biuletyn Główniej Biblioteki Lekarskiej" 33, 1987, nr 340, s. 35-45.

Swój wkład w badanie księgozbiorów w przedwojennym Wrocławiu ma Bożena Kumor-Gomułka, która poświęciła swoją rozprawę doktorską Bibliotece Miejskiej w przedwojennym Wrocławiu¹¹⁰.

6.3. Piśmiennictwo o bibliotekach naukowych w Polsce po 1945 r. ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek uczelni medycznych

Funkcjonowanie księżnic uczelni wyższych po 1945 r., do których zaliczała się biblioteka wrocławskiej uczelni medycznej można rozpatrywać wg wielu aspektów. Duża ilość publikacji podejmująca problematykę ich działalności pokazuje, że cieszy się ona zainteresowaniem jako temat badań naukowych. Próba ich uporządkowania przysparza wielu problemów, gdyż można je pogrupować wg różnych kategorii. Dla potrzeb niniejszej rozprawy zdecydowano się omówić stan badań, poświęconych bibliotekom naukowym w Polsce po 1945 r., ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek medycznych, wg tematyki, której dotyczą.

Wyróżniono przy tym słowniki i encyklopedie specjalistyczne, gdyż jest to odrębny typ publikacji. W tych wydawnictwach znajduje się wiedza już ugruntowana, co daje podstawę do stwierdzenia, że tematyka bibliotek naukowych ma solidne fundamenty jako przedmiot badań. Biblioteki naukowe, a także biblioteki lekarskie (medyczne) doczekały się definicji w wydawnictwach encyklopedycznych i słownikach specjalistycznych, jak wspomniane już informatory *Podręczny słownik bibliotekarza* (1955), *Encyklopedia wiedzy o książce* (1971), *Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego* (1976), *Słownik terminologiczny informacji naukowej* (1979) oraz najnowsza dwutomowa *Encyklopedia książki* (2017). Nie w każdym z wymienionych źródeł znajdują się hasła właściwe obu terminom, nie mniej jednak, każde z nich w jakimś stopniu podejmuje temat bibliotek naukowych. Porównanie zawartych w nich definicji, pokazało jak zmieniało się rozumienie poszczególnych terminów w bibliotekarstwie naukowym na przestrzeni lat.

Cenne prace poświęcone bibliotekom naukowym w Polsce, w tym bibliotekom uczelnianym znajdują się w czasopismach naukowych oraz fachowych, takich jak: "Bibliotekarz", "EBIB", "Poradnik Bibliotekarza", "Przegląd Biblioteczny", "Roczniki Biblioteczne" a także "Bibliotekarz Zachodniopomorski", czy "Biblioteka Publiczna". Bibliotekom medycznym poświęcono czasopisma: "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" oraz "Forum Bibliotek Medycznych". Zawarte w nich publikacje mają bardzo różny charakter

¹¹⁰ B. Kumor-Gomułka, *Biblioteka Miejska we Wrocławiu (StadtBibliothek Breslau) 1865-1945*, Wrocław 2017.

i dotyczą wielu zagadnień związanych z funkcjonowaniem bibliotek. Ich treść jest zależna od problematyki prac podejmowanych w danym czasie przez biblioteki. Różnym aspektem funkcjonowania bibliotek naukowych, zwłaszcza uczelnianych poświęcono także wiele książek. Ze względu na zakres badań oraz problemy właściwe dla Biblioteki UMW, Autorkę niniejszej rozprawy szczególnie interesować będą publikacje podejmujące niżej wymienioną tematykę. Z uzasadnionych powodów zostały one przedstawione w wyborze, gdyż nie sposób je wszystkie wymienić i omówić. Oto one:

1) budownictwo bibliotek; Zagadnienie to jest związane z tematyką niniejszej pracy ze względu na budowę Centrum Naukowej Informacji Medycznej, do którego Biblioteka UMW przeprowadziła się w 2015 roku. Przedtem zaś przez kilkadziesiąt lat funkcjonowała w budynku adoptowanym do tego celu. Najbardziej znane opracowanie tego tematu to *Skarbnice wiedzy* Zbigniewa Cudnika¹¹¹. Trzydzieści dwa lata później powstała książka Tomasza Kruszewskiego *Przestrzenie biblioteki* podejmująca problem już w innej rzeczywistości¹¹². Zagadnieniu temu poświęcono także artykuły w wydawnictwach ciągłych. Wartą wyróżnienia pozycją jest praca Marii Kycler *Budownictwo i urządzenia biblioteczne. Przegląd piśmiennictwa na podstawie Polskiej Bibliografii Bibliologicznej za lata 1981-2007*¹¹³. Niestety, nie obejmuje ona prac najnowszych, z tego względu wyodrębnić należy artykuły na temat budowy nowych gmachów bibliotecznych obejmujących drugą dekadę XXI wieku. Budowa nowej siedziby dla Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, otwartego w 1999 r. zapoczątkowała bowiem swoistą serię powstawania nowych siedzib bibliotek uczelnianych. Szczególnie cenne są te prace, które podejmują tę tematykę z perspektywy kilkuletniego użytkowania nowego obiektu, co pozwala na pierwsze oceny przyjętych w projektach rozwiązań. Przykładem praca *Biblioteka Uniwersytecka im. J. Giedroycia w Białymstoku w nowym gmachu - z perspektywy pięcioletnich doświadczeń*¹¹⁴. Budownictwo biblioteczne było także tematem konferencji, podczas których dyrektorzy zaprezentowali rozwiązania przyjęte w nowych gmachach kierowanych przez siebie bibliotek¹¹⁵;

¹¹¹ Z. Cudnik, *Skarbnice wiedzy. Studium budownictwa bibliotek*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1980.

¹¹² T. Kruszewski, *Przestrzenie biblioteki. O symbolicznej, fizycznej i społecznej obecności instytucji*, Toruń 2012.

¹¹³ M. Kycler, *Budownictwo i urządzenia biblioteczne. Przegląd piśmiennictwa na podstawie Polskiej Bibliografii Bibliologicznej za lata 1981-2007*, "Bibliotheca Nostra" 2, 2011, nr 2, s. 104-144.

¹¹⁴ H. Brzezińska-Stec, *Biblioteka Uniwersytecka im. J. Giedroycia w Białymstoku w nowym gmachu - z perspektywy pięcioletnich doświadczeń*, "Bibliotheca Nostra" 2, 2011, nr 2, s. 50-60.

¹¹⁵ J. Capelik, A. Czarnecka, *Biblioteka XXI wieku. Nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysły aranżacji*, "Poradnik Bibliotekarza" 2018 nr 12, s.

2) komputeryzacja bibliotek uczelnianych; Zagadnienie to jest bardzo rozległe, bowiem obejmuje zarówno publikacje z lat dziewięćdziesiątych XX wieku, gdy większość bibliotek stawiała pierwsze kroki w komputeryzacji, jak i te z ostatnich lat. Warto wymienić pracę Henryka Szarskiego o komputeryzacji Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, gdyż pokazuje ona specyfikę procesu automatyzacji w księżnicy, która rozpoczęła go jako jedna z pierwszych w Polsce;

3) prace na temat bibliotek cyfrowych, repozytoriów, wspólnych projektów stanowią osobną grupę, choć są powiązane z komputeryzacją, gdyż bez niej ich tworzenie byłoby niemożliwe. Do tej grupy należy zaliczyć publikacje pracowników Biblioteki UMW na temat tworzenia bibliotek cyfrowych¹¹⁶ oraz realizacji wspólnych projektów w ramach współpracy międzyuczelnianej¹¹⁷;

4) publikacje na temat bibliotek zakładowych w uczelniach wyższych. Część z nich znacznie zmniejszyła ilość bibliotek w sieci uczelnianej, jednak niektóre nadal mają rozbudowaną strukturę. Ten typ bibliotek wpisał się w historię księżnic szkół wyższych i doczekał się prac mu poświęconych, przykładem artykuł B. Krupińskiej-Stachery¹¹⁸. Także w niniejszej rozprawie poruszono tematykę bibliotek zakładowych na wrocławskiej uczelni medycznej;

5) prace poświęcone szkoleniom bibliotecznym, zarówno tym prowadzonym przez bibliotekarzy dla różnych typów użytkowników, jak i poświęconym samym bibliotekarzom w celu doskonalenia zawodowego. Jak zauważyła Liliana Nalewajska w swojej publikacji *Proces tworzenia oferty edukacyjnej w bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*¹¹⁹ wciąż jest za mało publikacji o tej tematyce, stąd też potrzeba wymiany doświadczeń i opinii w środowisku bibliotekarzy odnośnie skutecznych form szkoleń;

6) publikacje na temat aktywnego udziału bibliotek uczelnianych w procesie dydaktycznym oraz w komunikacji naukowej uczelni. Z zagadnieniem tym wiąże się współpraca biblioteki zarówno z macierzystą uczelnią, jak i z podmiotami zewnętrznymi. Świadczą one o tym, iż współczesne biblioteki chcą w świadomy sposób aktywnie uczestniczyć w procesach zachodzących na uczelniach, których są częścią. W niniejszej pracy z uwagi na jej

¹¹⁶ D. Sidorska, A. Gniady, *Repozytorium naukowo-dydaktyczne Uniwersytetu Medycznego*, "Gazeta Uczelniana" 19, 2013, nr 11, s. 16-17.

¹¹⁷ J. Zawada, *Polska Platforma Medyczna*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 4, s. 24-25.

¹¹⁸ B. Krupińska-Stachera, *Organizacja i funkcjonowanie bibliotek zakładowych szkół wyższych. Zarys problemu i próba analizy stanu aktualnego*, "Biuletyn GBL" 30, 1984, nr 336, s. 43-65.

¹¹⁹ L. Nalewajska, *Proces tworzenia oferty edukacyjnej w bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, "Przegląd Biblioteczny" 86, 2018, z. 2, s. 165-193.

problematykę skupiono się na księżnicach ośrodka wrocławskiego. Warto w tym miejscu odnotować III Konferencję Biblioteki Politechniki Łódzkiej na temat "Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych". Jej pokłosiem są materiały konferencyjne zawierające prace o różnorodnej roli bibliotek uczelnianych w procesie dydaktycznym uczelni¹²⁰. Ze szczególną uwagą należy odnotować obecność w tych materiałach prac bibliotekarzy wrocławskich - publikacje Agnieszki Liszki¹²¹, Reginy Rohleder i Henryka Szarskiego¹²², Agnieszki Rogalińskiej¹²³ czy Jadwigi Wojtczak¹²⁴. Na uwagę zasługują też publikacje z innych ośrodków, np. Pauliny Milewskiej *Brama do wiedzy. Rola biblioteki akademickiej w procesie komunikacji naukowej na przykładzie bibliotek akademickich w Łodzi*¹²⁵. Temat dotyczący roli biblioteki uczelnianej w procesie dydaktycznym uczelni podejmuje także Beata Kurek¹²⁶ na przykładzie Biblioteki Jagiellońskiej, ale zawarte w niej treści można odnieść do innych bibliotek uczelnianych.

O obszarach współpracy bibliotek pisał także Jacek Wojciechowski w artykule *Biblioteki akademickie. Obszary kooperacji*¹²⁷. Podobną tematykę w odniesieniu do bibliotek medycznych podjęły Aniela Piotrowicz, Ewa Grządzielewska i Barbara Torlińska¹²⁸;

7) publikacje na temat poszczególnych zadań pełnionych przez biblioteki, a więc dotyczące gromadzenia, opracowania, przechowywania, udostępniania zbiorów, a także różnych aspektów związanych z informacją naukową. Co znamienne, prace te pokazują nie tylko, jak

¹²⁰ *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych*, III Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź, 25-27 czerwca 2008 r. Materiały konferencyjne, Łódź 2008.

¹²¹ A. Liszka, *Być krok do przodu - jak wyprzedzić oczekiwania użytkowników Dolnośląskiego Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej?*, [w:] *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych*, III Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź, 25-27 czerwca 2008 r. Materiały konferencyjne, Łódź 2008, s. 225-239.

¹²² R. Rohleder, H. Szarski, *Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa - doświadczenia i perspektywy* [w:] *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych...*, s. 181-193.

¹²³ A. Rogalińska, *Współpraca biblioteki ze środowiskiem uczelni przy tworzeniu biblioteki cyfrowej na przykładzie doświadczeń Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* [w:] *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych...*, s. 195-207.

¹²⁴ J. Wojtczak, *Docendo discimus - udział biblioteki akademickiej w procesie kształcenia na przykładzie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej* [w:] *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych...*, s. 455-468.

¹²⁵ P. Milewska, *Brama do wiedzy. Rola Biblioteki Akademickiej w procesie komunikacji naukowej na przykładzie bibliotek akademickich w Łodzi*, http://repozytorium.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/21319/45-56_Milewska_Brama%20do%20wiedzy.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 17.06.2017]

¹²⁶ B. Kurek, *Rola biblioteki akademickiej w procesie dydaktycznym na podstawie działalności i usług informacyjnych oferowanych przez Bibliotekę Jagiellońską* [w:] *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich*, [oprac. materiałów E. Bieniasz, K. Serwatko, B. Jaskowska], s. 128-137.

¹²⁷ J. Wojciechowski, *Biblioteki akademickie. Obszary kooperacji*, "Przegląd Biblioteczny" 80, 2012, z. 4, s. 477-492.

¹²⁸ A. Piotrowicz, E. Grządzielewska, B. Torlińska, *Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce*, http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/APiotrowicz_EGrzadziewska_BTorlinska.pdf [dostęp: 16.06.2017].

przebiega dany proces w wybranej książnicy, ale i współpracę międzybiblioteczną na tym polu. Przykładem takiej działalności są artykuły poświęcone systemowi docmed, który służył współpracy bibliotek medycznych w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych¹²⁹, czy NUKAT, gdyż automatyzacja pociągnęła za sobą współdziałanie bibliotek w zakresie opracowania zbiorów;

8) bardzo cenne materiały stanowią monografie poświęcone poszczególnym bibliotekom. Ich autorami są często dyrektorzy lub długoletni pracownicy, stąd osobiste spojrzenie na daną książnicę i jej dzieje. Są one poświęcone historii, funkcjonowaniu poszczególnych agend, personelowi, a także roli, jaką dana biblioteka pełni w swoim środowisku. Okazję do powstania takich publikacji najczęściej stanowi kolejna rocznica utworzenia uczelni wraz z podległą sobie biblioteką. Do takich prac zaliczamy, m. in. monografię *Biblioteka Politechniki Łódzkiej* Czesławy Garnysz¹³⁰ powstałą po sześćdziesięciu dwóch latach funkcjonowania książnicy, czy *Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1919-1966* Stanisława Kubiaka¹³¹. Biblioteka ta doczekała się także w stulecie swego istnienia monografii autorstwa Artura Jazdon *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919-2018*¹³². Szczególnie cenne są opracowania pokazujące dzieje danej biblioteki na szerszym tle przemian zachodzących w ich funkcjonowaniu, jak w pracy *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu* pod red. Barbary Żmigrodzkiej¹³³, czy też pod redakcją tej autorki monografia *Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej*¹³⁴.

Warto podkreślić, iż obecność biblioteki w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej zaznaczył założyciel i pierwszy dyrektor tegoż Instytutu Profesor Ludwik Hirszfild (1884-1954), którego imię Instytut dziś nosi¹³⁵. O tym fakcie wspomniano nieprzypadkowo, gdyż jest to jedyna we Wrocławiu (poza Biblioteką uczelni medycznej) biblioteka naukowa gromadząca zbiory o charakterze medycznym ze względu na profil instytucji, której część stanowi;

¹²⁹ M. Świerczyna, *Zespoły zadaniowe w bibliotekach medycznych na przykładzie systemu docmed*, "Forum Bibliotek Medycznych" 3, 2010, nr 1, s. 11-23.

¹³⁰ Cz. Garnysz, *Biblioteka Politechniki Łódzkiej. Ponad 60 lat historii*, Łódź 2009.

¹³¹ S. Kubiak, *Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1919-1966*, Poznań 1967.

¹³² A. Jazdon, *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919-2018*, Poznań 2019.

¹³³ *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, pod red. B. Żmigrodzkiej, Wrocław 2007.

¹³⁴ *Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej*, pod red. B. Żmigrodzkiej, Wrocław 2011.

¹³⁵ L. Hirszfild, *Zakład Mikrobiologii Lekarskiej we Wrocławiu w latach 1945-1952*, "Archiwum Immunologii i Terapii Doświadczalnej" 1, 1953, nr 1/2, s. 28.

9) nie można zapomnieć o pracach teoretycznych, poświęconych tendencjom w działalności bibliotek naukowych. Na wyróżnienie zasługuje publikacja *Polskie biblioteki naukowe* Jadwigi Ćwiekowej i Ryszarda Przelaskowskiego¹³⁶ zawierająca w wyborze *Bibliografię dotyczącą problematyki polskich bibliotek naukowych*¹³⁷. Do tej grupy zaliczyć należy także *Biblioteki naukowe* Leona Łośa¹³⁸;

10) osobną grupę prac stanowią materiały pokonferencyjne zawierające teksty referatów i wystąpień na określone przez temat i program konferencji zagadnienia. Część z nich jest wydawana w formie książek, np. *Biblioteka i informacja w systemie edukacji* pod red. Henryka Suchojada¹³⁹, a niektóre w specjalnie poświęconym danemu symposium numerowi czasopisma, np. Biuletynu GBL, czy Forum Bibliotek Medycznych, gdzie zamieszczano materiały z corocznych Konferencji Problemowych Bibliotek Medycznych;

11) w kolejnych numerach "Forum Bibliotek Medycznych" zamieszczano także *Słownik pracowników bibliotek medycznych* zawierający biogramy dyrektorów, a także zasłużonych z różnych względów bibliotekarzy pracujących w bibliotekach medycznych. Każdy z opatrzonych bibliografią biogramów jest cennym źródłem informacji nie tylko o osobie, której dotyczy, ale i o danej bibliotece medycznej;

12) warto odnotować, iż kwestią czasu jest pojawienie się wielu prac na temat działania bibliotek podczas pandemii koronawirusa SARS Cov-2. Obecnie trwająca pandemia i związane z nią zmiany w funkcjonowaniu bibliotek już stają się przedmiotem badań i analiz¹⁴⁰.

6.4. Publikacje poświęcone Bibliotece AM/UMW

Biblioteka wrocławskiej uczelni medycznej doczekała się publikacji poświęconych jej historii, zbiorom, działalności oraz rozwojowi. Oto one:

1) każdą książnicę zawsze tworzą ludzie. Byli dyrektorzy Biblioteki AM mają swoje biogramy w publikowanym na łamach "Forum Bibliotek Medycznych" *Słowniku pracowników bibliotek medycznych*. Niektórzy zmarli pracownicy, np. Maria

¹³⁶ J. Ćwiekowa, R. Przelaskowski, *Polskie biblioteki naukowe. Zarys problematyki*, Warszawa 1975.

¹³⁷ J. Ćwiekowa, *Bibliografia dotycząca problematyki polskich bibliotek naukowych*, [w:] *Polskie biblioteki naukowe. Zarys problematyki*, Warszawa 1975, s. 111-143.

¹³⁸ L. Łoś, *Biblioteki naukowe*, Wrocław 1980.

¹³⁹ *Biblioteka i informacja w systemie edukacji. Materiały konferencji naukowej. Kielce 3-4 grudnia 1998*, pod red. H. Suchojada, Kielce 1999.

¹⁴⁰ A. Chamera-Nowak, M. Kisilowska, *Skutki pandemii dla społecznej funkcji książki w Europie. Wstęp do badań*, "Przegląd Biblioteczny" 88, 2020, z. 2, s. 209-225; R. Wojciechowski, *Biblioteka czy może pudelko mediów? Pandemiczne przemyślenia*, "Bibliotekarz" 2020, nr 7/8, s. 20-23; M. Blicharski, *Biblioteki wobec pandemii - na warszawskim Mokotowie*, "Poradnik Bibliotekarza" 2020, nr 7/8, s. 29-31.

Chmielowska¹⁴¹, doczekali się wspomnień sobie poświęconych na łamach "Bibliotekarza". Wybranych pracowników upamiętniono na łamach "Gazety Uczelnianej", np. Jadwiga Ignatowicz¹⁴², czy w Słowniku Pracowników Książki Polskiej wraz z kolejnymi Suplementami. Najwięcej biogramów byłych pracowników Biblioteki AM znajduje się w Suplemencie IV¹⁴³;

2) świadectwem rozwoju Biblioteki AM są artykuły jej poświęcone w księgach rocznicowych uczelni, np. w kolejnych tomach serii *Akademia Medyczna we Wrocławiu*. Za przykład może służyć tom *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1945-1970*. Barg opisuje w nim, jak rosła w pierwszych latach powojennych liczba czytelników oraz zbiorów (zarówno książek, jak i czasopism)¹⁴⁴. Tomy te ukazywały się cyklicznie za określone odcinki czasowe. Dokumentują one rozwój poszczególnych jednostek uczelni, w tym Biblioteki. Do tego rodzaju publikacji z pewnością należą także wydawnictwa jubileuszowe i okolicznościowe, np. *Medycyna uniwersytecka we Wrocławiu. Zarys historii od 1945 roku*¹⁴⁵, *Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000*¹⁴⁶, *Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 2011-2015*¹⁴⁷;

3) pokłosiem codziennej pracy Biblioteki są publikacje poszczególnych dyrektorów i pracowników, dotyczące różnorodnych aspektów jej funkcjonowania. Stanowią one świadectwo historii i rozwoju księżnicy, gdyż dotyczą dość szerokiego zakresu tematów, np. zbiorów specjalnych, komputeryzacji, czy współpracy na różnych polach. Przykładem jest współtworzenie repozytoriów i bibliotek cyfrowych wraz z innymi wrocławskimi bibliotekami naukowymi, czy bibliotekami medycznymi w kraju. Ogromną pomocą w docieraniu do prac pracowników Biblioteki jest Bibliografia Pracowników Biblioteki AM/UMW;

4) warte wyróżnienia są publikacje pokonferencyjne, gdyż stanowią dowód zaangażowania poszczególnych pracowników w wymianę myśli naukowej. W przypadku Konferencji Problemowych Bibliotek Medycznych takie prace ukazywały się w "Biuletynie GBL", a

¹⁴¹ M. Dubiński, *Maria Chmielewska* [!], "Bibliotekarz" 2019, nr 5, s. 39.

¹⁴² J. Dąbrowski, *Wspomnienie o mgr Jadwidze Ignatowicz (1923-2011)*, "Gazeta Uczelniana" 17, 2011, nr 8, s. 19.

¹⁴³ *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*, pod red. M. Rzakowolskiej, Warszawa 2016.

¹⁴⁴ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1945-1970*. T. 1, cz. 1, [kom. red. S. Iwankiewicz i in.], Wrocław 1970, s. 355-357.

¹⁴⁵ *Biblioteka*, [w:] *Medycyna uniwersytecka we Wrocławiu. Zarys historii od 1945 roku*, Wrocław 2012, s. 430-433.

¹⁴⁶ L. Barg, Z. Strożeczka-Tichy, R. Sławińska, *Biblioteka*, [w:] *Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000*, [kom. red. L. Paradowski i in.], Wrocław 2000, s. 337-350.

¹⁴⁷ *Biblioteka Główna*, [w:] *Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 2011-2015*, Wrocław 2016, s. 704-708.

następnie w "Forum Bibliotek Medycznych". Zawsze były one związane tematycznie z daną konferencją;

5) cennym świadectwem zaangażowania zawodowych pracowników są prace z wyjazdów w ramach programu Sokrates Erasmus autorstwa Aleksandry Gniady, Dominiki Sidorskiej i Andrzeja Woźniaka¹⁴⁸;

6) bardzo cenne są publikacje na temat powodzi w Bibliotece. W wyniku tego kataklizmu Biblioteka AM straciła około czterdzieści procent księgozbioru, dlatego stanowi ona jeden z punktów zwrotnych w jej dziejach. Najbardziej dotknięte przez wodę były biblioteki naukowe z ówczesnych województw opolskiego i wrocławskiego, w tym ówczesna Biblioteka AM. Doczekały się one opracowań poświęconych samemu przebiegowi powodzi, jak i zniszczeniom nią spowodowanym, ale też pomocy dla poszkodowanych bibliotek oraz sposobów ratowania zalanych zbiorów;

7) z zakupami zbiorów w wersji elektronicznej związane są publikacje w "Gazecie Uczelnianej" na temat dostępnych kolekcji, głównie tworzone z myślą o użytkownikach;

8) bibliotekarze są autorami recenzji, które były publikowane w "Gazecie Uczelnianej"¹⁴⁹. Dotyczą one książek ze zbiorów Biblioteki. Ich celem jest pokazanie ciekawych, wartościowych pozycji, choć niekoniecznie nowości. W Bibliotece znaleźć można wspomnienia lekarzy, którzy opiekowali się chorymi na ospę prawdziwą podczas epidemii latem 1963 roku¹⁵⁰, czy liczne pamiętniki lekarzy i ich biografie.

W celu przedstawienia jak najpełniejszego obrazu zgromadzonych w Bibliotece AM zbiorów odwołano się także do publikacji na temat dziejów poszczególnych tytułów czasopism medycznych wydawanych w latach czterdziestych XX wieku oraz w 1950 r.

7. Struktura pracy

W pracy zastosowano następujący podział treści. We Wstępie starano się przeanalizować pojęcie "biblioteki naukowe" w specjalistycznych wydawnictwach encyklopedyczno-informacyjnych. Nakreślono także cel pracy oraz założenia badawcze i tezy. Omówiono zastosowane metody badawcze, a także wykorzystane materiały źródłowe.

¹⁴⁸ A. Gniady, D. Sidorska, A. Woźniak, *Program Erasmus Plus+- pracownicy Biblioteki Głównej UMW w Walencji*, "Gazeta Uczelniana" 22, 2016, nr 6, s. 28-29; A. Gniady, D. Sidorska, A. Woźniak, *Biblioteki katolickiego Uniwersytetu w Walencji oraz Uniwersytetu w Coimbrze - wrażenia z pobytu w ramach programu Erasmus+*, "Forum Bibliotek Medycznych" 9, 2016, nr 2, s. 207-217.

¹⁴⁹ Np. M. Karkosch, *Książki nie tylko naukowe - warto przeczytać: Historia roślin jadalnych*, "Gazeta Uczelniana" 22, 2016, nr 8, s. 18-19.

¹⁵⁰ A. Budzińska, *Książki nie tylko naukowe - warto przeczytać: Variola vera*, "Gazeta Uczelniana" 22, 2016, nr 8, s. 19.

Przedstawiono stan badań ze szczególnym zwróceniem uwagi na dużą rozległość analizowanego tematu. Ponadto przybliżono układ treści w poszczególnych rozdziałach.

Wprowadzeniem do tematyki jest Rozdział 1. Biblioteka Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu nie istniałaby, gdyby nie było medycyny. Dlatego celem tego rozdziału jest pokazanie medycyny jako nauki, w tym m.in. jej definicji w poszczególnych encyklopediach, a także miejsca w systemach klasyfikacji nauk i piśmiennictwa. Nie byłoby Biblioteki, której poświęcono niniejszą pracę, gdyby nie zbiory w postaci literatury naukowej. Z tego względu, nie mogło zabraknąć analizy haseł dotyczących książki medycznej, książki naukowej, czasopisma naukowego, zawartych w specjalistycznych wydawnictwach informacyjnych. Tło historyczne księgozbiorów medycznych zaprezentowano w podrozdziale 1.1 *Książka medyczna oraz wybrane biblioteki medyczne w tradycji bibliotekarstwa europejskiego*. W podrozdziale 1.4 *Fakultety medyczne i ich biblioteki w polskich szkołach wyższych oraz towarzystwach naukowych lekarskich do 1939 r.* pokazano specyfikę funkcjonowania polskich uczelni wyższych, a wraz z nimi wydziałów lekarskich, których istnienie zależało od sytuacji politycznej na terenie danego zaboru. Przedstawiono także tematykę księgozbiorów oraz działalność wydawniczą polskich towarzystw lekarskich. Biblioteki tych towarzystw mimo, iż skromne i nierzadko otwarte dość krótko, stanowiły bazę do uzupełniania i aktualizowania wiedzy. W Rozdziale 1 pokazano też różne typy bibliotek gromadzących literaturę medyczną: biblioteki uniwersyteckie, zbiory piśmiennictwa klinik i katedr oraz biblioteki towarzystw naukowych. Uwagę skierowano też na Centrum Wyszkożenia Sanitarnego, którą utworzył Stanisław Konopka.

Rozdział 2 pokazuje, iż Uniwersytet Medyczny, a wraz z nim będąca jego integralną częścią Biblioteka są spadkobiercami Wydziału Medycyny niemieckiego Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu. To dzięki reformom von Humboldta, w wyniku których nastąpiło połączenie Viadriny z Leopoldiną, zbiory medyczne trafiły z Frankfurtu nad Odrą do Wrocławia. Wpływ na zbiory miały także kasaty zakonów w Prusach. Z kolei utworzenie wydziału medycznego wpłynęło na rozwój księgozbioru lekarskiego.

Celem Rozdziału 3 jest pokazanie Biblioteki na tle powojennej rzeczywistości wraz z powstającym wówczas polskim Uniwersytetem we Wrocławiu. Jednym z jego wydziałów był Wydział Lekarski, który miał równorzędną wobec Biblioteki Uniwersyteckiej i Biblioteki Politechniki – Bibliotekę Lekarską Uniwersytetu Wrocławskiego.

Choć od 1946 r. tworzono od podstaw polski Wydział Lekarski wraz z Biblioteką, o historii przypominały m.in.: budynki oraz pozostawione po niemieckich poprzednikach

przedmioty, np.: literatura w postaci książek oraz czasopism. Dziś stanowi ona cenną spuściznę oraz bardzo interesujący materiał do badań, nie tylko z zakresu historii medycyny, ale i bibliologii, np. w postaci unikatowych znaków proveniencyjnych.

Biblioteka Lekarska Uniwersytetu Wrocławskiego musiała wraz z innymi księżnicami wrocławskich uczelni wyższych gromadzić zasoby do nowych polskich bibliotek. Trzeba podkreślić ogromne zasługi tych, którzy tworzyli praktycznie od podstaw polski księgozbiór stanowiący bazę dla studentów oraz dla prowadzących prace badawcze pracowników. Pokazano Bibliotekę Lekarską na tle innych wrocławskich księżnic, które po drugiej wojnie światowej istniały w tym mieście, a także w odniesieniu do innych bibliotek uczelni medycznych w Polsce.

Zadaniem Rozdziału 4 jest pokazanie wyników badań nad poszczególnymi aspektami działalności Biblioteki Akademii Medycznej w latach 1950-1997. Cezury czasowe stanowi powstanie Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1950 r. oraz tragiczna powódź w lipcu 1997 r. Przy czym zwrócono uwagę na wydarzenia stanowiące momenty graniczne w funkcjonowaniu Biblioteki. Omówiono jej warunki lokalowe, w odniesieniu do tego typu instytucji w regionie i w Polsce. Problemem, który w czasach powojennych¹⁵¹ dotkliwie odczuwało wiele księżnic, były złe warunki lokalowe, często oznaczające wieloletnie funkcjonowanie w budynkach zaadoptowanych dla ich potrzeb. Osobnym zagadnieniem związanym z budynkami bibliotecznymi jest ich architektura, co dotyczy oczywiście obiektów historycznych¹⁵².

W rozdziale tym omówiono organizację biblioteki oraz jej podział na poszczególne działy i sekcje zależny od szeregu czynników. Każdy z nich może stanowić osobny materiał do rozważań naukowych. Ogromną rolę w działalności biblioteki odgrywają osoby kolejnych dyrektorów, którzy podejmowali wiążące decyzje odnośnie sposobu jej funkcjonowania¹⁵³.

Tematyce gromadzenia zbiorów poświęcono podrozdział 4.3 *Zbiory biblioteczne. Gromadzenie i opracowanie*. Równoległe z potrzebą gromadzenia nowego księgozbioru, biblioteki zmagaly się z problemem zbiorów nieopracowanych, na który składały się księgozbiory zabezpieczone, dary oraz dublety pochodzące z różnych źródeł¹⁵⁴. Jak pokazuje analiza piśmiennictwa, każda biblioteka naukowa ma swoją specyfikę gromadzenia zbiorów i

¹⁵¹ Przez określenie "czasy powojenne" Autorka rozumie czas po drugiej wojnie światowej, czyli po 1945 r.

¹⁵² Por. A. Jazdon, J. Skutecki, *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu*, Poznań 2017.

¹⁵³ Por. Cz. Garnysz, *Biblioteka Politechniki Łódzkiej*, Łódź 2009.

¹⁵⁴ C. Bieguszevska, L. Pelczarski, *Biblioteki Wyższych Szkół Rolniczych w okresie XX-lecia Polski Ludowej*, "Przegląd Biblioteczny" 33, 1965, z. 2, s. 82.

związane z tym problemy. Gromadzenie odbywa się inaczej w bibliotekach uniwersyteckich, które mają księgozbiory z bardzo szerokiego zakresu dziedzin (w tym często także bardzo bogate zbiory specjalne)¹⁵⁵, a z nieco inną problematyką zmagają się biblioteki uczelni ukierunkowanych na określony typ dziedzin nauki, np. politechnik¹⁵⁶ czy uniwersytetów powstałych na bazie szkół wyższych typu kolegium czy akademii¹⁵⁷. Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu także powstał na bazie Akademii Medycznej, choć sama medycyna ma we Wrocławiu bardzo bogate tradycje z uwagi na Wydział Medycyny istniejący jeszcze na niemieckim Uniwersytecie.

Ważnym aspektem działalności bibliotek naukowych jest opracowanie zbiorów, zarówno formalne jak i rzeczowe, głównie zbiorów współczesnych jak i starszych (w przypadku Biblioteki UMW zbiorów przedwojennych-poniemieckich). Na przykładzie bibliotek naukowych widać zmiany w tym obszarze, spowodowane automatyzacją i komputeryzacją procesów bibliotecznych oraz specyfiką poszczególnych bibliotek¹⁵⁸.

W podrozdziale 4.4 *Udostępnianie zbiorów* pokazano bezpośrednie prace z biblioteczne z użytkownikiem, do których zaliczamy nie tylko działalność wypożyczalni miejscowej, wypożyczalni międzybibliotecznej, czytelń, Działu Informacji Naukowej, ale także biblioteki zakładowe. Działalność tych ostatnich przedstawiono na tle podobnych bibliotek w innych krajowych uczelniach medycznych. Ich zadaniem była praca polegająca na opiece nad księgozbiorem, zapewnieniu bieżącej literatury w miarę możliwości finansowych, pomoc w zdobywaniu literatury potrzebnej do pracy naukowej dla pracowników i obsługa czytelników, w tym informacja bibliograficzna.

W podrozdziale 4.4.4 *Dział Bibliotek Zakładowych* podjęto temat wewnątrzuczelnianej sieci bibliotecznej. Specyfiką bibliotek uczelnianych jest różnie nazywana uczelniana sieć biblioteczna obejmująca biblioteki zakładowe, wydziałowe czy

¹⁵⁵ Por. S. Kubiak, *Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu 1919-1966*, Poznań 1966; J. Ożóg, *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1995.

¹⁵⁶ M. Kuziela, *Oddział Gromadzenia - wspomnienia*, [w:] *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia*. T. 5, *Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2006*, pod red. H. Szarskiego, J. Wojtczak, Wrocław 2007, s. 77-91.

¹⁵⁷ J. Drażyk, *Gromadzenie zbiorów Biblioteki*, [w:] *Rocznik Biblioteki UJK .T. 1, Z dziejów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach 1969-2008*, pod red. H. Suchojady, Kielce 2009, s. 61-90.

¹⁵⁸ Z. Kilaraska, *Opracowanie zbiorów Biblioteki w aspekcie ogólnopolskich przepisów i zasad*, [w:] *Rocznik Biblioteki UJK .T. 1, Z dziejów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach 1969-2008*, pod red. H. Suchojady, Kielce 2009, s. 91- 130.; R. Tomaszkiwicz, *Opracowanie alfabetyczne i rzeczowe księgozbioru*, [w:] *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, pod red. A. Piotrowicz, Poznań 2002, s. 24-28.

biblioteki filii¹⁵⁹. Różni się ona w poszczególnych księżnicach sposobami organizacji oraz funkcjonowania.

Rozważania dotyczące pracy Działu Informacji Naukowej i Wypożyczalni co prawda ograniczono do Biblioteki, której poświęcono pracę, jednak i one odzwierciedlają tendencje właściwe dla innych placówek tego typu w kraju. Ważny jest też udział Biblioteki w życiu naukowym i dydaktycznym Uczelni i otoczenia zewnętrznego, co uwzględniono w podrozdziale 4.6.

Celem Rozdziału 5 jest pokazanie okoliczności stanowiących szersze tło dla funkcjonowania Biblioteki AM: zmian ustrojowych, nowej *Ustawy o Bibliotekach z 1997 r.*, komputeryzacji Biblioteki oraz powodzi z lipca 1997 r. W pracy bardzo wyraźnie podkreślono, że powódź dotknęła wiele bibliotek naukowych w ówczesnych województwach opolskim i wrocławskim. Przedstawiono także prace poszczególnych działów Biblioteki na tle tych wydarzeń. Szczególną uwagę poświęcono działalności związanej ze współpracą z innymi bibliotekami, do której zaliczono systemy docmed, CKCZ oraz czasopisma dotyczące problematyki bibliotek uczelni medycznych, takich jak: "Biuletyn GBL" oraz "Forum Bibliotek Medycznych", a także organizowane co roku Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych. Jak pokazuje doświadczenie, wiele form współpracy ma miejsce przez pewien okres czasu, po czym gdy zmieniają się okoliczności, dana forma zanika. Przykładem jest tu system docmed, który po latach przestał funkcjonować.

W Rozdziale 6 przedstawiono nowy budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej, którego Biblioteka jest częścią, na tle historii budownictwa bibliotecznego oraz w odniesieniu do tendencji ogólnopolskich i wrocławskich. Ponadto pokazano, w jaki sposób Biblioteka bierze udział w procesie dydaktycznym oraz naukowym Uczelni dzięki możliwościom, jakie daje nowa siedziba. Na szczególną uwagę zasługuje pokazanie udziału Biblioteki w projektach cyfrowych wspierających dydaktykę oraz naukę. Są one efektem

¹⁵⁹ Por. *Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie w latach 1945-1980*, pod red. A. Mężyńskiego przy współpracy A. Bednarz, Warszawa 1998; B. Krupińska-Stachera, *Organizacja i funkcjonowanie bibliotek zakładowych szkół wyższych. Zarys problemu i próba analizy stanu aktualnego w systemie biblioteczno-informacyjnym Akademii Medycznych*, "Biuletyn GBL" 30, 1984, nr 336, s. 43-65; Cz. Garnysz, *Biblioteka Politechniki Łódzkiej*, Łódź 2009.; *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, pod red. A. Piotrowicz, Poznań 2000, patrz B. Paul, *Rys historyczny Filii nr 1 Biblioteki Głównej AM w Poznaniu*, s. 81- 82; J. Zawierucha, *Filia nr 2 Biblioteki Głównej AM w Poznaniu*, s. 83-84; H. Bylińska, *O Bibliotece Wydziału Farmaceutycznego im. prof. Franciszka Adamanisa Akademii Medycznej w Poznaniu*, s. 85- 90; M. D. Głowacka, T. Popow, *Biblioteka Wydziału Nauk o Zdrowiu Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu*, s. 91- 94.

współpracy między uczelniami oraz bibliotekami. Osobny podrozdział poświęcono gromadzeniu wydawnictw elektronicznych.

Poruszono także bardzo ciekawą tematykę bibliotek hybrydowych stanowiących efekt zmian wynikających z automatyzacji procesów bibliotecznych oraz rozwoju technologii cyfrowych. Rozwój technologii cyfrowej powoduje, że obecnie biblioteki naukowe to biblioteki hybrydowe, które funkcjonują zarówno w przestrzeni fizycznej dzięki zbiorom w formie materialnej, np. papierowej jak i w przestrzeni wirtualnej zapewniając dostęp do zbiorów w wersji elektronicznej¹⁶⁰. Do księżnic tego typu należy Biblioteka UMW.

Zakończenie stanowi podsumowanie badań. Podkreślono, iż na przestrzeni siedemdziesięciu lat istnienia Biblioteki UMW, nieustannie się ona rozwijała wychodząc naprzeciw potrzebom swoich użytkowników. Obecnie stała się tzw. trzecim miejscem, w którym oprócz zdobycia potrzebnych informacji, można także miło spędzić czas.

¹⁶⁰ G. Piotrowicz, *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej*, [w:] *Konferencja na temat "Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej"*. Łódź, 23-25 czerwca 2004 r. : materiały konferencyjne. Cz. 1, s. 224-226.

Rozdział 1. Księgozbiory medyczne w dziejach nauki

1.1. Książka medyczna oraz wybrane biblioteki medyczne w tradycji bibliotekarstwa europejskiego - wybrane aspekty

Dzieje medycyny, jak każdej innej nauki, powiązane są z historią książki oraz bibliotek. Księgi odgrywały zasadniczą rolę w przekazywaniu wiedzy następnym pokoleniom, stąd miały różną formę, w zależności od czasów, w których powstały, a treści w nich zawarte stanowiły świadectwo stanu nauki danej epoki. Słowo pisane pozostawił po sobie uważany za ojca medycyny Hipokrates (ok. 460-370 p.n.e.) pochodzący z wyspy Kos, lekarz grecki. Pisma zarówno jego oraz jego uczniów tzw. *Corpus Hippocraticum* są uznawane za najstarszy pełny podręcznik medycyny zawierający całą wiedzę medyczną tamtych czasów¹⁶¹. Spośród starożytnych dzieł medycznych warto wymienić także pięciotomowe *De materia medica* Dioskuridesa (ok. 40-ok. 90), ponieważ dzięki opisom około 600 roślin, 1000 minerałów oraz kilkudziesięciu surowców mineralnych zawierało starożytną wiedzę na temat ziołolecznictwa¹⁶².

Rozwój medycyny na przestrzeni wieków zależał od szeregu czynników. Należały do nich m.in.: możliwości praktykowania zawodu oraz kształcenia w zakresie medycyny, z czym bez wątpienia związany jest dostęp do pozostawionych przez poprzedników pism. Już w starożytnej Aleksandrii w funkcjonującej tam Świątyni Muz – Musejonie znajdowały się m.in. pokaźna biblioteka i muzeum anatomiczne¹⁶³. Wśród badaczy istnieją różne opinie na temat pierwotnego kształtu katalogu Biblioteki Aleksandryjskiej – tzw. Brucheionu, jednak wszyscy są zgodni co do istnienia w niej książek z zakresu medycyny¹⁶⁴. Oznacza to, że dział medycyny (choć mógł być różnie nazywany) wyróżniano już w bibliotekach starożytnych.

Duże zasługi w zakresie udokumentowania w postaci zapisu ówczesnego stanu wiedzy z zakresu medycyny miał Galen (130-200 n.e), gdyż m.in. napisał szereg komentarzy do dzieł Hipokratesa¹⁶⁵.

Medycyna rozwijała się nie tylko w kręgu kultury Basenu Morza Śródziemnego. Swoje osiągnięcia na tym polu miała także nauka arabska, czego dowodem jest *Kanon medycyny* Awicenny (980-1037), uwzględniający dorobek islamu, starożytności oraz

¹⁶¹ W. Szumowski, *Historia medycyny filozoficznie ujęta*, wyd. 3, Kęty 2008, s. 96-97.

¹⁶² B. Seyda, *Dzieje medycyny w zarysie*, wyd. 3, Warszawa 1977, s. 69.

¹⁶³ Ibidem, s. 60.

¹⁶⁴ B. Sosińska-Kalata, *Klasyfikacja. Struktury organizacji wiedzy, piśmiennictwa i zasobów informacyjnych*, Warszawa 2002, s. 52-53.

¹⁶⁵ A. Pacewicz, *Galen o naturze wiedzy medycznej*, "Studia Philosophica Wratislaviensia" 4, 2009, z. 4, s. 120.

wczesnego średniowiecza¹⁶⁶.

W średniowieczu książki medyczne znajdowały się w wielu bibliotekach klasztornych. Zasady gromadzenia w nich zbiorów określały przepisy zakonne. Oczywiście, nadrzędne miejsce zajmowały w nich Pismo Święte, księgi liturgiczne oraz reguły zakonne¹⁶⁷. Bardzo istotne znaczenie miał w tym względzie fakt, iż reguły części zakonów nakładały na mnichów obowiązek kształcenia, do czego niezbędne były podstawowe umiejętności czytania i pisania oraz podręczny księgozbiór. Ogromne zasługi w tym zakresie miała praca benedyktynów, m.in. z klasztoru na Monte Cassino, ale i wielu innych, rozsianych po Europie. Mnisi w pierwszych wiekach średniowiecza przepisywali, tłumaczyli i objaśniali dzieła starożytnych lekarzy, tworząc w ten sposób kanon wiedzy lekarskiej i przyczyniając się do rozwoju medycyny i farmacji¹⁶⁸.

Dla europejskiej medycyny i książki medycznej ogromne znaczenie miała szkoła medyczna w Salerno, zwana kolebką tradycji uniwersyteckich. Położenie i historia Salerno umożliwiły zachowanie wpływów starożytnych. Dowodem świadczącym o tym, że mogła tam rozwinąć się szkoła świecka jest fakt, iż zakres nauczania obejmował wszystkie gałęzie medycyny, włącznie z chirurgią¹⁶⁹. Tam powstały pierwsze w feudalnej Europie książki do nauczania medycyny¹⁷⁰, a także przetłumaczono na łacinę wiele pochodzących ze starożytności dzieł z tego zakresu¹⁷¹. Świecki charakter miała także szkoła lekarska w Montpellier¹⁷².

W średniowieczu, na przełomie XI i XII wieku, powstały pierwsze w Europie uniwersytety¹⁷³: w Bolonii, Paryżu, Coimbrze, Salamance, Padwie, Montpellier i w Oksfordzie. Poziom medycyny w poszczególnych uniwersytetach znacznie się różnił, w zależności od tego, czy miały one charakter świecki czy kościelny. Stąd powstały dwa modele średniowiecznego uniwersytetu. W bardzo dobrej sytuacji były uniwersytety włoskie

¹⁶⁶ P. Trzeciak, *Wpływ Awicenny na rozwój medycyny*, "Annales Academiae Medicinae Silesiensis" 34/35, 1998, s. 121-127.

¹⁶⁷ J. M. Marszalska, *Inwentarze ksiąg biblioteki opactwa cystersów w Szczyrzycu do końca XIX wieku*, "Saeculum Christianum" 22, 2015, s. 186.

¹⁶⁸ W. Szumowski, op. cit., s. 167.

¹⁶⁹ B. Seyda, op. cit., s. 103-104.

¹⁷⁰ Ibidem, s. 106.

¹⁷¹ M. Janeczek, A. Chrószcz, T. Ożóg, *Transfer wiedzy w świecie antycznym*, "Medycyna Weterynaryjna" 65, 2009, nr 6, s. 430.

¹⁷² T. Brzeziński, *Dawna medycyna i lekarze. Studium kształtowania zawodu*, [w:] *Historia medycyny*, pod red. idem, wyd. 3, Warszawa 2000, s. 50-52.

¹⁷³ W niniejszej dysertacji nie podano dat powstania wymienionych najstarszych uniwersytetów, ponieważ w części przypadków literatura podaje różne daty ich powstania. Stąd brak możliwości podania krótkiej, jednoznacznej informacji.

znajdujące się w Basenie Morza Śródziemnego, gdyż zachowały one wpływy starożytne, stąd zawsze w nich nauczano medycyny.

Średniowieczny uniwersytet europejski posiadał cztery fakultety: sztuk wyzwolonych, prawa, medycyny i teologii, co pokazuje znaczenie tych nauk i ich rangę w społeczeństwie. Studia uniwersyteckie opierały się głównie na słuchaniu wykładów wybitnych mistrzów i pracy nad tekstami (czytaniem, komentowaniem ich i dyskusji), stąd wynikała konieczność tworzenia i posiadania zbiorów bibliotecznych w zakresie tematyki czterech fakultetów¹⁷⁴. Opinię najlepszej uczelni kształcącej lekarzy z wysokim poziomem badań anatomicznych miał wówczas uniwersytet w Padwie, gdzie wykładał m.in. Marcus Antonius de la Torre, dla którego rysunki anatomiczne – słynne w późniejszych wiekach – wykonał Leonardo da Vinci¹⁷⁵. Niższy poziom medycyny był na uniwersytetach, na których istniały silne wpływy kościelne, np. w Paryżu, gdzie według ustaleń współczesnego badacza Tadeusza Brzezińskiego fakultet medycyny¹⁷⁶ miał w 1395 r. dziewięć dzieł medycznych, a siedemdziesiąt lat później dwanaście, co potwierdza niewielkie zainteresowanie tą nauką¹⁷⁷.

Skutkiem Soboru Laterańskiego IV z 1215 r. było wykluczenie z obszaru medycyny chirurgii i zaliczenie jej do rzemiosła, a osobom duchownym zabroniono jej praktykowania¹⁷⁸. Odbiło się to niekorzystnie na tej nauce i jednocześnie wpłynęło na stan ówczesnych księgozbiorów, z których usuwano książki z tego zakresu.

Istotne znaczenie dla rozwoju medycyny miały nowe możliwości rozpowszechniania treści naukowych, związane z wynalazkiem druku przez Gutenberga¹⁷⁹. Książki, w tym także medyczne, nie musiały być już ręcznie przepisywane, tylko drukowane, dzięki czemu dany tytuł mógł być rozpowszechniany szybciej i w większej ilości egzemplarzy. Jednym ze skutków wzrastającej liczby publikacji była potrzeba ich kolekcjonowania i wypożyczenia¹⁸⁰. Dzięki wynalazkowi druku oraz powstawaniu kolejnych drukarni, rozszerzeniu uległ krąg osób zajmujących się powielaniem książek. Do tej pory stanowiło to domenę uczonych oraz zakonników. Dzięki drukarniom, mogły tym zająć się też osoby krytykujące dotychczasowy

¹⁷⁴ Por. J. Baszkiewicz, *Młodość uniwersytetów*, Warszawa 1997; L. Moulin, *Średniowieczni szkolarze i ich mistrzowie*, Gdańsk-Warszawa 2002.

¹⁷⁵ Z. Mamela, *Studia medyczne i praktyka lekarska Mikołaja Kopernika*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 58, 1995, nr 3, s. 251.

¹⁷⁶ Literatura podaje różne nazwy kierunków kształcących lekarzy, m.in.: fakultet medyczny, wydział lekarski, wydział medyczny, wydział medycyny.

¹⁷⁷ T. Brzeziński, op. cit., s. 54.

¹⁷⁸ J. Skalski, *Medycyna w Polsce od czasów najdawniejszych do upadku I Rzeczypospolitej*, Warszawa 2016, s. 21.

¹⁷⁹ T. Brzeziński, op. cit., s. 56.

¹⁸⁰ S. Szpilczyński, *Początki towarzystw lekarskich w Polsce*, "Medycyna Dydaktyka Wychowanie" 11, 1979, nr 3, s. 244.

sposób działalności uniwersytetów, m.in. zwolennicy reformacji¹⁸¹. Odnośnie medycyny, warto wspomnieć o wywodzącym się z renesansu dziele, które jest uważane za podstawę nowoczesnej anatomii - *De humani corporis fabrica libri septem* Wesaliusza (1514-1564). Renesans to także czas działalności Paracelsusa (1493 lub 1494-1541) uważanego za ojca medycyny nowożytnej, który przyczynił się do symbolicznego kresu alchemii średniowiecznej. Zapoczątkował on chemię lekarską, której najważniejszą rolą było odkrywanie nowych leków, co nosiło nazwę jatrochemii¹⁸². Pozostawił po sobie dzieła stanowiące świadectwo tego, jak rozumiał leczenie i medycynę. Bardzo ważnym przełomem w dziejach medycyny było wprowadzone przez Montanusa w 1543 r. w Padwie nauczanie przy łóżku chorego, a nie tylko w oparciu o książki¹⁸³.

Literatura określa okres od XVI do XVIII wieku, jako czas kryzysu w funkcjonowaniu uniwersytetów¹⁸⁴. Dowodem na prawdziwość tego poglądu była Francja, gdzie studia medyczne miały charakter teoretyczny, ze względu na brak zaplecza naukowego, a wyjątkiem były ośrodki w Montpellier i Paryżu¹⁸⁵. Wynikało to stąd, że średniowieczna formuła już nie sprawdzała się w kolejnych wiekach, a jeszcze nie przeprowadzono koniecznych reform w pojmowaniu idei uniwersytetów. Jednak te trudności nie zahamowały rozwoju nauki, co dotyczyło także medycyny. Uczeni dokonywali kolejnych odkryć, które stopniowo wypierały błędne teorie poprzedników, a działalność naukową przeniesiono do akademii i towarzystw.

W nauce, XVII wiek, był czasem odkryć, które zaprzeczały utrwalonym w średniowieczu wizjom funkcjonowania świata i rozwijały idee renesansowe. Pisma naukowe miały jednak nadal charakter komentarzy do tych samych tekstów¹⁸⁶. Zaczęły wtedy powstawać akademie nauk, specjalizujące się głównie w naukach przyrodniczych, gdzie dokonywano różnych eksperymentów. Pierwsza Akademia Nauk powstała w Paryżu w 1635 r. jako Académie Française mająca charakter humanistyczny¹⁸⁷, ale już powstała w 1648 r.¹⁸⁸

¹⁸¹ P. Górski, *Idea uniwersytetu w kulturze, kultura w idei uniwersytetu*, "Nauka i Szkolnictwo Wyższe" 37, 2011, nr 1, s. 19.

¹⁸² Z. Domoślawski, *Wprowadzenie do medycyny*, Jelenia Góra 2007, s. 35.

¹⁸³ Ibidem, s. 36.

¹⁸⁴ K. M. Cwynar, *Idea uniwersytetu w kulturze europejskiej*, "Polityka i Społeczeństwo" 2005, nr 2, s. 51; K. Bartnicka, *Uniwersytety europejskie na przełomie XVIII i XIX wieku*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 60, 2015, nr 1, s. 19.

¹⁸⁵ K. Bartnicka, op. cit. s. 21.

¹⁸⁶ E. Wnuk-Lipińska, *Kryzys uniwersytetu jako instytucji edukacyjnej w krajach Europy Zachodniej*, "Nauka i Szkolnictwo Wyższe" 1997, nr 2, s. 15.

¹⁸⁷ *Akademia Francuska*, [w:] *Nowa encyklopedia powszechna PWN*. T. 1 A-C, red. nac. B. Petrozolin-Skowrońska, dodr., Warszawa 1998, s. 68.

¹⁸⁸ Za oficjalną datę założenia uważa się 1660 rok, choć Towarzystwo działa od 1645 roku, a od 1648 roku ma siedzibę w Oksfordzie.

Towarzystwo Królewskie w Londynie (The Royal Society) było uprofilowane na nauki przyrodnicze¹⁸⁹. W 1652 r. czterech lekarzy założyło Akademię Naturae Curiosorum w wolnym mieście Schweinfurcie. Z kolei w 1672 r. założono Cesarską Akademię Leopolda. Leopoldina to najstarsze na świecie, działające nieprzerwanie Towarzystwo specjalizujące się w naukach przyrodniczych i medycznych¹⁹⁰. Podobne akademie nauk powstały w Berlinie w 1701¹⁹¹, w Petersburgu w 1724 r. i w Sztokholmie w roku 1739¹⁹².

Z powodu trwającego kryzysu uniwersytetu zaistniała potrzeba jego reformy. Literatura wspomina o trzech koncepcjach: napoleońskiej, Humboldta oraz Johna Henry'ego Newmana (1801-1890)¹⁹³.

Wg koncepcji napoleońskiej priorytetowym zadaniem uniwersytetów miało być kształcenie służb państwowych¹⁹⁴. W 1806 r. Napoleon powołał Uniwersytet Cesarski, a jednym z działających w nim fakultetów była medycyna¹⁹⁵. W niniejszej pracy nie podjęto pogłębionej refleksji nad strukturą francuskiego szkolnictwa wyższego. Chciano pokazać idee, których celem było rozwiązanie trwającego kryzysu. Społeczności uniwersyteckie np. w Uppsali czy Oxfordzie nie zgadzały się na podporządkowanie działalności do potrzeb kształcenia urzędników państwowych¹⁹⁶.

Ze szkolnictwem wyższym początku XIX wieku nierozzerwalnie związane są reformy wprowadzone przez Wilhelma von Humboldta¹⁹⁷ (1767-1835), o których szerzej zostanie dalej napisane. Równoległe do omówionych wyżej koncepcji napoleońskiej oraz Humboldta, Newman głosił ideę uniwersytetu, jako miejsca "nauczania wiedzy uniwersalnej". Rozdzielał on funkcję badawczą i dydaktyczną, a najważniejszym zadaniem uniwersytetu było wg niego wychowanie studentów w duchu wartości chrześcijańskich na świątłych ludzi¹⁹⁸.

¹⁸⁹ *Les grandes dates*, <http://www.academie-francaise.fr/linstitution-lhistoire/les-grandes-dates> [dostęp: 16.08.2020].

¹⁹⁰ M. Wender, *Leopoldina - Niemiecka Akademia Przyrodników*, "Nauka" 2006, nr 1, s. 156-158.

¹⁹¹ *Akademia Nauk w Berlinie*, [w:] *Nowa encyklopedia powszechna PWN*. T. 1 A-C, ..., s. 68.

¹⁹² B. Seyda, op. cit., s. 180-181.

¹⁹³ K. M. Cwynar, op. cit., s. 51.

¹⁹⁴ *Ibidem*, s. 52.

¹⁹⁵ K. Bartnicka, op. cit., s. 22.

¹⁹⁶ D. Antonowicz, *Uniwersytet. Od korporacji do instytucji*, "Zagadnienia Naukoznawstwa" 2002, nr 4, s. 524.

¹⁹⁷ Wilhelm von Humboldt urodził się w 1767 r. w Poczdamie, a zmarł w 1835 r. w Tegel koło Berlina. Twórca reformy szkolnictwa zwanej reformą Humboldta., por. Masur J.G., Arens I H.: *Humboldt Wilhelm*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 10, pod red. F. Wagnera i in., Berlin 1974, s. 43-51.

¹⁹⁸ K. M. Cwynar, op. cit., s. 55.

Idee te dowodziły, że dostrzegano potencjał w działalności uniwersytetów i opracowywano koncepcje mające na celu wydobycie z nich tego, co najlepsze w zakresie poszczególnych nauk, w tym medycyny obecnej we Wrocławiu już po początków XIX wieku.

1.2. Medycyna - definicja. Jej miejsce w strukturze nauki i klasyfikacji piśmiennictwa

Medycyna jest jednocześnie nauką i sztuką, gdyż lekarz oprócz bardzo rozległej wiedzy naukowej musi opanować umiejętność techniki leczenia czyli sztukę lekarską¹⁹⁹. Medycyna, jako dyscyplina naukowa posiada własną historię, metodykę, zawody oraz instytucje²⁰⁰. Ma ona swoje miejsce w systemach klasyfikacji nauk oraz piśmiennictwa, wśród kierunków studiów wyższych, posiada również bardzo rozbudowaną teorię i metodologię, co potwierdza bogata literatura przedmiotu. Sztukę zaś stanowi całokształt umiejętności oparty zarówno na wiedzy jak i doświadczeniu nabytemu w trakcie wykonywania zawodu²⁰¹. Dwoisty charakter medycyny podkreślają jej definicje w encyklopediach, zarówno zagranicznych jak i polskich. Do przeprowadzenia analizy hasła medycyna posłużono się kilkoma wydawnictwami encyklopedycznymi obcojęzycznymi, głównie niemieckimi. Wybór wynika z tego, że stanowiąca przedmiot badań Biblioteka znajduje się we Wrocławiu, gdzie przed drugą wojną światową funkcjonował Państwowy Uniwersytet stanowiący część niemieckiego szkolnictwa wyższego. Dla porównania przeanalizowano również hasło medycyna w jednym z wydań *Encyklopedii Britannica*. Poddano przeglądowi oraz porównano definicję medycyny także w wybranych polskich wydawnictwach encyklopedycznych. Część określeń w poszczególnych kompendiach jest bardzo podobna. Jednak analiza wykazała, iż w części z nich znajdują się interesujące spostrzeżenia, których brak w innych i z tego względu należy je odnotować. Porównanie definicji medycyny w różnych encyklopediach pozwala na zauważenie zmian zachodzących w samym rozumieniu tego pojęcia. Należą do nich m.in: jej dualny charakter, subdyscypliny ją tworzące oraz najważniejsze fakty z jej historii. W przypadku niektórych wydawnictw encyklopedycznych, ta część, jest na ogół najszerzej rozbudowana.

W niemieckich wydawnictwach informacyjnych definicje medycyny zawsze podkreślają jej wspomniany wyżej dualny charakter, czego przykładem są te zawarte w *Meyers Konversations-Lexikon*, *Der Grosse Brockhaus*, *Der Grosse Herder*, czy *Oestergaards Lexikon*.

¹⁹⁹ R. W. Gryglewski, *Czy medycyna jest sztuką czy nauką?*, "Medycyna Nowożytna" 13, 2006, nr 1/2, s. 9, 12.

²⁰⁰ H. Gaertner, *Medycyna: nauka i sztuka*, "Biuletyn GBL" 43, 1997, nr 356, s. 121.

²⁰¹ Ibidem, s. 122.

W ujęciu *Meyers Konversations-Lexikon* medycyna jest sztuką i nauką, wiedzą o zdrowiu i chorobie człowieka, ale też sztuką utrzymywania zdrowia oraz zapobiegania chorobom. Część hasła poświęcono historii medycyny²⁰².

W *Der Grosse Brockhaus* medycyna także została zdefiniowana jako sztuka i nauka o zdrowiu i chorobie. W hasle tym, podobnie jak w *Der Grosse Herder*, wymieniono przykładowe dyscypliny teoretyczne oraz kliniczne tworzące medycynę i odnotowano najważniejsze wydarzenia z historii medycyny²⁰³.

W *Oestergaards Lexikon* medycynę zdefiniowano z kolei jako sztukę uzdrawiania i podkreślono, że jest ona nauką przyrodniczą, co wynikało z obowiązującej wówczas ogólnej klasyfikacji nauk. W dalszej części hasła wymieniono przykładowe dyscypliny na nią się składające: interna, okulistyka, psychiatria, pediatria, ginekologia, dermatologia, a także dyscypliny teoretyczne: farmakologia, bakteriologia, higiena. Omówiono również historię medycyny²⁰⁴.

W *Der Grosse Herder* medycyna także jest zdefiniowana jako nauka oraz sztuka lekarska. W dalszej części hasła wymieniono przykładowe dyscypliny teoretyczne i kliniczne ją tworzące, a następnie dokonano przeglądu wybranych zagadnień oraz wydarzeń z jej dziejów²⁰⁵.

Bardzo rozbudowane hasło medycyna zawiera *Encyclopaedia Britanica*. Przedstawiono ją jako dziedzinę wiedzy oraz praktyki o postępowaniu z chorobami i ich leczeniem. Następnie wymieniono wybrane dyscypliny związane z jej rozwojem, takie jak: biochemia, psychologia, czy psychiatria. Omówiono system kształcenia lekarzy w Wielkiej Brytanii. Dość szczegółowo została przedstawiona historia medycyny. W hasle tym znalazło się także miejsce dla medycyny orientalnej²⁰⁶. Jest to warte odnotowania, gdyż na ogół w definicjach encyklopedii europejskich, pomija się osiągnięcia medycyny, z innych, niż łaciński krągów kulturowych.

Definicje medycyny znajdują się także w encyklopediach krajowych. Należy odnotować, że bardzo rozbudowane hasło można odnaleźć już w *Encyklopedji Powszechnej* Wydawnictwa Samuela Orgelbranda, gdzie również podkreślono jej dwoisty charakter oraz zwrócono uwagę na rozległy obszar badań. Podkreślono jej złożony charakter, jako jednej z

²⁰² *Medizin*,[w:] *Meyers Konversations-Lexikon*. Bd. 11, Leipzig 1888, s. 401-406.

²⁰³ *Medizin*,[w:] *Der Grosse Brockhaus*. Bd 12, Leipzig 1932, s. 318-322.

²⁰⁴ *Medizin*,[w:] *Oestergaards Lexikon*. Bd 13, Berlin 1934, s. 653-660.

²⁰⁵ *Medizin*,[w:] *Der Grosse Herder*. Bd 8, Freiburg im Breisgau 1934, s. 124-127.

²⁰⁶ *Medicine*,[w:] *Encyclopaedia Britannica*. Vol. 15, Chicago, London, Toronto, Geneva, Sydney, Tokyo 1964, s. 195- 205.

nauk przyrodniczych oraz nierozzerwalny związek z innymi naukami, omówiono także jej historię²⁰⁷. Medycynę jako naukę i sztukę określa też definicja zawarta w *Ilustrowanej Encyklopedji Trzaski, Everta i Michalskiego*²⁰⁸.

W *Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedji Powszechnej* Wydawnictwa Gutenberga uwypuklono także związek rozwoju medycyny z kulturalnym stanem danej epoki, gdzie wiedza i doświadczenie poprzedników są bardzo istotne dla lekarzy, a niewątpliwie dzięki bibliotekom gromadzącym oraz udostępniającym literaturę medyczną w różnej formie, istnieje możliwość jej przekazywania kolejnym pokoleniom. Następnie wymieniono poszczególne dyscypliny i specjalności medyczne²⁰⁹.

W nieco inny sposób zdefiniowano tę naukę w informatorze *Świat i Życie*. W przeciwieństwie do innych wspomnianych tu definicji, w tym wydawnictwie przedstawiono medycynę pod kątem historycznym od czasów, gdy była ona tajemną wiedzą kapłanów aż do współczesnych autorowi hasła, czyli do pierwszej połowy XX wieku²¹⁰. Dopiero w tomie 5 *Świata i Życia* medycynę zdefiniowano jako sztukę leczenia²¹¹.

Z kolei, wg *Encyklopedji Powszechnej Ultima Thule'a*, medycyna w części badawczej jest nauką, a w stosowaniu praktycznym sztuką, której zadanie polega na utrzymywaniu i przywracaniu zdrowia. Co istotne, skuteczność sztuki lekarskiej jest nierozzerwalnie połączona z jej podstawami naukowymi²¹².

Podobnie omówiono hasło medycyna w kolejnych wydaniach najpopularniejszego polskiego wydawnictwa encyklopedycznego – *Encyklopedii PWN*, gdzie jest ona najczęściej definiowana jako "nauka o zdrowiu i chorobie człowieka oraz sztuka leczenia i zapobiegania chorobom"²¹³, co podkreśla wspomniany wyżej dualny charakter medycyny jako nauki i sztuki. Można stwierdzić, iż rdzeń hasła w każdym kolejnym wydaniu *Encyklopedii PWN* jest taki sam. Zakres treści w poszczególnych wydaniach różni się tym, że w części z nich

²⁰⁷ *Medycyna*, [w:] *Encyklopedyja Powszechna*. T. 18, Warszawa 1864, s. 291-301.

²⁰⁸ *Medycyna*, [w:] *Ilustrowana Encyklopedja Trzaski, Everta i Michalskiego*. T. 3, Warszawa 1928, s. 422.

²⁰⁹ *Medycyna*, [w:] *Wielka Ilustrowana Encyklopedja Powszechna*. T. 10, Kraków 1931, s. 107-108.

²¹⁰ P. Słonimski, *Medycyna*, [w:] *Świat i Życie. Zarys encyklopedyczny współczesnej wiedzy i kultury*. T. 3, pod red. Z. Łempicki, A. Chorowiczowa, Lwów Warszawa 1934, s. 557-566.

²¹¹ *Medycyna*, [w:] *Świat i Życie. Zarys encyklopedyczny współczesnej wiedzy i kultury*. T. 5, red. Z. Łempicki, A. Chorowiczowa, Lwów, Warszawa 1934, s. 1207.

²¹² *Medycyna*, [w:] *Encyklopedja Powszechna Ultima Thule*. T. 7, Warszawa 1935, s. 178.

²¹³ T. Kielanowski, *Medycyna*, [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 7, Warszawa 1966, s. 171; *Medycyna*, [w:] *Mała Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 1971, s. 635; *Medycyna*, [w:] *Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 3, Warszawa 1975, s. 74-75; *Medycyna*, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 4, Warszawa 1997, s. 146-147; T. Brzeziński, *Medycyna*, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*. T. 17, Warszawa 2003, s. 198.

wymieniono przykładowe dyscypliny składające się na medycynę oraz w różnym zakresie opisano jej historię.

W wydaniach z 1966 r. oraz z 1975 r. w dalszej części hasła podkreślono przynależność medycyny zarówno do nauk przyrodniczych (z uwagi na związek m.in. z fizyka, chemią, biologią) jak i humanistycznych (ze względu na fakt, że przedmiotem medycyny jest człowiek). Następnie wskazano wybrane teoretyczne i kliniczne dyscypliny medycyny. Przedstawiono w zarysie jej historię w Polsce, a w formie tabeli skrót najważniejszych wydarzeń z historii medycyny powszechnej²¹⁴. W przypadku wydania z 1966 r. większy nacisk położono na wybrane wydarzenia z jej historii²¹⁵. Zbliżone informacje zawiera *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN* z 1997 r. W niej także wymieniono wybrane dyscypliny medycyny oraz najważniejsze wydarzenia z historii medycyny w Polsce²¹⁶. W tym wydaniu bardziej szczegółowo w ramach odrębnej definicji omówiono pojęcie medycyna sądowa²¹⁷. W *Wielkiej Encyklopedii PWN*, po wspomnianej wyżej wstępnej definicji przedstawiono historię medycyny na świecie i w Polsce. Na uwagę zasługuje wymienienie wybranych tytułów czasopism medycznych ukazujących się od XIX wieku na świecie i w Polsce²¹⁸. Osobne hasła w tym informatorze mają takie dyscypliny jak: medycyna kosmiczna, medycyna lotnicza, medycyna molekularna, medycyna niekonwencjonalna, medycyna nuklearna, medycyna pracy, medycyna ratunkowa - odsyłacz do hasła ratownictwo medyczne, medycyna sądowa, medycyna społeczna oraz medycyna sportowa. Świadczy to o rozwoju oraz tworzeniu się węższych specjalności w obrębie tej nauki, wskutek czego rozbudowanej definicji nie da się umieścić tylko i wyłącznie w jednym zwięzłym hasle encyklopedycznym. Ten pobieżny przegląd miał na celu określenie medycyny jako nauki i sztuki, a nie prezentacji długiej historii medycyny, co wymaga rozległej wiedzy naukowej i fachowej, a nie temu zagadnieniu poświęcona jest ta praca.

Natomiast ważne jest, iż w dziejach medycyny doniosłą rolę odegrały książki i czasopisma. Z tego względu poniżej przedstawiono wybrane klasyfikacje nauk oraz klasyfikacje piśmiennictwa ze szczególnym zwróceniem uwagi na obecność w nich medycyny. Medycyna jako nauka od czasów starożytnych występowała w systemach klasyfikacji nauk, a także piśmiennictwa, choć nie wszystkie ją uwzględniały. Systemy te

²¹⁴ T. Kielanowski, op. cit., s. 171; *Medycyna*, [w:] *Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 3 ..., s. 74-75.

²¹⁵ *Ibidem*, s. 171-174.

²¹⁶ *Medycyna*, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 4 ..., s. 146-147.

²¹⁷ *Medycyna sądowa*, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 4 ..., s. 147.

²¹⁸ T. Brzeziński, *Medycyna*, [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*. T. 17 ..., s. 198-202.

zmieniały się na przestrzeni dziejów, co było związane z rozwojem nauki, a także druku i piśmiennictwa.

Cechę charakterystyczną starożytnych klasyfikacji nauk, w których wszystkie dziedziny były częścią filozofii, stanowiło uznawanie jedności nauki²¹⁹. Filozofia obejmuje u Arystotelesa – wybitnego myśliciela, syna lekarza, któremu medycyna nie była obca – cały ogół wiedzy, w tym także medycynę²²⁰.

W czasach średniowiecza naukę podzielono na tzw. siedem sztuk wyzwolonych - trivium, obejmujące: gramatykę, dialektykę i retorykę oraz quadrivium, zawierające: geometrię, arytmetykę, astronomię i muzykę, które stanowiły podstawę do dalszych studiów z zakresu teologii, prawa lub medycyny. Bardzo istotny jest fakt, że od czasów średniowiecznych medycyna stanowiła samodzielny kierunek studiów na uniwersytetach. Dzięki temu nauki medyczne znalazły się w akademickim, a więc najbardziej powszechnym podziale nauk.

W kolejnych wiekach medycyna znalazła swoje miejsce w niemal wszystkich podziałach piśmiennictwa, m.in. Franciszka Bacona (1561-1626), Kartezjusza (1596-1650), czy Denisa Diderota (1713-1784) i Jeana le Ronda d'Alemberta (1717-1783)²²¹. Trudno prezentować każdą z nich, gdyż dla potrzeb niniejszej pracy znacznie ważniejsze jest skupienie się na systemach klasyfikacji piśmiennictwa od XIX wieku, bowiem w 1811 r. powstał na Uniwersytecie we Wrocławiu Wydział Lekarski. W tym czasie, w wyniku uprzemysłowienia druku, rozwoju i specjalizacji nauk oraz wzrostu liczby publikacji naukowych powstawały coraz bardziej szczegółowe systemy klasyfikacji piśmiennictwa, w celu uporządkowania zasobów publikacji i ułatwienia dotarcia do nich. Skupiono stosowane w bibliotekach naukowych.

Warto przywołać w tym miejscu Uniwersalną Klasyfikację Dziesiątą (UKD)²²² opracowaną przez Paula Otleta (1868-1944) w celu porządkowania zawartych w dokumentach informacji. Zainspirował się on opracowaną przez Melvila Dewey'a (1851-1931) klasyfikacją dziesiątą piśmiennictwa KDD (Klasyfikacja Dziesiąta Dewey'a). Co bardzo istotne, tablice UKD są ciągle wykorzystywane w bibliotekach oraz systematycznie modyfikowane w celu dostosowania do aktualnych potrzeb. Stale znajduje się w nich odrębny

²¹⁹ J. Such, M. Sześciński, *Filozofia nauki*, [wyd. 2 popr.], Poznań 1999, s. 48.

²²⁰ *Arystoteles*, [w:] *Orgelbranda Encyklopedia Powszechna z ilustracjami i mapami*, T 1, Warszawa 1901, s. 487.

²²¹ por. B. Sosińska-Kalata, *Klasyfikacja*, Warszawa 2002, s. 67-70.

²²² W. Babik, *Paul Otlet. Od klasyfikacji do organizacji i zarządzania wiedzą*, "Praktyka i Teoria Informacji Naukowej" 18, 2010, nr 1, s. 23.

dział medycyna, umieszczony w tablicach głównych jako Dział 6: Nauki stosowane. Medycyna. Nauki Techniczne. Rolnictwo.

Nauki medyczne zawiera także Klasyfikacja Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie (Library of Congress Classification - LCC), która powstała na przełomie XIX i XX wieku dla potrzeb uporządkowania zbiorów, jednej z największych bibliotek, w Stanach Zjednoczonych. Klasyfikację tę, w XX wieku, zaczęto stosować w bibliotekach na całym świecie. Za jej twórców uważa się Jamesa Christiana Meinicha Hansona (1864-1943) oraz Charlesa Martela²²³.

Aktualnie w Bibliotece, której poświęcono niniejszą pracę w opracowaniu rzeczowym zbiorów korzysta się ze słownika haseł Medical Subjects Headings (MeSH). Powstał on w latach sześćdziesiątych XX wieku, a na język polski został przetłumaczony w latach siedemdziesiątych²²⁴. Jest to tezaurus National Library of Medicine (NLM) w USA, który pozwala na tworzenie hierarchicznej struktury haseł z zakresu medycyny²²⁵. Wykorzystuje się go m.in. w bazie PubMed oraz w katalogu i bazach danych NLM²²⁶. Ze słownikiem haseł MeSH są powiązane symbole klasyfikacji NLM, które Biblioteka UMW stosuje do zbiorów umieszczonych w strefie wolnego dostępu, o czym szerzej napisano w Rozdziale 6. Wydawnictwa zwarte w strefie wolnego dostępu są uporządkowane zgodnie z symbolami klasyfikacji NLM, zakładającymi podział na nauki przedkliniczne, czyli przedmioty teoretyczne, jak: anatomia, fizjologia, mikrobiologia oraz nauki kliniczne obejmujące poszczególne dyscypliny medycyny. Zbiory zgromadzone w Bibliotece w latach 2000-2006 przystosowano do niniejszych symboli w ramach projektu "Zastosowanie klasyfikacji NLM w organizacji zbiorów" realizowanego dzięki wsparciu finansowemu MNiSW, w latach 2011-2012.

Medycyna występowała także w klasyfikacji dziedzin/dyscyplin nauki wprowadzonej przez Komitet Badań Naukowych (KBN), który istniał w latach 1991-2005²²⁷. Medycyna i

²²³ P. Lewkowicz, T. Stolarczyk, *Klasyfikacja Biblioteki Kongresu (KBK) - dziewiętnastowieczna klasyfikacja piśmiennictwa w bibliotece XXI wieku [w:] Stare i nowe w bibliotece. Współpraca czy konkurencja. Konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego 3-5 IV 2009*, Łódź 2009, s. 199.

²²⁴ *Historia opracowania i prowadzenia polskiej wersji MeSH w Głównej Bibliotece Lekarskiej*, <https://www.gbl.waw.pl/p/historia-opracowania-i-prowadzenia-polskiej-wersji-mesh-w-glownej-bibliotece-lekarskiej> [dostęp: 30.04.2019].

²²⁵ *Fact Sheet Medical Subject Headings (MeSH)*, <http://wayback.archive-it.org/org-350/20180312141553/https://www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/mesh.html> [dostęp: 15.06.2016].

²²⁶ *National Library of Medicine*, <https://www.nlm.nih.gov/> [dostęp: 26.08.2019].

²²⁷ *Klasyfikacja dziedzin/dyscyplin nauki oparta na klasyfikacji wprowadzonej i stosowanej przez nieistniejący już Komitet Badań Naukowych (KBN). Rozszerzona przez OPI PIB o nowe dyscypliny zgodne ze zmianami kierunków badań naukowych*, <http://www.ichtj.waw.pl/ichtj/library/Klasyfikacja%20KBN.pdf> [dostęp: 15.06.2016].

nauki o zdrowiu występują również w przyjętym w 2004 r. wykazie dziedzin nauki i techniki wg klasyfikacji OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development)²²⁸.

Grupa zdrowie i opieka społeczna z podgrupą medyczną i podgrupą opieki społecznej, mają swoje miejsce w Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Edukacji - International Standard Classification of Education (ISCED)²²⁹. Do 2013 r. dane na temat poziomu edukacji i wykształcenia klasyfikowano wg ISCED 1997, a od 2014 r. wg ISCED 2011.

Nauki medyczne oraz nauki o zdrowiu występują w klasyfikacji dziedzin i dyscyplin naukowych w badaniach statystycznych, której najnowsza wersja została opublikowana w czerwcu 2006 r.²³⁰.

Nauki medyczne były wymienione także w Klasyfikacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) – Klasyfikacji dziedzin i dyscyplin nauki, w których nadawane były stopnie i tytuły naukowe²³¹, co oczywiste, iż w zakresie medycyny można (zarówno w przeszłości jak i obecnie) zdobywać kolejne szczeble awansu naukowego.

Obecnie, w związku ze zmianami wynikającymi z zapisów w najnowszej *Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, zaczyna obowiązywać nowa klasyfikacja dziedzin i dyscyplin naukowych, wśród których występuje dziedzina nauk medycznych i nauk o zdrowiu²³².

Pisząc o podziale nauk oraz klasyfikacjach piśmiennictwa warto poruszyć temat integracji nauk. Zgodnie z poglądem Moniki Walczak, wraz z rozwojem dziedzin wiedzy, musiały następować równolegle dwa zjawiska. Z jednej strony podział nauk oraz piśmiennictwa naukowego powinien uwzględnić każdą dziedzinę wiedzy. Z drugiej zaś, rozwój nauk powoduje ich integrację, bez której nie byłby możliwy ich dalszy progres. Powyższe zjawisko odnotowujemy szczególnie w medycynie, gdyż jej rozwój potwierdza

²²⁸Wykaz dziedzin nauki i technik według klasyfikacji OECD, https://www.ncbr.gov.pl/fileadmin/gfx/ncbir/userfiles/_public/fundusze_europejskie/inteligentny_rozwoj/2_1_1_2_2015/2_wykaz_dziedzin_nauki_i_tech_nik_wedlug_klasyfikacji_oecd.pdf [dostęp: 10.01.2017]

²²⁹Klasyfikacja kierunków kształcenia - ISCED-F 2013, https://polon.nauka.gov.pl/dokuwiki/lib/exe/fetch.php/kierunkistudiow/uprawnieniastudia/tlumaczenie_isced-f_2014-10-10.pdf [dostęp: 01.05.2019].

²³⁰ D. Maciejko, *Klasyfikacja dziedzin i dyscyplin naukowych w badaniach statystycznych*, <file:///C:/Users/Ania/Downloads/klasyfikacja-dziedzin-i-dyscyplin-naukowych-w-badaniach-statystycznych.pdf> [dostęp: 01.05.2019].

²³¹ http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/748f846e0255320d2846109ed372a25d.pdf [dostęp: 06.07.2017].

²³² *Zależności między nową klasyfikacją dziedzin i dyscyplin a wcześniej obowiązującym wykazem i systematyką OECD*, https://www.archiwum.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2018_09/e6ec2585f0b58322bf49062971e11b56.pdf [dostęp: 01.05.2019].

długa lista dyscyplin pokrewnych, np.: genetyka, biochemia, inżynieria biomedyczna i in. Co więcej, wg Walczak integracja nauk może być także rodzajem ich porządkowania²³³.

1.3. Książka medyczna i czasopismo medyczne - definicja i typologia

Ze względu na przedmiot pracy warto przeanalizować jak definiowane są książka naukowa w tym, książka medyczna oraz czasopismo naukowe w specjalistycznych wydawnictwach informacyjnych, gdyż to właśnie one (w różnych formach) stanowią w dużej mierze zasoby każdej biblioteki lekarskiej. W *Encyklopedii Wiedzy o Książce* znajduje się hasło książka naukowa dawna. Wg definicji, jest to encyklopedyczny lub systematyczny wykład pewnej dziedziny wiedzy będącej przedmiotem poznania, zazwyczaj dla celów praktycznych, stanowi odzwierciedlenie stanu, zakresu i rozumienia istoty i charakteru nauki, wywodzących się ze starożytności²³⁴. Część tego hasła poświęcono medycynie²³⁵. Wymieniono w nim wybrane, najważniejsze pozycje z zakresu książki naukowej dawnej z zakresu medycyny. Na uwagę zasługuje także hasło książka specjalna dawna, w którym wyróżniono m. in. zielniki, zdefiniowane jako książki zawierające opisy ziół z podaniem ich leczniczych właściwości, najczęściej bogato ilustrowane²³⁶. W dalszej części wymieniono wybrane zielniki europejskie i polskie²³⁷.

Należy odnotować, że haseł omawiających definicję książki naukowej nie ma w *Encyklopedii Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego* ani w *Słowniku Terminologicznym Informacji Naukowej*.

W wydanej w 2017 r. *Encyklopedii Książki* książka naukowa została określona jako historycznie uwarunkowany typ książki wyróżniany z uwagi na treść, poziom i przeznaczenie. Zawierający teksty utrwalające i udostępniające wyniki badań naukowych. Odzwierciedla ona stan wiedzy danej epoki i stanowi narzędzie komunikacji naukowej. W dalszej części definicji opisano dzieje książki naukowej. Co istotne, w hasle tym podkreślono, że nie istnieje jedna uniwersalna typologia książki naukowej²³⁸.

²³³ M. Walczak, *Czy możliwa jest wiedza interdyscyplinarna?*, "Zagadnienia Naukoznawstwa" 42, 2006, nr 1, s. 121.

²³⁴ *Książka naukowa dawna*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Książce*, Wrocław, Warszawa, Kraków 1971, szp. 1270.

²³⁵ *Książka naukowa dawna. Medycyna*, [w:] op. cit., szp. 1275.

²³⁶ *Książka specjalna dawna. Zielniki*, [w:] op. cit., szp. 1294-1295.

²³⁷ Ibidem, szp. 1295.

²³⁸ A. Żbikowska-Migoń, M. Matwijów, *Książka naukowa*, [w:] *Encyklopedia Książki*. T. 2, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017, s. 153-160.

Bardzo ciekawe spojrzenie na książkę medyczną w dawnej Polsce przedstawiła Maria Juda, udowadniając zależność pomiędzy książką medyczną w repertuarze polskich wydawców oraz w prywatnych kolekcjach różnych grup: medyków, mieszczan i królów, a stanem rozwoju medycyny w dawnej Polsce, m.in. niskim poziomem kształcenia na Wydziale Lekarskim w Krakowie ²³⁹. Książka medyczna zawsze stanowiła świadectwo rozwoju medycyny. O jej miejscu w zbiorach bibliotecznych uniwersytetów i towarzystw naukowych napisano szerzej w dalszych podrozdziałach. Jednak, jak pokazuje literatura przedmiotu, obok książki naukowej z zakresu medycyny można wyróżnić też publikacje ze względu na ich cechy piśmiennicze: almanachy, kalendarze, poradniki czy zielniki również poświęcone lecznictwu.

W przypadku zielników warto wspomnieć o pięknych ilustracjach roślin, które już same w sobie mogą stanowić przedmiot badań. Przykładem takiego zielnika jest często omawiany w historii książki Stefana Falimirza *O ziołach i mocy ich* (1534)²⁴⁰. Przez kilka wieków cieszył się on popularnością z uwagi na użyteczne porady i przepisy kulinarne wykorzystywane przez szlachtę, głównie w okresie staropolskim.

Swoistym świadectwem wiedzy w czasach oświecenia były szeroko dostępne poradniki zawierające informacje z zakresu medycyny. Oczywiście, odpowiadały one stanowi ówczesnej wiedzy i mentalności ludzi, więc obok bardzo przydatnych informacji medycznych, zawierały np. wiedzę na temat czarów²⁴¹.

Świadectwem tamtych czasów są także kalendarze wiążące wiadomości na temat leczenia, czy zapobiegania chorobom, z astrologią oraz publikacje o zapobieganiu epidemiom, które wówczas były częstym zjawiskiem i odznaczały się dużą śmiertelnością²⁴².

Analogicznie (obok książki naukowej) należy przyrzeć się definicjom pojęcia czasopismo naukowe, bez których to wydawnictw rozwój medycyny byłby niemożliwy. Definicję tego pojęcia zawiera wśród specjalistycznych informatorów jedynie *Encyklopedia Wiedzy o Prasie*. Wg niej są to czasopisma o treści specjalnej, mające utrwalać i upowszechniać wyniki badań naukowych, a także integrować środowisko naukowe. Podkreślono rosnącą rolę czasopism w świecie nauki. Przedstawiono pokrótce historię

²³⁹ M. Juda, *Książka medyczna w dawnej Polsce. Zarys problematyki*, [w:] *Zasługi oraz dylematy życiowe i zawodowe lekarzy chirurgów w świetle literatury i medycyny*, pod red. G. Wallnera i E. Łoch, Lublin 2011, s. 61-72.

²⁴⁰ *Książka naukowa dawna. Medycyna*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Książce ...*, szp. 1276.

²⁴¹ T. Brzeziński, op. cit., s. 63.

²⁴² M. Juda, op. cit., 64, 66.

polskich czasopism naukowych²⁴³. Z kolei w definicji zawartej w *Encyklopedii Książki* są to periodyki poświęcone utrwalaniu i upowszechnianiu oryginalnych wyników badań naukowych. W dalszej części definicji przedstawiono dzieje czasopism naukowych²⁴⁴. Obecnie występują one najczęściej w podwójnej wersji, drukowanej oraz elektronicznej lub wyłącznie w wersji elektronicznej, co dotyczy też czasopism z zakresu medycyny.

1.4. Fakultety medyczne i ich biblioteki w polskich szkołach wyższych oraz towarzystwach naukowych lekarskich do 1939 r.

W Polsce medycyna rozwijała się głównie w uniwersytetach oraz od XIX wieku²⁴⁵ w naukowych towarzystwach lekarskich, choć oczywiście każda z tych instytucji miała inne zadania. Na uniwersytetach kształcono studentów medycyny, a kadra naukowa prowadziła prace naukowo-badawcze, które były zależne od wyposażenia klinik, katedr, laboratoriów, czy dostępu do naukowej i fachowej literatury, co wiązało się z możliwościami finansowymi danej uczelni. Działalność naukową prowadzono także w towarzystwach naukowych. Nie każde towarzystwo lekarskie było korporacją o charakterze naukowym, gdyż celem części z nich było podnoszenie kwalifikacji fachowych lekarzy, nawiązywanie kontaktów, wymiana doświadczeń oraz prace popularyzatorskie związane z poprawą warunków zdrowotnych społeczeństwa²⁴⁶. Na ziemiach polskich w XIX w., ze względu na sytuację wynikającą z zaborów, towarzystwa odgrywały ważną rolę zawodową – konsolidowały środowisko, a także umożliwiały wymianę myśli naukowej.

Przy omawianiu tematu wydziałów lekarskich²⁴⁷ na uniwersytetach czy powołanych w ich miejsce innych uczelni oraz towarzystw lekarskich do 1939 r., nie przedstawiono szczegółowo dziejów każdego z nich. Skupiono się na najważniejszych dla pracy aspektach, takich jak wpływ sytuacji politycznej na funkcjonowanie towarzystw naukowych, a także szkół wyższych oraz znajdujących się na nich wydziałów lekarskich, w tym poruszono aspekty bibliologiczne odnoszące się do zbiorów medycznych w bibliotekach, czy

²⁴³ S. Dziki, *Czasopisma naukowe*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Prasie*, pod red. J. Maślanki, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1976, s. 47-50.

²⁴⁴ Idem, *Czasopisma naukowe*, [w:] *Encyklopedia Książki*. T. 1, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Złat, Wrocław 2017, s. 438-441.

²⁴⁵ XIX wiek to początek powstawania polskich naukowych towarzystw lekarskich. Na nich skupiono się w niniejszej pracy, stąd taka cezurą czasowa.

²⁴⁶ A. Śródka, M. Sosińska-Trawińska, *O utworzeniu wydziałów lekarskich w polskich instytucjach naukowych II Towarzystwo Naukowe Warszawskie (TNW)*, "Archiwum Historii Medycyny" 45, 1982, nr ¼, s. 81.

²⁴⁷ W piśmiennictwie można spotkać różne warianty zapisu nazwy kierunku medycyna - Wydział Lekarski, Wydział Medycyny, Fakultet Medyczny. W niniejszej pracy, w przypadku uczelni polskich zdecydowano się na zapis Wydział Lekarski, przyjętym za *Historią Nauki Polskiej* pod red. B. Suchodolskiego, z uwagi na wartość merytoryczną i naukową tej publikacji.

wydawanych przez daną uczelnię lub towarzystwo naukowe czasopism o tematyce medycznej. Zgodnie z ustaleniami badaczy, biblioteki poszczególnych polskich uniwersytetów były bardzo ubogo zaopatrzone w piśmiennictwo medyczne. Własne księgozbiory miały lekarskie towarzystwa naukowe i to one, choć niewielkie, są uważane za początek właściwych dziejów bibliotek medycznych²⁴⁸. Część towarzystw, zależnie od możliwości finansowych, wydawała czasopisma i tworzyła biblioteki gromadząc literaturę fachową i naukową. Specyfiką bibliotek towarzystw lekarskich był bardzo ograniczony dostęp do zbiorów wynikający m.in. z tego, iż były one stosunkowo krótko czynne i mogli z nich korzystać jedynie członkowie danego towarzystwa, a zbiory były różnej jakości, gdyż przy ograniczonych środkach finansowych, księgozbiór powiększono głównie w oparciu o dary członków towarzystwa²⁴⁹.

Uczeni gromadzili także swoje prywatne biblioteki w oparciu o własne środki finansowe oraz kontakty towarzyskie, dzięki czemu do kraju trafiały wartościowe dzieła, w tym podręczniki z zagranicy²⁵⁰. Książki medyczne znajdowały się także w zbiorach osób niebędących medykami, głównie mieszczan pełniących różne funkcje, czy dostojników państwowych i kościelnych²⁵¹.

Właścicielami zbiorów zawierających dzieła medyczne byli także królowie. Najbardziej znanym przykładem jest Jan III Sobieski, bowiem zachował się jego księgozbiór²⁵².

Jednak główny trzon zainteresowań w niniejszej pracy stanowią księgozbiory medyczne w bibliotekach szkół wyższych, stąd w poniższej tabeli wymieniono miasta, w których istniały uczelnie mające wydziały lekarskie, choć nie w każdej z nich istniał on od początku jej funkcjonowania, a także wskazano największe naukowe towarzystwa lekarskie. W obu przypadkach za górną cezurę czasową przyjęto rok 1939. Zestawienie danych w tabeli ma na celu pokazanie, iż obie formy działalności istniały równolegle w tym samym czasie i wzajemnie się uzupełniały. Zgodnie z ustaleniami badaczy, członkowie towarzystw korzystali

²⁴⁸ I. Swoboda, *Rozwój działalności informacyjnej w zakresie medycyny w Polsce*, "Praktyka i Teoria Informacji Naukowej" 18, 2010, nr 3, s. 10-12.

²⁴⁹ S. Konopka, *Biblioteki lekarskie w Polsce – ich rozwój i potrzeby*, "Polski Tygodnik Lekarski" 6, 1951, nr 15/16, s. 540.

²⁵⁰ J. Skalski, *Medycyna w Polsce od czasów najdawniejszych do upadku I Rzeczypospolitej*, Warszawa 2016, s. 172-173.

²⁵¹ M. Juda, op. cit., s. 71.

²⁵² I. Komasa, *Księgi medyczne w księgozbiórze króla Jana III Sobieskiego*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 1984, nr 336, s. 67-75.

również z pomieszczeń uniwersytetów, a niejednokrotnie brali udział jednocześnie w pracach obu instytucji.

Tabela nr 1. Polskie szkoły wyższe, w których istniały fakultety medycyny oraz największe naukowe towarzystwa lekarskie do 1939 r. Układ chronologiczny wg daty założenia uczelni.

miasto	uczelnia	największe naukowe towarzystwa lekarskie
Kraków	założona w 1364 r. jako Akademia Krakowska	Towarzystwo Lekarskie Krakowskie (1866-1951)
Wilno	założona w 1579 r. jako Akademia i Uniwersytet Wileński Towarzystwa Jezusowego	Towarzystwo Lekarskie Wileńskie (1805/1806-1939)
Zamość	założona w 1594 r. jako Akademia Zamojska	
Lwów	Założona w 1661 r. jako Akademia Jezuicka. 1784 r. założony przez cesarza Józefa II Uniwersytet w miejsce dawnej Akademii Jezuickiej. Istniał na nim Wydział Medyczny. W 1805 r. Uniwersytet został przeniesiony do Krakowa, a we Lwowie powstało Liceum stanowiące instytucję pośrednią między szkołą średnią, a Uniwersytetem. Miało ono dwuletni Instytut Medyko-Chirurgiczny. W 1817 r. Liceum lwowskie przekształcono w Uniwersytet, ale bez Wydziału Medycznego, który nadal pozostał Instytutem Medyko-Chirurgicznym ²⁵³ .	Towarzystwo Lekarskie Lwowskie (1867-1939), (lata 1867-1877 nazwa Towarzystwo Lekarzy Galicyjskich)
Warszawa	Królewski Warszawski Uniwersytet powstał na bazie Szkoły Prawa założonej w 1808 r. oraz Szkoły Lekarskiej, która miała oficjalną nazwę – Wydział Akademicko-Lekarski powstały w 1809 r. Akt erekcyjny Uniwersytetu został podpisany w 1816 r., a otwarcie nastąpiło w 1818 r. ²⁵⁴ .	Towarzystwo Lekarskie Warszawskie (1820-1951)

²⁵³ J. Michalski, *Warunki rozwoju nauki polskiej w latach 1795-1862*, [w:] *Historia Nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. III 1795-1862, pod red. J. Michalskiego, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1977, s. 145-147.

²⁵⁴ W. Stembrowicz, *Szkoły Lekarskie w Warszawie*, "Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego" 134, 1998, s. 39-62.

Warszawa	W 1922 r. powstała Wojskowa Szkoła Sanitarna kształcąca oficerów służby zdrowia ²⁵⁵	
Poznań	Założony w 1919 r. jako Wszechnica Piastowska, choć sam uniwersytet w Poznaniu formalnie powołano do życia 308 lat wcześniej w 1611 r. na mocy przywileju Zygmunta III Wazy ²⁵⁶	
Łódź		Towarzystwo Lekarskie Łódzkie (1885-1951)
Lublin		Lubelskie Towarzystwo Lekarskie (1874-1951)

Równoległe ze szkołami wyższymi posiadającymi w swej strukturze wydział lekarski, działały lekarskie towarzystwa naukowe. Przy omawianiu działalności uniwersytetów skupiono się głównie na historii, różnie wówczas nazywanych, wydziałów lekarskich w XIX w. oraz w XX w. do 1939 r., które były otwierane i zamykane pod zmieniającymi się nazwami w zależności od decyzji politycznych.

Najstarszy Wydział Lekarski w Polsce znajdował się w ówczesnej Akademii Krakowskiej, gdzie przyszli lekarze kształcili się już od czasów średniowiecza. Książki z zakresu prawa, filozofii, astronomii, teologii i medycyny gromadzono przy bursach i kolegiach²⁵⁷. Według Jerzego Samuela Bandtkiego nie ma dowodów na istnienie własnej biblioteki tego Wydziału w XIV w.²⁵⁸. Zdaniem Wandy Konczyńskiej Wydział Lekarski nie miał własnej biblioteki, co więcej, był on najgorzej uposażony spośród wszystkich ówczesnych wydziałów²⁵⁹. Autorzy ci są zgodni co do faktu, iż rękopisy medyczne przekazywano w darze bibliotekom teologów lub artystów²⁶⁰. Konczyńska zauważa brak wzmianki o bibliotece medycznej nawet w zarządzaniu Komisji Edukacji Narodowej, które

²⁵⁵ Wojskowa Szkoła Sanitarna, która w trakcie swojego istnienia zmieniała kilkakrotnie nazwę, aż w 1930 r. stała się Centrum Wyszukolenia Sanitarnego nie była oczywiście Uniwersytetem. W niniejszej tabeli została umieszczona ze względu na stanowiącą jej część Bibliotekę, którą kierował Stanisław Konopka. O jego zasługach dla bibliotekarstwa medycznego oraz roli kierowanej przez niego ksiąźnicy, napisano w dalszej części podrozdziału.

²⁵⁶ *Historia Uniwersytetu*, <https://amu.edu.pl/uniwersytet/o-uam/historia> [dostęp: 31.08.2019].

²⁵⁷ U. Perkowska, *Biblioteka Jagiellońska (Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego)*, [w:] *Encyklopedia książki*. T.1, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017, s. 265-267.

²⁵⁸ J. S. Bandtkie, *Historia Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie*, Kraków 1821, s. 12.

²⁵⁹ W. Konczyńska, *Zarys historii Biblioteki Jagiellońskiej*, Kraków 1923, s. 18.

²⁶⁰ J. S. Bandtkie, op. cit., s. 12; W. Konczyńska, op. cit., s. 18.

nakazało połączenie księgozbiorów wszystkich wydziałów i instytucji w jedną całość z Biblioteką Collegium Maius²⁶¹. Biblioteka uczelni krakowskiej miała jednak w swych zbiorach rękopisy²⁶² oraz stare druki lekarskie, jednak sam Wydział Lekarski nie dokładał starań, (choćby z powodów finansowych) by książki i czasopisma medyczne gromadzono na bieżąco²⁶³. Przełomem w funkcjonowaniu Wydziału była reforma Akademii Krakowskiej oraz założenie w 1780 r. pierwszego szpitala akademickiego w Polsce, co umożliwiło praktyczne nauczanie medycyny²⁶⁴. Z uwagi na nieprzychylność rządu austriackiego, Wydział Lekarski funkcjonował w bardzo niesprzyjających warunkach, czego dowodem był brak pozwoleń na otwieranie nowych katedr, czy przenoszenia już istniejących do lokali zapewniających lepsze warunki²⁶⁵. W literaturze często podkreślano, że lekarze ze środowiska krakowskiego angażowali się w ruch wydawniczy, czego owocem były m.in. następujące periodyki: "Roczniki Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jagiellońskiego" ukazujące się w latach 1838-1845, czy wydawany od 1862 r, do dziś "Przegląd Lekarski"²⁶⁶. O poziomie nauki świadczą nazwiska osób, które Wydział tworzyły. Do tego grona w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku należeli m.in.: Józef Dietl, Jan Mikulicz-Radecki, Ludwik Rydgiel, Odon Bujwid²⁶⁷. Biblioteką kierowali m.in. Jerzy Samuel Bandtkie w latach 1815-1835, Józef Muczowski w okresie od 1837 do 1858, czy Karol Estreicher w latach 1868-1905²⁶⁸. Są to osoby, które dzięki swym dokonaniom na trwałe wpisały się w historię polskiej bibliologii. Bandtkie, jako kierownik Biblioteki Jagiellońskiej, doprowadził do uporządkowania oraz niemal dwukrotnego pomnożenia jej zbiorów. Dzięki temu musiały zostać uporządkowane także zbiory medyczne. Ponadto Bandtkie jest uważany za inicjatora pierwszych w Krakowie czasopism naukowych: "Rozmaitości Naukowych" ukazujących się w latach 1828-1831, "Miscellanea

²⁶¹ W. Konczyńska, op. cit., s. 19.

²⁶² L. Barg, *Rękopiśmienna książka medyczna w średniowiecznej Polsce*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 54, 1991, nr 3-4, s. 197.

²⁶³ S. Konopka, op. cit., s. 539.

²⁶⁴ S. Śliwiński, *Krakowski Fakultet Medyczny - kolebka szpitalnictwa akademickiego w Polsce*, "Annales Academiae Medicae Lodziensis" 22, 1981, supl. 22, s. 340-341, 345.

²⁶⁵ S. Konopka, Z. Podgórska-Klawe, R. Dzierżanowski, *Medycyna*, [w:] *Historia Nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. IV 1863-1918 cz III, pod red. Z. Skubały-Tokarskiej, Wrocław Warszawa Kraków Gdańsk Łódź. s. 401.

²⁶⁶ S. Szpilczyński, *Nauki medyczne* [w:] *Historia Nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. III 1795-1862, pod red. J. Michalskiego, Wrocław Warszawa Kraków Gdańsk 1977, s. 611; A. Gruca, *Profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego jako nakłady swoich prac w dobie Autonomii Galicyjskiej*, "Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie" 49, 2004, s. 231-244.

²⁶⁷ S. Konopka, Z. Podgórska-Klawe, R. Dzierżanowski, op. cit., s. 402.

²⁶⁸ U. Perkowska, op. cit., s.266.

Cracoviensia", "Miscellanea Cracoviensia Nova"²⁶⁹. Nie dotyczyły one bezpośrednio medycyny, ale możemy założyć, iż utorowały drogę innym naukowym periodykom, w tym dotyczącym tematyki medycznej. Podobnie pełna zasług i naukowych dokonań była działalność Muczkowskiego związana z naukami humanistycznymi, zwłaszcza z historią i historią sztuki²⁷⁰. Z kolei Karol Estreicher był twórcą pierwszej *Bibliografii Polskiej*. Wielotomowe dzieło kontynuowali jego następcy. Bibliografia zawierała także liczne pozycje z zakresu medycyny, przez co stanowi jedno ze źródeł do badań nad piśmiennictwem medycznym.

W Krakowie istniało także kilka lekarskich towarzystw naukowych. Niektóre, jak Towarzystwo Naukowe Krakowskie, mające m.in. Wydział Medycyny wydawał własne czasopisma, jak "Przegląd Lekarski"²⁷¹ ukazujący się w latach 1862-1870²⁷². Natomiast w latach 1890-1898 był wydawany przez Towarzystwo Ginekologiczne Krakowskie "Rocznik Towarzystwa Ginekologiczno-Krakowskiego"²⁷³. Czasopisma te do dziś znajdują się w zbiorach bibliotek medycznych i świadczą nie tylko o rozwoju ówczesnej nauki, ale także stanowią materiał do badań nad naukowymi czasopismami medycznymi w XIX wieku.

W powołanej do życia z przekształconego Towarzystwa Naukowego Krakowskiego w 1872 r. Akademii Umiejętności początkowo nauki medyczne były zakwalifikowane do Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, gdyż Wydział Lekarski powstał dopiero w 1930 r.²⁷⁴. Należy w tym miejscu wspomnieć o założonych w latach 1930-1931 czasopismach, takich jak: "Rozprawy Wydziału Lekarskiego PAU" i jego francuskojęzyczny odpowiednik "Bulletin International de l'Academie Polonaise des Sciences et des Lettres" oraz mające zasięg międzynarodowy "Classe de Medicine" i "Comptes Rendus Mensuels des Seances de la Classe de Medicine"²⁷⁵.

²⁶⁹ A. Birkenmajer, *Bandtkie Jerzy Samuel*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*. T.1, red. gł. W. Konopczyński, Kraków 1935, s. 260-263.

²⁷⁰ A. Bochniak, *Muczkowski Józef Jakub*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*. T. 22, pod red. W. Konopczyńskiego i in., Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1977, s. 250-252.

²⁷¹ "Przegląd Lekarski", którego pierwszy numer ukazał się 1 marca 1862 r., powstał z inicjatywy lekarzy skupionych w Oddziale Nauk Przyrodniczych i Lekarskich Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Zadaniem periodyku była nauka sztuki lekarskiej oraz prezentacja dokonań lekarzy polskich i zagranicznych.; por. A. Kierzek. *Przegląd Lekarski. Trudne lata*, "Przegląd Lekarski" 2007 R. 64 nr 9, s. 606, 609.

²⁷² S. Brzozowski, *Warunki organizacyjne życia naukowego w trzech zaborach*, [w:] *Historia Nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. IV 1863-1918 cz. I-II, pod red. Z. Skubały-Tokarskiej, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk Łódź 1987, s. 228.

²⁷³ Ibidem, s. 228-229.

²⁷⁴ M. Sosińska-Trawińska, A. Śródka, *O utworzeniu wydziałów lekarskich w polskich instytucjach naukowych i Polska Akademia Umiejętności (PAU)*, "Archiwum Historii Medycyny" 44, 1981, nr 3/4, s. 363-367.

²⁷⁵ Ibidem, s. 366.

Chronologicznie, kolejnym omawianym Wydziałem Lekarskim powinien być działający na powstałym w 1579 r. Uniwersytecie w Wilnie. Jednak z uwagi na fakt, iż uniwersytety z wydziałami lekarskim oraz towarzystwa naukowe w Wilnie, Lwowie i Warszawie warto omówić w następujących bezpośrednio po sobie passusach, w pierwszej kolejności odnotowano istnienie założonej w 1594 r. Akademii Zamojskiej. W ramach studiów medycznych uczono tam głównie podstaw anatomii i fizjologii²⁷⁶. Wg badaczy, na tej uczelni nie wydano ani jednego dyplomu lekarskiego²⁷⁷, dlatego też nie poświęcono jej więcej uwagi w niniejszej pracy.

W Wilnie istniały zarówno uczelnia wyższa założona w 1579 r. jako Akademia i Uniwersytet Wileński Towarzystwa Jezusowego²⁷⁸, jak i pierwsze polskie towarzystwo lekarskie, o którym zachowały się wyczerpujące informacje, czyli Wileńskie Towarzystwo Lekarskie²⁷⁹ założone przez Józefa Franka²⁸⁰, wg różnych źródeł powstałe w 1905²⁸¹ lub 1906²⁸². Towarzystwo to było związane z działającym w Wilnie Uniwersytetem, gdzie w budynkach uczelni miało swoje posiedzenia. Wydawało czasopisma, które jednak ukazywały się stosunkowo krótko – "Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Wileńskiego" (1818-1821), "Dziennik Farmaceutyczny Wileński" (1820, 1821), "Dziennik Medycyny Chirurgii i Farmacji" (1820, 1823, 1830), "Collectanea Medico-Chirurgica" (1838), "Praktyczne postrzeżenia niektórych lekarzy" (pięć tomów w latach 1846-1862)²⁸³. Towarzystwo to działało nieprzerwanie w przeciwieństwie do Uczelni, która została zlikwidowana w 1832 r. w wyniku represji po powstaniu listopadowym. Po tym wydarzeniu powstała Akademia Medyko-Chirurgiczna, którą zlikwidowano w 1840 r. Z kolei Uniwersytet im. Stefana

²⁷⁶ L. Kowieski, *Starania o utworzenie Wydziału Lekarskiego w Lublinie w latach 1918-1939*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 49, 1986, z. 4, s. 531.

²⁷⁷ I. Swoboda, *Rozwój działalności informacyjnej w zakresie medycyny w Polsce*, "Praktyka i Teoria Informatyki Naukowej" 18, 2010, nr 3, s. 10.

²⁷⁸ M. Gawrońska-Garstka, *Rys historii Uniwersytetu Wileńskiego*, "Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa" 2, 2009, nr 3, 71-78.

²⁷⁹ od 1919 r. Towarzystwo nosiło nazwę Cesarskie Towarzystwo Lekarskie Wileńskie.

²⁸⁰ S. Konopka, *Biblioteki Lekarskie w Polsce. Szkic historyczny*, "Polski Tygodnik Lekarski" 6, 1951, nr 11, s. 11.

²⁸¹ T. Ostrowska, *Lekarze i farmaceuci w TWPN (1800-1832)*, "Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego" 137, 2001, s. 174.

²⁸² L. Zembruski, *Biblioteki Lekarskie w Polsce. Szkic historyczny*, "Polski Tygodnik Lekarski" 6, 1951, nr 11, s. 11.

²⁸³ H. Bojczuk, *Towarzystwo Medyczne Wileńskie – pierwsze półwiecze (1805-1850): zarys dziejów*, "Medycyna Nowożytna" 7, 2000, nr 2, s. 79, 80-82.

Batorego odrodził się w wolnej Polsce w 1919 r., a jednym z wydziałów był Wydział Lekarski²⁸⁴.

Podobnie jak w przypadku Uniwersytetu w Wilnie, dzieje Uniwersytetu Lwowskiego wraz z Wydziałem Lekarskim także były powiązane z sytuacją polityczną, co oznaczało wielokrotne, na przestrzeni lat, zamykanie i otwieranie tych jednostek pod nową nazwą²⁸⁵. Uczelnia została założona w 1661 r. jako Akademia Jezuicka, jednak jak już zauważono, w ciągu jej istnienia nazwa kilkakrotnie ulegała zmianom²⁸⁶. Wydział Lekarski został utworzony w 1784 r., jednak uczelnię w 1805 r. kolejny raz zamknięto. Powtórne utworzenie Wydziału Lekarskiego nastąpiło w 1894 r., jeszcze w czasach, gdy miasto znajdowało się pod zaborem austriackim²⁸⁷. We Lwowie wydawano dwa czasopisma z zakresu medycyny: "Polskie Archiwum Nauk Biologicznych i Lekarskich" oraz "Lwowski Tygodnik Lekarski"²⁸⁸. Biblioteka Uniwersytetu we Lwowie za dyrektury Aleksandra Semkowicza (1850-1923)²⁸⁹, znacznie powiększyła ilość książek medycznych²⁹⁰. W latach 1919-1939 Uniwersytet ten nosił nazwę Jana Kazimierza. Po wybuchu II wojny światowej Wydziały Lekarski i Farmaceutyczny wydzielono i utworzono z nich Państwowy Instytut Medyczny²⁹¹. Równoległe, we Lwowie działało Towarzystwo Lekarskie Lwowskie (1867-1939), w latach 1867-1877 pod nazwą Towarzystwo Lekarzy Galicyjskich²⁹². Tragicznym przykładem wpływu bieżącej sytuacji politycznej na naukę były losy 22 profesorów lwowskich szkół wyższych, którzy zostali aresztowani, a następnie rozstrzelani 4 lipca 1941 r. na wzgórzach wuleckich²⁹³. Ośmiu z nich w różnych latach pełniło funkcję prezesa Towarzystwa Lekarskiego Lwowskiego. Po tym wydarzeniu członkowie rady wydziału lekarskiego zdecydowali o tajnym, ale zgodnym z polskim prawem o szkołach akademickich, przeprowadzaniu przewodów habilitacyjnych, co pozwoliło wzmocnić kadre i

²⁸⁴ M. Gawrońska-Garstka, *Rys historii Uniwersytetu Wileńskiego*, "Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa" 2, 2009, nr 3, 71-78.

²⁸⁵ H. Tarnawiecka, *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie Wydział Lekarski*, [w:] *Szkoły lwowska i wileńska - ich wpływ na rozwój medycyny polskiej*, pod red. B. Zawadowicz, Częstochowa 2012, s. 29-30.

²⁸⁶ H. Tarnawiecka, op. cit., s. 29-30.

²⁸⁷ W. Wojtkiewicz-Rok, *Wydział Lekarski Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1920-1939*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 58, 1995, nr 2, s. 133-134.

²⁸⁸ S. Konopka, Z. Podgórska-Klawe, R. Dzierżanowski, op. cit., s. 407.

²⁸⁹ Aleksander Semkowicz urodził się w 1850 r. we Lwowie, zmarł tamże w 1923 r. Był historykiem, mediewistą. W latach 1892-1912 pełnił funkcję dyrektora Biblioteki Uniwersytetu Lwowskiego.

²⁹⁰ E. Słodkowska, *Biblioteki i ich rola w rozwoju życia naukowego* [w:] *Historia Nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. 4 1863-1918 cz I i II ..., s. 572.

²⁹¹ A. Cieszyński, *Działalność Wydziału Lekarskiego UJK we Lwowie w czasie 2 wojny światowej od września 1939 do sierpnia 1944*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 58, 1995, nr 2, s. 141.

²⁹² E. Towpik, *Benjaminowskie Towarzystwo Lekarskie (1917-1918)*, "Archiwum Historii Medycyny" 45, 1982, z. 1/4, s. 101.

²⁹³ A. Cieszyński, op. cit., s. 144.

umożliwić młodym uczonym prowadzenie badań²⁹⁴. Profesorowie medycyny z Lwowa zasilili wrocławską medyczną Alma Mater już w 1945 r.

Podobnie w XIX wieku w Warszawie istniały szkoły wyższe wraz z Wydziałem Lekarskim, które były przez zaborcę otwierane i zamykane w ramach sankcji. Przed powstaniem Uniwersytetu, w Warszawie znajdowały się Szkoła Prawna od 1808 r. oraz Szkoła Lekarska od 1809 r. z oficjalną nazwą Wydział Akademicko-Lekarski, które połączone ze sobą dały początek nowo powstałemu Uniwersytetowi Warszawskiemu. Akt erekcyjny Uniwersytetu został podpisany w 1816 r., a otwarcie nastąpiło w 1818 r.²⁹⁵. Po jego zamknięciu w 1931 r. w wyniku represji po powstaniu listopadowym, dopiero w 1857 r. otworzono Akademię Medyko-Chirurgiczną, ale zlikwidowano ją już w 1862 r. Na jej miejsce powołano Szkołę Główną Warszawską, zamkniętą w 1869 r. Jej rektorem w roku akademickim 1862/1863 był wybitny lekarz i uczyony profesor Józef Mianowski²⁹⁶. Jego życie i kariera naukowa były ściśle powiązane z ówczesną sytuacją polityczną. Dowodem uznania jego dokonań było nazwanie ufundowanej przez społeczeństwo w 1881 r. instytucji pomocy naukowej Kasą im. Mianowskiego²⁹⁷. W latach 1815-1839 szkoła wyższa funkcjonowała jako Uniwersytet Warszawski, a w okresie 1870 - 1915 działała pod nazwą Cesarski Uniwersytet Warszawski²⁹⁸. Wobec takiej sytuacji wielu studentów uzupełniało i pogłębiało swoją wiedzę i umiejętności w szpitalach, gdzie dzięki światłym kierownikom powstawały nieformalne i nieoficjalne szkoły kliniczne²⁹⁹. Badacze podkreślają, iż w drugiej połowie XIX wieku lekarze sami zakładali i redagowali czasopisma, dzięki czemu zyskiwali miejsca, w których mogli publikować swoje prace³⁰⁰. Zasługi na tym polu miały też towarzystwa lekarskie oraz towarzystwa naukowe wydające swoje periodyki. Jednym z celów powołanego w 1820 r. Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego było prowadzenie działalności wydawniczej. Od 1837 r. wydawało ono "Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego"³⁰¹. Ponadto miało ono własną bibliotekę, prenumerowało zagraniczne

²⁹⁴ Tamże, s. 146-147.

²⁹⁵ W. Stembrowicz, *Szkoły Lekarskie w Warszawie*, "Pamiętnik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego" 134, 1998, s. 39-62.

²⁹⁶ S. Konopka, Z. Podgórska-Klawe, R. Dzierżanowski, *Medycyna*, op. cit., s. 403.

²⁹⁷ S. Kieniewicz, *Mianowski Józef*, "Polski Słownik Biograficzny" T. 20, pod red. W. Konopczyńskiego i in., Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1975, s. 523-525.

²⁹⁸ Historia Uniwersytetu Warszawskiego, Akademia Medyko-Chirurgiczna, Szkoła Główna i Cesarski Uniwersytet Warszawski, <https://www.uw.edu.pl/universytet/historia-uw/> [dostęp: 07.06.2018]

²⁹⁹ S. Konopka, Z. Podgórska-Klawe, R. Dzierżanowski, *Medycyna*, op. cit., s. 405.

³⁰⁰ Ibidem, s. 407-411.

³⁰¹ J. Michalski, *Warunki rozwoju nauki polskiej w latach 1795-1862*, [w:] *Historia nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. 3 ..., s. 185.

periodyki fachowe, a funkcję bibliotekarzy pełnili w niej społecznie lekarze³⁰². Do zbiorów tej biblioteki trafił także księgozbiór rozwiązanego Towarzystwa Paryskiego Lekarzy Polskich, za wyjątkiem książek stanowiących własność Biblioteki Polskiej w Paryżu³⁰³. Warto w tym miejscu wspomnieć o Stanisławie Koźmińskim – bibliotekarzu Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. Jest on autorem *Słownika lekarzów polskich* zawierającego krótkie życiorysy, zarówno lekarzy Polaków jak i cudzoziemców, którzy żyli w Polsce. Do tego dzieła dołączono także obszerną bibliografię lekarską polską od czasów najdawniejszych aż do 1885 r.³⁰⁴. Dzięki temu rejestrowi mamy świadectwo rozwoju medycyny i piśmiennictwa o tej tematyce w kraju. Ze względu na bardzo aktywną działalność lekarzy w powołanym w 1907 r. Towarzystwie Naukowym Warszawskim, utworzono w nim w 1930 r. Sekcję Lekarską, jednak prace badawcze z zakresu medycyny prowadzono i tak w obrębie Wydziału IV Nauk Biologicznych³⁰⁵. Członek tego Towarzystwa Franciszek Giedroyć opracował bardzo cenne wydawnictwo z zakresu historii medycyny w Polsce – *Źródła biograficzno-bibliograficzne do dziejów medycyny w dawnej Polsce*.

W 1885 r. powstało Łódzkie Towarzystwo Lekarskie, które miało własną bibliotekę, a także periodyk - „Czasopismo Lekarskie” i co zaskakuje, miasto to nie posiadało wówczas uniwersytetu z wydziałem lekarskim. W Łodzi nie było wówczas możliwości studiowania medycyny, więc tym bardziej należy podkreślić istnienie towarzystwa lekarskiego. Niektóre z ocalałych po II wojnie światowej książek trafiły do zbiorów Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Łodzi³⁰⁶.

W latach 1874-1951 działało Lubelskie Towarzystwo Lekarskie. Miało ono bibliotekę, która ze względu na zgromadzone w niej zbiory stanowiła wartościowy warsztat pracy naukowej³⁰⁷. W tamtym czasie w Lublinie, podobnie jak w Łodzi, nie było możliwości studiowania medycyny, stąd obecność towarzystwa lekarskiego z własną księżnicą była bardzo cenna.

³⁰² I. Kwaśniewska, *Działalność społeczna lekarzy warszawskich przełomu XIX i XX wieku*, "Biuletyn GBL" 46, 2000, nr 362, s. 60.

³⁰³ H. Bojczuk, *Z dziejów księgozbiorów polskich towarzystw lekarskich*, "Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami historycznymi" 11, 1991, s. 177-179.

³⁰⁴ S. Koźmiński, *Słownik lekarzów polskich*, Warszawa 1888.

³⁰⁵ A. Śródka, M. Sosińska-Trawińska, *O utworzeniu wydziałów lekarskich w polskich instytucjach naukowych II Towarzystwo naukowe Warszawskie (TNW)*, "Archiwum Historii Medycyny" 45, 1982, nr ¼, s. 81-82, 84.

³⁰⁶ M. Szajna, *Księgozbiór Łódzkiego Towarzystwa Lekarskiego z lat 1896-1939*, "Z Badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi" 7, 1985, s. 153-158.

³⁰⁷ S. Kowalczyk, *Biblioteka Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego*, "Biuletyn GBL" 15, 1966, nr 4, s. 292, 294.

Wydział Lekarski Uniwersytetu Poznańskiego powstał w 1920 r.³⁰⁸. Biblioteka Uniwersytetu Poznańskiego posiadała bogaty dział naukowy literatury niemieckiej³⁰⁹, o czym warto wspomnieć w kontekście spuścizny ponemieckiej także w zbiorach Biblioteki wrocławskiej, której poświęcono niniejszą pracę. Cechą wspólną tych wydziałów lekarskich (nie tylko poznańskiego) był brak środków finansowych na rozwój badań oraz złe warunki lokalowe³¹⁰.

W dotychczasowych rozważaniach pominięto księgozbiory prywatne, klasztorne, czy królów, gdyż nie są one związane z tematem niniejszej rozprawy. Podejmowano temat zbiorów medycznych w bibliotekach uniwersyteckich oraz towarzystw naukowych. Oba typy bibliotek nie były w stanie zaspokoić potrzeb lekarzy, podobnie jak biblioteki klinik, katedr i zakładów, które możemy określić jako trzeci typ księżnic zawierających literaturę dla lekarzy. Biblioteki uniwersyteckie gromadziły literaturę z bardzo szerokiego zakresu dyscyplin i z tego względu nie miały możliwości zakupu wszystkich wychodzących na ten temat publikacji, by w pełni zbudować warsztat do pracy naukowej oraz kształcenia lekarzy. Biblioteki towarzystw naukowych, a także katedr, klinik i zakładów na uniwersytetach miały zbiory niewystarczające do zaspokojenia potrzeb tego środowiska zawodowego. Dodatkowo, cechował je dość krótki czas otwarcia. Ponadto, zgromadzone w nich zbiory były praktycznie niedostępne dla osób spoza danej uczelni, kliniki czy towarzystwa lekarskiego.

Problemy te zauważył Stanisław Konopka (1896-1982) i aby je rozwiązać przyjął w kierowanej przez siebie Bibliotece i Muzeum Centrum Wyszkozenia Sanitarnego Wojska Polskiego w Warszawie³¹¹ nieznane do tej pory w bibliotekach lekarskich zasady działania. Bardzo istotną i wartą podkreślenia zmianą w stosunku do dotychczasowego funkcjonowania bibliotek lekarskich był fakt, iż dostrzegł on, że zbiory biblioteczne muszą służyć czytelnikom, czyli w tym wypadku lekarzom. Sam będąc lekarzem, znał on potrzeby medyków dotyczące dostępu do fachowego i naukowego piśmiennictwa, a także informacji odnośnie interesujących ich zagadnień. Przede wszystkim zwrócił uwagę na fakt, iż przy ówczesnym rozwoju nauk medycznych, służące lekarzom księżnice nie mogą działać na

³⁰⁸ *Historia Wydziału Lekarskiego I Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu*, <http://w11.ump.edu.pl/wydzial/historia> [dostęp: 04.05.2019]

³⁰⁹ B. Jaczewski, *Organizacja i instytucje życia naukowego w Polsce (listopad 1918 - 1939)*, [w:] *Historia Nauki Polskiej*, pod red. B. Suchodolskiego. T. 5 1918-1951 cz. 1, pod red. Z. Skubały-Tokarskiej, Wrocław Warszawa Kraków 1992, s. 124.

³¹⁰ *Ibidem*, s. 125.

³¹¹ Szkoła powstała w 1922 r. jako Wojskowa Szkoła Sanitarna. W trakcie swojego istnienia kilkakrotnie zmieniała nazwę, w 1930 r. stając się Centrum Wyszkozenia Sanitarnego. Biblioteka zaś została założona w 1919 r. przy działającej wówczas Wojskowej Radzie Sanitarnej, por. S. Konopka, *Główna Biblioteka Lekarska i Muzeum Lekarskie*, "Lekarz Wojskowy" 14, 1933, nr 9/10, s. 494-495.

dotychczasowych zasadach, a więc z bardzo krótkim czasem otwarcia i niewystarczającą ilością aktualnych zbiorów, w praktyce niedostępnych dla dużej ilości potencjalnych czytelników, niebędących członkami danych instytucji.

Dzięki dyrektorze Konopki i jego wizji, kierowana przez niego Biblioteka Centrum Wyszkożenia Sanitarnego w Warszawie, stała się nowoczesną biblioteką lekarską. Konopka, jako lekarz i bibliotekarz, dostrzegł potrzebę porządkowania zbiorów medycznych oraz pomagania czytelnikom w dotarciu do poszukiwanych informacji na wybrany temat. To bardzo istotna zmiana, gdyż dotychczas w bibliotekach uniwersyteckich oraz towarzystw naukowych, zbiory gromadzono, ale czytelnikom brakowało dostępnej informacji na ich temat. W tym celu w kierowanej przez niego Bibliotece opracowywano i wydawano drukiem katalogi książek i spisy prenumerowanych czasopism, tak by informacja o dostępnych zbiorach dotarła do możliwie najszerszego grona odbiorców. Umożliwiło to także realizację kolejnego założenia Konopki, aby zbiory były dostępne dla jak najszerszego grona czytelników, w odróżnieniu od bibliotek towarzystw naukowych skierowanych tylko dla ich członków. Widział on ponadto potrzebę udostępniania zbiorów tym, którzy nie mogli korzystać z nich na miejscu, co można uznać za świadome prowadzenie pierwszej wypożyczalni międzybibliotecznej.

Konopka zwrócił także uwagę na potrzebę budowy nowego gmachu dla biblioteki, dostosowanego do jej potrzeb, a zwłaszcza rosnącej ilości zbiorów³¹². Warto to zaakcentować, gdyż był on prekursorem tego typu rozwiązań zastosowanych w wielu bibliotekach dopiero w XXI wieku. Zdawał sobie sprawę, że budynki adoptowane do celów bibliotecznych nie spełniają dobrze swoich funkcji, co potwierdziły losy bardzo wielu księżnic po II wojnie światowej, ulokowanych w obiektach budowanych z myślą o innym przeznaczeniu. W tę tendencję wpisują się także losy Biblioteki, której poświęcono niniejszą pracę, o czym napisano szerzej w dalszych rozdziałach.

Konopka opracował szereg bibliografii specjalnych poświęconych wybranej tematyce medycznej, np. gruźlicy lub nauce, np. pediatrii³¹³. Za jego koronne dzieło uważa się jednak Polską Bibliografię Lekarską, tworzoną do dziś w Głównej Bibliotece Lekarskiej (GBL), której po II wojnie światowej był założycielem i dyrektorem³¹⁴.

³¹² S. Konopka, op. cit., s. 494-495; K. Smutek, *Stanisław Konopka jako bibliotekarz Centrum Wyszkożenia Sanitarnego*, "Biuletyn GBL" 34, 1988, nr 341/342, s. 27-34.

³¹³ H. Dusińska, *Stanisław Konopka jako twórca Polskiej Bibliografii Lekarskiej*, "Biuletyn GBL" 34, 1988, nr 341/342, s. 11.

³¹⁴ *Ibidem*, s. 10-14.

Książka medyczna ma bardzo bogatą, sięgającą starożytności historię. W niniejszej dysertacji nie podjęto tematu pism o tematyce medycznej w kulturach starszych niż grecka, jednak już ta cezura pokazuje bogactwo literatury medycznej.

W przeszłości były gromadzone w bibliotekach uniwersyteckich, towarzystw naukowych, klinik i katedr, a także w księgozbiorach królewskich. Żadna z tych bibliotek nie mogła jednak zaspokoić potrzeb medyków w zakresie literatury naukowej i podręczników. Literatura medyczna zawsze była droga i biblioteki uniwersyteckie nie mogły sobie pozwolić na jej kupno w wystarczającej ilości. Bardzo niesprzyjającym czynnikiem była także sytuacja polityczna wynikająca z zaborów. Uczelnie polskie były zamykane przez zaborców w wyniku represji, najczęściej po powstaniach.

Dodatkowo, biblioteki towarzystw naukowych zazwyczaj były otwarte bardzo krótko, a ich skromny księgozbiór także nie zaspokajał, w wystarczającym stopniu, potrzeb lekarzy.

Pierwszą księżnicą, w której starano się wyjść naprzeciw potrzebom medyków była Biblioteka Centrum Wyszkozenia Sanitarnego w Warszawie. Świadczą o tym podejmowane w niej działania polegające m. in. na tworzeniu bibliografii oraz na możliwości wypożyczeń międzybibliotecznych. Ogromna w tym zasługa jej ówczesnego dyrektora Stanisława Konopki, wybitnej postaci polskiej medycyny i jednocześnie światłego bibliotekarza.

Rozdział 2. Księgozbiór lekarski w strukturze Biblioteki Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1811-1945

2.1. Powstanie i działalność Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu

Pierwsze próby powołania uczelni wyższej we Wrocławiu miały miejsce w 1505 r., gdy Władysław I Jagiellończyk wydał przywilej fundujący czterowydziałowy Uniwersytet w tym mieście³¹⁵. Niestety, uczelnia wówczas nie powstała, ale zgodnie z planami, jednym z wydziałów - oprócz teologii, obojga praw i filozofii - miał być wydział medyczny³¹⁶. Także jezuitom nie udało się utworzyć stosownego fakultetu, gdyż na powstałej w 1702 r. Akademii Leopoldyńskiej istniały tylko dwa wydziały: teologiczny i filozoficzny. Do 1811 r. nie było we Wrocławiu pełnoprawnego wydziału medycyny³¹⁷. Jednak w okresie tym istniały szkoły kształcące akuszerki i chirurgów, których pracę i umiejętności ciągle jeszcze traktowano jak rzemiosło, co wkrótce miało się zmienić³¹⁸, ale nie ma wzmianek o istniejących w nich księgozbiorach.

2.1.1. Połączenie Leopoldiny we Wrocławiu z Viadriną we Frankfurcie nad Odrą

Dzieje Śląska i Wrocławia przeplata przynależność do Czech, Austrii, Prus i Polski. Jednym z dowodów na wielonarodowość i wielokulturowość tego regionu są dzieje Uniwersytetu we Wrocławiu z jego historią aż do czasów współczesnych. Pełnoprawny Uniwersytet we Wrocławiu "Universitas Litterarum Vratislaviensis" powstał 3 sierpnia 1811 r. na mocy postanowienia Fryderyka Wilhelma III, w wyniku którego nastąpiło połączenie Akademii Leopoldyńskiej i Viadriny z Frankfurtu nad Odrą³¹⁹. Państwowy Uniwersytet we Wrocławiu miał pięć wydziałów: teologii katolickiej, teologii ewangelickiej, prawa, filozofii oraz medycyny³²⁰.

Jego powstanie jest związane z dwoma bardzo ważnymi wydarzeniami w państwie pruskim: reformą szkolnictwa Wilhelma von Humboldta oraz kasatami zakonów.

³¹⁵ R. Gelles, *Przedmowa*, [w:] *Cztery początki. Dokumenty fundacyjne Uniwersytetu Wrocławskiego*, pod red. R. Żerelika, Wrocław 2002, s. 8.

³¹⁶ T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702-2002*, Wrocław 2002, s. 14.

³¹⁷ W. Kozuszek, *Początki szkolnictwa medycznego we Wrocławiu: Theatrum anatomicum i Szkoła Medyczno-Chirurgiczna do 1849 roku*, [w:] *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002*, pod red. idem, Wrocław 2002, s. 17-22.

³¹⁸ *Ibidem*, s. 24-26.

³¹⁹ *Ibidem*, s. 44.

³²⁰ T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *op. cit.*, s. 41.

2.1.2. Reformy Wilhelma von Humboldta w szkolnictwie wyższym

Ze szkolnictwem wyższym początku XIX wieku w Prusach, ale i w Europie nierozzerwalnie związane są reformy wprowadzone przez Wilhelma von Humboldta³²¹ (1767-1835) - dyrektora Sekcji Sztuki i Edukacji Publicznej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych w latach 1809-1810³²². Pierwszą szkołą wyższą, w której je wprowadzono był powołany w 1809 roku Uniwersytet w Berlinie (Berliner Universität)³²³.

Główne założenia reformy Humboldta były następujące:

- 1) podział edukacji na poziom podstawowy, średni oraz wyższy³²⁴;
- 2) wspólnie dążenie uczonych i studentów do odkrywania prawdy. Wg założeń Humboldta, student miał być w tym procesie równorzędnym partnerem. Niniejsze podejście wiąże się z rozumieniem nauki jako czegoś, co nigdy nie zostanie odkryte do końca³²⁵. Obie te grupy łączyć miała nauka, czyli zbiór nierozwiązanych problemów³²⁶;
- 3) autonomia uczelni, czyli niezależność od sytuacji zewnętrznej, zwłaszcza politycznej. Miało to zapewnić zabezpieczenie przebiegu badań naukowych od jakichkolwiek wpływów ideologicznych oraz politycznych, tak by uzyskane wyniki były obiektywne i prawdziwe³²⁷;
- 4) intelektualna wolność nauczania i uczenia się gwarantująca możliwość współistnienia różnych punktów widzenia³²⁸. Stanowić to miało opozycję do tradycyjnego podziału na pełniące rolę dydaktyczną uniwersytety oraz akademie powoływane do funkcji badawczej³²⁹. Reforma zakładała połączenie dydaktyki oraz badań naukowych, co pozwalało na jedność badań i kształcenia³³⁰;
- 5) wprowadzenie nowego stopnia naukowego - habilitacji oraz związanego z nim stanowiska docenta³³¹.

³²¹ Wilhelm von Humboldt urodził się w 1767 r. w Poczdamie, a zmarł w 1835 r. w Tegel koło Berlina. Zapisał się w historii jako twórca reformy szkolnictwa zwanej reformą Humboldta., por. J. G. Masur, Arens I. H.: *Humboldt Wilhelm*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 10, pod red. F. Wagnera i in., Berlin 1974, s. 43-51.

³²² K. Sauerland, *Idea uniwersytetu - aktualność tradycji Humboldta?*, "Nauka i Szkolnictwo Wyższe" 2006, nr 2, s. 90.

³²³ W latach 1828-1945 pod nazwą Friedrich-Wilhelm Universität.

³²⁴ K. Sauerland, op. cit., s. 90.

³²⁵ P. Sosnowska, *Idea niemieckiego uniwersytetu. Mit Humboldta?*, "Terazniejszość - Człowiek - Edukacja" 2012, nr 4, s. 130.

³²⁶ K. Sauerland, op. cit., s. 90.

³²⁷ I. Zakowicz, *Idea Uniwersytetu Wilhelma von Humboldta - kontynuacja czy zmierzch?*, "Ogrody Nauk i Sztuk" 2012, nr 2, s. 63.

³²⁸ Ibidem, s. 63.

³²⁹ P. Sosnowska, op. cit., s. 130.

³³⁰ I. Zakowicz, op. cit., s. 62.

³³¹ Ibidem, s. 63.

Zwraca jednak uwagę fakt, iż przyszli lekarze musieli uczyć się według ustalonych programów studiów, dlatego w przypadku wydziałów lekarskich nie można mówić o wolności w nauczaniu i równości wobec problemów nauki uczących się i samych uczonych³³². Dzięki tej reformie uniwersytety stały się autonomicznymi jednostkami, w których głównym zadaniem od przełomu XIX i XX wieku stało się prowadzenie badań³³³. Idee te wprowadzono w zróżnicowanych wariantach na uniwersytetach, niemal na całym świecie³³⁴. Dowodzi to, że Humboldt trafnie zdiagnozował problemy ówczesnych uniwersytetów, a przeprowadzona przez niego reforma stanowiła remedium na wiele trudności, z którymi borykały się uczelnie w tamtych czasach i całkowicie zmieniła organizację nauki i dydaktyki, w tym Uniwersytetu we Wrocławiu.

2.1.3. Kasaty zakonów w Prusach. Ich wpływ na rozwój Uniwersytetu we Wrocławiu i strukturę zbiorów bibliotecznych

Drugie wydarzenie mające bardzo istotny wpływ na powołanie i funkcjonowanie Uniwersytetu we Wrocławiu to kasaty zakonów w Prusach, dokonane na skutek Edyktu kasacyjnego króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III z 30 października 1810 r. Problemu kasat majątków kościelnych, nawet ograniczonego do terenów Śląska Pruskiego oraz ziem zaboru pruskiego, nie sposób omówić w niniejszej pracy z uwagi na fakt, iż jest on bardzo rozległy i przekracza zakres podjętych w niej rozważań. Tak obszerne zagadnienie wymagałoby osobnego opracowania³³⁵. W niniejszym podrozdziale skupiono się głównie na wpływie kasat majątków klasztorów na Uniwersytet we Wrocławiu, ze szczególnym uwzględnieniem Biblioteki Uniwersyteckiej. Na mocy Edyktu kasacyjnego majątki wszystkich znajdujących się na terenie Prus klasztorów, kolegiat, baliwatów i komandorii stały się dobrem państwowym³³⁶. Od tej pory to państwo dysponowało majątkami pozostawionymi po klasztorach czy kolegiatach. Z tego względu część poklasztornych gmachów wykorzystano na potrzeby Uniwersytetu, w tym Wydziału Medycznego³³⁷, który do

³³² K. Sauerland, op. cit., s. 93.

³³³ B. Wittrock, *Nowoczesny uniwersytet w perspektywie historycznej*, "Nauka" 2014 nr 2, s. 7-9.

³³⁴ I. Zakowicz, op. cit., s. 62.

³³⁵ Por. *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 1-4, pod red. M. Derwicha, Wrocław 2014.

³³⁶ M. Derwich, *Edykt kasacyjny króla pruskiego Fryderyka Wilhelma III z 30 X 1810 r.: edycja i tłumaczenie*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 2, ..., s. 21.

³³⁷ Na potrzeby niniejszej pracy odnośnie Wydziału Medycyny Uniwersytetu we Wrocławiu zastosowano nazwę przyjęto w publikacjach Waldemara Kozuschka - Wydział Medyczny. Nazwę tę zastosował W. Kozuschek w

sprawnego funkcjonowania potrzebował budynków i pomieszczeń zarówno dla działalności naukowej i dydaktycznej, jak i dla klinik stanowiących niezbędną bazę do tych prac. Zdarzało się, że kierownicy katedr pierwsze pracownie, czy małe laboratoria, tworzyli w prywatnych mieszkaniach z powodu braku innych możliwości³³⁸. Z tego względu, część poklasztornych gmachów uzyskanych w wyniku kasat, przeznaczono na potrzeby Uniwersytetu, w tym otwieranego po raz pierwszy we Wrocławiu Wydziału Medycznego³³⁹. Dzięki temu, niektóre z klinik ulokowano w budynkach poklasztornych oraz należących uprzednio do biskupów wrocławskich³⁴⁰. M. Wójtowicz wymieniła cztery główne miejsca, w których znajdowały się instytuty i kliniki, zanim przeniesiono je do gmachów przy obecnej ul. Tytusa Chałubińskiego:

- 1) dawny klasztor Dominikanek i mieszczący się obok niego klasztor Dominikanów, przy obecnym Placu Dominikańskim 2-3 i ul. Św. Katarzyny 17;
- 2) budynek przy Ogrodzie Botanicznym, przy obecnej ul. Kanonia;
- 3) dawne ewangelickie seminarium nauczycielskie przy obecnym Podwalu 73-74 i 75;
- 4) Miejski Szpital Wszystkich Świętych przy obecnym Placu Jana Pawła II 8³⁴¹.

W przejętych budynkach umieszczono także urzędy, co podnosiło prestiż miasta, zwłaszcza, że Prusy nie mogły sobie pozwolić wówczas na budowę takich gmachów³⁴².

Po likwidowanych, w wyniku kasat klasztorach, pozostawały także biblioteki, które wcielano do ówczesnych księżnic³⁴³, tj. Biblioteki Miejskiej (Stadtbibliothek Breslau)³⁴⁴ oraz Królewskiej Biblioteki Uniwersyteckiej umieszczonej w poklasztornym budynku należącym przedtem do zakonu kanoników regularnych św. Augustyna na Piasku. Została ona zasilona m. in. przez zbiory pochodzące z klasztoru dominikanów we Wrocławiu³⁴⁵.

książce *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1702-2002*, pod red. idem, Wrocław 2002.

³³⁸ W. Kozuszek, op. cit., s. 56.

³³⁹ A. Zabłocka-Kos, "Śmiem twierdzić, że z politycznego punktu widzenia nic nie stoi na przeszkodzie sekularyzacji na Śląsku". *Przekształcenia funkcjonalne wrocławskich budynków klasztornych w XIX i XX w.*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 2 ..., s. 251, 265, 257.

³⁴⁰ T. Kulak, *Udział zasobów materialnych z likwidowanych na Śląsku klasztorów w powstaniu w 1811 r. Uniwersytetu Wrocławskiego*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 2, ..., s. 274.

³⁴¹ Por. M. Wójtowicz, *Architektura w służbie nauki. Dawny Wydział Medyczny we Wrocławiu*, Wrocław 2020, s. 66-67.

³⁴² A. Zabłocka-Kos, op. cit., s. 246.

³⁴³ T. Kulak, op. cit., s. 274.

³⁴⁴ B. Kumor-Gomułka, *Biblioteka Miejska we Wrocławiu (Stadtbibliothek Breslau) 1865-1945*, Wrocław 2017.

³⁴⁵ M. L. Niedziela OP, *Kasata Klasztoru dominikanów we Wrocławiu w 1810 r.*, [w:] *Kasaty klasztorów na obszarze dawnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i na Śląsku na tle procesów sekularyzacyjnych w Europie*. T. 2, ..., s. 281.

2.2. Wydział Medyczny na Uniwersytecie we Wrocławiu do 1945 r. i jego księgozbiór

Dzięki przeniesieniu Viadriny z Frankfurtu nad Odrą do Wrocławia powstał pełnowydziałowy Uniwersytet, którego częścią był Wydział Medyczny. Do sprawnego funkcjonowania potrzebował on nakładów finansowych, aby odpowiednio wyposażyc laboratoria, pracownie, sale operacyjne, prosektoria, itd. Kwestię budynków oraz lokali niezbędnych do istnienia Wydziału omówiono już wcześniej, w podrozdziale dotyczącym kasaty zakonów w Prusach.

Z uwagi na poziom kształcenia oraz prowadzonych badań, swój wkład w prace Wydziału Medycznego mieli uczeni różnych narodowości (Niemcy, Polacy i Czesi), którzy dzięki swoim dokonaniom na trwale wpisali się zarówno w historię medycyny, jak i miasta, m.in. Jan Mikulicz-Radecki (1850-1905)³⁴⁶, Albert Neisser (1855-1916)³⁴⁷, Alois Alzheimer (1864-1915)³⁴⁸, Jan Ewangelista Purkynie (1787-1869)³⁴⁹, Adalbert Czerny (1863-1941)³⁵⁰, czy Oskar Minkowski (1858-1931)³⁵¹. Polacy – absolwenci Wydziału Medycznego we Wrocławiu, poza nielicznymi wyjątkami, nie mieli szans na awanse naukowe w tym

³⁴⁶ J. Mikulicz-Radecki jest uważany za jednego ze współtwórców nowoczesnej chirurgii. Jako pierwszy zwrócił uwagę na znaczenie aseptyki na salach operacyjnych, co zrewolucjonizowało opiekę nad chorymi. Był kierownikiem katedry i Kliniki Chirurgii we Wrocławiu; por. W. Kozuszek, *Jan Mikulicz-Radecki 1850-1905: współtwórca nowoczesnej chirurgii*, wyd. 2, Wrocław 2005; A. Budzińska, *Ślady Mikulicza-Radeckiego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów Biblioteki Akademii Medycznej*, "Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis" 89, 2010 "Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia", nr 8, s. 45-46.

³⁴⁷ A. Neisser pełnił funkcję kierownika Kliniki Chorób Skórnych i Wenerycznych na Wydziale Medycznym Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1882-1917. W 1878 r. odkrył gonokoki rzeżączki, nazwane *Neisseria gonorrhoeae*. Prowadził badania nad kiłą, gruźlicą skóry, zapoczątkował badania nad trądem. Za czasów jego kierownictwa wybudowano budynek dla Kliniki; por. W. Kozuszek, op. cit. s. 110; *Neisser Albert*, [w:] J. L. Pagel, *Biographisches Lexikon hervorragender Ärzte des neunzehnten Jahrhunderts*, Berlin-Wien 1901, szp. 1193-1196; E. J. Wormer, *Neisser Albert*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 19, pod red. F. Mengesa I in., Berlin 1999, s. 51-52.

³⁴⁸ A. Alzheimer jako pierwszy zaobserwował u chorej zespół objawów, a następnie w wyniku sekcji zwłok, przeprowadzonej po jej śmierci, charakterystyczne zmiany w mózgu, nazwane na jego cześć chorobą Alzheimera. To odkrycie miało miejsce we Frankfurcie nad Menem. Był kierownikiem Kliniki Psychiatrycznej i Chorób Nerwowych na Wydziale Medycznym Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1912-1915; por. W. Kozuszek, op. cit., s. 130-132; G. Stertz, *Alzheimer Alois*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 1, pod red. O. Grafa i in., Berlin 1953, s. 236.

³⁴⁹ J. E. Purkynie kierował Katedrą Fizjologii na Wydziale Medycznym Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1822-1850. Dzięki jego wytrwałym staraniom Instytut Fizjologii otrzymał własny, nowo wybudowany gmach przy ul. Świętej Katarzyny, dzięki czemu, stał się pierwszym samodzielnym Instytutem Fizjologii na świecie, por. W. Kozuszek, op. cit., s. 56-58; *Purkinje Johannes Evangelista*, [w:] J. L. Pagel, op. cit., szp. 1328-1330.

³⁵⁰ A. Czerny pełnił funkcję dyrektora Kliniki Dziecięcej Wydziału Medycznego Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1863-1910, por. W. Kozuszek, op. cit., s. 120-122; M. Stürzebecher, *Czerny Adalbert*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 3, pod red. O. Grafa i in., Berlin 1957, s. 460.

³⁵¹ O. Minkowski był dyrektorem Kliniki Medycznej na Wydziale Medycznym Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1909-1926. Wraz z Mehringiem odkrył cukrzycę trzustkowopochodną; por. W. Kozuszek, op. cit., s. 78-80; *Minkowski Oscar*, [w:] J. L. Pagel, op. cit., szp. 1144; E. Wormer, *Minkowski Oscar*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 17, pod red. H. Jaegera, Berlin, s. 1994, s. 538-539.

ośrodkiem³⁵². Jednak znakomitej większości udało się ukończyć studia obroną doktoratu³⁵³. Podkreślić tu należy postawę Mikulicza-Radeckiego, który podczas pracy we Wrocławiu, dwa miejsca asystenckie rezerwował dla Polaków. Bronisław Kader, który habilitował się na pruskim Uniwersytecie we Wrocławiu, a w późniejszych latach związał się z Uniwersytetem Jagiellońskim, złożył w swojej pracy podziękowania za opiekę Mikuliczowi-Radeckiemu³⁵⁴. Potwierdza to tezę, iż po przeniesieniu do innych uniwersytetów, polscy absolwenci wrocławskiej Alma Mater z powodzeniem podejmowali pracę naukową³⁵⁵. Bardzo istotny jest fakt, że Polacy, absolwenci Wydziału Medycznego ówczesnego Uniwersytetu we Wrocławiu, mogli pochwalić się wybitnymi pracami w piśmiennictwie fachowym³⁵⁶. Badania poświęcone Polakom studiującym na Wydziale Medycznym Uniwersytetu we Wrocławiu pozwalają na prześledzenie ich dalszej drogi zawodowej i stanowią dowód, iż byli oni cenionymi medykami³⁵⁷.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że w ówczesnych Prusach był zwyczaj kształcenia się na kilku uniwersytetach, co wiązało się z przenosinami, co kilka semestrów, na uczelnię w innym mieście. Zwyczaj ten umożliwiał podążanie za wybitnymi uczonymi i korzystanie z ich wiedzy. Wrocław jednak nie przyciągał w XIX w. dużej ilości Niemców, którzy chętniej wybierali inne uczelnie, głównie w Berlinie, Lipsku czy Monachium. Badania nie dają jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o przyczyny tego zjawiska. Być może wynikało to z tendencji, iż studenci z państw południowoniemieckich niechętnie podejmowali dalszą naukę w ośrodkach na północy. We wrocławskiej Alma Mater kształciła się w ogromnej mierze młodzież ze Śląska oraz Wielkiego Księstwa Poznańskiego³⁵⁸. Ośrodek wrocławski mógł przy tym pochwalić się w zakresie medycyny wysokim poziomem prac badawczych, dydaktyki oraz leczenia³⁵⁹.

³⁵² J. Koredczuk, *Przyczynek do sprawy habilitacji Ignacego Koschembahr-Lyskowskiego we Wrocławiu*, [w:] *Studia historycznoprawne: tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu*, Wrocław 2004, ("Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo 288"), s. 204.

³⁵³ J. Smereka, *Polskie doktoraty na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego z lat 1811-1939 i ich autorzy w życiu zawodowym, naukowym i społeczno-politycznym*, Wrocław 1980; J. Smereka, *Polacy na studiach lekarskich we Wrocławiu w latach 1811-1918*, Wrocław 1979.

³⁵⁴ J. Koredczuk, op. cit., s. 204.

³⁵⁵ J. Smereka, op. cit., s. 51.

³⁵⁶ S. Brzozowski, *Polskie studia lekarskie na Uniwersytecie Wrocławskim (1811-1863)*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 19, 1974, nr 3, s. 543.

³⁵⁷ J. Drozd, *Polacy na studiach we Wrocławiu w latach 1811-1945. Stan badań i postulaty badawcze*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T. 2 ..., s. 11.

³⁵⁸ W. Molik, *Uniwersytet Wrocławski na tle uniwersytetów w Rzeszy*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T.3 ..., s. 8, 10, 15, 17, 21.

³⁵⁹ M. Wójtowicz, *Z historii klinik i instytucji uniwersyteckich Wydziału Medycznego we Wrocławiu*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T.5, ..., s. 129.

Dojście w styczniu 1933 r. do władzy Adolfa Hitlera oraz II wojna światowa to czasy, w których wydarzenia polityczne w szczególnie tragiczny sposób wpłynęły na całe społeczeństwa oraz na każdy aspekt życia, w tym na naukę, uczelnie wyższe oraz wszystkich ich pracowników. Nie inaczej było na Uniwersytecie we Wrocławiu. Najlepiej okres ten opisują słowa zaczerpnięte z pracy Teresy Kulak - "czasy hitlerowskie okazały się aintelektualne, polityka wewnętrzna antyinteligentka w swej istocie"³⁶⁰. Był to czas pogłębiania się antysemityzmu³⁶¹, czego skutkiem była m.in. noc kryształowa zainicjowana w nocy z 9 na 10 listopada 1938, aż do zbrodni holokaustu podczas II wojny światowej. Polityka nazistowska przyniosła przerażające i tragiczne żniwa, którym poświęcono wiele pamiętników, reportaży oraz wspomnień m.in.: profesora Ludwika Hirszfelda³⁶² (1884-1954) zawartych w książce *Historia jednego życia*³⁶³ czy profesor Ludmiły Skaja-Hirnle³⁶⁴ (1922-2011) opisanych w książce *Droga przez życie*³⁶⁵. Antysemityzm nie ominął także Wydziału Medycznego, szczególnie w latach 1937-1938³⁶⁶. Podczas II wojny światowej, na skutek obowiązku służby wojskowej część pracowników naukowych, w tym lekarzy oraz pracowników administracji, znalazła się na froncie. Jednocześnie zwiększeniu uległa liczba studentów, czego dowodem jest fakt, że podczas II wojny światowej na Wydziale Medycyny

³⁶⁰ T. Kulak, *Zmiany w pozycji naukowej Uniwersytetu Wrocławskiego na forum Rzeszy w latach trzydziestych*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T. 2, ..., s. 61.

³⁶¹ W. Kozuszek, *Żydowski szpital we Wrocławiu i ostatni ordynator oddziału chirurgicznego dr med. Siegmund Hadda (1882-1977)*, [w:] *Śląska Republika Uczonych*. Vol. 3, pod red. M. Hałuba, A. Mańko-Matysiak, Wrocław 2008, s. 447-481.

³⁶² L. Hirszfeld miał wybitne osiągnięcia w serologii i mikrobiologii, co przyczyniło się do rozwoju tych nauk i zostało odnotowane w wielu publikacjach. Nie sposób tu wymienić wszystkich zasług tego uczonego. Był twórcą seroantropologii, przewidział i badał konflikt serologiczny między matką a płodem. Kierował Zakładem Badania Surowic i Szczepionek, a następnie Działem Bakteriologii i Medycyny Doświadczalnej przy Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie. Po II wojnie światowej przeniósł się do Wrocławia. Był pierwszym Dziekanem Wydziału Lekarskiego, wygłosił pierwszy wykład w języku polskim (jednak przed formalnym rozpoczęciem roku akademickiego), był kierownikiem Katedry i Zakładu Mikrobiologii. W 1952 r. założył Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej (obecnie jego imienia), por. M. Gromulska, *Ludwik Hirszfeld w Państwowym Zakładzie Higieny w latach 1920-1941*, "Przegląd Epidemiologiczny" 68, 2014, nr 4, s. 779-786; *Hirszfeld Ludwik*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, T. IX/4, z. 43, pod red. K. Lepszego, Wrocław 1960, s. 533-535.

³⁶³ L. Hirszfeld, *Historia jednego życia*, Warszawa 1989; A. Kierzek, J. Kuciel-Lewandowska, M. Paprocka-Borowicz, A. Pozowski, *Professor Ludwik Hirszfeld in His Relations with Students and Junior Researchers*, "Advances in Clinical Experimental Medicine" 22, 2013, nr 6, s. 909-914, U. Glensk, *Hirszfeldowie. Zrozumieć krew*, wyd. 2 popr., Kraków 2019.

³⁶⁴ Profesor Ludmiła Skaja-Hirnle urodziła się w 1922 r. w Kościerzynie, zmarła w 2011 r. we Wrocławiu. Była kardiologiem, członkiem wielu towarzystw naukowych, autorką i współautorką ok. 160 publikacji naukowych; por. L. Skaja-Hirnle, *Droga przez życie*, wyd. 3, Wrocław 2008.

³⁶⁵ Ibidem.

³⁶⁶ T. Kulak, *Zmiany w pozycji naukowej Uniwersytetu Wrocławskiego na forum Rzeszy w latach trzydziestych*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T. 2 ..., s. 61.

studiowało prawie 1500 studentów³⁶⁷. Miało to swoje uzasadnienie, bowiem lekarze byli wówczas potrzebni na froncie w szpitalach polowych, aby zapewnić pomoc medyczną rannym żołnierzom. Dlatego w tym okresie nie szczędzono funduszy na rozwój tego wydziału wraz z niezbędną infrastrukturą, także biblioteczną.

2.2.1. Struktura księgozbioru medycznego

Na księgozbiór Biblioteki nowo powstałej Uczelni złożyły się zbiory: Biblioteki Uniwersyteckiej we Frankfurcie nad Odrą, Biblioteki Leopoldiny oraz Śląskiej Biblioteki Centralnej³⁶⁸. Warto wspomnieć, że wśród dyrektorów tej Biblioteki były takie osoby jak: Karl Działko³⁶⁹ (1842-1903) - syn lekarza³⁷⁰ i twórca studiów bibliotekoznawczych na Uniwersytecie w Getyndze czy Fritz Milkau³⁷¹ (1859-1934), za którego dyrektury Biblioteka Uniwersytetu we Wrocławiu znalazła się w gronie największych i najważniejszych bibliotek w Niemczech³⁷². Do Wrocławia wraz z Viadriną trafiły zbiory zawierające książki z zakresu medycyny, gdyż we Frankfurcie nad Odrą istniał wydział kształcący przyszłych lekarzy. Na Uczelni tej praktykowano zwyczaj obowiązkowych darów przekazywanych bibliotece przez każdego profesora³⁷³. Przykładem ofiarodawcy dzieł medycznych, w tym chirurgicznych i z zakresu chorób kobiecych, był syn prof. Eliasza Herschela³⁷⁴. Do Biblioteki trafił także zawierający 192 dzieła księgozbiór lekarza miejskiego w Furstenwalde (Brandenburgia), Georga Simona Keilhorna³⁷⁵. Z kolei dzięki zapisowi lekarza Christiana von Helwicha, książki medyczne gromadzono także w bibliotece klasztoru augustianów we Wrocławiu. Po

³⁶⁷ T. Kulak, *Uniwersytet Wrocławski i Wyższa Szkoła Techniczna w latach 1910-1945*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T.3, pod red. T. Kulak, W. Wrzeńskiego, Wrocław 1994, s. 87.

³⁶⁸ M. Pater, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego do roku 1918*, Wrocław 1997, s. 207.

³⁶⁹ Karl Działko urodził się w 1842 r. w Neustadt, a zmarł w 1903 r. w Göttingen; por. L. Denecke, *Działko Karl Franz Otto*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 4, pod red. O. Grafa i in., Berlin 1959, s. 213-214.

³⁷⁰ E. Kotyńska, *Karl Działko (1842-1903). Wybitny bibliotekarz, nauczyciel, uczonec. Przyczynek do portretu*, [w:] *Śląska Republika Uczonych*. Vol. 5, pod red. M. Hałuba i Anny Mańko-Matysiak, Wrocław 2012, s. 258.

³⁷¹ Fritz Milkau urodził się w 1859 r. w Lötzen, zmarł w 1934 r. w Berlinie. Był bibliotekarzem, dyrektorem Biblioteki Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1907-1921, a także autorem tzw. pruskiej instrukcji katalogowania. Potem przeniósł się do Berlina, gdzie pełnił funkcję dyrektora Preussische Staatbibliothek. Ponadto był dyrektorem Instytutu Bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie w Berlinie, a także inicjatorem podręcznika nauk bibliecznych *Handbuchs des Bibliothekswissenschafts*. Uważany za najważniejszego przedstawiciela profesjonalnych bibliotekarzy swojego pokolenia. Autor *Die Königliche und Universitäts-Bibliothek zu Breslau*, por. J. Buder, *Milkau Fritz*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*. T. 17 ..., s. 511.

³⁷² J. Buder, *Milkau Fritz*, <https://www.deutsche-biographie.de/pnd118783955.html> [dostęp: 05.09.2019].

³⁷³ E. Pitak, *Biblioteka*, [w:] *Księga Pamiątkowa Jubileuszu 200-lecia utworzenia Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu*. T. 2, pod red. J. Harasimowicza, Wrocław 2013, s. 548.

³⁷⁴ J. Ożóg, *Zarys historii biblioteki uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1995, s. 27.

³⁷⁵ E. Pitak, op. cit., s. 548.

sekularyzacji klasztorów trafiły one do zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej³⁷⁶. 251 książek z zakresu medycyny zawierała również biblioteka biskupa Karła Franza Neandra, która znalazła się w zasobach Biblioteki Akademii Leopoldyńskiej³⁷⁷.

Głombiowski, podobnie i Kocowski³⁷⁸, zwrócili także uwagę, iż mieszczanie gromadzili prywatne księgozbiory zawierające książki lekarskie, które znalazły się w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej³⁷⁹. Badacz ten zauważył także, iż książki medyczne znajdowały się w zbiorach braci Jana Chrystiana księcia Brzegu i Jerzego Rudolfa księcia legnickiego. Wg Głombiowskiego, księgozbiór medyczny w Rudolfinie liczył prawie 900 dzieł³⁸⁰.

Uczni lekarze potrzebowali także dostępu do bieżącej literatury fachowej i naukowej. Wielu profesorów, kierowników Klinik i Katedr miało świadomość, jak ważny jest dostęp do najnowszego piśmiennictwa, dlatego we własnym zakresie i często z własnych środków finansowych kupowali i gromadzili aktualną literaturę naukową, głównie książki i czasopisma. Do tego grona należał m.in. Jan Mikulicz Radecki (1850-1905)³⁸¹. Zachowały się informacje o istnieniu księgozbiorów w: Zakładzie Anatomii, Katedrze Fizjologii, Instytucie Farmakologii i Toksykologii oraz Klinice Dermatologii³⁸². Według dostępnych danych, zbiory w Katedrze Anatomii Opisowej przetrwały czas drugiej wojny światowej³⁸³. Swoją prywatną kolekcję książek Klinice Chirurgicznej przekazał zapisem w testamencie jeden z jej kierowników profesor Hermann Kutner (1870-1932)³⁸⁴. Część piśmiennictwa z tego okresu zachowała się do tej pory i nadal znajduje się w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

³⁷⁶ J. Ożóg, op. cit., s. 17-19; K. Głombiowski, *Zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu z punktu widzenia potrzeb historii medycyny na Śląsku (Komunikat)*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 1, 1956, nr 1, s. 200.

³⁷⁷ K. Migoń, *O początkach wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T. 3 ..., s. 70.

³⁷⁸ B. Kocowski, *Historyczne podstawy organizacji zbioru starych druków w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1955, s. 35.

³⁷⁹ K. Głombiowski, *Zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu...*, s. 200.

³⁸⁰ Ibidem., s. 201.

³⁸¹ W. Kozuszek, *Jan Mikulicz-Radecki 1850-1905 : współtwórca nowoczesnej chirurgii*, wyd. 2, Wrocław 2005, s. 120.

³⁸² Idem, *Wydział Medyczny Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811-1945*, [w:] *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego...*, s. 54, 58, 68, 112.

³⁸³ T. Marciniak, *Zakład Anatomii Opisowej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950-1960*. T. 1, kom. red. Z. Wiktor i in., Wrocław 1960, s. 67.

³⁸⁴ Herman Kuttner był profesorem chirurgii, kierownikiem Kliniki Chirurgicznej Wydziału Medycznego Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1907-1932; por. *Wydział Medyczny Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1811-1945*, <https://www.umed.wroc.pl/uczelnia-historia> [dostęp: 05.10.2019]; B. Łazarkiewicz, *Klinika "Mikulicza-Brossa" II Katedra i Klinika Chirurgii (1980-2000) Rodzina kliniczna*, "Gazeta Uczelniana" 2014, nr 5, s. 27; W. Kozuszek, *Wydział Medyczny Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1811-1945*, [w:] *Historia Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego...*, s. 98.

2.2.2. Wybrane elementy proveniencji księgozbioru sprzed 1945 r.³⁸⁵

Warto spróbować spojrzeć na zbiory drukowane Biblioteki UMW z innej niż zazwyczaj perspektywy. Oczywiście, każda książka, czy czasopismo zawierają określony zasób informacji na dany temat. W przypadku przedwojennego piśmiennictwa medycznego mają one przeważnie wartość historyczną, gdyż stanowią świadectwo stanu wiedzy z danej dyscypliny w określonym czasie.

Jednak dawne zbiory drukowane mają coś jeszcze, co stanowi o ich unikalności i niepowtarzalności. Czynnikiem decydującym o wyjątkowości danego egzemplarza książki czy czasopisma są znaki proveniencyjne w postaci pieczętek lekarzy, bibliotek, czy instytucji, do których należały w przeszłości. Przedwojenne znaki proveniencyjne mają w sobie potencjał badawczy nie tylko z zakresu historii medycyny, ale także historii Wrocławia i Dolnego Śląska. Jest to bowiem ogromne bogactwo wiedzy o Wrocławiu, a częściowo także i Dolnym Śląsku, w aspekcie historii medycyny, ale i innych dyscyplin. Temat ten był już w przeszłości podejmowany przez pracowników Biblioteki³⁸⁶.

Podręczniki, czy publikacje dotyczące historii medycyny, najczęściej poświęcają uwagę najwybitniejszym uczonym, których dokonania wpłynęły na dzieje medycyny. Badania znaków proveniencyjnych zawartych w zbiorach bibliotecznych pozwalają na ustalenie nazwisk lekarzy, którzy praktykowali na terenie przedwojennego Wrocławia, choć nie mają w swym dorobku znaczących dokonań na polu nauki. Bardzo ciekawe są prace mające na celu ustalenie, czy w dostępnych słownikach biograficznych lub księgach adresowych można odnaleźć bliższe dane biograficzne takich osób. Pomocą mogą służyć, np. poszczególne tomy *Neue Deutsche Biographie*³⁸⁷, czy *Biographisches Lexikon, hervorragender Arzte des neunzehnten Jahrhunderts*³⁸⁸ Juliusa Pagela. Obie pozycje są dostępne w postaci cyfrowej i można z nich skorzystać z dowolnego urządzenia z dostępem do sieci.

Część znaków proveniencyjnych zawiera informacje o działających we Wrocławiu lub na Dolnym Śląsku szpitalach wraz z ich oddziałami, instytucjach, sanatoriach, czy innych

³⁸⁵ Podrozdział 2.2 *Wybrane elementy proveniencji księgozbioru sprzed 1945 r.* został opublikowany jako artykuł, por. A. Budzińska, *O zbiorach bibliotecznych z innej perspektywy, czyli potencjał badawczy śladów pozostawionych w książkach i czasopismach przez dawnych czytelników*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 265, s. 37-39.

³⁸⁶ A. Budzińska, M. Świerczyna, *Znaki proveniencyjne w czasopismach poniemieckich w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4 2011 nr 1 (7), s. 268-277.

³⁸⁷ *Neue Deutsche Biographie*, http://www.ndb.badw-muenchen.de/ndb_baende.htm [dostęp: 4 maja 2020].

³⁸⁸ Pagel J.: *Biographisches Lexikon, hervorragender Arzte des neunzehnten Jahrhunderts*, <https://archive.org/details/biographisches101pagegoog/page/n9/mode/2up> [dostęp: 4 maja 2020].

ośrodkach zdrowia. Stanowią one swoistą pamiątką po tamtych instytucjach. Świadczą o tym, że pracowali tam lekarze doksztalcający się i pogłębiający swoją wiedzę. Dodajmy, że literatura medyczna zawsze była droga, więc jej zakup świadczy, iż w danym ośrodku doceniano wagę ciągłego doksztalcenia.

Znaki proveniencyjne pozostawione w piśmiennictwie stanowią bardzo ciekawe źródło do badań nad historią medycyny w dawnym Wrocławiu, ale i na Dolnym Śląsku. Są także zaproszeniem do badań nad historią książki, gdyż stanowią świadectwo, że książki i czasopisma towarzyszyły tym, którzy tworzyli medycynę w przedwojennym Wrocławiu.

Mogą one służyć także do badań biograficznych oraz poszukiwań genealogicznych. Niewykluczone, iż nazwiska z przedwojennych pieczętek mogą stanowić pomoc dla osób szukających wiedzy o swoich przodkach, żyjących w naszym mieście przed 1945 r. i ich losach. Skonfrontowane z danymi zawartymi w słownikach biograficznych, księgach adresowych, archiwalnych księgach parafialnych poszczególnych wyznań, czy napisach na nagrobkach mogą dać odpowiedź na pytanie o losy ludzi żyjących i pracujących kiedyś w naszym mieście.

Znaki proveniencyjne mogą także dostarczać śladów potrzebnych do ustalania dziejów poszczególnych instytucji. Czasem pieczętki w piśmiennictwie stanowią dowód na istnienie, czy działalność jakiejś biblioteki, oddziału, czy ośrodka zdrowia. Pozwalają one także określić dane przynajmniej niektórych pracowników, tych których nazwiska znajdują się na owych pieczętkach.

Przedwojenne pieczętki nierzadko mają też walory estetyczne, ponieważ imiona, nazwiska i stopnie naukowe były składane ozdobnymi krojami czcionek (Ryc. nr 1).

Analogicznie można badać znaki proveniencyjne w polskim piśmiennictwie przedwojennym. Korzystając z dostępnych słowników biograficznych, np. *Polskiego Słownika Biograficznego*, składow osobowych oraz spisów wykładów poszczególnych uczelni, czy ksiąg adresowych można ustalić, kim były osoby, których nazwiska widnieją na pieczętkach oraz w miarę możliwości ustalić ich dalsze losy.

Przedwojenne piśmiennictwo medyczne, choć zawiera już wiedzę historyczną, może stać się bardzo ciekawym i wartościowym źródłem do badań naukowych. W starych pieczętkach zawarty jest obraz przedwojennego Wrocławia, a zwłaszcza ludzi, którzy w nim żyli i pracowali. Ze znaków proveniencyjnych możemy odtworzyć obraz przedwojennych ośrodków naukowych. Dużą satysfakcję daje moment, w którym o początkowo anonimowej osobie dowiadujemy się coraz więcej i ustalamy jej losy. Z kogoś nieznanego staje się ona człowiekiem, który żył w tym samym mieście sto lat temu.

Ciekawe, jakie pamiątki po sobie zostawią obecne pokolenia medyków?

2.3. Straty w księgozbiorze Biblioteki w okresie II wojny światowej

Działania wojenne wpłynęły na losy całych narodów, a także na prawie wszystkie działające w tamtym czasie instytucje. Wrocław uniknął zniszczeń wojennych aż do czasu wkroczenia Armii Czerwonej na Śląsk. Należy jednak odnotować fakt pożaru, który wybuchł w nocy z 27 na 28 stycznia 1940 r. w czytelni i katalogach Biblioteki Uniwersytetu, gdyż spaliło się wówczas około 90 tysięcy kart z katalogu Dziatki³⁸⁹.

W sierpniu 1944 r., miasto zostało ogłoszone twierdzą (Festung Breslau), a od 13 lutego do 6 maja 1945 r. toczyła się w nim bitwa między wojskami radzieckimi, a hitlerowskimi. Doprowadziła ona do ogromnych zniszczeń w oszczędzonym dotychczas przez działania wojenne mieście, obracając w gruz wiele budynków, jak dokumentują to zachowane fotografie³⁹⁰.

Był to tragiczny czas dla Wrocławia, w tym dla zgromadzonych w nich księgozbiorów i dóbr kultury. Zbiory o większej wartości z Biblioteki Miejskiej zaczęto wywozić z miasta już w 1942 r. Ukrywano je w kościołach i pałacach dolnośląskich miejscowości, np. w dawnym klasztorze Cystersów w Henrykowie umieszczono najstarsze druki i rękopisy

³⁸⁹ J. Ożóg, op. cit., s. 44.

³⁹⁰ A. Kraska-Lewalski, *Festung-Breslau na fotografiach ze zbiorów Muzeum Miejskiego Wrocławia i Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Festung Breslau – 1945 – historia i pamięć*, pod red. T. Głowińskiego, Wrocław 2009, s. 155-261; Autor odsyła także do: M. Smolak, *Wrocław 1945. Album zniszczeń*, Wrocław 1995; M. Bukowski, *Wrocław z lat 1945-1952. Zniszczenia i dzieło odbudowy*, Warszawa 1985; G. Thum, *Obce miasto. Wrocław 1945 i potem*, Wrocław 2005.

muzyczne³⁹¹. Z Biblioteki Miejskiej ewakuowano zbiory na dużo mniejszą skalę niż z Biblioteki Uniwersyteckiej. Wywieziono głównie cimelia – oprócz dawnego klasztoru w Henrykowie – do Ramułowic koło Środy Śląskiej, Borowej Oleśnickiej, Nowego Kościoła pod Złotoryją, Gruszowa pod Świdnicą, Borowiny pod Szprotawą, Warmatówic pod Legnicą³⁹².

Jak podają Jan Ożóg, a za nim Ewa Formela ewakuacja zbiorów Biblioteki Uniwersytetu we Wrocławiu miała miejsce w 1944 r. Jednak, jak ustalił Wojciech Mrozowicz pierwszą partię cennych materiałów bibliotecznych ewakuowano już wiosną 1940 r. Wg tego autora ewakuacja zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu była jedną z największych akcji zabezpieczania zbiorów bibliotecznych w bibliotekach niemieckich³⁹³. Z powodu ograniczeń narzuconych przez realia wojenne bardzo szybko stało się jasne, że ewakuacja wszystkich zbiorów będzie niemożliwa, co wiązało się z koniecznością ich selekcji. Do Henrykowa wywieziono, a następnie przewieziono do Łądku Zdroju i na zamek Waldstein w Sudetach następujące zbiory:

- rękopisy i inkunabuły;
- druki wydane do roku 1699;
- zbiór Gerharda Hauptmanna;
- literaturę dotyczącą Śląska (Silesiaca);
- śląski katalog przedmiotowy;
- część encyklopedii i bibliografii.

Czasopisma śląskie oraz dysertacje wywieziono do Kamieńca Ząbkowickiego. Część piśmiennictwa przewieziono do Oleśnicy, Pielaszkowic koło Środy Śląskiej, Mańczyc koło Strzelina, Polakowic koło Wrocławia i Starościna koło Namysłowa. W Oleśnicy złożono także część księgozbioru Biblioteki Wyższej Szkoły Technicznej oraz część jej katalogów i ksiąg akcesyjnych³⁹⁴.

³⁹¹ B. Kumor-Gomułka, *Biblioteka Miejska we Wrocławiu (Stadtbibliothek Breslau) 1865-1945*, Wrocław 2017, s. 363-389.

³⁹² B. Kumor-Gomułka, op. cit., s. 364-373; W. Mrozowicz, *Inter arma patiantur libelli. Zbiory naukowych bibliotek Wrocławia w okresie oblężenia Festung Breslau*, [w:] *Festung Breslau – 1945 – historia i pamięć*, pod red. T. Głowińskiego, Wrocław 2009, s. 256; A. Skura, *Biblioteki wrocławskie*, "Kwartalnik Opolski" 1955, nr 3/4, s. 87.

³⁹³ W. Mrozowicz, op. cit., s. 256.

³⁹⁴ J. Ożóg, op. cit., s. 44-45; W. Mrozowicz, op. cit., s. 256; A. Skura, op. cit., s. 86; E. Formela, *Dzieje i organizacja Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu do roku 1945*, [w:] "Biuletyn EBIB" [Dokument elektroniczny] / red. naczelny B. Bednarek-Michalska. - Nr 5/2003 (45) maj. - Czasopismo elektroniczne. - [Warszawa] : Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich KWE, 2003. - Tryb dostępu: <http://www.ebib.pl/2003/45/formela.php>. [dostęp: 4.08.2020].

Budynek Biblioteki Uniwersyteckiej na Wyspie Piaskowej w marcu 1945 r. zgodnie z decyzją komendanta gen. Hermanna Niehoffa miał stać się siedzibą dowództwa obrony Festung Breslau. Budynek Biblioteki planowano wysadzić, aby gruzy przykryły piwnice. W komendzie Festung Breslau pojawił się także pomysł wrzucenia książek do Odry. Zrezygnowano jednak z niego w obawie przed zakłóceniem biegu rzeki³⁹⁵. Część pozostałego w mieście zasobu spłonęła w pożarze budynku Biblioteki po bombardowaniu 2 kwietnia 1945 r., wśród nich znajdowały się m.in. książki medyczne. Pozostałym w mieście bibliotekarzom udało się przekonać wojskowych, aby pozostałe w budynku na Wyspie Piaskowej zbiory przenieść do ówczesnego kościoła Św. Anny³⁹⁶. Wśród tych woluminów znajdowało się piśmiennictwo m.in. z zakresu medycyny³⁹⁷. Celem ewakuacji zasobów Biblioteki była próba ocalenia ich przed zniszczeniem. Niestety, zgromadzone w kościele zbiory spłonęły w wyniku pożaru, który wybuchł w nocy z 10 na 11 maja 1945 r.³⁹⁸. Paradoksem historii jest fakt, że zbiory te przetrwały działania wojenne, a zostały zniszczone przez pożar, który wybuchł właściwie w pierwszych dniach po zakończeniu II wojny światowej. Na skutek tych tragicznych wydarzeń, ówczesny prezydent polskiego już Wrocławia, Bolesław Drobner, 11 maja 1945 r. podjął decyzję o przekazaniu Uniwersytetowi Biblioteki Miejskiej³⁹⁹, z racji prawie całkowitego zniszczenia zbiorów i budynku Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego.

Księgozbiory, które szczęśliwie przetrwały działania wojenne, jak i te odnalezione po wojnie w różnego rodzaju skrytkach na Dolnym Śląsku stały się częścią powojennej Biblioteki Uniwersyteckiej, świadcząc o przeszłości Wrocławia⁴⁰⁰.

³⁹⁵ W. Mrozowicz, op. cit., s. 258-259.

³⁹⁶ Obecnie w miejscu, gdzie przed II wojną światową znajdował się kościół pw. Św. Anny, funkcjonuje Cerkiew pw. św. Cyryla i Metodego należąca do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Służy jako prawosławna cerkiew parafialna we Wrocławiu, por. Cywilno-Wojskowa Parafia Prawosławna św. Cyryla i Metodego we Wrocławiu, http://cerkiewpiaski.wroclaw.pl/?page_id=15 [dostęp: 16.03.2020].

³⁹⁷ G. Piotrowicz, *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu - wczoraj, dziś, jutro*, [w:] *Śląska Republika Uczonych*. Vol. 3 ... , s. 705.

³⁹⁸ K. Migoń, *O początkach wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T. 3 ... , s. 75.

³⁹⁹ Ibidem, s. 75.

⁴⁰⁰ B. Koredczuk, *Księgozbiory w powojennym Wrocławiu – przejęte, odzyskane czy przemieszczone? Wpływ II wojny światowej na specyfikę wrocławskich bibliotek*, [w:] *Wojna i książka. Księgozbiory, biblioteki, wydawnictwa i twórcy podczas konfliktów zbrojnych i politycznych. Stan badań i perspektywy badawcze*, Poznań 2020 (w druku).

Biblioteka Uniwersytecka i wywodząca się z niej Biblioteka AM w polskim Wrocławiu mają korzenie sięgające Biblioteki Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu działającego w latach 1811-1945. Mimo, iż zbiory tej książnicy spłonęły w tragicznym pożarze, to jednak pozostało piśmiennictwo w katedrach i klinikach. Dziś stanowi ono świadectwo rozwoju medycyny jako nauki w XIX i w pierwszej połowie XX w. Natomiast polska Biblioteka Uniwersytecka przejęła ponemiecki księgozbiór dawnej Biblioteki Miejskiej i starała się go przechować dla kolejnych pokoleń badaczy.

Rozdział 3. Początki i rozwój polskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu w latach 1945-1950. Biblioteka Wydziału Lekarskiego

3.1. Organizacja Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu

Po II wojnie światowej Śląsk wraz z Wrocławiem został włączony do Polski, jako tzw. Ziemie Odzyskane. Działalność naukową wznowiono wówczas tak szybko, jak na to pozwalały warunki. Już 9 maja 1945 r. do Wrocławia przybyła Grupa Naukowo-Kulturalna, z profesorem Stanisławem Kulczyńskim (1895-1975)⁴⁰¹ na czele, byłym rektorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, której zadaniem było utworzenie w tym mieście polskiego uniwersytetu. W tej grupie znajdowało się pięciu lekarzy: Doc. Tadeusz Baranowski (1910-1993)⁴⁰², dr Andrzej Dzioba (1903-1984)⁴⁰³, lek. Tadeusz Nowakowski (1912-1982)⁴⁰⁴, dr Tadeusz Szczęsny Owiński (1904-1995)⁴⁰⁵, lek. Stanisław Szpilczyński (1910-1981)⁴⁰⁶. Dołączył do nich prof. Ludwik Hirszfild (1884-1954)⁴⁰⁷.

⁴⁰¹ Por. J. Mądalski, *Stanisław Kulczyński*, [w:] *Uczeni wrocławscy (1945-1979)*. T. 3, pod red. J. Trzynadłowskiego, Wrocław 1980, s. 181-184.

⁴⁰² T. Baranowski był absolwentem Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Uważa się go za twórcę wrocławskiej szkoły enzymologicznej. Powołał do istnienia Katedrę i Zakład Chemii Fizjologicznej na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej (od 1950 r. Akademii Medycznej). Kierował ją do 1980 r. W latach 1965-1968 pełnił funkcję rektora Akademii Medycznej we Wrocławiu, por. A. Dąbrowska, *Prof. dr hab. Tadeusz Baranowski jako naukowiec i człowiek*, <http://medium.dilnet.wroc.pl/index.php/grudzie-2018-stycze-2019/1173-historia-medycyny-prof-dr-hab-tadeusz-baranowski> [dostęp:28.03.2020]; T. Heimrath, *Profesor Tadeusz Baranowski (1910-1993)*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 61, 1998, nr 2/3, s. 205-210; Z. Knapik, T. Heimrath, *Wydział Lekarski Uniwersytetu Wrocławskiego (1945-1949) i Akademii Medycznej (1950-2000). Medycyna kliniczna*, [w:] *Udział medycyny wrocławskiej w rozwoju nauk medycznych w ujęciu historycznym. Wybrane kierunki*, Wrocław 2000, s. 65, 67, 68, 85; J. Kwiatkowska, *Profesor Tadeusz Baranowski - wspomnienie [1910-1993]*, "Postępy Biochemii" 39, 1993, nr 2, s. 82-83; A. Szewczuk, *Tadeusz Baranowski (w siedemdziesiątą rocznicę urodzin)*, "Nauka Polska" 28, 1980, nr 9/10, s. 49-54.

⁴⁰³ A. Dzioba pełnił funkcję kierownika jednej z Klinik wchodzących w skład powstałego w 1971 r. Instytutu Ginekologii i Położnictwa, por. Z. Knapik, T. Heimrath, op. cit., s. 125.

⁴⁰⁴ Tadeusz Nowakowski wpisał się w dzieje nauki wrocławskiej jako pionier i jeden z pierwszych wykładowców Akademii Wychowania Fizycznego (AWF) we Wrocławiu. Po śmierci Profesor Hanny Hirszfildowej objął kierownictwo I Katedry i Kliniki Pediatrii Akademii Medycznej we Wrocławiu. Przez całe swoje życie zawodowe na Uczelni był związany z klinikami pediatrycznymi, które na skutek zmian personalnych i reform (powołanie, a potem likwidacja Instytutów) nosiły różne nazwy, por. L. Sadowska, *Nowakowski Tadeusz Konstancy (1912-1982)*, [w:] *Słownik biograficzny zasłużonych pediatrów*. Z. 1, pod red. E. Wilkoszewskiego, Warszawa 1985; J. Stroeder, *Professor dr Tadeusz K. Nowakowski (1912-1982)*, "Monatsschrift Kinderheilkunde" 132, 1984, H. 5, s. 309-310; J. Zając, *Profesor Tadeusz Konstancy Nowakowski (20.II.1912-9.IX.1982)*, "Pediatria Polska" 58, 1983, nr 5, s. 490-492.

⁴⁰⁵ T. Sz. Owiński był uczniem profesora Antoniego Cieszyńskiego ze Lwowa. Założył i utworzył Klinikę Chirurgii Stomatologicznej, następnie Szczękowej. Uruchomił pierwszą we Wrocławiu po II wojnie światowej przychodnię dentystryczną dla ludności. Jest uważany za twórcę wrocławskiej szkoły stomatologicznej oraz chirurgii szczękowo-twarzowej. Otoczył opieką zbiory biblioteczne pozostawione przez Niemców; por. S. Flieger, *Pro Memoria. Prof. dr hab. med. Tadeusz Szczęsny Owiński [1894-1995]*, "Poznańska Stomatologia" 22, 1994, s. 9-11; H. Kaczkowski, M. Ławiński, *Przyczynek do życiorysu prof. dr hab. Tadeusza Owińskiego*, "Dental and Medical Problems" 40, 2003, z. 1, s. 191; M. Kordas, B. Bruzewicz-Mikłaszewska, M. Dobrzyński,

Dekretem Rady Państwa z dn. 24 sierpnia 1945 r. o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie powstał Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu. Pierwszym rektorem Uczelni został prof. Stanisław Kulczyński (1895-1975)⁴⁰⁸. Pierwszy wykład w języku polskim wygłosił 6 września 1945 r. uczony - lekarz Prof. Ludwik Hirszfeld⁴⁰⁹. Prof. Kulczyński na 15 listopada 1945 r. wyznaczył rozpoczęcie zajęć, prawdopodobnie nawiązując do faktu, iż 15 listopada 1702 r. odbyła się inauguracja jezuickiej Leopoldiny. Uniwersytet Wrocławski zgodnie z powyższym Dekretem⁴¹⁰ w momencie powstania miał następujące Wydziały:

- 1) Prawno-Administracyjny;
- 2) Humanistyczny;
- 3) Nauk Przyrodniczych;
- 4) Lekarski z Oddziałem Farmaceutycznym;
- 5) Medycyny Weterynaryjnej;
- 6) Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym. Należy zauważyć, że powołano jeszcze siódmy Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii, wspólny dla obu uczelni. Uwzględniono go w *Składzie Osobowym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu*⁴¹¹.

Profesor doktor habilitowany medycyny Tadeusz Szczęsny Owiński (1904-1995) - pionier i twórca powojennej stomatologii akademickiej we Wrocławiu, "Dental and Medical Problems" 47, 2010, nr 4, s. 518; A. Masztalerz, *Wspomnienie o profesorze Tadeuszu Owińskim*, "Magazyn Stomatologiczny" 6, 1996, nr 7, s. 7-8; idem, *Profesor doktor habilitowany Tadeusz Owiński. Nestor polskiej stomatologii*, "Czasopismo Stomatologiczne" 48, 1995, nr 3, s. 151-153; F. Mraz, *Jubileusz Prof. dr hab. Tadeusza Owińskiego*, "Wrocławska Stomatologia" 1979, s. 3-8.

⁴⁰⁶ S. Szpilczyński specjalizował się w neurologii i historii medycyny. Po przybyciu na Ziemię Odzyskane brał udział w odbudowie Kliniki Neurologicznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu i do 1947 r. był jej kierownikiem. Organizował oddział neurologiczny Szpitala Miejskiego. Z czasem odkrył zainteresowanie historią medycyny, uczęszczał także do studium bibliotekarskiego. Pełnił obowiązki kierownika Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, którego zadaniem było zbieranie "medycznych silesiaków". Współpracował w tym celu z ówczesnym dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej - Profesorem Antonim Knotem. Zespołowi Szpilczyńskiego we współpracy z Biblioteką Uniwersytecką oraz Archiwum Państwowym udało się dotrzeć do wielu cennych archiwaliów. Kolekcjonował ekslibrysy medyczne, które przekazał Bibliotece Akademii Medycznej., por. L. Barg, *Prof. Stanisław Szpilczyński 5 XI 1910- 1 V 1981*, "Archiwum Historii Medycyny" 48, 1985, z. 2, s. 135-160; L. Barg, T. Trzcionowska-Grzywacz, *Bibliografia prac Stanisława Szpilczyńskiego*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 48, 1985, z. 3, s. 345-365; T. Heimrath, *Prof. Stanisław Szpilczyński. Wspomnienie pośmiertne*, "Archiwum Historii Medycyny" 44, 1981, z. 3/4, s. 225-226; H. Ostromecka, *O Stanisławie Szpilczyńskim (1910-1980)*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 28, 1983, nr 2, s. 461-462.

⁴⁰⁷ B. Łazarkiewicz. *Praca zwycięży wszystko*, "Życie Uczelni" 1990, nr 3-5, s. 1.

⁴⁰⁸ *Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu. Spis wykładów w roku akademickim 1945/46*, Wrocław 1946, s. 3.

⁴⁰⁹ Z przyczyn formalnych za pierwszy uznaje się wykład akademicki wygłoszony przez prof. Kazimierza Idaszewskiego (1878-1965) 15 listopada 1945 r. Dekret Państwa z dn. 24 sierpnia 1945 r. o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie wszedł w życie 19 września 1945 r. Z tego względu, gdy Hirszfeld wygłaszał wykład w języku polskim 6 września 1945r., formalnie Uniwersytet Wrocławski i Politechnika Wrocławska jeszcze nie istniały.

⁴¹⁰ Dekret Rady Państwa z dn. 24 sierpnia 1945 r. o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie.

⁴¹¹ *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1947 r.*, Wrocław 1947, s. 115-124.

Zwraca uwagę fakt, iż na liście wydziałów Uniwersytetu nie ma już Wydziałów Teologii Katolickiej i Protestanckiej⁴¹², istniejących przed I wojną światową.

Rozpoczęcie działalności Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej oraz jej poszczególnych jednostek, w tym Wydziału Lekarskiego⁴¹³ odnotowała ówczesna prasa, na łamach której napisano m.in. o naborze kandydatów na studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu i Politechniki⁴¹⁴ czy o rozpoczęciu wykładów dla pierwszego roku tego wydziału⁴¹⁵.

Z uwagi na zakres badań, w niniejszej pracy skupiono się szczególnie na Wydziale Lekarskim z Oddziałem Farmaceutycznym. Podobnie jak w przypadku pozostałych wydziałów, został on utworzony głównie dzięki kadrze lwowskiej, która napłynęła do Wrocławia po II wojnie światowej. Miasto zyskało wielu wybitnych uczonych, także z zakresu medycyny, stomatologii i farmacji. To właśnie ta grupa określiła naukową pozycję ośrodka wrocławskiego, a zwłaszcza zakres i poziom uprawianych w nim dyscyplin⁴¹⁶. Osoby te przywiozły ze sobą doświadczenia z innych ośrodków, szczególnie z Lwowa i w powojennym Wrocławiu na bazie tego, co pozostało po niemieckim Uniwersytecie, tworzyły polskie szkoły wyższe, które włączyły się w działalność naukową służącą następnym pokoleniom. Poniżej w tabeli nr 2 wymieniono nazwiska kierowników powojennych katedr i klinik. Dane opracowano na podstawie *Składu Osobowego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu*⁴¹⁷.

Tabela nr 2. Wykaz pierwszych kierowników klinik, katedr i zakładów na Wydziale Lekarskim z Oddziałem Farmaceutycznym Uniwersytetu Wrocławskiego

dr ⁴¹⁸ Stefan Różycki (1886-1953) ⁴¹⁹	Zakład Anatomii Opisowej ⁴²⁰
---	---

⁴¹² T. Kulak, M. Pater, W. Wrzesiński, *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702-2002*, Wrocław 2002, s. 209.

⁴¹³ *Uniwersytet Wrocławski kształci nowych lekarzy*, [w:] *Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947*, pod red. T. Suleji. Wrocław 2005, s. 256-259.

⁴¹⁴ *We wrocławskim Uniwersytecie*, "Pionier" 1945, 6 października; [w:] op. cit., s. 22-23; Z. K., *Wydział Medyczny Uniwersytetu Wrocławskiego*, "Naprzód Dolnośląski" 1945, 10-16 października, [w:] op. cit., s. 23-25.

⁴¹⁵ *Początek wykładów na Wydziale Medycznym*, "Pionier" 1945 27 listopada, [w:] op. cit., s. 42.

⁴¹⁶ B. Krawiec, *Udział Lwowa w tworzeniu środowiska profesorskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1945-1990*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 61, 1996, nr 1, s. 7-8.

⁴¹⁷ *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947.

⁴¹⁸ Wszystkie stopnie i tytuły naukowe podano wg *Składu Osobowego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947.

⁴¹⁹ Pierwszy kierownik, po którym funkcję objął Prof. Tadeusz Marciniak.

⁴²⁰ Wszystkie nazwy Katedr, Klinik i Zakładów podano wg zapisu w *Składzie Osobowym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947.

Tadeusz Marciniak (1895-1966) ⁴²¹	Zakład Anatomii Opisowej
Dr Zofia Sembratowa (1906-1972) ⁴²²	Zakładem Histologii
Zygmunt Albert (1908-2001) ⁴²³	Zakład Anatomii Patologicznej
prof. Ludwik Hirszfild (1884-1954)	Zakład Mikrobiologii
prof. Edward Szczeklik (1898-1985) ⁴²⁴	Klinika Chorób Wewnętrznych I
prof. Antoni Falkiewicz (1901-1977) ⁴²⁵	Klinika Chorób Wewnętrznych II
prof. Jan Lenartowicz (1877-1959) ⁴²⁶	Klinika Dermatologiczna

⁴²¹ T. Marciniak przybył do Wrocławia ze Lwowa. Uchronił przed zniszczeniem księgozbiór anatomiczny pozostawiony przez Niemców. Był autorem podręcznika i atlasu systematycznej anatomii człowieka z poprawną terminologią łacińską - *Anatomia prawidłowa człowieka*. T. 1-3. Pełnił funkcję prodziekana Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (1947-48), dziekana Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej (1954-56), Prorektora ds. Nauki Akademii Medycznej (1959-62). Dał się zapamiętać jako wybitny uczony i wyjątkowa osobowość, o czym świadczy fakt, iż do dziś jest wspominany z sentymentem i ogromnym szacunkiem przez tych, którzy zetknęli się z nim osobiście, por. R. Kacała, *Pomiędzy Lwowem a Wrocławiem*, <http://www.pthmif.pl/in-memoriam-marciniak-tadeusz-1895-1966-25.html> [dostęp: 25.03.2020]; R. R. Kacała, S. Woźniak, M. Porwolik [i in.], *Remembrance of professor Tadeusz Marciniak - Lviv tradition in Wrocław*, "Advances in Clinical and Experimental Medicine" 24, 2015, nr 1, s. 173-178; Z. Rajchel, *Nauki morfologiczne*, [w:] *Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000*, kom. red. L. Paradowski i in., W-w 2000, s. 215-216.

⁴²² Z. Sembratowa była pierwszym kierownikiem Katedry i Zakładu Histologii i Embriologii (najpierw Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, a od 1950 r. Akademii Medycznej), którą kierowała w latach 1946-1964, por. Z. Rajchel, op. cit., s. 218.

⁴²³ Z. Albert, podobnie jak wielu innych uczonych, przybył do Wrocławia ze Lwowa po II wojnie światowej. Był pierwszym kierownikiem Zakładu Anatomii Patologicznej. Tę funkcję pełnił do 1979 r. (najpierw Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, a od 1950 r. Akademii Medycznej). Jako pierwszy objął funkcję rektora Akademii Medycznej we Wrocławiu i pełnił ją w latach 1950-1954, por. M. Jeleń, *Prof. dr hab. Zygmunt Albert, 30.10.1908 - 07.10.2001*, "Polish Journal of Pathology" 53, 2002, nr 1, s. 3-4.

⁴²⁴ Profesor Edward Szczeklik od 1946 r. był Kierownikiem I Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych Wydziału Lekarskiego i Politechniki we Wrocławiu, a od 1950 r. do przejścia na emeryturę w 1968 r. III Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych Akademii Medycznej. Działał w licznych towarzystwach naukowych. Był autorem oraz współautorem ponad 700 publikacji, w tym kilku podręczników, na których wychowały się kolejne pokolenia lekarzy, por. *Genealogie [Szkoła Profesora Edwarda Szczeklika (1898-1985)]*, "Kardiologia Polska" 39, 1993, nr 9, s. 222-224; L. Hirnlowa, *Edward Szczeklik (1898-1985)*, https://www.ptkardio.pl/Edward_Szczeklik_1898_1985_-689 [dostęp: 05.10.2019]; E. J. Kucharz, *Profesor Edward Szczeklik - życie i działalność członka honorowego Towarzystwa Internistów Polskich*, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" 96, 1996, nr 6, s. 605-607.

⁴²⁵ A. Falkiewicz był pierwszym kierownikiem II Katedry i Kliniki Chorób Wewnętrznych (w latach 1946-1949 Wydziału Lekarskiego i Politechniki we Wrocławiu, a w latach 1950-1970 Akademii Medycznej). W latach 1954-1957 pełnił funkcję rektora Akademii Medycznej. W historii medycyny zapisał się jako twórca jednej z pierwszych szkół wrocławskiej interny, por. M. Gamski, *Prof. dr hab. Antoni Falkiewicz jako kardiolog 3.IX.1901-2.IX.1977. Nekrolog*, "Kardiologia Polska" 22, 1979, nr 1, s. 117-119; *Klinika Chorób Wewnętrznych Zawodowych, Nadciśnienia Tętniczego i Onkologii Klinicznej*, https://www.lekarski.umed.wroc.pl/sites/default/files/struktura/lekarski/choroby-zawodowe/rys_historyczny_kliniki.pdf [dostęp: 08.09.2019]; M. Gamski, *Prof. dr hab. Antoni Falkiewicz jako kardiolog 3.IX.1901-2.IX.1977. Nekrolog*, "Kardiologia Polska" 22, 1979, nr 1, s. 117-119.

⁴²⁶ J. T. Lenartowicz przez wiele lat pełnił funkcję kierownika Katedry i Kliniki Dermatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Po II wojnie światowej przybył do Wrocławia. W latach 1946-1948 był kierownikiem Katedry i Kliniki Dermatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, por. *Jan Tadeusz Lenartowicz (1877-1959). Album lekarzy i farmaceutów polskich*,

prof. Józef Hano (1906-1997) ⁴²⁷	Zakład Farmakologii
prof. Hanna Hirszfildowa (1884-1964) ⁴²⁸	Klinika Pediatria
prof. Wiktor Bross (1903-1994) ⁴²⁹	Klinika Chirurgiczna
prof. Bolesław Popielski (1907-1997) ⁴³⁰	Zakład Medycyny Sądowej
prof. Witold ⁴³¹ Ziembicki (1874-1950) ⁴³²	Zakład Historii Medycyny
prof. Bogusław Bobrański (1904-1991) ⁴³³	Zakład Chemii Farmaceutycznej

"Archiwum Historii Medycyny" 47, 1984, z. 1, s. 175-176; R. Tyszkiewicz, K. Krakowiak, *Prof. dr med. Jan Tadeusz Lenartowicz - profesor trzech katedr*, [w:] *Postępy w etiopatogenezie diagnostyce i leczeniu chorób skóry i wenerycznych Dermatologia '92. Obrady XXIV Zjazdu Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego, Gdańsk 24-26.09.1992*. T. 2, Gdańsk, 1992, s. 678-679.

⁴²⁷ J. Hano kierował Katedrą i Zakładem Farmakologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu w latach 1946-49, następnie Akademii Medycznej w latach 1950-62. Swoją dalszą pracę naukową związał z Krakowem, por. J. Maj, E. Przegaliński, *Obituary. Professor Dr Józef Hano (1906-1997)*, "Polish Journal of Pharmacology" 49, 1997, nr 4, s. 185-190.

⁴²⁸ H. Hirszfildowa po drugiej wojnie światowej przybyła wraz z mężem Profesorem Hirszfildem do Wrocławia, gdzie została kierownikiem I Katedry i Kliniki Pediatrii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Jej osobie oraz dokonaniom naukowym poświęcono rozprawę doktorską, por. J. Ubysz, *Życie i działalność Profesor Hanny Hirszfildowej jako organizatora pediatrii akademickiej na Dolnym Śląsku. rozprawa doktorska*, promotor Prof. Jan Pellar, Wrocław 2003; Z. Knapik, T. Heimrath, *op. cit.*, s. 97, 98; U. Glensk, *Hirszfildowie. Zrozumieć krew*, wyd. 2 popr., Kraków 2019.

⁴²⁹ W. Bross także przybył do Wrocławia po II wojnie światowej ze Lwowa. Od 1946 r. pełnił funkcję kierownika II Katedry i Kliniki Chirurgii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, od 1950 r. Akademii Medycznej. Zbudował bardzo prężny zespół, którego członkowie osiągnęli sukcesy zarówno na polu naukowym jak i w praktyce lekarskiej. W historię medycyny wpisał się jako wybitny torakochirurg oraz twórca wrocławskiej kardiologii, por. R. R. Kacała, *Wiktor Bross [1903-1994]. Chirurg i uczony*, Wrocław 2006; M. Pelczar, *Wiktor Bross - pionier torakochirurgii i twórca wrocławskiej kardiologii*, "Kardiologia i Torakochirurgia Polska" 3, 2006, nr 1, s. 110-112; *Pamięci Profesora Wiktora Brossa*, pod red. B. Łazarkiewicz, Wrocław 1995.

⁴³⁰ B. Popielski był pierwszym kierownikiem Zakładu Medycyny Sądowej, a następnie Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (od 1950r. Akademii Medycznej). Był pierwszym prorektorem nowopowstałej w 1950 r. Akademii Medycznej. Swoją wiedzę służył jako biegły sądowy, por. E. Chróścielewski, *Profesor Bolesław Popielski (w 90-tą rocznicę urodzin)*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, z. 3, s. 244-246; T. Marcinowski, *Rzut oka na zasługi Profesora Bolesława Popielskiego dla nauki polskiej*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, z. 3, s. 247-250; A. Morawski, *Sprawozdanie z Sympozjum Jubileuszowego z okazji 90-tej rocznicy urodzin Prof. dr hab. n. med. dr hc. Bolesława Popielskiego*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, z. 3, s. 253-254; B. Świątek, *Profesor Bolesław Popielski - uczony, nauczyciel, biegły sądowy*, "Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii" 47, 1997, nr 2, s. 90-91; B. Świątek, *Profesor Bolesław Popielski 3.05.1907 -21.08.1997*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47 1997, z. 4, s. 259-261; W. Wojtkiewicz-Rok, *Bolesław Popielski, bibliografia 1928-1994, spis bibliograficzny prac naukowych i innych publikacji*, Wrocław 1995; B. Zawirska, *Profesor Bolesław Popielski w moich wspomnieniach*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, nr 2, s. 175-176

⁴³¹ W cytowanych w dalszej części dysertacji sprawozdaniach Biblioteki Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i innej literaturze funkcjonuje forma zapisu imienia Witold.

⁴³² W. Ziembicki był pierwszym dyrektorem Biblioteki Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, por. J. Dąbrowski, *Prof. dr hab. med. Witold Ziembicki (1874-1950)*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 625-644.

⁴³³ B. Bobrański także przybył do Wrocławia ze Lwowa. Kierował Katedrą Chemii Farmaceutycznej. W latach 1957-1962 był rektorem Akademii Medycznej we Wrocławiu. Na wrocławskim osiedlu Gaj jest ulica jego imienia, por. U. Lipnicka, *Jubileusz Prof. Dra hab. Bogusława Bobrańskiego (1904-)*, "Farmacja Polska" 40,

Świadectwem tamtych czasów są także wspomnienia osób, które przyjechały do Wrocławia w pierwszych powojennych latach i brały aktywny udział w budowaniu polskich szkół wyższych⁴³⁴. Atmosferę panującą wówczas we Wrocławiu oddają zebrane w jednym tomie wspomnienia studentów medycyny, którzy rozpoczęli studia w 1950 r. Opisują oni swoje doświadczenia z czasów II wojny światowej, studenckie lata oraz zdobywanie wiedzy pod okiem takich autorytetów jak Profesor Hirszfeld, czy Profesor Marciniak⁴³⁵. Warte przypomnienia są także wspomnienia Franceski Michalskiej, która swoje życie, w tym ukończenie studiów lekarskich na Uniwersytecie Wrocławskim opisała w książce *Cała radość życia. Na Wołyniu, w Kazachstanie, w Polsce*⁴³⁶.

Studia lekarskie wymagały także dostępu do literatury i równie szybko podjęto działania mające na celu udostępnienie studentom niezbędnego im do nauki piśmiennictwa.

3.2 Biblioteka Uniwersytecka

Wskutek pożaru zbiorów zgromadzonych w kościele św. Anny i wynikającej z tego decyzji B. Drobniera o przekazaniu Uniwersytetowi zbiorów Biblioteki Miejskiej⁴³⁷ polska Biblioteka Uniwersytecka powstała na bazie tejże księżnicy, a jej główna siedziba mieściła się przy ul. Szajnochy.

Co warte podkreślenia, to właśnie ten gmach stanowił w pierwszych powojennych miesiącach miejsce spotkań Grupy Naukowo-Kulturalnej tworzącej polski Uniwersytet Wrocławski wraz ze stanowiącą jego integralną część Biblioteką⁴³⁸.

Symbolicznym końcem pierwszego, pionierskiego etapu tworzenia Biblioteki były Wrocławskie Dni Kultury w 1946 r. Wtedy oficjalnie przekazano Uniwersytetowi Bibliotekę Miejską oraz otworzono czytelnię studencką, co nastąpiło 8 czerwca 1946 r.⁴³⁹. Wydarzenia te

1984, nr 9, s. 562-565.; U. Lipnicka, *85-lecie urodzin prof. Bogusława Bobrańskiego*, "Farmacja Polska" 46, 1990, nr 1/2, s.57; T. Zawisza, *Śp. prof. dr hab. Bogusław Bobrański [1904-1991]*, "Wiadomości Chemiczne" 46, 1992, nr 5/6, s.259-268.

⁴³⁴ Por. B. Popielski, *Początki naszej Uczelni*. "Gazeta Uczelniana" 1989 nr 1, s. 1-5.

⁴³⁵ *Szósty rocznik po 50 latach*, pod red. J. B. Kosa, Wrocław 2005.

⁴³⁶ F. Michalska, *Cała radość życia. Na Wołyniu, w Kazachstanie, w Polsce*, Warszawa 2007.

⁴³⁷ K. Migoń, *O początkach wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T. 3, red. T. Kulak, W. Wrzesiński, Wrocław 1994, s. 75.

⁴³⁸ S. Nawara, *Biblioteka Uniwersytecka*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1845-1955*, kom. red. Józef Fiema i in. T.1, Wrocław 1959, s. 319-320.

⁴³⁹ *Ibidem*, s. 321.

zostały odnotowane także w prasie bieżącej⁴⁴⁰. Wcześniej, czyli już 1 lutego 1946 r. otworzono czytelnię dla profesorów, docentów i asystentów Uniwersytetu i Politechniki. Studenci mogli z niej korzystać po poleceniu przez profesora⁴⁴¹.

Miejsce biblioteki w uczelni wyższej regulował *Dekret z 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego*, którego Artykuł 51 stanowił, że "Biblioteki szkół wyższych są zakładami naukowymi, powołanymi do zaspokajania potrzeb całej szkoły" i taką też rolę spełniała Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu.

3.2.1. Budynek

Specyfiką pierwszych lat po drugiej wojnie światowej było umieszczanie poszczególnych instytucji, także bibliotek w budynkach, których stan pozwalał na ich zagospodarowanie. Jednak i one wymagały najczęściej gruntownych remontów. Tendencja ta nie ominęła także Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. W niniejszej dysertacji wielokrotnie podkreślano fakt umieszczania bibliotek w adoptowanych do tego celu obiektach, co miało wpływ na wszystkie aspekty ich działalności, głównie gromadzenie i przechowywanie zbiorów, czy na sposoby ich udostępniania. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu otrzymała po II wojnie światowej cztery budynki przy ul Szajnochy (budynek I - Szajnochy 7/9, budynek II - Szajnochy 10, budynek III - Szajnochy 4, budynek IV - Szajnochy 5, z których tylko jeden (przy Szajnochy 7/9) był częściowo przystosowany do potrzeb bibliotecznych, gdyż w nim mieściła się przedwojenna Biblioteka Miejska⁴⁴².

Skład osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1947 r. podaje, iż gmach główny mieścił się przy u. Szajnochy 7-9, działy specjalne przy Szajnochy 10, a budynki magazynowe przy Placu Solnym 12 i 13 oraz przy ul. Kiełbaśniczej 32⁴⁴³. Pomimo planów remontu przedwojennego gmachu przy ul. Świętej Jadwigi 3/4, bardzo szybko okazało się, że powierzchnia ta nie wystarczy do zaspokojenia potrzeb tej księżnicy⁴⁴⁴. Ironią losu jest fakt, iż wg zachowanych materiałów, już w latach czterdziestych ubiegłego stulecia, zdawano sobie sprawę z konieczności budowy nowego obiektu dla potrzeb bibliotecznych⁴⁴⁵.

⁴⁴⁰ T. Tułasiewicz, *Prace Biblioteki Wrocławskiej*, "Dziennik Polski" R. 2, 1946, nr 67 (8 marca), s. 4; *Biblioteki we Wrocławiu. Wywiad z dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej dr Antonim Knotem*, "Naprzód Dolnośląski", 3-4 maja 1946, [w:] *Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947...*, s. 102-104; *300 tysięcy tomów. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*, "Dziennik Zachodni", 19 marca 1947, [w:] op. cit., s. 387-388.

⁴⁴¹ *Otwarcie Czytelni Uniwersyteckiej*, "Pionier", 31 stycznia 1946 r., [w:] op. cit., s. 61.

⁴⁴² J. Ożóg, *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej ...*, s. 82-83.

⁴⁴³ *Skład osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu*, Wrocław 1947, s. 107.

⁴⁴⁴ *Ibidem*, s. 84.

⁴⁴⁵ *Ibidem*.

Ostatecznie Biblioteka zajęła wówczas dwa budynki przy ul. Szajnochy 7/9 i 10 oraz wyremontowany gmach przy ul. Świętej Jadwigi 3/4 - zwany budynkiem na Piasku, od nazwy wyspy, na której się mieścił⁴⁴⁶. Funkcjonowała w nich do czasu przeprowadzki do nowego obiektu przy ul. Joliot-Curie, co nastąpiło w kilku etapach dopiero kilkadziesiąt lat po II wojnie światowej, już w XXI wieku.

3.2.2. Struktura organizacyjna - personel, działy

Przyszli pracownicy Biblioteki - Antoni Knot (1904-1982)⁴⁴⁷ i Włodzimierz Kozak⁴⁴⁸ znaleźli się w Grupie Naukowo-Kulturalnej, która przybyła do Wrocławia 9 maja 1945 r. Warto zaznaczyć, iż w pierwszych miesiącach po II wojnie światowej w pracach Biblioteki pomagała również grupa pracowników niemieckich. Zajmowali się oni odtwarzaniem rozsypanych i częściowo uszkodzonych katalogów kartkowych. Zadanie to ukończyli już pracownicy polscy, których systematycznie przybywało - wg spisów pod koniec 1945 r. było to już 16 osób⁴⁴⁹.

Początkowo głównym zadaniem było zabezpieczanie zbiorów oraz przystosowanie budynków przekazanych księżnicy do celów bibliotecznych. W Bibliotece jednak bardzo szybko zaczęła formować się struktura wynikająca z podziału poszczególnych prac, co dowodzi, że pracownicy odnaleźli się w nowej rzeczywistości i oprócz porządkowania zbiorów pozostawionych przez Niemców, zaczęli budowę polskiego księgozbioru służącego pracownikom naukowym oraz studentom. Wydzielono poszczególne zadania: akcesję wydawnictw zwartych i ciągłych, opracowanie, inwentaryzację, czytelnię - początkowo dla profesorów, a następnie ogólnodostępną, wypożyczalnię, dział czasopism, prowadzono selekcję zbiorów zabezpieczonych oraz akcję zabezpieczania zbiorów na terenie Dolnego Śląska⁴⁵⁰. Zaczęto także wydzielanie poszczególnych typów zbiorów specjalnych, a gdy ilość zasobu na to pozwalała, powoływano do istnienia odpowiadające im działy, np. Gabinet

⁴⁴⁶ Ibidem.

⁴⁴⁷ A. Knot przed drugą wojną światową był związany z lwowskim środowiskiem naukowym. Po przybyciu do Wrocławia związał się z tutejszym Uniwersytetem, na którym w latach 1946-63 pełnił funkcję dyrektora Biblioteki. Był także profesorem, inicjatorem powstania Katedry Bibliotekoznawstwa w 1956 r., a następnie dyrektorem Instytutu Bibliotekoznawstwa od 1969 r. Ponadto związał się z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich, gdzie od 1 IV 1947 r. do 30 VI 1949 pełnił funkcję dyrektora naczelnego, Od 1953 r. zasiadał w Radzie Naukowej Biblioteki Ossolineum, w latach 1966-78 był jej przewodniczącym, por. K. Maleczyńska, *Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego 1956-1961*, "Roczniki Biblioteczne" 5, 1961, s. 391-394; Ł. Gawroński, *Dyrektorzy ZNiO*, <https://ossolineum.pl/index.php/aktualnosci/historia-znio/dyrektorzy-znio/>, [dostęp: 30.03.2020].

⁴⁴⁸ W. Kozak w latach późniejszych był organizatorem i wieloletnim kierownikiem Stacji Foto-Mikrofilmowej., por. J. Ożóg, op. cit., s. 91.

⁴⁴⁹ J. Ożóg, op. cit., s. 91.

⁴⁵⁰ Ibidem, s. 92-93.

Śląsko-Łużycki - najstarszy oddział zbiorów specjalnych utworzony już w 1945 r., Oddział Rękopisów, Oddział Starodruków, Gabinet Graficzny⁴⁵¹.

Skład osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1947 r. nie podaje struktury bibliotecznej. Zawiera jednak spis imion i nazwisk pracowników na poszczególnych stanowiskach: dyrektora - dr Antoni Knot, bibliotekarzy - 10 osób, asystentów bibliotecznych - 6 osób, bibliotekarzy II kategorii - 6 osób, urzędników administracyjnych - 4 osoby, starszego magazyniera - 1 osoba, magazynierów - 3 osoby, funkcjonariuszy niższych - 6 osób oraz personelu technicznego - 10 osób⁴⁵².

3.2.3. Narastanie zbiorów i ich specyfika

Do pierwszych zadań podjętych w ramach tworzenia Biblioteki Uniwersyteckiej należało porządkowanie szczęśliwie ocalałych z pożogi wojennej zbiorów Biblioteki Miejskiej oraz ratowanie przed szabrownictwem⁴⁵³ książek i czasopism znalezionych w antykwariatach i księgarniach. Ponadto, rewindykowano zbiory ukryte przed działaniami wojennymi w różnego rodzaju skrytkach na terenie Dolnego Śląska. Prace te wymagały pośpiechu, gdyż pozostałe piśmiennictwo, czy aparatura naukowa, w każdej chwili mogły paść łupem szabrowników, czy ulec zniszczeniu na skutek przechowywania w nieodpowiednich warunkach. Wiele zbiorów i archiwaliów zostało wywiezionych do Moskwy przez wojska sowieckie⁴⁵⁴. Los pozostałych na miejscu zależał od warunków ich przechowywania i od osób, które odkryły ich istnienie. Część ludzi miała świadomość, że woluminy te są wartościowe dla nauki, choć niestety zdarzali się i tacy, którzy je niszczyli z powodu ich pochodzenia. Przykładem takich działań są losy piśmiennictwa ewakuowanego z Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu do Borowy Oleśnickiej. Zostało ono wyrzucone z pałacowych sal na pole orne, a sołtysowi udało się zabezpieczyć jedynie najlepiej zachowane egzemplarze⁴⁵⁵. Na szczęście historia odnotowała i pozytywne przypadki, gdy nowi mieszkańcy Dolnego Śląska przenosili odnalezione zbiory w bezpieczne miejsca. Przykładem powiatowy instruktor oświaty dorosłych w Szprotawie, prawdopodobnie o nazwisku Walkowiak, który ocalił cenny księgozbiór przenosząc go z kościoła na teren magistratu⁴⁵⁶. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż problemem były nie tylko kradzieże, niszczenie, czy

⁴⁵¹ Za J. Ożóg, op. cit., s. 91-93; S. Nawara, op. cit., s. 325-328.

⁴⁵² *Skład osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu*, Wrocław 1947, s. 107-109.

⁴⁵³ W pierwszych miesiącach po II wojnie światowej dochodziło do kradzieży mienia pozostałego po społeczności niemieckiej, która musiała opuścić miasto w wyniku działań wojennych oraz nowego podziału politycznego Europy.

⁴⁵⁴ B. Kumor-Gomułka, op. cit., s. 388.

⁴⁵⁵ B. Kumor-Gomułka, op. cit., s. 383.

⁴⁵⁶ *Ibidem*, s. 382.

nieodpowiednie warunki przechowywania, ale i transport odnalezionych w skrytkach zasobów, do czego potrzebowano samochodów ciężarowych oraz benzyny⁴⁵⁷.

Problem mienia pozostawionego przez pierwotnych właścicieli został rozwiązany w postaci aktu prawnego - *Ustawy z dnia 6 maja 1945 r. O majątkach opuszczonych i porzuconych*. Jednak, jak zauważył Ryszard Nowicki, termin mienie opuszczone był błędny, gdyż ziemianie nie mogli odzyskać swoim majątków z powodu zmian ustrojowych w powojennej Polsce⁴⁵⁸.

Ówczesna prasa dolnośląska przedstawiała ewakuację zbiorów z Wrocławia przez Niemców w czasie II wojny światowej w bardzo negatywnym świetle, choć dzięki temu nie uległy one zniszczeniu⁴⁵⁹. Autorzy tych artykułów zwracali uwagę na ogromne zniszczenia majątku Biblioteki Uniwersyteckiej, akcentując przy tym fakt, iż szczęśliwie zachowały się zasoby Biblioteki Miejskiej. Podkreślali oni ogrom pracy związany z koniecznością gromadzenia od podstaw księgozbioru polskiego⁴⁶⁰. Na bieżąco monitorowano prace porządkowe prowadzone w Bibliotece Uniwersyteckiej⁴⁶¹. Gazety opisywały także sytuacje, w których osoby prywatne odnajdywały cenne zbiory w piwnicach czy na strychach i oddawały je Bibliotece Uniwersyteckiej, przykładem Pani Janina Romańczyk ze Złotego Stoku⁴⁶².

Na ogromne bogactwo oraz różnorodność zasobów wpłynęła bez wątpienia historia Wrocławia, dzięki czemu Biblioteka ma bardzo bogatą kolekcję zbiorów specjalnych. Ich rodzaje częściowo już wymieniono przy omawianiu wydzielenia się struktury organizacyjnej, a zaliczamy do nich m.in.: rękopisy, starodruki, zbiory muzyczne, zbiory graficzne, zbiory dotyczące Śląska i Łużyc, zbiory kartograficzne⁴⁶³.

W pierwszych latach funkcjonowania księżnicy skupiono się głównie na kupowaniu poloników. Bardzo wartościowe były zakupy w antykwariatach ocalałych z wojny

⁴⁵⁷ S. Nawara, op. cit., s. 320-322.

⁴⁵⁸ R. Nowicki, *Zabezpieczanie księgozbiorów po II wojnie światowej w Polsce*, <https://rcin.org.pl/dlibra/show-content/publication/edition/56550?id=56550> [dostęp: 23.03.2020].

⁴⁵⁹ A. Wirszyłło, *A we Wrocławiu wre już polskie życie*, "Dziennik Polski" 1945, R.1, nr 104 (21 maja), s. 2.

⁴⁶⁰ T. Tułasiewicz, *Prace Biblioteki Wrocławskiej*, "Dziennik Polski" R. 2, 1946, nr 67 (8 marca), s. 4

⁴⁶¹ *Biblioteki we Wrocławiu. Wywiad z dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej dr Antonim Knotem*, "Naprzód Dolnośląski", 3-4 maja 1946, [w:] *Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947, ...*, s. 102-104; Z. Gostomska, *Uniwersytet Wrocławski w roku minionym*, "Naprzód Dolnośląski", 1946, 9-10 czerwca, [w:] op. cit., s.139-141.

⁴⁶² *Do Biblioteki Uniwersyteckiej wpływają drogocenne książki*, "Trybuna Dolnośląska" 1946, 19 listopada, [w:] *Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947, ...*, s. 260.

⁴⁶³ J. Ożóg, op. cit., s. 79.

księgozbiorów, szczególnie profesorskich, gdyż zawierały one wyselekcjonowaną literaturę z danego zakresu, w tym o tematyce medycznej⁴⁶⁴.

3.3 Utworzenie Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego i jej działalność

Bardzo szybko stało się jasne, że Biblioteka Uniwersytecka, choć zasilona zbiorami Biblioteki Miejskiej, nie może stanowić bazy dla pracy naukowej lekarzy⁴⁶⁵. Dlatego już w 1946 r. przy Wydziale Lekarskim powołano do życia Bibliotekę Lekarską równorzędną wobec Biblioteki Uniwersyteckiej oraz Biblioteki Politechniki⁴⁶⁶.

Pierwszy dyrektor nowej Biblioteki Profesor Witold Ziembicki, podobnie jak jego następca Zdzisław Wiktor (1911-1970)⁴⁶⁷ byli lekarzami, którzy zostali z wyboru bibliotekarzami.

3.3.1. Podstawy organizacyjne powstania i funkcjonowania Biblioteki Lekarskiej

O podstawach organizacyjnych powstania i funkcjonowania Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego⁴⁶⁸ świadczą zachowane protokoły oraz sprawozdania, będące dziś cennym materiałem źródłowym do badań⁴⁶⁹. Powstała ona dzięki porozumieniu zawartemu jesienią 1946 r. pomiędzy Wydziałem Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego i Dyrekcją Biblioteki Uniwersyteckiej. W tej sprawie 21 października 1946 r. odbyła się wstępna konferencja. Wzięli w niej udział: Dziekan Wydziału Lekarskiego Prof. Witold Grabowski (1902-1963)⁴⁷⁰, Dziekan Wydziału Medycyny Weterynaryjnej Prof. Zygmunt

⁴⁶⁴ S. Nawara, op. cit., s. 324.

⁴⁶⁵ Z. Wiktor, *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis), s. 1.

⁴⁶⁶ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1945-1970*, kom. red. Stanisław Iwankiewicz i in., Wrocław 1970, s. 355-357.

⁴⁶⁷ Z. Wiktor przejął funkcję dyrektora Biblioteki AM po W. Ziembickim. Podobnie, jak poprzednik na tym stanowisku, był lekarzem. Za czasów jego dyrektury Biblioteka przeprowadziła się do budynku przy ul. Parkowej 1/3. Doczekał się obszernego biogramu wraz z bibliografią, por. J. Dąbrowski, *Prof. dr med. Zdzisław Wiktor (1911-1970)*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 606-624.

⁴⁶⁸ Nazwa Biblioteka Lekarska Uniwersytetu Wrocławskiego została ustalona podczas spotkania, z którego zachował się protokół, por. Z. Wiktor, *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis), s. [2]. Nazwa ta pojawia się także w zachowanych sprawozdaniach oraz na pieczętkach, por. [W. Ziembicki] *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego* (maszynopis), s. 1.

⁴⁶⁹ Z. Wiktor, *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis); L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis); [W. Ziembicki] *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego* (maszynopis), s. 1.

⁴⁷⁰ W. Grabowski był pierwszym kierownikiem Katedry Radiologii we Wrocławiu. W 1951 r. przeniósł się do Gdańska. W latach 1946-47 pełnił funkcję Dziekana Wydziału Lekarskiego, por. *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947, s. 29.

Markowski (1872-1951)⁴⁷¹, Prof. Ziembicki, Prof. Wiktor, Dr Knot (Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej) oraz Prof. Bolesław Olszewicz (1893-1972)⁴⁷² – przewodniczący Senackiej Komisji Bibliotecznej⁴⁷³. Według założeń, Biblioteka ta miała obsługiwać Wydział Lekarski i Oddział Farmaceutyczny oraz Wydział Medycyny Weterynaryjnej⁴⁷⁴. Idea utworzenia Biblioteki Wydziału Lekarskiego, jako równorzędnej wobec istniejących już Biblioteki Uniwersyteckiej i Biblioteki Politechniki, została zatwierdzona przez Senat Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Jej organizację i kierownictwo powierzono profesorowi Ziembickiemu, którego powołano na pierwszego dyrektora⁴⁷⁵. W pierwotnym założeniu miała ona być Centralną Biblioteką Lekarską, jednak nazwy tej nigdy nie użyto i pozostała jedynie w protokołach i sprawozdaniach⁴⁷⁶.

Jej powstanie odnotowano także w prasie lokalnej⁴⁷⁷. Co warto podkreślić, już w tych publikacjach zwracano uwagę nie tylko na nowo powstałą Bibliotekę, ale i na zbiory pozostawione przez Niemców w opuszczonych Katedrach, Klinikach i Zakładach⁴⁷⁸, o czym dalej napisano.

Pierwszą siedzibą nowej ksiąźnicy był budynek przy ul. Chałubińskiego 5, w którym przed wojną mieścił się niemiecki Zakład Antropologii. Na parterze ulokowano zbiory, a na pierwszym piętrze Zakład Historii Medycyny⁴⁷⁹. Początkowo cała Biblioteka mieściła się w jednym pokoju⁴⁸⁰, dlatego też ze względów lokalowych, nie było możliwości

⁴⁷¹ Z. Markowski jako pierwszy po II wojnie światowej pełnił funkcję Dziekana Wydziału Medycyny Weterynaryjnej na Uniwersytecie Wrocławskim, por. *Historia Wydziału*, <http://www.wet.upwr.edu.pl/o-wydziale-sep/historia-wydzialu.html> [dostęp: 08.04.2020].

⁴⁷² B. Olszewicz był kierownikiem Zakładu Geografii Historycznej, przewodniczącym Senackiej Komisji Bibliotecznej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Zaangażowany w działalność w licznych stowarzyszeniach oraz autor wielu inicjatyw naukowych na Uniwersytecie Wrocławskim, por. *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947, s. 14.

⁴⁷³ Z. Wiktor *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis), s. 1.

⁴⁷⁴ Ibidem.

⁴⁷⁵ [W. Ziembicki] *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego* (maszynopis), s. 1; L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis), s. 1.

⁴⁷⁶ Z. Wiktor, *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis), s. 1; [W. Ziembicki] *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego* (maszynopis), s. 1; L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis), s. 2.

⁴⁷⁷ *Powiększają się księgozbiory we Wrocławiu*. *Nowa Biblioteka Akademicka*, "Trybuna Dolnośląska" 1946, 26 października, [w:] *Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947, ..., s. 231; Biblioteka Lekarska obejmuje około 100 tys. tomów*, "Słowo Polskie" 1947, 2 kwietnia, [w:] op. cit., s. 403-404.

⁴⁷⁸ R. Aftanazy, *Wrocławskie zakłady naukowe. Klinika Psychiatryczna*, "Dziennik Zachodni" 1947, 6-7 kwietnia, [w:] *Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947, ..., s. 409-412; Bezcenna placówka lecznicza i naukowa. Odbudowa Kliniki Neurologicznej we Wrocławiu*, "Dziennik Zachodni" 1947, 29 sierpnia, [w:] op. cit., s. 491-492.

⁴⁷⁹ [W. Ziembicki], *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego* (maszynopis), s. 1.

⁴⁸⁰ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis), s. 1.

przechowywania księgozbioru w jednym miejscu. Wskutek tego książki i czasopisma rozlokowano w różnych budynkach Wydziału Lekarskiego⁴⁸¹.

3.3.2. Gromadzenie i tematyka zbiorów w świetle *Ksiąg akcesyjnych z lat 1946-1949*

Biblioteka Lekarska powstała w oparciu o przekazane przez Bibliotekę Uniwersytecką książki medyczne. Informacja na temat tych zbiorów, w dostępnych sprawozdaniach, ogranicza się do jednozdaniowej wzmianki, iż z Biblioteki Uniwersyteckiej wydzielono książki i czasopisma medyczne i przekazano je Wydziałowi Lekarskiemu⁴⁸². Niestety, badane materiały źródłowe nie zawierają innych, szczegółowych danych, o przekazanych nowo powstałej księżnicy zbiorach. Jedyna bliższa informacja, jaka się zachowała zawiera pojedyncze zdanie, iż "były to dzieła wyłączone z koncentracji ponemieckiej"⁴⁸³ oraz zapis słów ówczesnego Dyrektora Knota, iż w Bibliotece Uniwersyteckiej rozsortowano około 450 tysięcy tomów do rozprowadzenia między poszczególne biblioteki, a około 1,5 miliona woluminów czeka na ocenę ich przydatności i decyzję o ewentualnym przekazaniu innym księżnicom⁴⁸⁴. Biorąc pod uwagę wymienione liczby, niewykluczone, że z powodu niedoboru kadr, zarówno w Bibliotece Uniwersyteckiej, jak i w nowo powstałej Bibliotece Lekarskiej, nie sporządzono spisów przekazanych materiałów lub dary odnotowano jedynie w bardzo ogólnej notatce. Należy też wziąć pod uwagę fakt, iż wówczas sprawozdania z działalności Biblioteki Lekarskiej sporządzali lekarze i w ich ocenie taka ogólna informacja o samym przekazaniu zbiorów, była wystarczająca.

Biblioteka Lekarska prowadziła kartoteki książek wszystkich bibliotek zakładowych Wydziału Lekarskiego i Wydziału Medycyny Weterynaryjnej⁴⁸⁵. Jednak jednym z głównych jej zadań stało się dbanie o właściwą politykę gromadzenia zbiorów. Nowa Biblioteka była tworzona właściwie od podstaw, gdyż ponemieckie zbiory pozostawione w poszczególnych jednostkach Wydziału Lekarskiego oraz dar z Biblioteki Uniwersyteckiej, nie wystarczały do zaspokojenia potrzeb nowych użytkowników. Ustalenia te potwierdzają tezę Autorki, iż Biblioteka Lekarska powstawała w zasadzie jako nowa instytucja w 1946 r. i w kolejnych latach, aż do utworzenia w 1950 r. Akademii Medycznej we Wrocławiu. Dlatego bardzo istotnym zadaniem, któremu musiała ona sprostać, było zapewnienie polskich podręczników,

⁴⁸¹ [W. Ziembicki], op.cit., s. 1.

⁴⁸² Ibidem.

⁴⁸³ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, op.cit., s. 1.

⁴⁸⁴ Z. Wiktor, *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis), s. 2.

⁴⁸⁵ Ibidem, s. 1.

a także dostęp do polskiej literatury naukowej (nie wyłączając oczywiście piśmiennictwa zagranicznego). Z tego względu, warto to zagadnienie szerzej omówić, gdyż wynikający z charakteru uczelni profil gromadzonych zbiorów, jest tym, co wyróżnia badaną Bibliotekę spośród innych księżnic naukowych we Wrocławiu. Jednym z zadań Biblioteki było stworzenie bazy naukowo-dydaktycznej w zakresie literatury dla studentów i wykładowców oraz zapewnienie odpowiednich materiałów do pracy naukowej. W księżnicy tej zaczęto intensywnie gromadzić publikacje z dziedzin reprezentowanych na uczelni, a także – w mniejszym zakresie – zbiory specjalne związane z medycyną wrocławską i dolnośląską. W przypadku kupna, pierwszeństwo zawsze miały, zalecane podręczniki i skrypty, a także literatura stanowiąca warsztat badań naukowych pracowników Wydziału. Dbano także o dostęp do bieżących czasopism medycznych polskich oraz poczytnych periodyków zagranicznych. Ze względów finansowych unikano jednak dublowania książek i czasopism w poszczególnych jednostkach uczelni, np. Bibliotece Głównej i w poszczególnych zakładach⁴⁸⁶.

W pierwszych latach działalności Biblioteki, sposób gromadzenia zbiorów, zależał od kilku czynników:

- 1) zasilila ją spuścizna poniemiecka związana z przeszłością Wrocławia. W mieście pozostały przedwojenne zbiory, które trafiały do różnych księżnic, w tym także do Biblioteki Lekarskiej. Jednak ze względu na barierę językową były one mało przydatne w procesie dydaktycznym;
- 2) tworzenie od podstaw polskiej biblioteki naukowej w zupełnie nowej rzeczywistości politycznej na tzw. Ziemiach Odzyskanych, co było sprawą priorytetową;
- 3) trudności lokalowe i personalne, co także znacząco wpłynęło na sposób gromadzenia zbiorów.

Budowany od podstaw księgozbiór, w pierwszym okresie funkcjonowania Biblioteki składał się z różnych części. W świetle zachowanych dokumentów udało się ustalić, iż były to:

- 1) zbiory pochodzące z dawnych zasobów przedwojennych: szpitala żydowskiego we Wrocławiu, Urzędu Zdrowia (Gesundheitsamt) w Berlinie oraz prywatnego księgozbioru prof. Aleksandra Bittorfa⁴⁸⁷ i innych uczonych lekarzy⁴⁸⁸. Z uwagi na warunki lokalowe,

⁴⁸⁶ Ibidem, s. 2.

⁴⁸⁷ A. Bittorf w latach 1921-1945 kierował Polikliniką, która wyodrębniła się z Kliniki Medycznej kierowanej przez Profesora Oskara Minkowskiego, por. W. Kozuschek, *Rys historyczny Wydziału Medycznego Uniwersytetu*

przechowywano je jako depozyty w Klinikach: Ginekologicznej, Dermatologicznej oraz Chorób Wewnętrznych⁴⁸⁹. Z zachowanych sprawozdań wynika, że panujące w nich warunki, szczególnie w Klinice Dermatologicznej były całkowicie nieodpowiednie dla zbiorów, z których część szybko uległa zniszczeniu na skutek zalania. Zdarzało się także, że dostęp do pomieszczenia, w którym przechowywano niemieckie piśmiennictwo miały osoby nieupoważnione⁴⁹⁰;

2) czasopisma nadsyłane przez szwajcarską firmę Chemische Industrie Basel (CIBA)⁴⁹¹, British Council oraz UNESCO⁴⁹². Były to dary periodyków wydawanych już po II wojnie światowej, a więc zawierały prace obrazujące ówczesny, najnowszy stan wiedzy;

3) trzykrotne przesyłki ze Stanów Zjednoczonych zawierające w sumie 500 tomów. W Bibliotece pozostawiono ok. 200 tomów, a pozostałą część rozdzielono między poszczególne katedry. Dar ten stanowił uzupełnienie zbiorów o literaturę anglojęzyczną⁴⁹³;

4) zbiory uratowane przez już polską Dyрекcję Biblioteki Uniwersyteckiej, m.in. zbiór balneologiczny z Polanicy-Zdrój (niemiecka nazwa urzędowa: Altheide-Bad)⁴⁹⁴. Warto przy tej okazji nadmienić, że tematyka uzdrowisk, a szczególnie Polanicy-Zdroju, także w późniejszych latach znajdowała się w kręgu zainteresowań badawczych Leszka Barga, wieloletniego dyrektora Biblioteki AM⁴⁹⁵;

5) książki wydzielone z Biblioteki Uniwersyteckiej;

6) czasopisma otrzymane z Biblioteki Uniwersyteckiej (głównie anglojęzyczne z okresu II wojny światowej)⁴⁹⁶. Zapis w sprawozdaniu sugeruje, że były to dary niezależne od wymienionych w poz. 5 zbiorów wydzielonych z Biblioteki Uniwersyteckiej;

7) czasopisma lekarskie bieżące napływające w ramach prenumeraty lub darów.

we Wrocławiu 1811-1945, [w:] *Udział medycyny wrocławskiej w rozwoju nauk medycznych w ujęciu historycznym. Wybrane kierunki*, red. L. Barg i in., Wrocław 2000, s. 28, 30.

⁴⁸⁸ W. Ziembicki, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Lekarskiej U.Wr. za rok szkolny 1946/47* (maszynopis), s. 1.

⁴⁸⁹ Ibidem.

⁴⁹⁰ Idem, *Sprawozdanie Dyrekcji Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego dla Senackiej Komisji Bibliotecznej na posiedzenie z dn. 23 I 1947*, (maszynopis), s. [1].

⁴⁹¹ Firma chemiczna z siedzibą w Szwajcarii, por. A. Drygas, *Zarys dziejów chemiczno-farmaceutycznej szwajcarskiej firmy CIBA - także w Polsce od 1899 r.*, "Acta Medica Premisliensia" 24, 2002, s. 19-36.

⁴⁹² W. Ziembicki, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Lekarskiej U.Wr. za rok szkolny 1946/47*, (maszynopis), s. 1.

⁴⁹³ Ibidem.

⁴⁹⁴ Idem, *Sprawozdanie dyrekcji Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego dla Senackiej Komisji Bibliotecznej na posiedzenie z dn. 23 I 1947*, (maszynopis), s. 1-2.

⁴⁹⁵ T. Trzcianowska-Grzywacz, *Słownik pracowników bibliotek medycznych – doktorzy – Dr Leszek Barg*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 251.

⁴⁹⁶ W. Ziembicki, *Sprawozdanie Dyrekcji Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego dla Senackiej Komisji Bibliotecznej na posiedzenie z dn. 23 I 1947*, (maszynopis), s. [2].

Ze względu na brak odpowiednich warunków udostępnianie księgozbioru było bardzo ograniczone. Dlatego też wiele bieżących nabytków przekazywano poszczególnym zakładom, by pracownicy mieli możliwość korzystania z literatury naukowej i fachowej na miejscu w klinikach⁴⁹⁷. Brakowało zarówno fachowego personelu bibliotecznego, który w prawidłowy sposób przygotowałby piśmiennictwo do udostępniania, jak i odpowiedniego sprzętu m.in.: szaf, półek, czytników do mikrofilmów i mikrofisz, maszyn do pisania, kart katalogowych⁴⁹⁸.

Jednym z podstawowych źródeł informacji na temat napływu oraz struktury zbiorów w pierwszych latach funkcjonowania Biblioteki jest *Księga akcesyjna* nr 1 z lat 1946-1950. Starając się uzyskać jak najwięcej informacji, Autorka pracy natknęła się na szereg trudności związanych z analizą i interpretacją danych w niej zawartych. Wpływ na taki stan rzeczy miał wspomniany brak personelu fachowego, który powodował, że osoby opiekujące się Biblioteką, tuż po jej powstaniu, nie miały stosownego przygotowania i tworzyły zapisy w pierwszej *Księdze akcesyjnej* zgodnie z własnym poziomem wiedzy, znacznie odbiegającym od umiejętności wykwalifikowanych bibliotekarzy w tym zakresie. Potwierdzenie tego stanowią niżej wymienione przykłady i odnotowane w nich nieścisłości.

Najczęstsze problemy podczas badań dotyczyły braku ujednoczenia zapisów, co powodowało podawanie różnych danych. Brak konsekwencji miał wpływ na to, iż:

1) różne były formy zapisu tego samego ofiarodawcy czy instytucji, od których kupowano piśmiennictwo⁴⁹⁹. Nazwy tej samej księgarni, wydawcy czy instytucji zapisywano w odmienny sposób. Często nie podawano także miasta przy darczyńcach lub księgarniach i wydawcach⁵⁰⁰. Nie zawsze zamieszczano tytuły, stopnie naukowe czy funkcję ofiarodawców prywatnych⁵⁰¹. Prawdopodobnie dla osoby dokonującej wpisów tożsamość darczyńców, zwłaszcza związanych z Uczelnią, była dobrze znana, więc nie widziała ona potrzeby podawania imienia czy tytułu naukowego⁵⁰². Założyć można jednak, że wśród nich były także osoby bez wykształcenia medycznego, niezwiązane z Uczelnią, które po osiedleniu się

⁴⁹⁷ W. Ziembicki, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Lekarskiej U.Wr. za rok szkolny 1946/47*, (maszynopis), s. 1.

⁴⁹⁸ Idem, *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego*, (maszynopis), s. 2.

⁴⁹⁹ Por. zapis Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, [w:] *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 5, poz. 88-106; s.9, poz. 523-852; s. 15, poz. 1032.

⁵⁰⁰ Por. zapis Księgarni Czytelnik, [w:] *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis) s. 6, poz. 319; analogicznie zapis Księgarni Truchliński, s 7, poz. 433-435.

⁵⁰¹ Por. zapis p. Jałowa, nie podano żadnego tytułu ani stopnia naukowego, funkcji, ani miejsca zamieszkania, [w:] *Księga akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 3, poz. 6-8, 41-49.

⁵⁰² Por. zapis nazwiska Lenartowicz, nie podano żadnego tytułu ani stopnia naukowego, funkcji, ani miejsca zamieszkania, [w:] *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 4, poz. 667 .

we Wrocławiu, znalazły w mieszkaniach czy w innych pomieszczeniach literaturę medyczną i przyniosły ją do Biblioteki, ratując ją w ten sposób od zniszczenia. Fakt, iż ludzie przynosili do bibliotek znalezione w poniemieckich mieszkaniach książki lub czasopisma, potwierdzają wzmianki w ówczesnej prasie, czego przykładem jest wspomniana już wcześniej Pani Janina Romańczyk ze Złotego Stoku;

2) dużą trudność w interpretacji danych sprawia niekonsekwentny sposób zapisu wpływu czasopism w badanej *Księdze akcesyjnej*, które opisywano bardzo różnie i stąd trudno je dziś interpretować. Symbol "z" obok wartości liczbowych z bardzo dużym prawdopodobieństwem oznacza zeszyty. Brak jednak wyjaśnienia, czy wszystkie zeszyty były wprowadzane do zbiorów Biblioteki Lekarskiej, czy też przekazywano je bezpośrednio do klinik i katedr. Było to możliwe, gdyż z uwagi na warunki lokalowe, Biblioteka mogła prowadzić udostępnianie w bardzo ograniczonym zakresie, stąd praktyka przekazywania piśmiennictwa innym jednostkom, co pozwalało na udostępnianie potrzebnych zbiorów właściwym czytelnikom. W księdze akcesyjnej występują też oznaczenia "r" i "rodz". Można założyć, że "r" to rocznik. Bardzo niejasny jest jednak zastosowany skrót "rodz.⁵⁰³" - przypuszczalnie oznaczał on rodzaje czasopism i stosowano go zamiast określenia tytuł. Z zapisów stosowanych w analizowanej *Księdze akcesyjnej* takich informacji nie można uzyskać, dlatego w tabelach prezentujących wyniki przeprowadzonych analiz wielokrotnie dane umieszczono w nawiasach ze znakiem zapytania;

3) bardzo dużym utrudnieniem przy interpretacji zapisów za lata 1946-1948 jest fakt, iż za ten okres prowadzono akcesję sumaryczną. Z tego względu, konkretne tytuły książek i czasopism, które trafiły do Biblioteki w tych latach znamy tylko wówczas, gdy stanowiły one pojedynczy nabytek.

Z uwagi na wyżej wymienione trudności, postanowiono skupić się na tych danych, które można uzyskać i zinterpretować tak, aby uchwycić tendencje w gromadzeniu zbiorów w pierwszych latach funkcjonowania Biblioteki Lekarskiej.

W 1946 r. zgodnie z zapisem w *Księdze akcesyjnej* do Biblioteki wpłynęły dwa dary - z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu oraz z Dziekanatu Wydziału Lekarskiego. W przypadku daru z Dziekanatu nie podano miasta, ale mamy prawo założyć ze stuprocentowym prawdopodobieństwem, że chodzi o Dziekanat Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego. Dla osoby dokonującej wpisu powyższa informacja była oczywista, więc jej nie odnotowała.

⁵⁰³ Por. *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 5, poz. 1-87.

Tabela nr 3. Nabytki w postaci darów w 1946 r. wg *Księgi akcesyjnej nr 1*

Źródło daru	Ilość darów w 1946	Ilość woluminów w darze
Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego	1	104 [książek?, numerów czasopism, roczników, woluminów?]
Dziekanat Wydziału Lekarskiego	1	41 [książek?, numerów czasopism, roczników, woluminów?]

Prowadzono wówczas tylko akcesję ilościową (Tabela nr 3), stąd nie możemy w oparciu o tę *Księgę* zrekonstruować listy podarowanych wówczas tytułów ani ustalić, jakich działów medycyny dotyczyły. W *Księdze* widnieją jedynie cyfry bez żadnych oznaczeń mogących sugerować czy darem były książki, pojedyncze numery czy całe roczniki czasopism. Z tego względu rozważania odnośnie zawartości pierwszych darów pozostają w sferze przypuszczeń. Na podstawie analizowanych zapisów można natomiast z całą pewnością stwierdzić, iż w 1946 r. nie nabywano książek ani czasopism drogą kupna, gdyż takich transakcji po prostu nie odnotowano.

Co ciekawe, w 1947 r. i 1948 r. kompletując księgozbiór nadal opierano się głównie na ofiarodawcach książek, choć już zaczęto dokonywać pierwszych zakupów piśmiennictwa do zbiorów (por. Tabela nr 4 oraz Tabela nr 7).

Tabela nr 4. Nabytki w 1947 r. wg *Księgi Akcesyjnej nr 1*

Źródło nabycia ⁵⁰⁴	Ilość darów/ kupna w 1947	Sposób nabycia zbiorów w 1947 r. (zestawienie sumaryczne)	
		kupno	dar
Biblioteka Politechniki (prawdopodobnie Wrocławskiej)	1		34 z. [zeszytów?]
Biblioteka Narodowa	1		52 [brak oznaczenia, książki?, numery czasopism?, woluminy czasopism?, roczniki czasopism?]

⁵⁰⁴ Nazwy we wszystkich tabelach podano zgodnie z zapisami w *Księdze Akcesyjnej nr 1*. Tam, gdzie było to możliwe rozwinięto zapisy skrócone do nazwy pełnej.

Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego	9		471 ks. [książek], 13 cz. z. [zeszytów czasopism?] 3 cz. r. 3 [roczników czasopism?] 61 cz. rodz. [rodzajów czasopism?]
Uniwersytet Wrocławski	1		4 [brak oznaczenia, książki?, numery czasopism?, woluminy czasopism?, roczniki czasopism?]
Księgarnie inne miasta i bez podanego miasta	1	1 Stieglbauer, Anatomia	
Polska Akademia Umiejętności	1	13 książek	
Larousse [brak określenia, Wydawnictwo?]	1	1[brak oznaczenia, prawdopodobnie jedna książka]	
Osoby prywatne	9 darów od 7 osób	31 książek, 57 zeszytów czasopism	59 książek, 5 roczników czasopism
Redakcje, wydawcy, administratorzy czasopism polskich	3	3 z [zeszytów]	cz. 5 z [zeszytów]

W 1947 r. nadal głównym źródłem nabytków były dary, szczególnie te, przekazane przez Bibliotekę Uniwersytecką we Wrocławiu, Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej, Bibliotekę Narodową w Warszawie oraz ofiarodawców prywatnych.

W zapisach dotyczących nabytków z 1947 r. (por. Tabela nr 4) zarejestrowano także pierwsze zakupy dokonane w Księgarni Naukowej (nie podano nazwy miasta), prawdopodobnie w Wydawnictwie Larousse, Polskiej Akademii Umiejętności oraz od osób prywatnych. Potwierdza to umieszczoną powyżej uwagę o niejasnych zapisach, w których pominięto większość danych pozwalających dziś na identyfikację poszczególnych instytucji. Zakupiono także czasopisma bezpośrednio w redakcjach bądź u wydawców.

Ciekawych informacji dostarcza analiza nabytków od osób prywatnych (por. Tabela nr 5 i Tabela nr 6). Zapisy w *Księdze akcesyjnej* nr 1 świadczą, iż przekazywały one Bibliotece bezpłatnie książki i czasopisma, ale też je sprzedawały. Jest to o tyle ciekawe, że dziś nie praktykuje się kupna od osób prywatnych, a wówczas każda forma nabycia potrzebnej książki była praktykowana. Zwracają uwagę dość ogólne zapisy odnośnie osób prywatnych,

najczęściej ograniczano się do ich tytułu naukowego i nazwiska lub tylko do inicjału imienia i nazwiska. Dla porównania zestawiono obok siebie nabytki od osób prywatnych za lata 1947 i 1948.

Tabela nr 5. Nabytki od osób prywatnych w 1947 r. wg Księgi Akcesyjnej nr 1

Dane osoby zaczerpnięte z Księgi Akcesyjnej ⁵⁰⁵	Ilość darów/kupna w 1947	Kupno w 1947	Dar w 1947
Dziekan Grabowski	2		55 [książek]
Prof. Hirszfild	1		5 rocz. czas.[roczników czasopism]
P. Jałowa (Jełowa)	2	31 książek wpisanych w rubrykę kupno	
Bronisław Knaster	1		3 [książki]
Lenartowicz	1		1 [prawdopodobnie książka]
Rupiński	1	2 z [zeszytów czasopism] wpisane w rubrykę kupno	
Wrzosek	1	55 z [zeszytów czasopism]	

Tabela nr 6. Nabytki od osób prywatnych w 1948 r. wg Księgi Akcesyjnej nr 1

Dane osoby zaczerpnięte z Księgi Akcesyjnej	Ilość darów w 1948	Dar ⁵⁰⁶ w 1948
Dr Fleck Lublin	1	5 [prawdopodobnie książki]
Prof. Grabowski	1	1 [czasopismo]
B. Kaprocki Legnica	1	2 [prawdopodobnie książki]
Prof. Hirszfild	1	1 [książka]
Prof. Szczeklik	1	1 [Pamiętnik Zjazdowy]
Prof. Ziembicki	1	1 [książka]

⁵⁰⁵ W Tabeli nr 5 oraz Tabeli nr 6 imiona, nazwiska, tytuły, stopnie podano wg zapisów w Księdze akcesyjnej nr 1. Ich rozwinięcia w oparciu o przeprowadzone badania dokonano w analizie danych pod niniejszymi Tabelami.

⁵⁰⁶ W Księdze Akcesyjnej nr 1 nie odnotowano kupna od osób prywatnych za 1948 r.

		wpisanych w rubrykę kupno				
--	--	---------------------------------	--	--	--	--

W 1947 r. w *Księdze Akcesyjnej* nr 1 widnieje zakup od P. Jałowej⁵⁰⁷. W tym czasie wśród osób, które podarowały, lub od których kupiono książki lub czasopisma znalazły się: Prof. Witold Grabowski, Prof. Ludwik Hirszfild (1884-1954), Prof. Bronisław Knaster (1893-1980)⁵⁰⁸, Prof. dr wszech nauk lek. Jan Tadeusz Lenartowicz, Olgierd Rupiński⁵⁰⁹, Adam Wrzosek (1875-1965)⁵¹⁰. Wśród ofiarodawców prywatnych w 1948 r. oprócz wymienionych już Profesorów Hirszfilda i Grabowskiego w badanej *Księdze Akcesyjnej* odnotowano: Dra Ludwika Flecka (1896-1961)⁵¹¹, Prof. Edwarda Szczeklika, czy Prof. Witołda Ziembickiego.

Wyniki badań pokazują, że od 1948 r. (por. Tabela nr 7) znacznie zwiększono ilość zakupów książek oraz czasopism⁵¹².

⁵⁰⁷ Nie udało się ustalić ponad wszelką wątpliwość tożsamości tej osoby, gdyż nazwisko to nie pojawiło się w żadnym z dostępnych składów osobowych ani publikacji. Być może była to Pani Stanisława Jałowy, jedna z trzech osób które uczęszczały na kurs bibliotekarski urządzony przez Dyрекcję Biblioteki Uniwersyteckiej. Zgodnie z planami osoby te miały w przyszłości stać się siłami bibliotecznymi w Bibliotece Lekarskiej, por. W. Ziembicki, *Sprawozdanie dyrekcji Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego dla Senackiej Komisji bibliotecznej na posiedzenie z dn. 23.01.1947 r.* (maszynopis), [s. 2]. Biogram Stanisławy Jałowy znajduje się także na stronie <https://cmentarz.wroclaw.pl/?p=3124> [dostęp: 04.07.2020]. Wg zawartych tam informacji, przybyła ona do Wrocławia z Lwowa, związała się z Akademią Medyczną, gdzie była pracownikiem dziekanatu. Zmarła w 1969 r. Spoczęła na Cmentarzu Parafii św. Rodziny przy ul. Smętnej we Wrocławiu.

⁵⁰⁸ B. Knaster był wybitnym matematykiem, kierownikiem Seminarium Matematycznego na Wydziale Wspólnym Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Pełnił funkcję redaktora "Monografii Matematycznych", por. *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947, s. 16, 116, 118.

⁵⁰⁹ Prawdopodobnie O. Rupiński był młodszym asystentem w Zakładzie Chemii Ogólnej I na Wydziale Wspólnym Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki, por. *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu 1947 r.*, Wrocław 1947, s. 122.

⁵¹⁰ A. Wrzosek był kierownikiem Katedry Historii Medycyny Akademii Medycznej w Poznaniu. Można przypuszczać z bardzo dużym prawdopodobieństwem, że pod nazwiskiem Wrzosek zapisano właśnie dar od tej osoby, por. *Polski Almanach Medyczny na rok 1956*, oprac. Z. Woźniewski, Warszawa 1957, s. 389.

⁵¹¹ Dr Ludwik Fleck (1896 r. Lwów - 1961 r. Nes Cijona). Ukończył medycynę i pracował jako asystent w Katedrze Biologii Ogólnej Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie kierowanej przez Rudolfa Weigla. Po II wojnie światowej osiedlił się w Lublinie. Został zastępcą a później kierownikiem Zakładu Mikrobiologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. W lutym 1946 r. habilitował się u profesora Hirszfilda we Wrocławiu. W 1952 r. Przeniósł się do Warszawy gdzie podjął pracę w Instytucie Matki i Dziecka. W 1957 r. wyemigrował z żoną do Izraela; por. B. Płonka-Syroka, *Ludwik Fleck (1896-1961), mikrobiolog, prekursor nowoczesnej metodologii historii medycyny*, "Medycyna Nowożytna" 1994, nr 1, s. 147-182; *Polski Almanach Medyczny na rok 1956*, oprac. Z. Woźniewski, Warszawa 1957, s. 75.

⁵¹² L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis), s. 1.

Tabela nr 7. Nabytki w 1948 r. wg Księgi akcesyjnej nr 1

Źródło nabycia	Ilość darów/ kupna w 1948	Sposób nabycia zbiorów w 1948 r.	
		kupno	dar
Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu	24		373 ks., 174 z. , 8r. czas. + eo ⁵¹³ - 253ks,138 czas.
Caritas	1		255 z, cz. r. 9
Dziekanat Wydziału Lekarskiego (Uniwersytetu Wrocławskiego?)	1		1z
Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej	1		29 ks. ⁵¹⁴
I Klinika Chorób Wewnętrznych ⁵¹⁵	1		Cz. r. 29 = 44 z.
GBL W-wa	11		33ks., 817 zeszytów czas., 87 rodz. czas., 291 roczników czas ⁵¹⁶ .
Akademia Lekarska Gdańsk	2		3 i 7z
Koło Medyków ⁵¹⁷	7	29	3
Księgarnie Wrocławskie	6	20	
Księgarnie inne miasta i bez podanego miasta	9	36, 8z,	3
Osoby prywatne	6		11
Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk	1		1
Redakcje, wydawcy, administratorzy czasopism polskich	80	75z i 2 ks.	11 z., 4 ks. i 12 rodz. czasopism
Lekarski Instytut Naukowo-Wydawniczy Warszawa	4	6 ks, 117 z.	
Redakcje, wydawcy, administratorzy czasopism zagranicznych	78	26z i 2 ks.	1397z, cz. 27 r.

⁵¹³ Skrót eo - egzemplarz obowiązkowy otrzymywała Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu.

⁵¹⁴ Na ten dar warto zwrócić uwagę, gdyż wg zapisu w *Księdze Akcesyjnej* były to książki poniemieckie. por. *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 21 poz. 1124.

⁵¹⁵ por. *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 13, poz. 1009.

⁵¹⁶ W *Księdze Akcesyjnej* jest rozróżnienie na r. i rodz. W podsumowaniu rocznym nie jest ono wyjaśnione. Wg Autorki r. oznacza roczniki, a rodz. rodzaje. Prawdopodobnie rodzaje oznaczają tytuły, bądź zeszyty różnych tytułów. Wówczas. rodz. byłoby tożsame z z - zeszyty.

⁵¹⁷ Por. *Księga Akcesyjna* nr 1 (rękopis), s. 13, poz. 1046, 1050, 1106.

Od 1948 r. także inne uczelnie medyczne zaczęły przekazywać dary wrocławskiej Bibliotece Lekarskiej (por. Tabela nr 7). Wymieniona Akademia Lekarska w Gdańsku podarowała prawdopodobnie książki oraz pojedyncze numery czasopism. Można założyć, że brak darów od innych uczelni medycznych w okresie 1946-1947 wiązał się z tym, że w pierwszych powojennych latach inne biblioteki uczelniane także musiały na nowo zorganizować swoją pracę. Nie było wówczas możliwości zajmowania się spisywaniem i rozsyłaniem list dubletów ani realizacją zamówień. Początkowo dubletów nie było zbyt dużo, a biblioteki z oczywistych względów musiały zadbać o uporządkowanie przede wszystkim własnych zbiorów. W tym samym roku większy dar przekazała także Główna Biblioteka Lekarska (GBL) (por. Tabela nr 7).

Bardzo wyraźnie widać zwiększającą się z każdym rokiem ilość darów z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (por. Tabela nr 3, Tabela nr 4, Tabela nr 7). Wiązało się to z faktem, iż otrzymywała ona egzemplarz obowiązkowy, co opisano jako "eo" (por. Tabela nr 7). Wynikało to z nakazu prawa, obligującego wydawców do przesyłania egzemplarzy swoich książek oraz czasopism do określonej rozporządzeniem ministerialnym liczby bibliotek. Nie był to więc (i nadal nie jest) dobrowolny dar wydawców, gdyż ustawodawca zawsze zobowiązywał ich do przekazu swoich wydawnictw do ustalonych bibliotek. Biblioteka Uniwersytecka mogła pozyskane w ten sposób piśmiennictwo, jej zbędne, przekazać innym bibliotekom, co było i jest nadal dla tych księżnic formą stałego daru.

Badanie wpływów za 1948 r. wykazało znaczne zwiększenie ilości zaewidencjonowanych czasopism polskich, zarówno jako kupno jak i dar (por. Tabela nr 7). Analiza *Księgi Akcesyjnej* nr 1 może być jednocześnie źródłem informacji o czasopismach ukazujących się w pierwszych powojennych latach. Zebrany materiał badawczy w dużej mierze potwierdza wnioski otrzymane przez Magdalenę Paciorek zawarte w artykule pt. *Prasa lekarska w Polsce w latach 1945-1949*⁵¹⁸, które pokazują, że w analizowanym okresie w Polsce istniało dziewięć wiodących tytułów czasopism ogólnolekarskich: "Nowiny Lekarskie", "Przegląd Lekarski", "Dziennik Zdrowia", "Medycyna Społeczna Kliniczna", "Słowo Lekarskie", "Śląska Gazeta Lekarska", "Polski Tygodnik Lekarski", "W Służbie Zdrowia" i "Wiadomości Lekarskie"⁵¹⁹. W zbiorach Biblioteki znajdują się wszystkie wymienione tytuły oprócz "Słowa Lekarskiego". Bezpośrednio w badanej *Księdze akcesyjnej* nr 1 mamy wymienione tytuły: "Nowiny Lekarskie", "Przegląd Lekarski" i w 1949 r. "Polski

⁵¹⁸ M. Paciorek, *Prasa lekarska w Polsce w latach 1945-1949*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 55, 2010, nr 3/4, s. 149-184.

⁵¹⁹ Ibidem, s. 155.

Tygodnik Lekarski" oraz "Wiadomości Lekarskie". Pozostałe tytuły mogły trafić do Biblioteki jako część większego nabytku, stąd nie zostały uwzględnione w akcesji sumarycznej za lata 1946-1948. Istnieje także prawdopodobieństwo, iż ich brak został uzupełniony w ramach wymiany międzybibliotecznej w latach późniejszych. Dane zawarte w *Księdze akcesyjnej* pokazują, iż oprócz czasopism ogólnolekarskich, w Bibliotece gromadzono także tytuły poświęcone węższej tematyce, jak np. "Zdrowie Publiczne", czy "Farmacja Polska".

Tabela nr 8. Wybrane tytuły czasopism polskich kupione lub otrzymane w darze w 1948 r. wg *Księgi akcesyjnej* nr 1

Nazwa czasopisma	Ilość darów/ kupna w 1948	Sposób pozyskania czasopisma	
		kupno	dar
Dziennik Urzędowy Ministerstwa Zdrowia	13	10z	5 z
Farmacja Polska	7	4z	4z
Medycyna Weterynaryjna	12	13 z	
Nowiny Lekarskie	9	11z	
Polski Tygodnik Lekarski	25	25z i 1 ks.	1z
Problemy 1948 ⁵²⁰	1		1z
Przegląd Lekarski	8	9z	
Studia Mathematica	1		4
Szpitalnictwo Polskie	1		1z
Zdrowie Publiczne	1	1z	
Życie Nauki	2	2z	

Część tytułów stanowiły wznowienia periodyków wydawanych przed II wojną światową, należą do nich: "Nowiny Lekarskie"⁵²¹, "Przegląd Lekarski"⁵²², "Zdrowie

⁵²⁰ Zapis taki funkcjonuje w *Księdze Akcesyjnej* nr 1. Dziś trudno rozszyfrować ten tytuł.

⁵²¹ Pierwszy numer "Nowin Lekarskich" ukazał się w styczniu 1889 r. Początkowo wydawane były przez Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Czasopismo przestało się ukazywać w 1950 r., por. M. Paciorek, *Prasa lekarska...*, s. 159.

⁵²² "Przegląd Lekarski" ukazuje się od 1945 r. W pierwszym okresie swojego funkcjonowania był organem trzech instytucji: Krakowskiego Towarzystwa Lekarskiego, Izby Lekarskiej i Związku Zawodowego Lekarzy RP, a także Wojewódzkiego Urzędu Zdrowia w Krakowie, por. M. Paciorek, op. cit., s. 159.

Publiczne"⁵²³, ale nie brakowało też nowych tytułów, do których należą: "Dziennik Urzędowy Ministerstwa Zdrowia"⁵²⁴, "Farmacja Polska"⁵²⁵, "Medycyna Weterynaryjna"⁵²⁶, "Polski Tygodnik Lekarski"⁵²⁷, "Szpitalnictwo Polskie"⁵²⁸, a także czasopismo naukowe, jak np. "Życie Nauki". Z uwagi na akcesję sumaryczną jest to źródło niepełne, z którego nie można dowiedzieć się, jakie konkretnie tytuły periodyków przekazała w darze np. GBL czy Biblioteka Uniwersytecka. Niestety, wykazów tytułów nie ma także w sprawozdaniach z tamtych lat. Wiadomo jedynie, że w 1948 r. Biblioteka otrzymała dary ze wspomnianych już wyżej źródeł.

Od 1948 r. zaczęto także rejestrować wpływ czasopism zagranicznych. Analiza dostępnych danych nie pozwala na wyciągnięcie jednoznacznych wniosków dotyczących tej grupy zbiorów. Warto jedynie wymienić podmioty, które dostarczyły najwięcej czasopism zagranicznych drogą kupna - British Council lub darów - Masson Paris.

Podczas analizy wpływów w 1948 r. zaobserwowano wyraźny wzrost zakupów w księgarniach wrocławskich (por. Tabela nr 9) oraz tych z innych miast (por. Tabela nr 10). Dane te stanowią źródło do badań nad funkcjonowaniem w tamtym okresie we Wrocławiu i innych miastach Polski księgarń, gdzie dokonywano zakupów dla Biblioteki lub, z których otrzymywano dary. Musiały one mieć asortyment odpowiadający potrzebom biblioteki lekarskiej. W Tabeli nr 9 oraz Tabeli nr 10 porzeczono na podaniu ilości zakupów w danej księgarni zanotowanej w *Księdze akcesyjnej* nr 1 bez analiz, jaki charakter miało zakupione piśmiennictwo, gdyż w odniesieniu do części zakupów brak takich informacji.

⁵²³ "Zdrowie Publiczne" ukazuje się od 1885 r. Po II wojnie światowej zostało wznowione w 1948 r. Poświęcone tematyce rozwoju higieny, techniki sanitarnej, zdrowia publicznego, por. M. Kacprzak, *Wstęp*, "Zdrowie Publiczne" 1948 nr 1-2, s. 1-3.

⁵²⁴ "Dziennik Urzędowy Ministerstwa Zdrowia" ukazuje się od 1945 r. Kilkakrotnie zmieniał tytuł. Początkowo wydawane jako "Dziennik Zdrowia. Organ urzędowy Ministerstwa Zdrowia", a od 1948 r. pod tytułem "Dziennik Urzędowy Ministerstwa Zdrowia", a od 2001 r. "Dziennik Urzędowy Ministra Zdrowia".

⁵²⁵ "Farmacja Polska" ukazuje się od połowy 1945 r. W założeniu czasopismo łączące charakter naukowy, zawodowy i społeczny, por. J. Warmuzińska-Wnuk, *Czasopismo "Farmacja Polska" jako źródło do historii zawodu farmacji*, "Medycyna Nowożytna" 15, 2008, nr 1/2, s. 159-166; E. Szyszko, "Farmacja Polska" w *XXX-lecie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, "Farmacja Polska" 30, 1974, nr 8, s. 725-737.

⁵²⁶ "Medycyna Weterynaryjna" ukazuje się od 1945 r. Jest to periodyk poświęcony weterynarii, epizootologii, chorobom inwazyjnym, lecznictwu, higienie hodowli, por. K. Millak, *Historia prasy weterynaryjnej w Polsce*, "Medycyna Weterynaryjna" 15, nr 7, s. 394-412.

⁵²⁷ "Polski Tygodnik Lekarski" był czasopismem naukowo-zawodowym ukazującym się od 1946 r. W ciągu istnienia kilkakrotnie następowała zmiana nazwy. Od 1996 r. wydawany pod nazwą "Polski Merkuriusz Lekarski", por. J. Tatoń, *Polski Tygodnik Lekarski - jak doskonalic czasopismo?*, "Polski Tygodnik Lekarski" 36, 1981, nr 38, s. 1453-1454.

⁵²⁸ "Szpitalnictwo Polskie" ukazywało się w latach 1948-1984, por. R. Jachowicz, *20 lat... W dwudziestolecie powstania dwumiesięcznika "Szpitalnictwo Polskie"*, "Szpitalnictwo Polskie" 24, 1980, nr 1, s. 5-7.

Tabela nr 9. Nabytki z księgarń wrocławskich w 1948 r. wg *Księgi akcesyjnej nr 1*

Księgarnie wrocławskie	Ilość zakupów w 1948
Księgarnia Bokajło	1
Księgarnia (zapis nieczytelny) Pelc	1
Księgarnia Kwant	1
Księgarnia Naukowa	2
Księgarnia Orzechowski	1

Tabela nr 10. Nabytki z księgarń z innych miast i bez podanego miasta w 1948 r. wg *Księgi akcesyjnej nr 1*

Księgarnie z innych miast i bez podanego miasta	Ilość zakupów lub darów w 1948
Księgarnia Powszechna Kraków	1
Księgarnia Truchliński	1
Księgarnia Kądziela Warszawa	1
Księgarnia Lekarska Warszawa	1
Księgarnia Czytelnik Warszawa	5

Analiza zapisów w badanej *Księdze akcesyjnej* wykazuje, że od 1949 r. wprowadzono akcesję szczegółową wpływów, co spowodowało zmianę sposobu określania ilości nabytków. Przegląd tych wpisów pozwolił na wyodrębnienie danych, wg których możemy scharakteryzować gromadzenie zbiorów w 1949 r., a są to: źródła nabycia poszczególnych typów zbiorów oraz tytuły gromadzonych czasopism.

Informacje zawarte w *Księdze akcesyjnej* pozwalają na określenie źródeł nabycia książek oraz czasopism zarówno polskich, jak i zagranicznych. Zaliczymy do nich: instytucje różnego typu, wydawnictwa, księgarnie wrocławskie oraz z innych miast, a także osoby prywatne. Kolejną kategorią danych pozwalającą scharakteryzować specyfikę gromadzenia zbiorów w 1949 r. są tytuły czasopism polskich oraz zagranicznych nabywane zarówno drogą kupna jak i darów. Wśród nich zaś można wyróżnić kontynuacje periodyków przedwojennych oraz tytuły powołane do istnienia po II wojnie światowej. W przypadku wydawnictw zagranicznych zdecydowano się tylko na ich wymienienie w kolejności alfabetycznej z uwagi na brak dostępu do informacji na temat historii każdego z tytułów.

Jak pokazują wyniki badań, wydawnictwa polskie do zbiorów Biblioteki Lekarskiej w 1949 r. napływały z takich instytucji⁵²⁹, jak:

⁵²⁹ Nazwy źródeł nabycia podano zgodnie z zapisami z *Księgi akcesyjnej nr 1* (rękopis).

1) szkoły wyższe i inne instytucje, jak: Akademia Lekarska Gdańsk, Biblioteka Uniwersytecka Wrocław, Ogólnopolski Związek Akademicki Kół Służby Zdrowia, Państwowy Instytut Biologii Doświadczalnej Łódź, Państwowy Instytut Higieny Psychiatrycznej Warszawa, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej Lublin, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych. Pozostałe instytucje to:, Ministerstwo Sprawiedliwości Warszawa, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Warszawa, Zarząd Główny Związku Zawodowego Służby Zdrowia Warszawa;

2) księgarnie wrocławskie: Księgarnia "Książka", Księgarnia Orzechowski, Księgarnia "Współpraca", oraz znajdujące się w innych miastach: Główna Księgarnia Lekarska Warszawa, Księgarnia Bogdańscy Warszawa, Księgarnia Czarnecki Kraków, Księgarnia Kamiński Kraków, Księgarnia Kowalski Warszawa, Księgarnia Krzyżanowski Kraków, Księgarnia Naukowa Łódź, Księgarnia Gebethner i Wolf Kraków, Księgarnia Jaroszewski Kraków. Te dane stanowią materiał badawczy do analiz księgarń działających w 1949 r. i posiadających asortyment odpowiadający potrzebom biblioteki lekarskiej;

3) wydawcy książek i czasopism (oraz redakcje periodyków) stanowią osobną grupę źródła nabycia. Bardzo często w *Księdze akcesyjnej* pisano jedynie nazwę czasopisma, co odczytujemy jako zakup u wydawcy czy w redakcji lub dar z tego źródła. Taki sposób zapisu pozwala na przesłedzenie, które tytuły polskich czasopism medycznych ukazywały się w 1949 r. Aby nie wprowadzać chaosu tytuły czasopism polskich, które pozyskano drogą kupna lub daru dla Biblioteki Wydziału Lekarskiego, zostaną wymienione w osobnej części. Stanowią one bardzo ciekawy materiał badawczy pozwalający przeanalizować, które tytuły czasopism medycznych ukazywały się w 1949 r.;

4) osoby prywatne, głównie profesorowie: Ludwik Hirszfeld, Hugon (1906-1985) i Zofia Kowarzykowie, Edward Szczeklik, Henryk Józef Kuś (1925-1996)⁵³⁰ oraz Czesław Niżankowski (1912-1984)⁵³¹, czyli osoby zasłużone dla wrocławskiego środowiska medycznego i dla wrocławskiej nauki.

⁵³⁰ H. J. Kuś był kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgii Urazowej w latach 1981-1995. Utworzył Zakład Badań Tworzyw Sztucznych, którego był kierownikiem do 1982 r. (przemianowany później na Zakład Chirurgii Eksperymentalnej i Badania Biomateriałów), por. <http://wsa.dbc.wroc.pl/biogramy/dane/3000.html> [dostęp: 21.06.2015], por. H. Kuś, *Zakład Chirurgii Doświadczalnej i Badania Tworzyw Sztucznych*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1975-1980*, Wrocław 1980 s. 149-151; Idem, *Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1980-1985*, Wrocław 1988 s. 181-184; Idem, *Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1985-1990*, Wrocław 1991 s. 125-127; Idem, *Katedra i Klinika Chirurgii Urazowej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1991-1995*, Wrocław 1995, s. 197-200.

⁵³¹ Cz. Niżankowski w latach 1966-1984 był kierownikiem ówczesnej Katedry i Zakładu Anatomii Opisowej. W latach 1965-1970 sprawował urząd rektora Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, por.

Wśród czasopism polskich w 1949 r. zarówno w formie kupna jak i darów wpłynęły następujące tytuły:

- 1) będące kontynuacjami periodyków przedwojennych: "Ginekologia Polska"⁵³², "Kwartalnik Psychologiczny"⁵³³, "Lekarz Wojskowy"⁵³⁴, "Nowiny Lekarskie", "Polski Przegląd Chirurgiczny"⁵³⁵, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej"⁵³⁶, "Przegląd Epidemiologiczny"⁵³⁷, "Zdrowie Publiczne"⁵³⁸;
- 2) powstałe po II wojnie światowej: "Bezpieczeństwo i Higiena Pracy"⁵³⁹, "Dziennik Urzędowy Ministerstwa Zdrowia", "Farmacja Polska", "Medycyna Weterynaryjna",

<http://www.umed.wroc.pl/content/pami%C4%99ci-profesora-czes%C5%82awa-ni%C5%BCankowskiego> [dostęp: 23.06.2015].

⁵³² "Ginekologia Polska" ukazuje się od 1922 r. Co warto podkreślić, czasopismo zaczęło się ukazywać jeszcze przed powołaniem Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego, por. E. Waszyński, *"Ginekologia Polska" - czasopismo Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego*, "Ginekologia Polska" 78, 2007, nr 3, s. 180-184.

⁵³³ "Kwartalnik Psychologiczny" ukazuje się od 1930 r. Prace z zakresu psychologii były publikowane w czasopiśmie medycznych czy filozoficznych i dlatego bardzo często nie trafiały do właściwych czytelników. Periodyk miał umożliwić publikowanie prac z zakresu psychologii, por. *Od redakcji*, "Kwartalnik Psychologiczny" 1, 1930, z. 1/4, s. 1.

⁵³⁴ "Lekarz Wojskowy" ukazuje się od 3 stycznia 1920 r. Pierwszym wydawcą czasopisma była Wojskowa Rada Sanitarna, a funkcję pełnił wówczas Jan Koelichen. Głównymi odbiorcami periodyku byli lekarze pracujący na prowincji. Nie mieli oni dostępu do literatury fachowej. W czasopiśmie oprócz artykułów naukowych zamieszczano recenzje publikacji zagranicznych oraz służące celom edukacyjnym opisy przypadków, por. D. Augustynowicz, *90 lat "Lekarza Wojskowego" - jak zaczęliśmy?*, "Lekarz Wojskowy" 89, 2011, nr 1, s. 20-22,24.

⁵³⁵ "Polski Przegląd Chirurgiczny" jest kontynuatorem założonego przez Władysława Krajewskiego i wydawanego od 1893 r. "Przeglądu Chirurgicznego". Uważa się go za najstarszy w Polsce periodyk naukowy poświęcony problematyce chirurgii. W 1921 r. stał się organem powstałego wówczas Towarzystwa Chirurgów Polskich, por. W. Noszczyk, *Polski Przegląd Chirurgiczny w latach 1989-2009*, "Polski Przegląd Chirurgiczny" 81, 2009, nr 12, s. 1215.

⁵³⁶ "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" ukazuje się od 1923 r. Założył je prof. Antoni Gluziński - twórca i pierwszy prezes Towarzystwa Internistów Polskich. Pierwszy zeszyt otrzymali uczestnicy V Zjazdu Internistów Polskich, który odbywał się w dniach 8-11 lipca 1923 r. w Wilnie. Zgodnie z założeniem w czasopiśmie zawsze ukazywały się prace z zakresu medycyny wewnętrznej, por. E. J. Kucharz, *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej 1923-2003*, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" 100, 2003, nr 1, s. 805-808; E. J. Kucharz, *Profesor Antoni Gluziński: życie i działalność założyciela Polskiego Archiwum Medycyny Wewnętrznej*, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" 90, 1993, nr 5, s. 375-379.

⁵³⁷ "Przegląd Epidemiologiczny" ukazuje się od 1920 r. Od początku jest wydawany przez Państwowy Zakład Higieny, od 1958 r. wspólnie z Towarzystwem Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych. Jego pierwszą redaktorką była Stanisława Adamowiczowa (1888-1965). Początkowo periodyk był poświęcony epidemiologii oraz zapobieganiu i zwalczaniu chorób zakaźnych. Z czasem pojawiła się w nim tematyka związana z zagrożeniami środowiskowymi i tymi wynikającymi z chorób niezakaźnych, por. M. Gromulska, *90-lecie "Przeglądu Epidemiologicznego"*, "Przegląd Epidemiologiczny" 65, 2011, nr 3, s. 529-542; M. Gromulska, *Stanisława Adamowiczowa - pierwsza redaktorka "Przeglądu Epidemiologicznego"*, "Przegląd Epidemiologiczny" 64, 2010, nr 1, s. 5-8.

⁵³⁸ "Zdrowie Publiczne" zaczęło się ukazywać w 1934 r., przedtem w latach 1885-1933 periodyk ukazywał się pod tytułem Zdrowie, por. *Mija 100 lat... "Zdrowie" (1885-1933) - "Zdrowie Publiczne" (1934-1985)*, "Zdrowie Publiczne" 96, 1985, z. 1, s. 1-2; E. Więckowska, *95 lat czasopisma "Zdrowie" - "Zdrowie Publiczne"*, "Zdrowie Publiczne" 92, 1981, nr 5, s. 369-373.

⁵³⁹ "Bezpieczeństwo i Higiena Pracy" ukazuje się od 1947 r., zmieniło kilkakrotnie tytuł i obecnie jest wydawane pod nazwą Atest.

"Medycyna Pracy"⁵⁴⁰, "Polski Tygodnik Lekarski"⁵⁴¹, "Przegląd Lekarski", "Przegląd Ubezpieczeń Społecznych", "Przegląd Zielarski"⁵⁴², "Roczniki Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie Dział D: Nauki Lekarskie"⁵⁴³, "Szpitalnictwo Polskie", "Wiadomości Lekarskie"⁵⁴⁴, "Życie Nauki".

Warto zauważyć, że oprócz tytułów o treści ogólnej, pojawiało się coraz więcej tytułów poświęconym wybranym dyscyplinom medycyny, np. "Medycyna Pracy".

Czasopisma oraz książki zagraniczne, podobnie jak wydawnictwa krajowe, pozyskiwano z instytucji o bardzo różnych profilach i charakterach działalności. Wśród nich były:

- 1) jednostki zajmujące się edukacją, kulturą, lub pracami naukowo-badawczymi, np.: British Council Warszawa, British Medical Association London, CIBA Bern, CIBA Basel, Society of Radiography London, UNESCO Paris, University of Texas, ale także instytucje o innym charakterze, jak: Ambasada Amerykańska Warszawa;
- 2) wydawcy m.in: Academic Press New York, Cambridge University Press, Masson Paris, "Międzynarodnaja Kniga" (Международная книга) w przypadku wydawnictw radzieckich.

Wśród czasopism zagranicznych w 1949 r. wpłynęły m.in.: "Acta Physiologica Scandinavica", "British Heart Journal", "Current List of Medical Literature", "Journal of the American Medical Association", "La Presse Medicale", "Public Health Nursing", "Revue Neurologique", "Revue de la Tuberculose", "UNESCO Bulletin for Libraries".

Coraz więcej czasopism sprowadzano z ZSRR, m.in. za pośrednictwem wspomnianego wyżej radzieckiego wydawnictwa "Międzynarodnaja Kniga", co wynikało z ówczesnej sytuacji politycznej. Polska znalazła się w radzieckiej strefie wpływów, co dotyczyło także nauki. Należały do nich tytuły, których dziś w większości nie ma już w zbiorach bibliotecznych. Zostały wycofane po transformacji ustrojowej, ze względu na

⁵⁴⁰ Periodyk "Medycyna Pracy" zaczął się ukazywać w 1950 r., a jego pierwszym wydawcą był PZWL. Jednak już dwa lata wcześniej pod tym tytułem ukazały się dwa zeszyty Śląskiej Gazety Lekarskiej, a w 1949 r. Zakład Ubezpieczeń Lekarskich opublikował zeszyt "Polskiego Archiwum Medycyny Pracy" jako dodatek do "Wiadomości Lekarskich". Profil czasopisma systematycznie się poszerzał od medycyny przemysłowej i klinicznej przez higienę pracy, politykę zdrowotną po patologie zawodowe i toksykologię doświadczalną, por. K. Rogowska, *60 lat czasopisma "Medycyna Pracy"*, "Medycyna Pracy" 61, 2010, nr 1, s. 1-3.

⁵⁴¹ "Polski Tygodnik Lekarski" ukazuje się od 1946 r., obecnie pod tytułem "Polski Merkuriusz Lekarski". Uważany za pierwszy ogólnopolski i ogólnolekarski tygodnik, por. M. Paciorek, *Prasa lekarska w Polsce w latach 1945-1945*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 55, 2010, nr 3/4, s. 166; J. Tatoń, *Polski Tygodnik Lekarski - jak doskonalić czasopismo?*, "Polski Tygodnik Lekarski" 36, 1981, nr 38, s. 1453-1454.

⁵⁴² "Przegląd Zielarski" ukazywał się w latach 1945-1950.

⁵⁴³ Roczniki Uniwersytetu M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie, dział D: nauki lekarskie ukazują się od 1946 r. Mają tytuł równoległy: *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowskam sectio D: medicina*.

⁵⁴⁴ "Wiadomości Lekarskie" ukazują się od 1928 r. Czasopismo kierowano do lekarzy praktyków, por. M. Paciorek, op. cit., s. 169.

wiodący we współczesnej medycynie język angielski. Tytuły wydane w języku rosyjskim obecnie nie znalazłyby szerszego kręgu odbiorców z racji bariery językowej. Także zakres zawartej w nich wiedzy odpowiadał czasom, w których zostały one wydane, więc miałyby jedynie wartość historyczną.

Powyżej przedstawiono specyfikę gromadzenia zbiorów w latach 1946-1949, a jego analiza w kolejnych latach została przedstawiona już w następnym rozdziale.

3.3.3. Personel Biblioteki i czytelnicy

Biblioteka nie miała początkowo pracowników etatowych. Wszelkie prace wykonywały osoby zatrudnione w Zakładzie Historii Medycyny oraz studenci wolontariusze. Warto tu podkreślić, że w *Składzie osobowym Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1947 r* nawet nie wyszczególniono osoby odpowiedzialnej za Bibliotekę Lekarską⁵⁴⁵. Wymieniono tylko Zakład Historii i Filozofii Medycyny, którego kierownikiem był Prof. Ziembicki, a adiunktem Dr Wiktor⁵⁴⁶. Natomiast już w tym spisie ujęto w składzie Rady Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Farmaceutycznym wśród profesorów zwyczajnych Prof. Ziembickiego. W krótkiej notce jemu poświęconej, wśród funkcji, po raz pierwszy wymieniono pełnione stanowisko kierownika Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego⁵⁴⁷. W tym samym roku szkolnym⁵⁴⁸ uruchomiono trzy pierwsze etaty, co umożliwiło zatrudnienie osób z fachową wiedzą biblioteczną. W 1948 r. pracę rozpoczęła adiunkt Maria Chmielowska⁵⁴⁹, która była zawodową bibliotekarką i od tego momentu rozpoczęło się fachowe opracowywanie księgozbioru⁵⁵⁰. Wcześniej Biblioteka była w fazie organizacji, co oznaczało m. in., że zbiory były nieskatalogowane⁵⁵¹. Jak już podkreślono, zarówno pierwszy dyrektor Biblioteki Lekarskiej Prof. Ziembicki, jak i jego następca, Prof. Wiktor, byli lekarzami.

Za analizowany okres czasu dysponujemy bardzo skąpych danymi odnośnie czytelników oraz o udostępnianiu zbiorów. Sprawozdanie zawiera lakoniczne informacje w postaci samych liczb. Przyczyną takiego stanu rzeczy mógł być fakt, iż obejmowało ono lata

⁵⁴⁵ *Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1947 r.*, Wrocław 1947.

⁵⁴⁶ *Ibidem*, s. 86.

⁵⁴⁷ *Ibidem*, s. 28.

⁵⁴⁸ W. Ziembicki, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Lekarskiej U. Wr. za rok szkolny 1946/47*, (maszynopis), [s. 2].

⁵⁴⁹ M. Dubiński, *Maria Chmielowska* [!], "Bibliotekarz" 2019, nr 5, s. 39.

⁵⁵⁰ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis) s. 3.

⁵⁵¹ *Kwestionariusz sprawozdawczo-statystyczny dla bibliotek za rok 1947*, (maszynopis).

1946-1952⁵⁵². W tym okresie miały miejsce ważne wydarzenia, m.in.: omówione już wyżej powstanie Biblioteki, a następnie w 1950 r. powstanie samodzielnej uczelni Akademii Medycznej oraz trwające w czasie przenosiny Biblioteki do budynku przy ul. Parkowej i to tym faktom poświęcano najwięcej uwagi. Dla osoby piszącej sprawozdanie, specyfika udostępniania zbiorów, w sytuacji Biblioteki po II wojnie światowej, mogła być oczywista i nie widziała ona potrzeby ich udokumentowania. Nie było wówczas możliwości udostępniania większej ilości zbiorów czytelnikom, z uwagi na brak przestrzeni do utworzenia czytelni przystosowanej do większej ilości miejsc, a także ze względu na brak wystarczającej liczby wykwalifikowanych pracowników, potrafiących prawidłowo opracować katalogi i przygotowywać zbiory do dyspozycji lekarzy oraz studentów. Ponadto, w pierwszych powojennych latach dopiero tworzono polski księgozbiór. W tamtym czasie nieocenioną pomocą w udostępnianiu zbiorów były biblioteki w katedrach, klinikach i zakładach, do których wg sprawozdań przekazywano część zbiorów, tak aby lekarze i pracownicy naukowcy mogli z nich skorzystać na bieżąco.

Tabela nr 11. Udostępnianie zbiorów w latach 1947-1949 na podstawie Sprawozdania z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu⁵⁵³

Sposób udostępnienia zbiorów w danym roku	1947/48	1949
udostępnianie na miejscu (głównie czasopisma)	263 osoby	317 osób
wypożyczanie	120 książek	155 książek

Zgodnie z danymi zamieszczonymi w tabeli nr 11, w roku akademickim 1947/48 ze zbiorów bibliotecznych (głównie czasopism) skorzystały 263 osoby. W tym czasie, przy praktycznym braku wypożyczalni, wypożyczono na zewnątrz 120 książek, ale tylko pracownikom naukowym, bo tylko oni mieli takie uprawnienia.

W 1949 r. ówczesną czytelnię czasopism odwiedziło 317 czytelników, wypożyczono

⁵⁵² L. Barg, op. cit.

⁵⁵³ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej...*, s. 3

155 książek i analogicznie jak w roku akademickim 1947/48 z udostępniania zbiorów korzystali tylko pracownicy naukowcy⁵⁵⁴.

3.4. Biblioteka Lekarska Uniwersytetu Wrocławskiego na tle innych naukowych bibliotek wrocławskich

Oprócz omawianej Biblioteki⁵⁵⁵, we Wrocławiu funkcjonują (lub funkcjonowały w przeszłości) inne biblioteki naukowe, do których zaliczamy:

- Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich
- Biblioteki uczelni państwowych: Biblioteka Uniwersytecka, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej⁵⁵⁶, Biblioteka Wyższej Szkoły Rolniczej⁵⁵⁷, Biblioteka Studium Wychowania Fizycznego⁵⁵⁸. Do tej grupy zaliczamy także biblioteki uczelni artystycznych oraz Papieskiego Wydziału Teologicznego. Ze względu na zakres tematyczny pracy nie podjęto nad nimi refleksji. Zaznaczono jedynie ich obecność.
- Biblioteki instytutów naukowo-badawczych, np.: Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda Polskiej Akademii Nauk, Instytutu Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych im. Włodzimierza Trzebiatowskiego Polskiej Akademii Nauk.

Z uwagi na zakres tematyczny w niniejszej pracy skupiono się na bibliotekach uczelni państwowych. Trudno porównywać Bibliotekę uczelni medycznej z bibliotekami uczelni niepaństwowych, które w większości zaczęły powstawać w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku. Z uwagi na dość krótki w porównaniu z uczelniami państwowymi czas istnienia, biblioteki te nie mają za sobą historii oznaczającej funkcjonowanie w różnych warunkach dziejowych, np. w okresie PRL, czy w czasach transformacji ustrojowej. Mają one na ogół zupełnie inny charakter zbiorów i nie dysponują księgozbiorami dziewiętnastowiecznymi, przedwojennymi czy tym bardziej starodrukami. Mają mniejsze i mniej zróżnicowane zbiory.

W niniejszej pracy nie podjęto także rozważań na temat bibliotek funkcjonujących

⁵⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵⁵ Od 1950 r. Biblioteka Lekarska stała się Biblioteką Akademii Medycznej, a od 25 sierpnia 2012 r. jest Biblioteką Uniwersytetu Medycznego.

⁵⁵⁶ Obecnie Biblioteka Politechniki Wrocławskiej stanowi część Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej CWiINT.

⁵⁵⁷ Od 1972 r. Uczelnia nosiła nazwę Akademia Rolnicza, a od 23.11.2006 r. funkcjonuje jako Uniwersytet Przyrodniczy.

⁵⁵⁸ Od 1950 r. Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego od 1972 r. funkcjonuje jako Akademia Wychowania Fizycznego.

przy instytutach naukowo-badawczych PAN związanych z medycyną, gdyż ich specyfika różni się pod wieloma względami od bibliotek uczelnianych. Pominięto także uczelnie artystyczne oraz teologiczne, gdyż one z uwagi na swój profil wymuszający gromadzenie określonego typu zbiorów nie mogą być porównywane z Biblioteką Lekarską (późniejszą Biblioteką Akademii Medycznej).

Największe uczelnie państwowe powstały we Wrocławiu krótko po II wojnie światowej i tworzone były w podobnej atmosferze i warunkach, co dotyczy także bibliotek, które od początku swego istnienia stanowiły ich integralną część. Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu poświęcono osobne podrozdziały w niniejszej dysertacji. Dla pełniejszego obrazu środowiska, w którym funkcjonowała Biblioteka Lekarska (od 1950 r. Akademii Medycznej) warto jeszcze pokrótce pokazać Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej oraz Wyższej Szkoły Rolniczej.

Biblioteka Politechniki Wrocławskiej powstała 1 marca 1946 r. Podobieństwem z Biblioteką Lekarską jak i Biblioteką Uniwersytecką było to, że dostała ona w spadku zbiory ponemieckie, pozostałe po przedwojennej Wyższej Szkole Technicznej. Wartą podkreślenia różnicą był fakt, iż Biblioteka Politechniki Wrocławskiej miała od początku fachowego pracownika, następnie jej dyrektora mgra Józefa Tarnawskiego, który pracował w Bibliotece Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie⁵⁵⁹. Dzięki temu zbiory tej ksiąźnicy od początku były objęte fachową opieką. W przypadku Biblioteki Lekarskiej nawet najznamienitsi lekarze, z oczywistych względów, nie posiadali wiedzy z zakresu organizacji prac bibliotecznych. Natomiast, polski księgozbiór w bibliotekach po II wojnie światowej we Wrocławiu był tworzony od podstaw. Oczywiście, przejęto pozostałe w mieście księgozbiory ponemieckie, które dziś stanowią cenny materiał badawczy nie tylko dla historyków danych dyscyplin nauki, ale i historyków książki, ale wówczas niewiele z nich korzystano.

O podobieństwach z Wydziałem Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego (następnie Akademią Medyczną) można mówić także w przypadku Wyższej Szkoły Rolniczej. Początkowo, po wojnie, Wydział Medycyny Weterynaryjnej oraz Wydział Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym stanowiły część Uniwersytetu Wrocławskiego, tak jak w przypadku Wydziału Lekarskiego. Na Wydziale tym ze względu na zbyt małą ilość rodzimych podręczników, odczuwano brak polskiej literatury, co stanowiło barierę z uwagi na słabą znajomość języków obcych u studentów. Sposobem na rozwiązanie problemu bardzo utrudnionego dostępu do podręczników było opracowywanie własnych skryptów i

⁵⁵⁹ <http://biblioteka.pwr.edu.pl/o-nas/historia> [dostęp: 08.07.2017].

podręczników⁵⁶⁰. Wyższa Szkoła Rolnicza wyodrębniła się z Uniwersytetu w 1951 r., a więc rok później niż Akademia Medyczna. Biblioteka Wyższej Szkoły Rolniczej powstała w 1952 r. w wyniku połączenia Bibliotek Wydziału Rolniczego i Weterynaryjnego⁵⁶¹. Podobnie jak w przypadku Wydziału Lekarskiego bazą dla uczelni rolniczej był przedwojenny Instytut Rolniczy niemieckiego Uniwersytetu.

Pierwsze powojenne lata na tzw. Ziemiach Odzyskanych były czasem powstawania polskich uczelni wraz z podległymi im bibliotekami. Do zadaniem tych księżnic należało zabezpieczanie i rewindykacja zbiorów poniemieckich, czego przykład stanowiły działania pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej z ówczesnym Dyrektorem A. Knotem. Niestety, część piśmiennictwa uległa bezpowrotnemu zniszczeniu. Równie istotne było gromadzenie praktycznie od podstaw księgozbioru polskiego, jak np. w Bibliotece Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Badania poświęcone gromadzeniu zbiorów, choć utrudnione przez akcesję sumaryczną, dają także obraz ówczesnego rynku wydawniczego czasopism medycznych (częściowo także książek). W pierwszych latach funkcjonowania Biblioteki na wszystkie aspekty jej działalności wpływał brak miejsca, co skutkowało m.in. tym, że pierwszymi czytelnikami byli właściwie tylko pracownicy naukowci Uczelni.

3.5. Utworzenie uczelni medycznych w Polsce w 1950 r. i zmiany w strukturze bibliotek uczelnianych

W kolejnych latach niektóre jednostki Uniwersytetu Wrocławskiego, jak Wydział Lekarski z Oddziałem Farmaceutycznym, czy Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym, a także Medycyny Weterynaryjnej zostały wydzielone jako równorzędne Uniwersytetowi uczelnie: Akademia Medyczna (1950), Wyższa Szkoła Rolnicza (1951). Zmiany te wynikały z przyjęcia w Polsce radzieckiego modelu nauki. Na mocy *Rozporządzenia Rady Ministrów z 24 października 1949 r. w sprawie założenia Akademii Lekarskich w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lublinie, Łodzi i Wrocławiu* usunięto z uniwersytetów w tych miastach wydziały lekarskie i farmaceutyczne, powołano natomiast poddane gestii ministra zdrowia akademie lekarskie⁵⁶². Historie poszczególnych uczelni pokazują, że nazwa akademie lekarska bardzo szybko zamieniona została na akademie medyczna.

⁵⁶⁰ A. Zakrzewski, *Wydział Medycyny Weterynaryjnej*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945-1955*. T.1, kom. red. J.Fiema i in. T. 1, Wrocław 1959, s. 304.

⁵⁶¹ <http://www.bibl.up.wroc.pl/kalend.html> [dostęp: 08.07.2017].

⁵⁶² P. Hübner, *Polityka naukowa w Polsce w latach 1944-1953. Geneza systemu*. T. 2, Wrocław, Warszawa, Kraków 1992, s. 601.

W związku w wymienionych wyżej procesach, część bibliotek uczelni medycznych w Polsce powstała po II wojnie światowej najpierw jako biblioteki wydziałów lekarskich, zaś po utworzeniu na wzór radzieckiej Akademii Medycznej jako uczelni wyższych stały się one bibliotekami Akademii Medycznych.

Jednak kilka uczelni medycznych w Polsce po II wojnie światowej od razu powstało jako akademie lekarskie. Należała do nich Akademia Lekarska w Gdańsku zorganizowana od razu jako samodzielna uczelnia, która nie stanowiła wydziału lekarskiego innej szkoły wyższej. W Gdańsku rozpoczęto tworzenie Biblioteki w kwietniu 1945 roku, co było związane z uruchomieniem oddziałów szpitalnych ówczesnej Akademii Lekarskiej⁵⁶³. Warto w tym miejscu wspomnieć o profesorze Edwardzie Grzegorzewskim (1906-1982), pełniącym wówczas obowiązki dyrektora Departamentu Zdrowia w Ministerstwie Pracy, Opieki Społecznej i Zdrowia przy Krajowej Radzie Narodowej. To na mocy jego decyzji w Gdańsku, a nie we Wrocławiu powstać miała wyższa szkoła medyczna - Akademia Lekarska, niezależna od innej szkoły wyższej. Argumentami przemawiającymi na korzyść Gdańska były "styczność z rdzennie polskim zapleczem", lepszą komunikację z Pomorzem i nowocześniejsze budownictwo⁵⁶⁴. Jednak w dostępnych protokołach dotyczących powołania do istnienia oraz pierwszych lat funkcjonowania Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, czemu poświęcono odrębną część rozdziału, takie informacje się nie zachowały.

W 1948 r. utworzono Akademię Lekarską w ośrodku szczecińskim, powstała tam także Biblioteka⁵⁶⁵. Z kolei na Górnym Śląsku, w marcu 1948 roku na terenie Rokitnicy Bytomskiej powołano Akademię Lekarską, a w lipcu 1948 roku powstała Biblioteka Główna. W wyniku przekształcenia Akademii Lekarskiej w Śląską Akademię Medyczną zmieniła ona nazwę na Biblioteka Główna Śląskiej Akademii Medycznej⁵⁶⁶.

W 1947 r. została utworzona Biblioteka Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego, a w 1952 r. stała się ona Biblioteką Główną Akademii Medycznej⁵⁶⁷. Podobnie jak w przypadku ośrodka poznańskiego, w ośrodku warszawskim początki Biblioteki sięgają

⁵⁶³ *Historia Biblioteki*, <http://biblioteka.gumed.edu.pl/?strona=61> [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁶⁴ Z. Kamiński, B. Rybitw, op. cit., s. 183-184.

⁵⁶⁵ *Historia Biblioteki*, <https://www.pum.edu.pl/biblioteka-glowna/informacje-ogolne/historia-biblioteki> [dostęp: 02.11.2016]

⁵⁶⁶ *Historia Biblioteki*, http://biblioteka.sum.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=85&Itemid=498&lang=pl [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁶⁷ A. Piotrowicz, *Powstanie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej i jej struktura organizacyjna w latach 1952-2002*, [w:] *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, red. A. Piotrowicz, Poznań 2002, s. 9.

1947 roku, kiedy powołano Bibliotekę Wydziału Lekarskiego. W 1950 roku (podobnie jak w przypadku środowiska wrocławskiego czy lubelskiego) Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego został przekształcony w Akademię Medyczną, wskutek czego Biblioteka stała się Biblioteką Główną Akademii Medycznej⁵⁶⁸. W Białymstoku Biblioteka powstała w 1950 r., wraz z utworzeniem uczelni⁵⁶⁹. W Lublinie – podobnie jak we Wrocławiu - Biblioteka utworzona została na bazie Biblioteki Wydziału Lekarskiego UMCS, który z dniem 1 stycznia 1950 r. został przekształcony w Akademię Medyczną. Wtedy też Biblioteka zaczęła działać i rozwijać się w ramach nowopowstałej uczelni⁵⁷⁰.

W ośrodku krakowskim Biblioteka w obecnym kształcie powstała wraz z Akademią Medyczną, powołaną 1 stycznia 1950 r. (jak Biblioteki wymienionych wyżej Uczelni we Wrocławiu, Lublinie, Warszawie) z odłączonych od Uniwersytetu Jagiellońskiego Wydziałów Lekarskiego i Farmaceutycznego. Jednak swoje początki bierze ona z Biblioteki Wydziału Lekarskiego UJ, gdzie według zachowanych źródeł jako osobna jednostka została wydzielona już w 1810 roku⁵⁷¹. Obecnie funkcjonuje jako Collegium Medicum UJ więc historia zatoczyła koło.

Do powstałych później bibliotek uczelni medycznych należy Biblioteka Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, która została utworzona w tym mieście w roku 1956, co także wiązało się z organizacją stanowiącej jej część Biblioteki. Do 1960 r. była ona częścią Katedry Historii Medycyny. W kwietniu 1960 r. powstała samodzielna jednostka organizacyjna Akademii - Główna Biblioteka Wojskowo-Lekarska Wojskowej Akademii Medycznej (WAM)⁵⁷². Jeszcze później powstała Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Bydgoszczy, przekształcona później w Bibliotekę Medyczną Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera. Formalnie miało to miejsce w grudniu 1984 roku, jednak jako filia Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku funkcjonowała już od 1975 roku⁵⁷³.

Na krótkie omówienie zasługuje także założona 8 czerwca 1945 r. Główna Biblioteka Lekarska (GBL) w Warszawie, choć nie jest ona częścią uczelni medycznej, ale odgrywa ważną rolę, gdyż w zamyśle jej twórcy, Profesora Stanisława Konopki, stanowić miała

⁵⁶⁸ I. Utrata, *Tak to się właśnie zaczęło. Przeszłość. Teraźniejszość i przyszłość Biblioteki Głównej Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Warszawie*, "Forum Bibliotek Medycznych" 3, 2020, nr 1, s. 639; *O nas*, <http://biblioteka.wum.edu.pl/biblioteka/o-bibliotece/o-nas> [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁶⁹ *O bibliotece*, http://biblioteka.amb.edu.pl/o_bibliotece [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁷⁰ *Historia Biblioteki*, <http://www.biblioteka.umlub.pl/o-nas/historia-biblioteki/> [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁷¹ *Historia i osiągnięcia Biblioteki*, <https://bm.cm.uj.edu.pl/pl/o-bibliotece/historia-i-osiagniecia-biblioteki/> [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁷² M. Chyla, *Biblioteka Naukowa wojskowej Akademii Medycznej*, "Biuletyn Wojskowej Akademii Medycznej" 26, 1983, nr 2, s. 222-224.

⁵⁷³ <http://biblio.cm.umk.pl/index.php?id=17> [dostęp: 02.11.2016].

centralną bibliotekę medyczną w Polsce. Wg założeń, zadaniem bibliotek centralnych było gromadzenie możliwie kompletnego zbioru piśmiennictwa z określonej dziedziny wiedzy. Miały one tworzyć zaplecze w postaci księgozbiorów, gdy gromadzenie danej literatury przez inne biblioteki krajowe było utrudnione, co w okresie PRL dotyczyło głównie literatury zagranicznej, ale też innych trudno dostępnych materiałów. Z tego względu biblioteki te, opracowywały i wydawały, właściwe dla swojej dziedziny bibliografie, miały bowiem najpełniejszy dostęp do piśmiennictwa, czego przykładem jest Polska Bibliografia Lekarska, do dziś tworzona w GBL, ale już w wersji elektronicznej. Biblioteki tego typu miały także koordynować prace właściwej sobie sieci bibliotek⁵⁷⁴. GBL z założenia gromadziła kompletną literaturę polską z zakresu medycyny i nauk pokrewnych oraz ważniejsze pozycje literatury światowej⁵⁷⁵. Biblioteka ta obecnie ma jedenaście oddziałów w różnych miastach Polski, w których nie ma bibliotek uczelni medycznych. Ich celem jest zapewnienie dostępu do naukowej i fachowej literatury medycznej lekarzom i wszystkim zainteresowanym w tych miastach, w których nie ma bibliotek uniwersytetów (w przeszłości akademii) medycznych.

Biblioteki medyczne tworzono również przy instytutach medycznych. Ich cechą jest to, że gromadzą ściśle wyselekcjonowaną literaturę z dyscypliny właściwej danemu instytutowi. Za przykład niech posłuży istniejąca od 1948 r. w Warszawie Biblioteka Naukowa Państwowego Instytutu Reumatologicznego⁵⁷⁶. Podobnie, od 1954 r. istnieje Biblioteka Naukowa Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN we Wrocławiu⁵⁷⁷. Bibliotekę naukową ma także Centrum Onkologii Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie w Warszawie⁵⁷⁸, którego początki sięgają Instytutu Radowego otwartego uroczyscie 29 maja 1932 r. w tym samym mieście. Pragnieniem Noblistki było utworzenie w Polsce Instytutu Radowego, gdyż zdawała sobie ona sprawę z możliwości diagnostycznych oraz terapeutycznych promieniotwórczych pierwiastków chemicznych⁵⁷⁹.

Wszystkie wyżej wymienione biblioteki medyczne istnieją do dziś, za wyjątkiem części zlikwidowanych oddziałów terenowych GBL oraz Biblioteki Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi, która uległa połączeniu z działającą w tym mieście Akademią

⁵⁷⁴ K. Remerowa, *Biblioteki centralne*, [w:] *Encyklopedia Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1976, s. 55; *Biblioteki centralne*, [w:] *Słownik Terminologiczny Informacji Naukowej*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1979, s. 30.

⁵⁷⁵ <http://www.gbl.waw.pl/p/informacje-ogolne#historia> [dostęp: 02.11.2016].

⁵⁷⁶ Obecnie Narodowy Instytut Geriatrii, Reumatologii i Rehabilitacji im. prof. dr hab. Eleonory Reicher.

⁵⁷⁷ Obecnie Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. prof. Ludwika Hirszfelda Polskiej Akademii Nauk.

⁵⁷⁸ Nazwa stosowana obecnie.

⁵⁷⁹ <https://www.coi.pl/o-instytucie/historia-instytutu/> [dostęp: 12.09.2019].

Medyczną. W niniejszej rozprawie skoncentrowano się na bibliotekach głównych akademii (następnie uniwersytetów) medycznych, gdyż do nich należy także Akademia Medyczna (obecnie Uniwersytet Medyczny) we Wrocławiu.

Biblioteka Lekarska jako instytucja polska powstała w 1946 r. Stanowiła część Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej. Do jednych z pierwszych jej zadań należało gromadzenie księgozbioru polskiego niezbędnego studentom oraz pracownikom naukowym. Dzieje tej ksiąźnicy należy rozpatrywać na szerszym tle innych uczelni medycznych w kraju wraz z ich bibliotekami oraz na lokalnym tle uczelni uczelni wrocławskich wraz z ich ksiąźnicami.

Rozdział 4. Biblioteka Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu w latach 1950-1997

Analiza zebranych wyników badań pokazała, że trudno jest ustalić jednolitą cezurę czasową dla omawiania poszczególnych aspektów funkcjonowania Biblioteki i podejmowanych przez nią prac. Zauważono istnienie wielu niezależnych od siebie czynników mających wpływ na zmiany w poszczególnych aspektach działalności Biblioteki AM.

Bez wątpienia doniosłe cezury czasowe stanowią wydarzenia polityczne, co dowodzi, że bieżąca sytuacja w kraju zawsze wpływa na sposób funkcjonowania bibliotek. W omawianym okresie ich pokłosiem było przyjęcie radzieckiego modelu nauki i powołanie akademii jako uczelni wyższych. Okres istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) jako państwa socjalistycznego wiązał się ze zmianą modelu szkolnictwa wyższego, centralizacją finansowania nauki i powiązanymi z tym zakupami naukowego piśmiennictwa krajowego oraz zagranicznego głównie z ZSRR.

Kolejną cezurę polityczną stanowiła transformacja ustrojowa w 1989 r. Wydarzenia tego okresu zapoczątkowały cały szereg zmian politycznych oraz administracyjno-prawnych, których efektem było przystąpienie Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 r. Niniejsze wydarzenie wykracza poza ramy czasowe przyjęte w tym Rozdziale, ale o jego konsekwencjach dla bibliotek napisano w dalszej części dysertacji. Wstąpienie naszego kraju do Unii Europejskiej pozwoliło na korzystanie z unijnych funduszy przeznaczonych także na cele naukowe, dzięki czemu biblioteki mogły wziąć udział w projektach naukowych, czy budować nowe siedziby. Dodać należy, iż przyznawanie unijnych środków finansowych wiąże się ze spełnieniem ściśle określonych warunków.

Ważną cezurę stanowi ustawa o bibliotekach - *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*. Zastąpiła ona *Ustawę z dnia 9 kwietnia 1968r. o bibliotekach*, która powstała w zupełnie innej rzeczywistości i przez niemal trzydzieści lat zdążyła się zdezaktualizować.

Kolejnymi istotnymi czynnikami mającymi wpływ na rozwój Biblioteki były inne wydarzenia, które tylko zostaną w tym miejscu zasygnalizowane, bowiem więcej informacji na ich temat zawarto w kolejnych rozdziałach.

Bardzo istotną zmianą w zakresie funkcjonowania każdej biblioteki stanowiła jej komputeryzacja. Najczęściej proces ten był rozciągnięty w czasie i obejmował kolejne działy i obszary pracy. Dodać należy, że duże biblioteki naukowe retrokonwersję starych zbiorów prowadzą do chwili obecnej.

Dla Biblioteki, której poświęcono niniejszą dysertację znaczącą cezurę czasową stanowiła powódź w roku 1997, z powodu utraty nawet 40% księgozbioru, a także całkowitego zniszczenia budynku przy ul. Parkowej 11 i zalania siedziby głównej przy ul. Parkowej 1/3. Katastrofa ta wpłynęła także na czasowe zahamowanie tempa automatyzacji prac w Bibliotece.

Bez wątpienia bardzo ważnym wydarzeniem była zmiana w 2012 r. statusu uczelni na Uniwersytet Medyczny, co pociągnęło za sobą zmianę nazwy Biblioteki na Bibliotekę Uniwersytetu Medycznego.

Doniosłym punktem zwrotnym dla każdej biblioteki są przenosiny do nowego gmachu, zwłaszcza, jeżeli został on wybudowany z myślą o potrzebach biblioteki i spełnianych przez nią zadań. W przypadku Biblioteki wrocławskiej uczelni medycznej temu wydarzeniu i związanym z nim konsekwencjom poświęcono Rozdział 6.

Na potrzeby niniejszej pracy i tego Rozdziału, przyjęto jako dolną rok 1950, w którym utworzono Akademię Medyczną we Wrocławiu⁵⁸⁰, a górną rok 1997, tzw. "powodzi tysiąclecia" we Wrocławiu. Wówczas zniszczeniu uległo 40% zbiorów Biblioteki. Również w tym czasie kupiono zautomatyzowany system biblioteczny Prolib i rozpoczęto kolejny etap komputeryzacji.

4.1. Biblioteka Główna Akademii Medycznej we Wrocławiu w sieci bibliotek medycznych w kraju

Biblioteka AM we Wrocławiu należy do sieci bibliotek medycznych w Polsce, dlatego też warto przeanalizować, jak ją definiowano na przestrzeni lat oraz jakie formy współpracy w jej ramach podejmowano. Zgodnie ze spostrzeżeniem Ewy Busse-Turczyńskiej i Renaty Birskiej - "żadna biblioteka nie jest samotną wyspą", dlatego też biblioteki medyczne musiały współpracować, by skutecznie odpowiadać na potrzeby swoich użytkowników⁵⁸¹.

⁵⁸⁰ Od 23 listopada 1989 r. uczelnia nosiła nazwę Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, por. *Medycyna uniwersytecka we Wrocławiu po 1945 r.*, <https://www.umed.wroc.pl/uczelnia-historia> [dostęp: 12.09.2020].

⁵⁸¹ R. Birska, E. Busse-Turczyńska, *Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych*, http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/RBirska_EBusse-Turczynska.pdf [dostęp: 16.06.2017].

Tabela nr 12. Sieć bibliotek medycznych na przestrzeni lat wg wybranych źródeł

Stanisław Konopka ⁵⁸² (1952)	EWOK ⁵⁸³ (1971)	EWBP ⁵⁸⁴ (1976)	Edward Pigoń ⁵⁸⁵ (1998)	Renata Birska ⁵⁸⁶ (2014)
<p><u>Biblioteki otwarte:</u> trzy rodzaje bibliotek: - GBL; - b.⁵⁸⁷ akademii medycznych; - b. instytutów naukowo-badawczych.</p> <p><u>Biblioteki zamknięte:</u> - b. instytutów wewnątrzuczelnianych w miarę ich tworzenia; - b. wojewódzkie dla pracowników służby zdrowia tych województw, w których nie ma akademii medycznych; - b. powiatowe zakładane przy szpitalach powiatowych lub oddziałach Polskiego Towarzystwa Lekarskiego; - b. zakładów klinik</p>	<p>- GBL sprawująca nadzór fachowy i opiekę nad b. medycznymi; - oddziały GBL w miastach, w których nie ma akademii medycznych; - b. akademii medycznych; - b. instytutów badawczych; - biblioteki towarzystw lekarskich; - podręczne b. dla lekarzy w szpitalach.</p>	<p>- GBL; - oddziały GBL w miastach, w których nie ma akademii medycznych; - 10 b. akademii medycznych; - mniejsze b. specjalistyczne przy zakładach i klinikach; - b. instytutów naukowo-badawczych; - b. przy szkołach medycznych (dla pielęgniarek, techników analityki medycznej itd.); - b. szpitalne, przy sanatoriach zarówno dla lekarzy jak i pacjentów - b. fachowe przy stacjach san-</p>	<p>- GBL z 16 oddziałami terenowymi; - 11 b. głównych akademii medycznych wraz z b. zakładowymi; - B. Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego; - 20 b. instytutów naukowych; - około dwieście kilkadziesiąt b. fachowych w szpitalach i innych zakładach służby zdrowia; - kilkanaście b. naukowych w PAN, resortach Obrony Narodowej, Administracji i Komunikacji.</p>	<p>- GBL i jej oddziały terenowe; - 11 b. uczelni medycznych; - b. Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego; - b. instytutów medycznych.</p>

⁵⁸² S. Konopka, *Biblioteki lekarskie specjalizujące się w poszczególnych działach naukowych*, "Służba Zdrowia" 4, 1952, nr 10, s. 5.

⁵⁸³ *Biblioteki specjalne. Biblioteki lekarskie*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Książce*, op. cit., s. 262.

⁵⁸⁴ A. Bocheński, *Biblioteki medyczne*, [w:] *Encyklopedia Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego*, op. cit., s. 62-63.

⁵⁸⁵ E. Pigoń, *Wybrane zagadnienia działalności bibliotek medycznych*, [w:] *IV Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej : materiały konferencyjne*. [b.m., 1998], s.246-252.

⁵⁸⁶ R. Birska, *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich uczelni medycznych. Współpraca w ramach sieci bibliotek medycznych 30 lat doświadczeń*, "Bibliotheca Nostra" 2014, nr 2, s. 45.

⁵⁸⁷ Autorka stosuje skrót nazwy biblioteka (biblioteki) ograniczając do litery b. w celu zwiększenia czytelności tekstu w tabeli.

akademii medycznych; - b. naukowe w szpitalach.		epid.; - b. lekarskich towarzystw naukowch.		
--	--	--	--	--

Wizję rozwoju sieci bibliotek lekarskich, w której struktury wpisuje się Biblioteka ośrodka wrocławskiego, przedstawił już w 1952 r. Stanisław Konopka⁵⁸⁸. Z perspektywy czasu widać, które z przedstawionych przez niego założeń udało się zrealizować, a jakie straciły swą aktualność na rzecz nowych, wówczas nieznanych. Nestor polskiego bibliotekarstwa medycznego podzielił sieć bibliotek lekarskich na biblioteki otwarte oraz zamknięte. Do bibliotek otwartych zaliczył trzy rodzaje księżnic: Główną Bibliotekę Lekarską, biblioteki akademii medycznych, do których zaliczała się Biblioteka AM we Wrocławiu, oraz biblioteki instytutów naukowo-badawczych. Wśród bibliotek zamkniętych Konopka wyróżnił: biblioteki instytutów wewnątrzszkolnych w miarę ich tworzenia, biblioteki wojewódzkie dla pracowników służby zdrowia tych województw, w których nie było akademii medycznych, biblioteki powiatowe zakładane przy szpitalach powiatowych lub oddziałach Polskiego Towarzystwa Lekarskiego oraz biblioteki zakładów i klinik akademii medycznych i biblioteki naukowe w szpitalach.

Konopka zwrócił uwagę na zbiory o tematyce medycznej w bibliotekach uniwersyteckich. Zauważył, że warto przekazywać je bibliotekom akademii medycznych, gdyż w tych pierwszych, z uwagi na inne potrzeby czytelników, będą niewykorzystane⁵⁸⁹. Należy odnotować, że Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu przekazała część zbiorów medycznych tworzącej się ówczesnej Bibliotece Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (od 1950 r. Bibliotece AM), co miało miejsce na kilka lat przed ukazaniem się przywoływanego artykułu⁵⁹⁰. Ponadto przekazuje ona regularnie aż do chwili obecnej książki i czasopisma o tematyce medycznej otrzymane od wydawców w ramach egzemplarza obowiązkowego⁵⁹¹.

Co bardzo istotne, Konopka podkreślił, że biblioteką można nazywać tylko zbiory uporządkowane, opracowane i udostępniane⁵⁹². W wielu szpitalach i klinikach były zgromadzone książki i czasopisma, jednak wymagały one wymienionych wyżej prac, a więc

⁵⁸⁸ S. Konopka, *Biblioteki lekarskie ...*, s. 5.

⁵⁸⁹ Ibidem.

⁵⁹⁰ Napisano o tym w *Rozdziale 3* niniejszej pracy.

⁵⁹¹ Szerzej napisano o tym w podrozdziałach poświęconych gromadzeniu zbiorów w poszczególnych latach.

⁵⁹² S. Konopka, *Biblioteki lekarskie ...*, s. 5.

ich uporządkowania i opracowania przed udostępnieniem czytelnikom. Nestor polskiego bibliotekarstwa medycznego widział w ówczesnych bibliotekach klinicznych i zakładowych warsztat pracy naukowej. Biblioteka AM we Wrocławiu realizowała te założenia powołując sieć bibliotek zakładowych.

Od czasu opublikowania artykułu Konopki w 1952 r. w funkcjonowaniu bibliotek zaszły ogromne zmiany. Nie ominęły one także sieci bibliotek medycznych w Polsce, która w latach siedemdziesiątych została zdefiniowana zarówno w *Encyklopedii Wiedzy o Książce*, jak i w *Encyklopedii Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego*. W obu definicjach do omawianej sieci zaliczono: GBL wraz z oddziałami, biblioteki ówczesnych akademii medycznych, biblioteki instytutów naukowo-badawczych oraz towarzystw lekarskich i biblioteki podręczne dla lekarzy w szpitalach⁵⁹³. W *Encyklopedii Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego* skład sieci poszerzono jeszcze o biblioteki przy szkołach medycznych (dla pielęgniarek, techników analityki medycznej itp.), a także o biblioteki szpitalne dla pacjentów oraz księżnice przy sanatoriach zarówno dla lekarzy jak i pacjentów i biblioteki fachowe przy stacjach sanitarno-epidemiologicznych⁵⁹⁴. Należy nadmienić, iż w *Encyklopedii książki* z 2017 r. nie opisano sieci bibliotek medycznych.

Warto zauważyć, że biblioteki w liceach medycznych oraz policealnych i pomaturalnych szkołach medycznych kształcących, np. pielęgniarce, na ogół nie miały charakteru naukowego. Oczywiście, nie można tym księgozbiорom odmówić wartości, gdyż stanowiły zbiory literatury fachowej bardzo potrzebnej w szkoleniu przyszłych pielęgniarek czy położnych. Dlatego też po reorganizacji systemu średniego szkolnictwa medycznego, Biblioteka AM przejęła część księgozbiорów z likwidowanych księżnic pomaturalnych studiów medycznych, by publikacje te nadal służyły studentom pielęgniarstwa, ponieważ ich potrzeby odnośnie literatury zawsze były inne niż przyszłych lekarzy.

Odrębne zagadnienie stanowią biblioteki szpitalne dla pacjentów. Ze względów finansowych obecnie bardzo rzadko spotyka się bibliotekarzy zatrudnionych na etacie w bibliotece szpitalnej. W praktyce najczęściej funkcjonują one jako filie bibliotek miejskich i obsługuje je tamtejszy personel. Na oddziałach szpitalnych zdarza się jeszcze, że w ogólnodostępnych miejscach są wydzielone półki z literaturą. Każdy pacjent może zgromadzone tam książki czy czasopisma samodzielnie pożyczyć i po przeczytaniu odłożyć na miejsce.

⁵⁹³ *Biblioteki specjalne. Biblioteki lekarskie*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Książce*, op. cit., s. 262; A. Bocheński, *Biblioteki medyczne*, [w:] *Encyklopedia Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego*, op. cit., s. 62-63.

⁵⁹⁴ A. Bocheński, *Biblioteki medyczne*, op. cit., s. 62-63.

Inną strukturę sieci bibliotek medycznych przedstawił Edward Pigoń⁵⁹⁵ w 1998 roku, czyli prawie pół wieku później niż Konopka⁵⁹⁶. Do sieci zaliczył on wówczas: GBL z 16 oddziałami terenowymi, 11 bibliotek głównych akademii medycznych wraz z bibliotekami zakładowymi i Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, 20 bibliotek instytutów naukowych i ponad dwieście bibliotek fachowych w szpitalach i innych zakładach służby zdrowia, a także kilkanaście bibliotek naukowych w PAN, resortach Obrony Narodowej, Administracji i Komunikacji⁵⁹⁷.

Obecnie sieć bibliotek medycznych – na co zwróciła uwagę Renata Bircka⁵⁹⁸ w swoim artykule z 2014 r. – tworzą biblioteki uczelni medycznych, Biblioteka Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, GBL i jej oddziały terenowe oraz biblioteki instytutów medycznych⁵⁹⁹.

Zakres chronologiczny niniejszego rozdziału obejmuje zasadniczo lata 1950-1997, jednak w celu dokładniejszego zobrazowania specyfiki sieci bibliotek medycznych zdecydowano się na uwzględnienie podziałów, zaproponowanych przez Pigońa oraz przez Bircką, mimo, iż ich publikacje wykraczają poza przyjęte ramy czasowe.

Na zmiany w strukturze oraz sposobie pracy bibliotek medycznych wpłynęły m.in: transformacja polityczno-gospodarcza, reformy służby zdrowia, zmiany legislacyjne⁶⁰⁰ oraz możliwości stworzone przez rozwój Internetu i związaną z tym automatyzację wszystkich procesów bibliotecznych. Ten ostatni czynnik wykracza chronologicznie poza przyjęte w rozdziale ramy czasowe, jednak stanowi bardzo istotny powód, dla którego sieć bibliotek medycznych zaczęła się zmieniać. Pojawiły się media elektroniczne umożliwiające wydawanie i udostępnianie czasopism oraz książek w postaci cyfrowej. Pociągnęło to za sobą rozwój baz danych oraz platform cyfrowych. Dzięki systemom autoryzacji możliwe stało się korzystanie z zasobów elektronicznych z dowolnego urządzenia z dostępem do Internetu. Katalogi poszczególnych bibliotek są w całości (lub w znakomitej większości) skomputeryzowane i dostępne z dowolnego urządzenia z dostępem do sieci. Zmiany wymuszają też ograniczenia finansowe, stąd wspomniane już likwidowanie bibliotek

⁵⁹⁵ Edward Pigoń urodził się w 1938 r. w Radziwiłowie. Jest bibliotekoznawcą związanym z CBW (Centralną Biblioteką Wojskową) oraz z GBL. Autor około 120 publikacji, laureat wielu wyróżnień, por. R. Żmuda, *Edward Pigoń*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 372-379.

⁵⁹⁶ E. Pigoń, *Biblioteki medyczne w Polsce*, "Biuletyn GBL" 43, 1997, nr 355, s. 47-53.

⁵⁹⁷ Idem, *Wybrane zagadnienia działalności bibliotek medycznych*, ..., s.246-252.

⁵⁹⁸ Renata Bircka urodziła się w 1966 r. Od 2003 r. pełni funkcję Dyrektora Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie, por. L. Smyk, *Renata Bircka*, "Forum Bibliotek Medycznych" 6, 2013, nr 1, s. 441-445.

⁵⁹⁹ R. Bircka, *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich uczelni medycznych. Współpraca w ramach sieci bibliotek medycznych 30 lat doświadczeń*, "Bibliotheca Nostra" 2014, nr 2, s. 45.

⁶⁰⁰ E. Pigoń, *Wybrane zagadnienia działalności bibliotek medycznych*, op. cit., s.246-252.

szpitalnych dla pacjentów, ale także bibliotek zakładowych w sieciach uczelnianych.

Dziś już wiadomo, iż części założeń Konopki nie udało się zrealizować. W praktyce sieć bibliotek medycznych obejmuje biblioteki o zbyt różnym charakterze i zadaniach by mogły one współpracować tak, jak wyobrażał to sobie nestor polskiego bibliotekarstwa medycznego. GBL nie jest już obecnie biblioteką wiodącą, gdyż ma ona wraz z podległymi jej filiami inne zadania niż biblioteki uczelni medycznych. Oczywiście, część z nich pokrywa się i wzajemnie uzupełnia. Bez wątplenia wspólne jest gromadzenie piśmiennictwa z zakresu medycyny, jednak w różnym zakresie zależnym od specjalizacji medycznej danego ośrodka akademickiego. Biblioteki uczelni medycznych muszą, w przeciwieństwie do GBL, w pierwszej kolejności zaspokoić potrzeby pracowników naukowych oraz studentów macierzystej uczelni. Gromadzone w nich piśmiennictwo ma przede wszystkim służyć nauce i dydaktyce w danym ośrodku. GBL zaś ma z założenia gromadzić piśmiennictwo medyczne z terenu Polski, co umożliwi tworzenia Polskiej Bibliografii Lekarskiej, stanowiącej bazę bibliograficzną polskiego piśmiennictwa medycznego, z której korzystają wszystkie biblioteki uczelni medycznych w Polsce i ich użytkownicy. Biblioteki uczelni medycznych także tworzą bibliografie, ale są one ograniczone do publikacji pracowników danej uczelni. Jeszcze inne zadania mają biblioteki instytutów naukowo-badawczych. Ich cechą szczególną jest bardzo wyspecjalizowana, wyselekcjonowana literatura odpowiadająca potrzebom wąskiego kręgu czytelników, którym zbiory te są potrzebne do pracy naukowej i badawczej.

4.2. Sytuacja lokalowa Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu na tle innych tego typu bibliotek w kraju

W latach 1950-1952 Biblioteka AM została przeniesiona do budynku przy ul. Parkowej 1/3 (patrz Ryc. 4-6), w którym przed II wojną światową mieściła się Willa Oswalda Pushela. Czas trwania przeprowadzki był związany ze złym stanem technicznym budynku, co uniemożliwiało szybkie jego zagospodarowanie⁶⁰¹.

⁶⁰¹ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu*. [T.] 1. [Cz.] 2, 1945 - 1970, [kom. red. S. Iwankiewicz i in.], Wrocław 1970, s. 355.

Ryc. nr 4. Widok na budynek Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3, około 1960 r. (autor nieznan).

Ryc. nr 5. Widok na wejście główne do budynku przy ul. Parkowej 1/3, około 1960 r. (autor nieznan).

Ryc. nr 6. Widok na wejście boczne do budynku przy ul. Parkowej 1/3, około 1960 r. (autor nieznan).

Gmach ten wymagał remontu oraz adaptacji na potrzeby biblioteczne, co odnotowano w ówczesnych sprawozdaniach, wymieniając jako najważniejszą sprawę konieczność podstemplowania stropów⁶⁰². Problemy te wiązały się z brakiem miejsca dla przechowywania zbiorów, więc nadal musiały one być składowane w pomieszczeniach różnych klinik, co uniemożliwiało ich opracowanie i udostępnianie⁶⁰³. Budynek przy ul. Parkowej 1/3 przejmowano stopniowo - z końcem 1952 r. zajęto cały parter liczący 8 pokoi, a w 1953 r. dwa pokoje na pierwszym piętrze⁶⁰⁴. W marcu 1958 r. zakończono trwający od 1955 r. remont budynku (wówczas już przy ul. Rosenbergów 1/3)⁶⁰⁵.

Nazwa ulicy, przy której mieściła się Biblioteka ulegała zmianom na skutek decyzji wynikających z sytuacji politycznej kraju. Do 28 grudnia 1953 r. funkcjonowała nazwa ul. Parkowa będąca tłumaczeniem niemieckiej Parkstraße. Po tej dacie na skutek decyzji ówczesnych władz nazwę przemianowano na ul. Juliusa i Ethel Rosenbergów. Po transformacji ustrojowej, Uchwałą Rady Miejskiej z dnia 8 maja 1991 r. powrócono do nazwy

⁶⁰² *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu [1946-1953]*, (maszynopis), s. 3.

⁶⁰³ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952*, (maszynopis), s. 7.

⁶⁰⁴ Z. Wiktor, *Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.* (maszynopis), [s. 1].

⁶⁰⁵ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej w r. 1957/58*, (maszynopis), [s. 1].

ul. Parkowa⁶⁰⁶. Z tego względu, podczas omawiania wyników badań nad kolejnymi aspektami działania Biblioteki stosowano nazwy ulicy obowiązujące w danym okresie czasu, czyli od 28 grudnia 1953 do 8 maja 1991 r. stosowano wówczas obowiązującą nazwę ulica Rosenbergów, a od 1 stycznia 1950 do 28 grudnia 1953 i następnie od 8 maja 1991 r. do chwili obecnej używano nazwy ulica Parkowa.

Wiele bibliotek, które rozpoczęły lub wznowiły działalność po II wojnie światowej nie miało własnych budynków, co wiązało się z trudnościami lokalowymi i miało wpływ na przechowywanie zbiorów, w nieprzystosowanych do tego warunkach, a także z udostępnianiem ich czytelnikom. Podobnie jak we Wrocławiu, także w ośrodku krakowskim biblioteka początkowo mieściła się w pomieszczeniach budynku Zakładu Historii Medycyny⁶⁰⁷. W ośrodku warszawskim biblioteka była początkowo umieszczona w pomieszczeniach suterenu Kliniki Chorób Wewnętrznych Szpitala przy ul. Nowogrodzkiej 57, a w 1948 r. została przeniesiona do budynku Zakładu Medycyny Sądowej przy ul. Oczki⁶⁰⁸. W przypadku ośrodka lubelskiego, zbiory Biblioteki Wydziału Lekarskiego UMCS w Lublinie usytuowano w Zakładzie Anatomii Prawidłowej⁶⁰⁹. W ośrodku szczecińskim dla nowo powstałej ksiąźnicy przeznaczono kilka pomieszczeń na parterze gmachu rektoratu⁶¹⁰.

Biblioteka w Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi w pierwszym okresie funkcjonowania nie stanowiła samodzielnej placówki, gdyż do 1960 r. była częścią Katedry Historii Medycyny⁶¹¹. Podobnie bibliotekę ośrodka poznańskiego ulokowano w przystosowanych do jej potrzeb obiektach, kolejno przy ul. Przybyszewskiego 49⁶¹², ul. Sierociej 10, gdzie przed wojną był lombard miejski⁶¹³, ul. Parkowej 2, gdzie znajdował się pawilon wystawienniczy wybudowany na Powszechną Wystawę Krajową w latach dwudziestych XX wieku⁶¹⁴. Zdarzało się również, że magazyny biblioteczne były

⁶⁰⁶ Uchwała nr XXII/124/91 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 maja 1991 roku w sprawie ustalenia nazw ulic i placów na terenie miasta Wrocławia, paragraf 1, poz. 16.

⁶⁰⁷ *Historia i osiągnięcia Biblioteki*, <https://bm.cm.uj.edu.pl/pl/o-bibliotece/historia-i-osiagniecia-biblioteki/> [dostęp: 10.05.2020].

⁶⁰⁸ I. Utrata, *Tak to właśnie się zaczęło. Przeszłość, Teraźniejszość i przyszłość Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, "Forum Bibliotek Medycznych" 3, 2010, nr 1, s. 639-640.

⁶⁰⁹ *Historia Biblioteki*, <http://www.biblioteka.umlub.pl/o-nas/historia-biblioteki/> [dostęp: 02.11.2016].

⁶¹⁰ *Historia Biblioteki*, <https://www.pum.edu.pl/biblioteka-glowna/informacje-ogolne/historia-biblioteki> [dostęp: 05.11.2016]

⁶¹¹ M. Chyla, *Biblioteka Naukowa Wojskowej Akademii Medycznej*, "Biuletyn Wojskowej Akademii Medycznej" 26, 1983, nr 2, s. 222-224.

⁶¹² K. Nyga, A. Strzelecka, *Polityka gromadzenia i ewidencja materiałów bibliotecznych*, [w:] *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, pod red. A. Piotrowicz, Poznań 2002, s. 18.

⁶¹³ A. Piotrowicz, *Powstanie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej i jej struktura organizacyjna w latach 1952-2002*, [w:] *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, pod red. A. Piotrowicz, Poznań 2002, s. 9.

⁶¹⁴ *Ibidem*, s. 10.

rozlokowane w różnych miejscach⁶¹⁵, co miało wpływ na trudności w udostępnianiu przechowywanych w nich zbiorów.

Analiza dostępnych danych pokazuje zatem, że sytuacja lokalowa Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu nie była odosobniona i wpisywała się w ogólnopolską tendencję lokowania księżnic uczelnianych tam, gdzie pozwalały na to warunki. Zdarzało się, że Biblioteka mieściła się poza głównym kampusem uczelni. Fakt ten stanowi ciekawy problem badawczy pozwalający odpowiedzieć na pytanie o kierunek zmian oraz tendencje odnośnie czynników wpływających na wykorzystanie zbiorów w bibliotekach, a zwłaszcza na znaczenie lokalizacji biblioteki w pracy całej uczelni medycznej.

4.3. Zbiory biblioteczne. Gromadzenie i opracowanie

Z sytuacją lokalową bardzo ściśle związane jest gromadzenie, opracowanie i przechowywanie zbiorów. Sprawozdania z lat 1950 i kolejnych potwierdzają, że Biblioteka od początku istnienia borykała się ze zbyt małą powierzchnią magazynową. O ile w latach czterdziestych sytuacja ta wynikała z braku własnego budynku, o tyle w latach pięćdziesiątych była skutkiem złego stanu technicznego gmachu przy ul. Rosenbergów 1/3, który nie pozwalał na przechowywanie odpowiedniej ilości zbiorów z uwagi na groźbę zawalenia budynku oraz jego zagrzybienie⁶¹⁶. W dalszych latach, mimo iż obiekt ten zaadaptowano do potrzeb bibliecznych, to nadal nie znajdowały się w nim odpowiednie dla nowoczesnej biblioteki naukowej powierzchnie magazynowe. Problemowi temu próbowano zaradzić różnymi dostępnymi sposobami, m.in. instalując nadstawki na regały, zapewniające miejsce dla zbiorów gromadzonych w kolejnych latach⁶¹⁷. Na magazyny biblieczne przeznaczono część powierzchni w należącym do Uczelni budynku przy ul. Bujwida, co jednak wiązało się z niebezpieczeństwem zniszczenia zbiorów z uwagi na nieodpowiednie warunki tam panujące⁶¹⁸. Przechowywanie zbiorów poza budynkiem głównym Biblioteki, w którym znajdowały się czytelnie oraz wypożyczalnia wiązało się także z utrudnieniami w ich udostępnianiu, ze względu na konieczność transportu oraz sposób składowania książek i czasopism w prowizorycznych magazynach⁶¹⁹ (por. Ryc. nr 7).

⁶¹⁵ Ibidem, s. 9-10.

⁶¹⁶ L. Barg, *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.*, (maszynopis), [s. 1].

⁶¹⁷ Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1965/1966*, (maszynopis), [s. 2].

⁶¹⁸ Idem, *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1975-76*, (maszynopis), s. 3.

⁶¹⁹ Ibidem, s.3.

Ryc. nr 7. Zbiory składowane w budynku przy ul. Bujwida (aut. nieznanym).

W kolejnych latach, zgodnie z planami, w Bibliotece Głównej należało także wygospodarować miejsce dla zbiorów wycofanych z bibliotek sieci uczelnianej, tak aby znajdował się w nich jedynie niewielki, ale aktualny księgozbiór⁶²⁰. Oznaczało to konieczność znalezienia miejsca w magazynach w gmachu głównym, dla książek i czasopism z innych jednostek Uczelni. W praktyce, zbiory z bibliotek zakładowych trafiały do Biblioteki Głównej z powodu likwidacji danej biblioteki zakładowej i były poddawane selekcji. Zniszczone lub nieaktualne książki i czasopisma trafiały na listy dubletów. Oferowano je innym bibliotekom medycznym w Polsce. Piśmiennictwo, którym nie zainteresowały się inne książnice, wykładano na przeznaczone do tego stoły do dyspozycji czytelników. Pozostałe po selekcji materiały przekazywano na makulaturę.

Trudna sytuacja lokalowa spowodowała, iż w połowie lat siedemdziesiątych ówczesny Dyrektor Dr Leszek Barg zwrócił się do Administracji Uczelni z wnioskiem o wybudowanie

⁶²⁰ Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1972-73*, (maszynopis), s. 3.

nowego obiektu z przeznaczeniem na magazyn biblioteczny⁶²¹. Wskutek tych działań powstał nowy pawilon przy ul. Rosenbergów 11, który odebrano do użytku w roku 1981⁶²². Jednak budynek ten uległ całkowitemu zniszczeniu podczas powodzi w lipcu 1997 r., o czym szerzej napisano w kolejnym rozdziale.

4.3.1. Narastanie zbiorów. Analiza nabytków w 1950 r. i następnych latach

W latach pięćdziesiątych, zgodnie z zapisami w *Księdze akcesyjnej*, bardzo wyraźnie widać dalszy wzrost kupna książek i czasopism. Potrzebne były zarówno podręczniki dla studentów jak i literatura fachowa i naukowa dla lekarzy. Część nabytków trafiała do Klinik i Zakładów, zapewniając lekarzom i innym pracownikom naukowym łatwiejszy do nich dostęp, jednak większość książek oraz czasopism kierowana już była do Biblioteki Głównej tak, aby mogły służyć jak najszerszemu gronu czytelników⁶²³.

Autorka pracy uznała, że warto dokładnie omówić pierwszy rok funkcjonowania Biblioteki, w strukturach nowo powstałej Akademii Medycznej. Z tego względu, dla nabytków z 1950 r. przeprowadzono analizę podobną do tej, sporządzonej dla kupna oraz darów z 1949 r. Biorąc pod uwagę zakres danych, jakimi dysponujemy na podstawie zapisów w *Księdze akcesyjnej* nr 1 oraz *Księdze akcesyjnej* nr 2, badania nad gromadzeniem zbiorów w 1950 r. można prowadzić pod kątem m. in. następujących zagadnień:

- rodzajów źródeł nabywania piśmiennictwa w formie kupna oraz daru;
 - tytułów czasopism polskich i zagranicznych gromadzonych w analizowanym okresie czasu.
- W tym celu prześledzono tytuły polskich periodyków medycznych gromadzonych w Bibliotece w 1950 r.

Wydawnictwa krajowe i zagraniczne pozyskiwano drogą kupna lub darów od różnego rodzaju instytucji (związanych ze szkolnictwem wyższym, jednostkami naukowo-badawczymi, ochroną zdrowia), wydawców, księgarń (zarówno wrocławskich, jak i z innych miast) oraz od osób prywatnych.

Przy badaniu zapisu wpływów od instytucji w *Księdze akcesyjnej* nr 1 oraz w *Księdze akcesyjnej* nr 2 zwraca uwagę fakt, iż w ogromnej większości przypadków nie podawano, jaka konkretnie ich komórka była odpowiedzialna ze sprzedaż lub przekazanie daru. Najczęściej ograniczano się do ogólnej nazwy instytucji bez uściślenia, jaki jej dział

⁶²¹ Idem, *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1975-76*, (maszynopis), s. 3.

⁶²² Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1980-81*, (maszynopis), s. 4.

⁶²³ *Księga Akcesyjna* nr 2 (rękopis), s. 426-427 i 439.

zajmował się dystrybucją wydawnictw. Prawdopodobnie wynika to z faktu, iż osoby sporządzające wpisy w Księgach akcesyjnych, nie widziały potrzeby podawania tak szczegółowych informacji. Efektem takiego sposobu zapisów są bardzo ogólne dane, np. Akademia Medyczna Wrocław, Uniwersytet im. Marii Curie Skłodowskiej Lublin, Uniwersytet Poznań, czy Ministerstwo Zdrowia Warszawa. Dziś nie można ustalić ponad wszelką wątpliwość, co konkretnie oznaczały takie wpisy i podczas prac badawczych trzeba bazować na tych informacjach, które są dostępne.

Wśród podmiotów, od których nabywano książki i czasopisma w 1950 r., wyróżniamy:

1) instytucje: Administracja Akademii Lekarskiej Gdańsk, Akademia Medyczna Wrocław, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Dziekanat Wydziału Lekarskiego⁶²⁴, Klinika Gruźlicy Wrocław, Ministerstwo Zdrowia Warszawa, Państwowy Instytut Biologii Doświadczalnej Łódź, Polski Związek Zielarski, Poradnia Zdrowia Psychicznego Warszawa, Uniwersytet im. Marii Curie Skłodowskiej Lublin, Uniwersytet Poznań, Wydział Lekarski Akademii Medycznej Warszawa, Zakład Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Warszawie, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Warszawa;

2) księgarnie: Wśród księgarni wrocławskich wymieniono: Księgarnia Bokajło, Dom Książki, Komis Książki Rynek, Księgarnia J. Lach, Księgarnia Książka i Wiedza, Księgarnia Jasielski. Przykładowe księgarnie z innych miast: Dom Książki Warszawa, Księgarnia Kotowski Warszawa, Księgarnia Kowalski Warszawa, Księgarnia Kultura Kraków, MON "Prasa Wojskowa" Warszawa;

3) wydawnictwa: Lekarski Instytut Naukowo-Wydawniczy Warszawa, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich Warszawa (PZWL), Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne Warszawa, Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych Warszawa;

4) osoby prywatne: Dr Głowacki Poznań, M. Rzucidłowa⁶²⁵, Prof. Ziembicki, P. Gergowicz. Zwraca uwagę zakup książek poniemieckich od Pani Gergowicz⁶²⁶.

Cennych danych do prac badawczych dostarcza w *Księgach akcesyjnych* wykaz tytułów czasopism polskich kupowanych bądź otrzymywanych w darze w 1950 r. W

⁶²⁴ Brak podanej nazwy uczelni i miasta. Najprawdopodobniej Dziekanat Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej we Wrocławiu, co dla osoby dokonującej wpisu było oczywiste.

⁶²⁵ P. Rzucidłowa – ówczesna pracownica dziekanatu, por. F. Michalska, *Cała radość życia. Na Wołyniu, w Kazachstanie, w Polsce*, Warszawa 2007, s. 75.

⁶²⁶ Książki te zostały wpisane do inwentarzy bibliotecznych, o czym świadczą wpisy w *Księdze Akcesyjnej* nr 2 (rękopis), s. 387. Nie zachowały się informacje o osobie darczyńcy. Być może jest to krewna Zdzisława Gergowicza (1920-1992) profesora Politechniki Wrocławskiej, stąd doceniała wartość tych zbiorów.

przypadku czasopism zagranicznych ich zakup mógł być związany z szeregiem niezależnych okoliczności, dlatego trudno tu wysuwać wiążące wnioski. Z tego względu, podobnie jak przy omawianiu wyników badań nad gromadzeniem zbiorów w 1949 r., zdecydowano się jedynie na wymienienie tytułów. Znacznie więcej informacji można uzyskać na temat polskiego rynku czasopism medycznych w danym odcinku czasowym. Dzięki analizie gromadzenia zbiorów w Bibliotece Akademii Medycznej, można prześledzić, jakie tytuły polskich czasopism medycznych ukazywały się w danym czasie, a także przeanalizować ich tematykę, co pozwala na częściowe przynajmniej odtworzenie obrazu rynku wydawniczego polskich naukowych czasopism medycznych wydawanych na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku.

Wśród tytułów wyróżnić można kontynuacje periodyków przedwojennych, o których napisano już przy omawianiu gromadzenia zbiorów w roku 1949. Doszły takie tytuły jak: "Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska"⁶²⁷, "Folia Morphologica"⁶²⁸, "Gruźlica"⁶²⁹, "Neurologia Polska"⁶³⁰, "Pediatria Polska"⁶³¹, "Przegląd Dermatologiczny"⁶³², "Rocznik Psychiatryczny"⁶³³.

W zbiorach Biblioteki znalazły się także czasopisma, które zaczęto wydawać po II wojnie światowej, m.in.: "Czasopismo Stomatologiczne"⁶³⁴, "Patologia Polska"⁶³⁵, "Przegląd Epidemiologiczny"⁶³⁶, "Przegląd Zielarski"⁶³⁷, "Służba Zdrowia"⁶³⁸, "Zdrowie Psychiczne"⁶³⁹

Wydawnictwa zagraniczne także nabywano drogą kupna lub darów w różnego rodzaju instytucjach, bądź bezpośrednio u wydawców. Podobnie jak w przypadku nabytków od podmiotów polskich, również w przypadku literatury zagranicznej nazwy instytucji w *Księdze akcesyjnej* nr 1 oraz *Księdze Akcesyjnej* nr 2 zapisywano w różny sposób. Przyczyny takiego

⁶²⁷ "Chirurgia Narządów Ruchu i Ortopedia Polska" zaczęła się ukazywać przed II wojną światową. Czasopismo przestało się ukazywać z końcem 2015 r.

⁶²⁸ "Folia Morphologica" zaczęła się ukazywać w 1929 r. Obecnie czasopismo wychodzi wyłącznie w wersji elektronicznej.

⁶²⁹ "Gruźlica" ukazywała się w latach 1925-1961. Periodyk kilkakrotnie zmieniał tytuł. Obecnie ukazuje się jako "Pneumonologia i Alergologia Polska".

⁶³⁰ "Neurologia Polska" ukazywała się w latach 1910-1951.

⁶³¹ "Pediatria Polska" ukazuje się od 1921 r.

⁶³² "Przegląd Dermatologiczny" zaczął ukazywać się przez II wojnę światową. Obecnie organ Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego.

⁶³³ "Rocznik Psychiatryczny" ukazywał się w latach 1923-1951.

⁶³⁴ "Czasopismo Stomatologiczne" ukazuje się od 1948 r. Pierwszym redaktorem czasopisma był lek. dent. Stanisław Bloch. Początkowo było organem prasowym Naczelnej Izby Lekarsko-Dentystycznej w Warszawie.

⁶³⁵ "Patologia Polska" ukazywała się w latach 1950-1993. Od 1994 r. nastąpiła zmiana tytułu na "Polish Journal of Pathology".

⁶³⁶ "Przegląd Epidemiologiczny" jest wydawany od 1920 r.

⁶³⁷ "Przegląd Zielarski" ukazywał się w latach 1945-1950.

⁶³⁸ "Służba Zdrowia" ukazuje się od 1949 r.

⁶³⁹ "Zdrowie Psychiczne" ukazywało się w latach 1946-1998.

stanu rzeczy najprawdopodobniej wynikały z identycznych powodów, jak w przypadku nabytków krajowych.

Poniżej wymieniono przykładowe podmioty, u których nabywano w 1950 r. drogą kupna lub darów literaturę zagraniczną:

1) instytucje o bardzo zróżnicowanych profilach i charakterach działalności: American Medical Association Chicago, Berno Schwabe Basel, British Council Warsaw, British Medical Association, Chemical Industrie CIBA Bale, Chemical Industrie CIBA Basel, Hospital Management, J. Hopkins Baltimore, UNESCO Paris, Rockefeller Institute of Government New York, School of Hygiene London, University of Chicago, Stain Technology New York, University of Stanford California, Radiological Society New York, Wistar Institute Philadelphia;

2) wydawcy: Academic Press New York, Cambridge University Press, Karger Basel, Wiliams Wilkins Baltimore, Griffin Co London, Headler London, Headley Brothers London, Lippincott Co Philadelphia, Livingston Edinbourgh, Masson Paris, Mosby Co Washington, "Mieźdunarodnaja Kniga".

Przykładowe tytuły czasopism zagranicznych kupowanych bądź otrzymywanych w darze w 1950 r. to: "American Journal of Pharmacy", "American Journal of Physiology", "American Journal of Surgery", "Annals of Internal Medicine", "Annals of Surgery", "Archives of Parasitology", "Archives of Pathology", "Bacteriological Reviews", "British Journal of Cancer", "British Journal of Nutrition", "Excerpta Medica Amsterdam", "Journal of Bacteriology", "Journal of Clinical Endocrinology", "Journal of Morphology", "Journal of Neurosurgery", "Journal of Obstetrics and Gynecology", "Physiological Review", "Radiology", "Review of Gastroenterology", "Revue du Paludisme", "Revue du Rheumatologie", "Texas Reports on Biology and Medicine".

W tym okresie gromadzono również czasopisma radzieckie, które obecnie zostały już wycofane ze zbiorów Biblioteki, stąd nie jest możliwe podanie ich tytułów, bowiem nie zachowały się żadne informacje na ten temat.

W latach 1950 - 1962 wykazy nabytków były publikowane w "Biuletynie Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu"⁶⁴⁰, który do dziś znajduje się w zbiorach, ale jest znacznie zniszczony. Bardzo zła jakość druku miejscami uniemożliwiająca odczytanie tekstu.

⁶⁴⁰ Por. "Biuletyn Biblioteka Akademii Medycznej Wrocław" 1950-1962.

Co bardzo istotne, zmienił się wówczas ogólnopolski system zakupów, czego skutkiem była ich centralizacja. W efekcie tej tendencji przy Bibliotece w maju 1951 r. utworzono Biuro Zakupu Książek Zagranicznych, którego zadaniem był zakup za pośrednictwem Domu Książki zagranicznej literatury fachowej dla Biblioteki oraz innych jednostek, aby zapobiec dublowaniu książek zagranicznych ze względu na ich wysokie koszty. Miało to ułatwić poszczególnym jednostkom kompletowanie literatury dostosowanej do potrzeb każdego z nich⁶⁴¹.

Od maja 1951 r. literaturę zagraniczną kupowano także za pośrednictwem Ars Polony oraz Ruchu⁶⁴². Część pozyskanych tą drogą nabytków przekazywano poszczególnym katedrom w charakterze depozytu⁶⁴³.

4.3.1.1. Gromadzenie wydawnictw zwartych

Zachowały się Sprawozdania Działu Gromadzenia i Ewidencji Zbiorów od 1975 r. Przeprowadzone na potrzeby niniejszej pracy badania dowodzą, że trudno zestawiać ze sobą dane finansowe dotyczące wydatków na książki i czasopisma zawarte w sprawozdaniach pochodzących z różnych okresów funkcjonowania Biblioteki, gdyż nie można porównywać kwot wydanych na kupno piśmiennictwa na przestrzeni danego okresu czasu. Wpływ na taki stan rzeczy miały różne czynniki, np. inny ustrój polityczny i związany z tym sposób finansowania nauki. Ponadto osoby sporządzające sprawozdania na przestrzeni lat zamieszczały w nich te dane, które były w danym okresie potrzebne i dziś trudno je ze sobą porównywać, choć można na ich podstawie wyciągnąć wnioski odnośnie ogólnej ilości nabytków pozyskanych drogą kupna oraz darów w danym roku. Taki zabieg pozwala na zestawienie ilości wpływów w danym odcinku czasowym, co dostarcza informacji, w których latach ilość kupna spadała oraz kiedy wzrastała (por. Tabela nr 13).

Bardzo widoczny spadek ilości zakupów przypada na rok 1981, co można wytłumaczyć sytuacją polityczną panującą w tamtym okresie i wprowadzonym 13 grudnia ówczesnego roku stanem wojennym na terenie Polski, co wstrzymało działalność instytucji naukowych. Wyraźny wzrost ilości zakupów przypada na rok 1984, a więc krótko po zniesieniu stanu wojennego 22 lipca 1983 r. Potwierdza to po raz kolejny tezę, iż sytuacja polityczna ma znaczny wpływ na funkcjonowanie bibliotek naukowych.

⁶⁴¹ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952*, (maszynopis), s. 2.

⁶⁴² Idem, *Biblioteka Akademii Medycznej [w:] Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950-1960*. Cz. I, Wrocław, s. 420.

⁶⁴³ Ibidem, s. 420.

Z kolei, w sprawozdaniach bibliotecznych z pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych podkreślano zbyt małą ilość środków finansowych na zakup książek, w wyniku czego zostały one ograniczone w dużej mierze tylko do podręczników. Zaznaczano równocześnie, iż ilość egzemplarzy tych nabytków jest niewystarczająca w stosunku do wyrażanych przez czytelników potrzeb⁶⁴⁴. Z analizy dostępnego materiału wynika, iż pod względem finansowym był to bardzo trudny czas dla całej Uczelni. Potrzeby Biblioteki związane z zakupem księgozbioru oraz raczkującą wówczas komputeryzacją nie mogły być w pełni zaspokojone, ze względu na brak środków⁶⁴⁵.

Tabela nr 13. Gromadzenie książek drukowanych w latach 1980-1995 (zestawienie ilości nabytków w wybranych latach)

Rok	Ilość woluminów zaakcesjonowanych	Ilość woluminów zainwentaryzowanych
1980	2590 vol. kupna	3450 vol. zainwentaryzowanych
1981	1638 vol. kupna	2139 vol. zainwentaryzowanych
1985	2575 vol. kupna	3241 vol. zainwentaryzowanych
1989	1932 vol. kupna	4044 vol. zainwentaryzowanych
1990	2020 vol. kupna	3889 vol. zainwentaryzowanych
1995	1307 vol. kupna	Brak danych

Na potrzeby pracy zestawiono w Tabeli nr 13 dane liczbowe dotyczące kupna zbiorów dla Biblioteki Głównej. Wymieniono ilość woluminów wprowadzonych do akcesji jako kupno oraz ilość woluminów wprowadzonych do inwentarza. Pominęto zakupy dla Bibliotek Katedr, Klinik i Zakładów, ponieważ były one finansowane z różnych środków tychże jednostek, więc ich ilość była niezależna od Biblioteki Głównej. Z podobnych powodów pominęto także dary, gdyż ich ilość zawsze była uzależniona od woli oraz możliwości ofiarodawców. Właściwa polityka gromadzenia zbiorów może ograniczyć ilość darów do rzeczywiście odpowiadających profilowi uczelni. W przypadku Biblioteki AM, bez wątpienia najważniejsze kryterium stanowiła zawsze tematyka przekazywanych książek i

⁶⁴⁴ Z. Strożecka-Tichy, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1993-1994*, (rękopis), [s. 4]; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1994-1995*, (rękopis), [s. 4]; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1995-1996*, (rękopis), [s. 3].

⁶⁴⁵ Ibidem, [s. 5].

czasopism, a także rok ich wydania. Medycyna należy bowiem do nauk o bardzo szybkim postępie wiedzy i publikacje, po upływie nawet krótkiego czasu, tracą na aktualności i się starzeją, stąd nie są przydatne pracownikom ani studentom. Ważnym czynnikiem selekcji jest stopień, w jakim darowane książki i czasopisma uzupełniają lub dublują istniejące już zbiory. W przypadku, gdy tytuły cieszą się zainteresowaniem czytelników, zostają zazwyczaj wprowadzane do zbiorów, nawet jeżeli są już kolejnymi egzemplarzami. Dary, zarówno książek jak i czasopism, stanowią bardzo wartościowy sposób na uzupełnienie zbiorów. Trafiają do Biblioteki różnymi drogami - od czytelników, wydawców, innych bibliotek. Ich ilość może zależeć od polityki oraz kondycji finansowej wydawnictw, a także od kontaktów z autorami publikacji, którzy mogą, lecz nie muszą przekazywać napisanych przez siebie książek do zbiorów bibliotecznych. Badania pokazują jak ważną formą daru jest ten regularnie przekazywany z Biblioteki Uniwersyteckiej, która ma prawo do egzemplarza obowiązkowego książek i czasopism.

Analizę wyników badań nad gromadzeniem książek drukowanych w dalszych latach przedstawiono w Rozdziale 5. W lipcu 1997 r. Biblioteka straciła około 40% księgozbioru w następstwie powodzi. Wówczas bardzo pilnym zadaniem stała się odbudowa księgozbioru, zarówno wydawnictw zwartych jak i ciągłych. Temu zagadnieniu poświęcono osobny passus także w Rozdziale 5.

4.3.1.2. Gromadzenie wydawnictw ciągłych

Podobnie, jak w przypadku książek, czasopisma nabywano drogą kupna lub darów. Badaniom poddano dane dotyczące kupna periodyków. Dary, analogicznie jak w przypadku książek, były niezależne od Biblioteki. Ich ilość zależała od możliwości przekazujących je wydawców, czy różnego rodzaju instytucji lub od zaangażowania darczyńców indywidualnych, głównie pracowników naukowych, należących jednocześnie do różnego rodzaju towarzystw naukowych.

Analiza tych danych pokazuje, że zamieszczone w sprawozdaniach z okresu PRL-u informacje na temat czasopism zagranicznych, dzielono na trzy grupy, ze względu na kraj pochodzenia: radzieckie, wydawane z krajach demokracji ludowej oraz zachodnie (por. Tabela nr 14). Taki podział pokazuje, jak duży wpływ miała nauka radziecka na polską. Po transformacji ustrojowej – co oczywiste – ten podział uległ radykalnej zmianie. Od tamtego czasu periodyki dzielono już tylko na polskie i zagraniczne. Dane zamieszczone w tabeli nr

14 pokazują, iż w sprawozdaniach dotyczących wydawnictw ciągłych stosowano podział właściwy dla specyfiki sytuacji w PRL do 1991 r. włącznie.

Tabela nr 14. Ilość tytułów prenumerowanych czasopism w wybranych latach z podziałem na kraj pochodzenia⁶⁴⁶

Rok	Ilość tytułów prenumerowanych czasopism w wybranych latach z podziałem na kraj pochodzenia			
	czasopisma polskie prenumerata	czasopisma radzieckie	czasopisma z krajów dem-lud.	czasopisma zachodnie
1960 ⁶⁴⁷	131	67	41	430
1965 ⁶⁴⁸	140	79	22	246
1970 ⁶⁴⁹	184	76	46	298
1976 ⁶⁵⁰	221	65	76	446 ⁶⁵¹
1981 ⁶⁵²	206	68	75	276
1986 ⁶⁵³	183	49	92	190
1991 ⁶⁵⁴	195	3 tyt. (dar, wymiana)	27	185
1992 ⁶⁵⁵	167	b.d.	b.d.	224
1995 ⁶⁵⁶	156	b.d.	b.d.	104

Tabela nr 15 obrazuje wzrost ilości woluminów czasopism w latach 1960-1995. W sprawozdaniach podawano ogólną ilość woluminów oraz ilość woluminów kompletnych. Analiza dostępnych danych pokazuje wyraźną tendencję spadkową przyrostu woluminów od 1981 roku, gdy wprowadzono w Polsce stan wojenny. Lata osiemdziesiąte oraz dziewięćdziesiąte to czas trudnej sytuacji finansowej szkół wyższych, powiązanej z ówczesną sytuacją polityczną, a więc stanem wojennym, schyłkiem PRL, a następnie transformacją ustrojową i wynikającą z niej zmianą prawa oraz związanymi z tym sposobami w

⁶⁴⁶ Wszystkie dane liczbowe odnośnie ilości prenumerowanych tytułów pochodzą ze sprawozdań oraz zestawień z dokumentacji Biblioteki.

⁶⁴⁷ [podpis nieczytelny] *Stan czasopism na 15.12.1960* [maszynopis].

⁶⁴⁸ [podpis nieczytelny] *Stan czasopism na 31.12.1965* [maszynopis].

⁶⁴⁹ [brak podpisu] *Sprawozdanie za rok 1970 Oddział Czasopism* [maszynopis].

⁶⁵⁰ [brak podpisu] *Sprawozdanie za rok 1976 Oddział Czasopism* [maszynopis].

⁶⁵¹ Taka liczba widnieje w sprawozdaniu, por. [brak podpisu] *Sprawozdanie za rok 1976 Oddział Czasopism* [maszynopis]. Być może osoba sporządzająca sprawozdanie omyłkowo dodała dwie wartości, stąd tak duża różnica między latami 1970, 1976 i 1981.

⁶⁵² Z. Strożecka-Tichy, *Sprawozdanie za 1981 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism* [maszynopis].

⁶⁵³ Eadem, *Sprawozdanie za 1986 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism* [maszynopis].

⁶⁵⁴ S. Leczycki, *Sprawozdanie za 1991 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism* [maszynopis].

⁶⁵⁵ T. Chmura, *Sprawozdanie za 1992 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism* [maszynopis].

⁶⁵⁶ Eadem, *Sprawozdanie za 1995 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism* [maszynopis].

finansowaniu nauki. Na lata dziewięćdziesiąte przypadł także początek komputeryzacji Biblioteki AM, co wiązało się z zakupami pierwszych komputerów wraz z oprogramowaniem oraz baz danych na dyskach optycznych. Środki finansowe musiały zostać przeznaczone na cele związane z automatyzacją, co odbiło się na ilości kupowanych wówczas tytułów. Tendencję tę potwierdzają dane zawarte w Tabeli nr 1 w Aneksie.

Tabela nr 15. Wzrost ilości woluminów czasopism w latach 1960-1995

Rok	Ilość czasopism ogółem (w woluminach)	Ilość woluminów kompletnych
1960 ⁶⁵⁷	13281 woluminów	
1965 ⁶⁵⁸	24849 woluminów	20876 woluminów kompletnych
1970 ⁶⁵⁹	35501 woluminów	29519 woluminów kompletnych
1976 ⁶⁶⁰	45689 woluminów	38166 woluminów kompletnych
1981 ⁶⁶¹	51197 woluminów	42922 woluminów kompletnych
1986 ⁶⁶²	52272 woluminów	43933 woluminów kompletnych
1991 ⁶⁶³	56078 woluminów	45980 woluminów kompletnych
1992 ⁶⁶⁴	57330 woluminów	46217 woluminów kompletnych
1995 ⁶⁶⁵	60229 woluminów	brak danych

Przeprowadzono badania nad tym, jakie były kraje pochodzenia, a także język publikacji w czasopismach zagranicznych kupowanych do zbiorów Biblioteki Akademii Medycznej w latach 1992 - 1997, czyli do katastrofalnej powodzi, która stanowi ważną cezurę w jej dziejach. Niestety, dostępne sprawozdania nie pozwalają na podobną analizę odnośnie czasopism zagranicznych, kupowanych przed 1992 r. Radykalne zmiany kierunków nabywania czasopism pokazano w Tabeli nr 16.

⁶⁵⁷ [podpis nieczytelny] *Stan czasopism na 15.12.1960*, [maszynopis].

⁶⁵⁸ [podpis nieczytelny] *Stan czasopism na 31.12.1965*, [maszynopis].

⁶⁵⁹ [brak podpisu] *Sprawozdanie za rok 1970 Oddział Czasopism*, [maszynopis].

⁶⁶⁰ [brak podpisu] *Sprawozdanie za rok 1976 Oddział Czasopism* [maszynopis].

⁶⁶¹ Z. Strozecka-Tichy, *Sprawozdanie za 1981 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism*, [maszynopis].

⁶⁶² Eadem, *Sprawozdanie za 1986 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism*, [maszynopis].

⁶⁶³ S. Leczycki, *Sprawozdanie za 1991 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism*, [maszynopis].

⁶⁶⁴ T. Chmura, *Sprawozdanie za 1992 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism*, [maszynopis].

⁶⁶⁵ Eadem, *Sprawozdanie za 1995 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism*, [maszynopis].

Tabela nr 16. Kraje, w których wydawano czasopisma kupowane do Biblioteki w latach 1992-1997

Kraj pochodzenia czasopisma	Ilość tytułów
Stany Zjednoczone	100
Wielka Brytania	57
Niemcy	46
Holandia	24
Dania	8
Szwajcaria	6
Czechosłowacja	3
Francja	3
Irlandia	2
Szwecja	2
Austria	1
Finlandia	1
Kanada	1
Norwegia	1
Nowa Zelandia	1

Tabela nr 17. Język publikacji w czasopismach kupowanych do zbiorów Biblioteki w latach 1992-1997

język	ilość tytułów
j. angielski	223
j. niemiecki	29
j. czeski	2
j. francuski	2

Dane zebrane w Tabeli nr 16 pokazują, że najwięcej, bo 100 tytułów czasopism kupowanych w latach 1992-1997 zostało wydanych w Stanach Zjednoczonych. 57 prenumerowanych wówczas tytułów wydano w Wielkiej Brytanii, a 46 tytułów w Niemczech⁶⁶⁶. Kupiono w sumie 12 tytułów wydawanych wówczas w krajach skandynawskich (8 w Danii, 2 w Szwecji i po jednym w Norwegii i Finlandii). Pokazuje to bardzo wyraźną dominację periodyków w języku angielskim (Tabela nr 17). W ogóle nie kupowano już czasopism w języku rosyjskim. W naukach medycznych, tylko prace opublikowane w języku angielskim mają szansę trafić do szerszego grona odbiorców i być cytowane w innych publikacjach⁶⁶⁷.

4.3.2. Zbiory specjalne

Pierwszym kierownikiem Działu Zbiorów Specjalnych była mgr Zofia Strożecka-Tichy, późniejsza Dyrektorka Biblioteki. Od 1997 r. Działem tym kieruje dr Jan Dąbrowski.

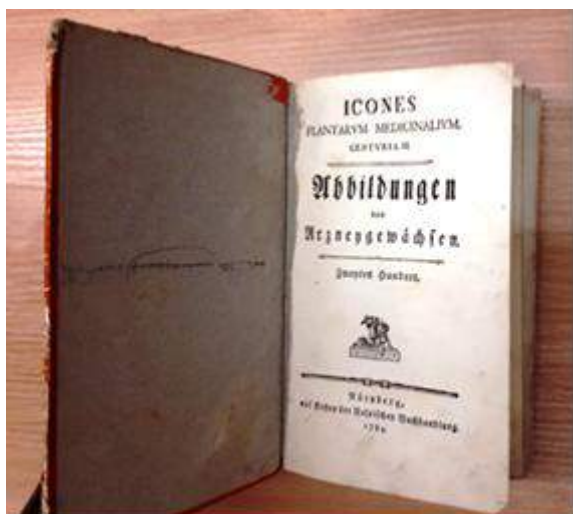
⁶⁶⁶ 3 października 1990 r. nastąpiło zjednoczenie Niemiec.

⁶⁶⁷ W Rozdziale 5 umieszczono wyniki badań nad gromadzeniem czasopism drukowanych od 1997 r., a więc po powodzi.

Do zadań tego Działu należy gromadzenie, opracowanie, przechowywanie oraz udostępnianie cimeliów, m.in.: starodruków, ekslibrysów, medali, fotografii, dokumentów życia społecznego, które pozostały po ludziach tworzących medycynę we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku, zarówno w czasach, gdy był on miastem niemieckim, jak i po 1945 r. Stanowią one w dużej mierze unikalny zbiór związany ze środowiskiem medycyny wrocławskiej właściwy tylko dla Biblioteki, której poświęcono niniejszą dysertację. Charakterystyczne jest to, że wiele bibliotek naukowych posiada własne zbiory specjalne związane z działalnością uczelni, której część stanowią. Dzięki temu pokazują one działalność danej placówki, na szerszym tle regionu wraz z jego historią i teraźniejszością. Nie inaczej jest w przypadku Oddziału Zbiorów Specjalnych Biblioteki AM, gdyż dokumentuje on zarówno niemiecką, jak i polską, w tym jeszcze lwowską przeszłość i teraźniejszość wrocławskiej medycyny i osób z nią związanych. Każda z epok wniosła niezaprzeczalne dziedzictwo w życie miasta oraz w rozwój medycyny we Wrocławiu. Wiele publikacji poświęcono poszczególnym rodzajom zbiorów specjalnych⁶⁶⁸.

Poniżej wymieniono przykładowe zbiory specjalne wraz z fotografiami.

- W zbiorach Biblioteki znajdują się starodruki z pięknymi rycinami.

Ryc. nr 8. Starodruk znajdujący się w zbiorach Biblioteki UMW (aut. fot. Anna Budzińska⁶⁶⁹).

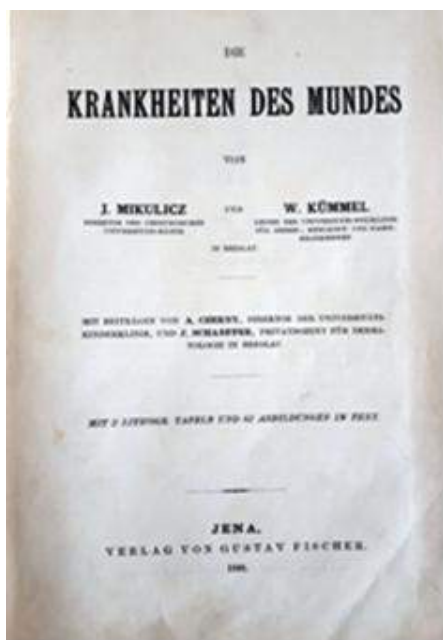

Ryc. nr 9. Wnętrze starodruku znajdujące się w zbiorach Biblioteki UMW. Zwracają uwagę ryciny.

⁶⁶⁸ Patrz, Bibliografia prac Dra Jana Dąbrowskiego: <http://156.17.100.82/cgi-bin/expertus>; A. Budzińska, *Słownik pracowników bibliotek medycznych – doktorzy – Jan Dąbrowski*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 274-279.

⁶⁶⁹ Wszystkie fotografie zamieszczone w podrozdziale 4.3.2 *Zbiory specjalne* są autorstwa A. Budzińskiej.

- Książki autorstwa osób, które tworzyły wrocławską medycynę w przeszłości - zarówno przed drugą wojną światową, jak i po 1945 roku. Zwracają w nich uwagę znaki proveniencyjne w postaci pieczętek oraz ręcznych wpisów.

Ryc. nr 10. Książka autorstwa Jana Mikulicza Radeckiego.

- Książki i czasopisma zawierające znaki proveniencyjne w postaci pieczętek i ręcznych zapisków. Podejmując tematykę zbiorów specjalnych warto zaakcentować obecność znaków proveniencyjnych w zbiorach bibliotecznych, choć temu zagadnieniu poświęcono więcej uwagi w jednym z podrozdziałów Rozdziału 2 - 2.2.2 *Wybrane elementy proveniencji księgozbioru*.

Ryc. nr 11. Przykładowa pieczętka zawierająca imię, nazwisko i adres.

Ryc. nr 12. Przykładowa pieczętka instytucji.

Ryc. nr 13. Przykładowa pieczętka instytucji.

Ryc. nr 14. Przykładowa pieczętka instytucji.

- Doktoraty i habilitacje Polaków na Uniwersytecie Wrocławskim przed 1945 r.

Ryc. nr 15. Dysertacja Adama Gliszczynskiego.

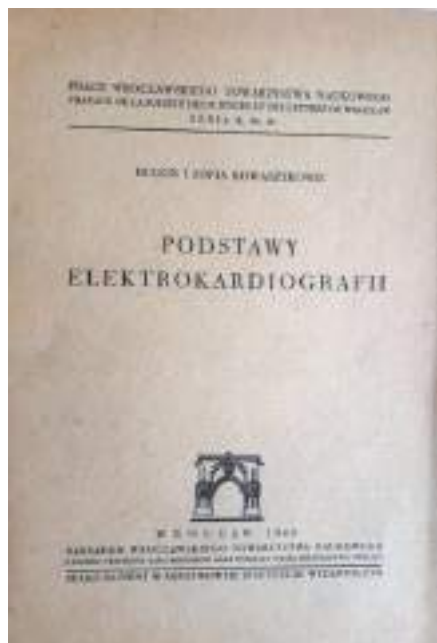
Ryc. nr 16. Habilitacja Doktora Bronisława Kadera.

Ryc. nr 17. Rozprawa doktorska Bronisława Daszkiewicza.

- W zbiorach Biblioteki zachowały się podręczniki autorstwa wykładowców, którzy przybyli po II wojnie światowej do Wrocławia. Uczyli się z nich studenci pierwszych roczników

polskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego, a od 1950 r. Akademii Medycznej.

Ryc. nr 18. Podręcznik *Podstawy Elektrokardiografii* Hugona i Zofii Kowarzyków.

Ryc. nr 19. Podręcznik *Immunologia ogólna* Ludwika Hirszfelda.

Ryc. nr 20. Informacja zawarta w podręczniku *Immunologia ogólna* Ludwika Hirszfelda.

- Biblioteka posiada także cenny zbiór ekslibrisów. Części z nich poświęcono publikacje⁶⁷⁰, m.in. ekslibrysom bibliotek medycznych⁶⁷¹, ekslibrysom stomatologów⁶⁷², dwóm ekslibrysom Jana Pawła II⁶⁷³, ekslibrysom z motywami medycznymi⁶⁷⁴, czy bibliografiom polskiego ekslibrisu medycznego za lata 1958-2008⁶⁷⁵. Poniżej przedstawiono fotografie wybranych ekslibrisów.

1) Ekslibrisy Biblioteki Akademii Medycznej;

Ryc. nr 21. Exlibris Biblioteki.

Ryc. nr 22. Exlibris Biblioteki.

Ryc. nr 25. Exlibris Biblioteki.

Ryc. nr 23. Exlibris Biblioteki.

Ryc. nr 24. Exlibris Biblioteki.

⁶⁷⁰ J. Dąbrowski, *Exlibrisy i inne cenne kolekcje w zbiorach specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, [w:] *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych : materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego*, 9-11 września 2009 , pod red. Radosława Gazińskiego, Szczecin 2010, s.74-80.

⁶⁷¹ Idem, *Exlibrisy bibliotek medycznych w zbiorach specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s.167-172.

⁶⁷² Idem, *Exlibrisy stomatologów w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 1, s.262-267.

⁶⁷³ Idem, *Dwa ekslibrisy Jana Pawła II w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu*, "Gazeta Uczelniana" 20, 2014, nr 4, s. 18.

⁶⁷⁴ Idem, *Exlibrisy o motywach medycznych w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Ex Bibliotheca" 2008 nr 1, s.1.

⁶⁷⁵ Idem, *Bibliografia polskiego ekslibrisu medycznego 1958-2008*, [w:] *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych...*, s.81-84.

2) Wybrane ekslibrisy Dyrektora Leszka Barga zaprojektowane przez Zofię Strożecką-Tichy;

Ryc. nr 26. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa odmiana biało-szara

Ryc. nr 27. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa odmiana biało-brązowa.

Ryc. nr 28. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa.

Ryc. nr 29. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa odmiana biało-szara.

- W Dziale Zbiorów Specjalnych znajdują się także fotografie wykonane przez pracowników Uczelni, w tym także budynków Biblioteki AM. Zdjęcia dokumentują ważne dla Biblioteki wydarzenia, jak np.: powódź w 1997 r., Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych, które trzykrotnie odbyły się we Wrocławiu, budowę nowego gmachu, wystawy itp. Część fotografii jest związana z zainteresowaniami dyrektora Barga tematyką dolnośląskich

uzdrowisk, zwłaszcza Polanicą Zdrój⁶⁷⁶. Wybrane fotografie dokumentujące powódź oraz wystawy zostały umieszczone w podrozdziałach poświęconym tym wydarzeniom.

- Zgromadzone pocztówki, podobnie jak w przypadku zbiorów fotografii, w dużej mierze są związane z zainteresowaniami Dyrektora Barga tematyką dolnośląskich uzdrowisk.

Ryc. nr 30. Pocztówka przedstawiająca Świeradów Zdrój.

Ryc. nr 31. Pocztówka przedstawiająca Polanicę Zdrój.

- Dokumenty życia społecznego, np. prospekty przedwojennych uzdrowisk⁶⁷⁷ także związane z zainteresowaniami naukowymi Dyrektora Barga.

Ryc. nr 32. Folder uzdrowiska Bad Charlottenbrunn (Jedlina Zdrój).

Ryc. nr 33. Folder uzdrowiska Bad Charlottenbrunn (Jedlina Zdrój).

Ryc. nr 34. Folder uzdrowiska Bad Reinerz (Duszniki Zdrój).

Ryc. nr 35. Folder uzdrowiska Bad Gorbetsdorf (Sokołowsko).

⁶⁷⁶ Idem, *Sprawozdanie Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2001 r.* (rękopis), s. 1.

⁶⁷⁷ Określenie "przedwojennych" oznacza - sprzed II wojny światowej.

- Dawny sprzęt medyczny, który także był prezentowany na wystawie stałej "Dawny sprzęt medyczny" od stycznia 2003 r., o czym napisano w podrozdziale poświęconym tematyce wystaw.

- Medale stanowiące pokłosie różnego rodzaju uroczystości związanych z Uczelnią, Dolnośląską Służbą Zdrowia, czy rocznicami ważnymi dla miasta Wrocławia.

Ryc. nr 36. Medal Polskiej Wystawy Medali Medycznych.

Ryc. nr 37. Medal Tysiąc Lat Istnienia Wrocławia, Rocznica Powrotu Wrocławia do Macierzy.

- Ponadto w zbiorach Działu znajdują się, m. in. listy⁶⁷⁸.

- Biblioteka ma w swoich zbiorach pozycje związane z medycyną Wschodu, m.in. czasopismo "Lekarz Tybetański", stanowiące pokłosie pracy i kontaktów ówczesnych

⁶⁷⁸ Idem, *Sprawozdanie. Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2002 r.* (rękopis), s. 2.

pracowników Uczelni, o czym pisała Małgorzata Łuczak⁶⁷⁹. Warto o nich wspomnieć, gdyż stanowią one ciekawostkę mogącą zainteresować potencjalnych czytelników i badaczy. Podejmują tematykę medycyny z innego niż łaćński, kręgu kulturowego.

Ryc. nr 38. Okładka czasopisma Lekarz Tybetański.

Dział Zbiorów Specjalnych łączy przeszłość i teraźniejszość Biblioteki. Dzięki zgromadzonym zasobom nie tylko zachowuje dziedzictwo po poprzednich pokoleniach, ale i pokazuje, że obecna działalność ma bardzo szerokie tło historyczne, które powinno stać się przedmiotem dalszych prac naukowych.

4.4. Udostępnianie zbiorów

4.4.1. Czytelnie i wypożyczalnie w Bibliotece Głównej

Formy udostępniania zbiorów nie odbiegały od tego, co swoim czytelnikom proponowały inne biblioteki naukowe będące w strukturach uczelni wyższych. Piśmiennictwo udostępniano na miejscu w czytelniach: ogólnej oraz czasopism, a także wypożyczano je na

⁶⁷⁹ M. Łuczak, *Ciekawostki z magazynowych półek - Lekarz Tybetański*, "Gazeta Uczelniana" 24, 2018, nr 7, s. 30-31.

zewnątrz w wypożyczalniach miejscowej i międzybibliotecznej, która realizowała zamówienia składane przez inne biblioteki. Do 1980 r. wypożyczano wspólnie z czytelnią wydawnictw ciągłych.

W 1950 r., którego nie ujęto w poniższej tabeli, ze względu na zbyt małą ilość danych, z czytelnii skorzystało 358 czytelników, co tłumaczono bardzo złymi warunkami udostępniania zbiorów oraz ograniczonym czasem przeznaczonym na pracę czytelnii⁶⁸⁰.

W 1953 r. czytelnia czasopism (już w budynku przy ul. Rosenbergów 1/3) ze względu na bardzo zły stan techniczny była zamknięta od kwietnia do października, jednak czasopisma udostępniano przez ten czas w czytelnii ogólnej. W październiku 1953 r. czytelnia czasopism z jedenastoma miejscami została otwarta w nowym pomieszczeniu, na pierwszym piętrze budynku⁶⁸¹.

Analiza danych wskazuje, że miał miejsce systematyczny spadek ilości czytelników korzystających z czytelnii czasopism z 6600 osób w roku akademickim 1970/71 do 3552 w roku akademickim 1989/90, czyli prawie dwadzieścia lat później (por. Tabela nr 18). Jednym z powodów spadku ilości osób odwiedzających czytelnię druków ciągłych był rozwój usług reprograficznych od początku lat siedemdziesiątych⁶⁸². Należy przypuszczać, iż do tego stanu rzeczy, przyczynił się też rozwój sieci bibliotek zakładowych w Uczelni. W części przypadków czytelnicy znajdowali potrzebne im materiały w bibliotekach mieszczących się w ich zakładach, czy katedrach, dlatego nie mieli oni potrzeby korzystania z usług Biblioteki Głównej.

Zwraca uwagę spadek ilości osób korzystających z Czytelni Ogólnej w roku akademickim 1980/81 - 2807 osób, zwłaszcza, że dane z lat 1970/71 oraz 1989/90 są porównywalne i wynoszą odpowiednio: 6798 odwiedzin dla roku akademickiego 1970/71 i 6586 odwiedzin dla roku 1989/90. Przyczyny są ogólnie znane i związane z wprowadzeniem stanu wojennego w Polsce.

Analiza wykorzystania poszczególnych typów zbiorów (książek i czasopism) jest utrudniona, ponieważ ilość udostępnionych wydawnictw ciągłych podawano w różnych jednostkach (por. Tabela nr 19). Dla porównania, w roku akademickim 1960/61 było to 30168 zeszytów czasopism. Dziesięć lat później (1970/71) podano ilość 40762, bez wyjaśnienia, czy

⁶⁸⁰ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za rok 1950 r.*, (maszynopis).

⁶⁸¹ Z. Wiktor, *Odpis Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.*, (maszynopis), [s. 2].

⁶⁸² L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1970-1975*. T. 3 cz. 1, Wrocław 1975, s. 475.

oznacza to ilość udostępnionych zeszytów, czy inną jednostkę. W roku akademickim 1989/90 udostępniono zaś 9818 woluminów. Można założyć, że ktoś korzystając z woluminu poszukiwał konkretnego zeszytu, czy zeszytów, niemniej są to różne oznaczenia. Natomiast w oparciu o dane zgromadzone w Tabeli nr 19, obserwuje się systematyczny wzrost liczby wypożyczonych książek. Ilość książek udostępnianych w czytelnii ogólnej na przestrzeni lat ulegała wahaniom, jednak dla roku akademickiego 1989/90 obserwujemy ogromny wzrost w odniesieniu do poprzednich lat.

Tabela nr 18. Liczba czytelników korzystających z poszczególnych agend udostępniania zbiorów w Bibliotece AM we Wrocławiu w latach 1953-1989/90

Poszczególne agendy udostępniania	Liczba czytelników korzystających ze zbiorów danej agendy w danym roku				
	1953 ⁶⁸³	1960/61 ⁶⁸⁴	1970/71 ⁶⁸⁵	1980/81 ⁶⁸⁶	1989/90 ⁶⁸⁷
Czytelnia Ogólna	2900	b. d.	6798	2807	6586
Wypożyczalnia Ogólna	2510	b. d.	6763	9608	7683
Czytelnia Czasopism	1426	b. d.	6600	4785	3552

⁶⁸³ Z. Wiktor, *Odpis sprawozdania ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.*, (maszynopis), [s. 2].

⁶⁸⁴ W sprawozdaniach za lata sześćdziesiąte XX wieku podawano jedynie ogólną liczbę czytelników, bez podziału na poszczególne agendy, por. *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1960/61*, (maszynopis), [s. 3].

⁶⁸⁵ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1970/71*, (maszynopis), [s. 3]; w części dotyczącej udostępniania wydawnictw zwartych wykorzystano: M. Czarnik, *Statystyka Oddziału Druków Zwartych 1.VII.1970-15.VI.1971* (maszynopis). W części dotyczącej druków ciągłych wykorzystano: (podpis nieczytelny), *Sprawozdanie Czytelni Czasopism za okres od 1.VII.1970 - 30.VI.1971*(maszynopis).

⁶⁸⁶ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1980/81 r.*, s. 3 (maszynopis); Z. Strożecka-Tichy, *Czasopisma - gromadzenie, opracowanie, udostępnianie. Sprawozdanie za okres 1 VII 1980 - 30 VI 1981* (maszynopis); *Sprawozdanie Działu Udostępniania Druków Zwartych za okres od 1 VII 1980 - 30 VI 1981 r.* (maszynopis).

⁶⁸⁷ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1989-1990*, (maszynopis), s. 2.

Tabela nr 19. Liczba zbiorów udostępnionych czytelnikom w poszczególnych agendach udostępniania zbiorów w Bibliotece AM we Wrocławiu w latach 1953-1989/90

Poszczególne agendy udostępniania	Ilość udostępnionych zbiorów w danej agendzie w danym roku				
	1953 ⁶⁸⁸	1960/61 ⁶⁸⁹	1970/71 ⁶⁹⁰	1980/81 ⁶⁹¹	1989/90 ⁶⁹²
Czytelnia Ogólna	3425 woluminów	8572 woluminów	5523 woluminów	4298 woluminów	10123 woluminów
Wypożyczalnia Ogólna	2638 woluminów	3132 woluminów	3678 woluminów	7154 woluminów	8320 woluminów
Czytelnia Czasopism ⁶⁹³	1507 czasopism	30168 zeszytów czasopism	40762 (brak określenia)	12801 (brak określenia)	9818 woluminów

Wykorzystując dostępne dane należy przeanalizować tendencje pojawiające się w poszczególnych formach udostępniania zbiorów na przestrzeni lat. W tym celu wybrano dwie odległe daty - rok akademicki 1970/71 oraz 1989/90 i w postaci tabel przedstawiono poszczególne formy udostępniania w podanych latach.

Ze zbiorów Biblioteki korzystali czynni zawodowo lekarze, wśród których byli pracownicy naukowci, studenci Akademii Medycznej oraz rzadziej czytelnicy niezwiązani formalnie z uczelnią. Możemy przypuszczać, że byli wśród nich pracownicy naukowci oraz studenci innych wrocławskich szkół wyższych.

⁶⁸⁸ Z. Wiktor, *Odpis Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.*, (maszynopis), [s. 2].

⁶⁸⁹ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1960/61*, (maszynopis), [s. 3].

⁶⁹⁰ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1970/71*, (maszynopis), [s. 3]; w części dotyczącej udostępniania wydawnictw zwartych wykorzystano: M. Czarnik, *Statystyka Oddziału Druków Zwartych 1.VII.1970-15.VI.1971*, (maszynopis). W części dotyczącej druków ciągłych wykorzystano: (podpis nieczytelny), *Sprawozdanie Czytelni Czasopism za okres od 1.VII.1970 - 30.VI.1971*, (maszynopis).

⁶⁹¹ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1980/81 r.*, (maszynopis), s. 3; Z. Strożecka-Tichy, *Czasopisma - gromadzenie, opracowanie, udostępnianie. Sprawozdanie za okres 1 VII 1980 - 30 VI 1981*, (maszynopis); *Sprawozdanie Działu Udostępniania Druków Zwartych za okres od 1 VII 1980 - 30 VI 1981 r.*, (maszynopis).

⁶⁹² L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1989-1990*, (maszynopis), s. 2.

⁶⁹³ W części sprawozdań ilość udostępnionych czasopism podawano w woluminach, a w części w zeszytach. Na potrzeby niniejszej pracy, przy wzięciu pod uwagę specyfiki periodyków przyjęto, że czytelnik korzystając fizycznie z woluminu, także przypuszczalnie poszukiwał w jego obrębie konkretnego numeru (konkretnych numerów).

Tabela nr 20. Udostępnianie w roku akademickim 1970/71 z podziałem na poszczególne kategorie czytelników⁶⁹⁴

Kategorie czytelników	Czytelnia Ogólna	Wypożyczalnia Książek	Czytelnia Czasopism
Lekarze czynni zawodowo, w tym pracownicy naukowci	118	510	5950
Studenci Akademii Medycznej	6593	1451	330
Pozostali czytelnicy	97	871	320

Tabela nr 21. Udostępnianie w roku akademickim 1989/90 z podziałem na poszczególne kategorie czytelników⁶⁹⁵

Kategorie czytelników	Czytelnia Ogólna	Wypożyczalnia Książek	Czytelnia Czasopism
Lekarze czynnych zawodowo, w tym pracownicy naukowci	229	810	2181
Studenci Akademii Medycznej	6230	6006	648
Pozostali czytelnicy	127	876	723

Zarówno w latach siedemdziesiątych, jak i u progu lat dziewięćdziesiątych jedną z kategorii czytelników najczęściej korzystającą ze zbiorów czytelni ogólnej oraz z wypożyczalni byli studenci Akademii Medycznej. Dysproporcje są znaczne i wynoszą dla Czytelni Ogólnej w roku akademickim 1970/71 - 6593 studentów i 118 lekarzy (w tym pracowników naukowych), a w roku akademickim 1989/90 - 6230 studentów i 229 lekarzy. Podobnie wygląda statystyka korzystania z Wypożyczalni w analogicznych okresach. Zjawisko to można wytłumaczyć tym, że studenci korzystali z niezbędnych im w trakcie nauki podręczników. Zupełnie inaczej wygląda statystyka korzystania z Czytelni Czasopism, z której w roku akademickim 1970/71 skorzystało 5950 lekarzy oraz 330 studentów, a prawie dwadzieścia lat później 2181 lekarzy i 648 studentów. Z periodyków w przeważającej większości korzystali lekarze, w tym pracownicy naukowci, gdyż to oni potrzebowali aktualnej literatury naukowej i fachowej. Podręczniki w dużej mierze zawierają wiedzę już ugruntowaną, dobrze znaną pracownikom naukowym, czy lekarzom, stąd potrzebowali oni czasopism zawierających artykuły na temat bieżących postępów w interesujących ich

⁶⁹⁴ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1970/71*, (maszynopis), s. 2.

⁶⁹⁵T. Chmura, *Sprawozdanie za okres od 1 VII 1989 do 30.06.1990. Czasopisma, gromadzenie, opracowanie i udostępnianie*, (maszynopis); M. Czarnik, *Sprawozdanie Oddziału Udostępniania Druków Zwartych za okres od 1 VII 1989 do 30. VI. 1990*, (maszynopis).

dziedzinach. Spadek ilości lekarzy korzystających z czytelni czasopism tłumaczymy rozwojem usług reprograficznych oraz istnieniem sieci bibliotek zakładowych, o czym napisano już wyżej.

4.4.2. Dział Informacji Naukowej

Dział Informacji Naukowej powstał 1 kwietnia 1969 r.⁶⁹⁶. Do jego ważniejszych zadań należało udzielanie odpowiedzi na kwerendy krajowe oraz zagraniczne, a także pomoc użytkownikom, poszukującym informacji w katalogach oraz wydawnictwach bibliograficznych itp.⁶⁹⁷. Do zadań Działu należała także organizacja wystaw, które dla pracowników naukowych stanowiły informację o nowościach czy wydawnictwach na określony temat⁶⁹⁸. Ponadto przygotowywano dokumenty i materiały dotyczące kart informacyjnych do CINTe⁶⁹⁹. Do innych obowiązków pracowników Działu należały m.in.: opracowywanie "Wykazów nowych nabytków", kartotek zagadnieniowych i wykazów tematycznych dotyczących różnych zagadnień. Dział opracowywał bibliografię publikacji pracowników naukowych Akademii Medycznej za poszczególne lata. Sporządzano także bibliografie osobowe, np. Prof. Eugeniusza Rogalskiego, Prof. Tadeusza Kaniaka⁷⁰⁰, czy Prof. Zofii i H. Kowarzyków⁷⁰¹ oraz wykazy publikacji, m.in.: Prof. S. Szpilczyńskiego⁷⁰², Dra Józefa Matuszewskiego⁷⁰³. Z czasem tworzenie bibliografii prac opublikowanych przez pracowników Uczelni stało się zadaniem utworzonej w obrębie Działu Sekcji Bibliografii⁷⁰⁴. Ponadto do zadań Działu należało także instruowanie użytkowników w zakresie zasad redagowania piśmiennictwa w pracach doktorskich.

Wraz z pojawieniem się elektronicznych baz danych oraz czasopism w wersji elektronicznej, pomagano użytkownikom w korzystaniu z nich i docieraniu do poszukiwanej informacji. W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych, wraz z zakupem pierwszych

⁶⁹⁶ M. Sozańska, *Sprawozdanie z czynności Informacji Naukowej w okresie od 17.IV.1969-30.VI.1969*, (maszynopis).

⁶⁹⁷ Ibidem.

⁶⁹⁸ Eadem, *Sprawozdanie z czynności Informacji Naukowej w okresie od 1.01.1970-30.VI.1970*, (maszynopis).

⁶⁹⁹ K. Kolbuszewska, *Sprawozdanie z czynności Informacji Naukowej w okresie 1.01-31.12.1984*, (maszynopis).

⁷⁰⁰ A. Gosztyło, *Sekcja Bibliografii Sprawozdanie z czynności za okres od 1 lipca 1982 do 30 czerwca 1983*, (maszynopis).

⁷⁰¹ Eadem, *Sekcja Bibliografii Sprawozdanie z czynności za okres od 1 stycznia do 31 marca 1983*, (maszynopis).

⁷⁰² K. Kolbuszewska, *Oddział Informacji Naukowej Sprawozdanie za okres 1 lipca 1982-30 czerwca 1983*, (maszynopis).

⁷⁰³ Eadem, *Oddział Informacji Naukowej Sprawozdanie z czynności za okres 1.01 1982 - 31.12. 1983*, (maszynopis).

⁷⁰⁴ L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1980-1985*, Wrocław 1988, s. 443.

komputerów, rozpoczął się pierwszy etap komputeryzacji Biblioteki. Wg dostępnych danych, w roku akademickim 1989-1990 zakupiono dla Biblioteki komputer, czytnik laserowy oraz dyski MEDLINE zawierające bieżącą literaturę medyczną⁷⁰⁵.

4.4.3. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna

Najstarsze zachowane sprawozdania odnośnie wypożyczalni międzybibliotecznej pochodzą z lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku. Z uwagi na sposób przedstawienia w nich danych, trudno o szczegółową analizę tendencji w udostępnianiu materiałów pomiędzy bibliotekami. W tych zestawieniach ograniczono się jedynie do liczb i nie precyzowano, jakie konkretnie materiały wypożyczano: czy była to książka, czasopismo, czy przesyłano np. odbitkę kserograficzną, (por. Tabela nr 22).

Zwraca jednak uwagę kilkukrotny wzrost wypożyczeń pomiędzy okresami lat sześćdziesiątych, a dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Tendencja ta dotyczyła zarówno zamówień międzybibliotecznych kierowanych do Biblioteki ośrodka wrocławskiego, jak i realizowanych przez inne biblioteki dla naszego ośrodka. Można założyć, że jedną z przyczyn tego zjawiska była rosnąca popularność kserografów, co umożliwiała wysyłanie odbitek pocztą, a nie całych zamówionych publikacji.

Dopiero dane z lat dziewięćdziesiątych pokazują, że ogromna większość zamówień została zrealizowana w formie kserokopii, np. dla okresu od 1 lipca 1994 do 30 czerwca 1995 r. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna zrealizowała dla innych bibliotek 1449 zamówień, z czego 1386 w formie kserokopii. Inne biblioteki naukowe zrealizowały natomiast 876 zamówień wysłanych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczna z Biblioteki AM we Wrocławiu, z czego 861 jako kserokopie⁷⁰⁶.

⁷⁰⁵ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1989-1990*, (maszynopis), s. 3.

⁷⁰⁶ Z. Dębska, *Oddział Udostępniania. Sprawozdanie za okres 1 lipca 1994-30 czerwca 1995*, (maszynopis), s. 3.

Tabela nr 22. Dane liczbowe wypożyczeń międzybibliotecznych. Lata 60. i 70. XX w.

Kierunek realizacji zamówienia (sprowadzone do Biblioteki AM, czy wysłane do innego ośrodka)	Ilość materiałów sprowadzonych do Biblioteki AM i wysłanych do innych ośrodków w dany roku				
	1961/62 ⁷⁰⁷	1966/67 ⁷⁰⁸	1973/74 ⁷⁰⁹	1977/ 78 ⁷¹⁰	1994/95
sprowadzono z innych bibliotek dla Biblioteki AM we Wrocławiu	95 woluminó w	łącznie 228 zamówień, w tym zrealizowanych: 197 zamówień,	łącznie zamówień: 914, zrealizowanych: 749,	łącznie zamówień: 804, zrealizowanych: 602	Łącznie zamówień: 1695, zrealizowanych: 816
Wysłano z Biblioteki AM we Wrocławiu do innych bibliotek w kraju	84 woluminy	łącznie: 124 zamówienia, w tym zrealizowanych: 53 zamówienia,	zamówień łącznie: 492, zrealizowanych: 3090,	zamówień łącznie: 554, zrealizowanych: 364	Łącznie zamówień: 1694, zrealizowanych: 1449

4.4.4. Dział Bibliotek Zakładowych

Do zadań powołanego w 1967 r. Działu należała organizacja bibliotek zakładowych, a także kontrola oraz nadzór merytoryczny nad nimi⁷¹¹ np. przeprowadzanie inwentaryzacji w

⁷⁰⁷ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1961/61*, (maszynopis), s. 3.

⁷⁰⁸ *Wypożyczalnia międzybiblioteczna. Sprawozdanie za okres od 1 lipca 1966 do 30 czerwca 1967*, (maszynopis).

⁷⁰⁹ *Wypożyczalnia międzybiblioteczna. Sprawozdanie za okres od 1 lipca 1973 do 30 czerwca 1974*, (maszynopis).

⁷¹⁰ *Wypożyczalnia międzybiblioteczna. Sprawozdanie za okres od 1 lipca 1977 do 30 czerwca 1978*, (maszynopis).

⁷¹¹ W. Różańska, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1988/1989*, s. 2(maszynopis).

poszczególnych bibliotekach sieci⁷¹² oraz prace nad Katalogiem Centralnym Sieci Bibliotek Zakładowych, co wiązało się z korektą kart katalogowych napływających z bibliotek sieci⁷¹³. Bibliotekarze sieci dostarczali po jednym komplecie kart katalogowych z opisami nowych nabytków danej biblioteki. Zadaniem Działu była kontrola opisu, włączenie kart do katalogu oraz sporządzenie drugiego kompletu kart do katalogu rzeczowego⁷¹⁴. Dział ten zajmował się także ewidencją rachunków (archiwizowanie ich kopii oraz wykazów zakupionych książek) i prowadzeniem dokumentacji wydatkowanego na zakup książek funduszu dla wszystkich jednostek organizacyjnych Uczelni. Co ważne, bez akceptacji Biblioteki Głównej kwestura nie realizowała rachunków za zakup książek dokonanych bezpośrednio przez poszczególne jednostki, dzięki czemu sprawowała kontrolę nad finansami.

Bardzo cenną drogą uzupełniania zbiorów zarówno Biblioteki Głównej jak i bibliotek sieci były dary zagraniczne. Napływały one głównie od: Fundacji Charytatywnej Kongresu Polonii Amerykańskiej, Komisji Charytatywnej Episkopatu Polski, a także od Fundacji Friends of Poland⁷¹⁵.

Do prac tego działu należało również gromadzenie czasopism drogą prenumeraty i prowadzenie ich centralnego abonamentu dla wszystkich jednostek organizacyjnych Akademii Medycznej oraz związane z tym płatności.

Bardzo ważną rolę stanowił instruktaż oraz szkolenia tych pracowników, którzy opiekowali się księgozbiorami zakładowymi. Dodać należy, iż szkolenia te odbywały się przy dość dużej rotacji pracowników⁷¹⁶. Porządkowanie księgozbiorów w poszczególnych jednostkach bez osób etatowych, które sprawowałyby pieczę nad biblioteką, miało się z celem, gdyż – jak się później okazało – zbiory szybko ulegały ponownemu rozproszeniu. W założeniu każdy pracownik miał pod opieką księgozbiory dwóch lub trzech jednostek, w zależności od ich wielkości oraz potrzeb. Poprzez zatrudnianie bibliotekarzy zakładowych planowano stworzyć uczelnianą sieć biblioteczną⁷¹⁷. Celem tworzenia sieci bibliotek zakładowych na każdej uczelni było ułatwienie dostępu do piśmiennictwa naukowego dla pracowników poszczególnych jednostek.

⁷¹² Ibidem., s. 6 (maszynopis).

⁷¹³ W. Różańska, J. Maciejewska, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1986/87*, s. 6 (maszynopis).

⁷¹⁴ W. Różańska, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1988/1989*, s. 4 (maszynopis).

⁷¹⁵ Ibidem, s. 3, 8

⁷¹⁶ Ibidem, 8

⁷¹⁷ Ibidem, s.4

Wyżej wymienione zadania są zgodne z tymi, które wymieniła Barbara Krupińska-Stachera w swoim artykule *Organizacja i funkcjonowanie bibliotek zakładowych szkół wyższych. Zarys problemu i próba analizy stanu aktualnego*⁷¹⁸. Był to referat wygłoszony na III Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych, zorganizowanej w dniach 15-16 września 1983 r. przez Bibliotekę Główną Akademii Medycznej w Łodzi – "Biblioteki zakładowe w systemie biblioteczno-informacyjnym wyższych uczelni medycznych"⁷¹⁹, poruszający tę ważną kwestię.

Sieć bibliotek zakładowych istniała w różnej postaci w większości ośrodków uczelnianych. W wielu katedrach i klinikach znajdowały się zbiory, które po uporządkowaniu i opracowaniu stanowiły zasób danej biblioteki. Ułatwienie czytelnikowi dostępu do poszukiwanych materiałów bibliotecznych w miejscu jego pracy miało duże znaczenie zwłaszcza przy trudnościach lokalowych w bibliotekach głównych, związanych z brakiem możliwości utworzenia czytelni z wystarczającą ilością miejsc. Z tym problemem borykały się i inne biblioteki medyczne. Tę lukę starały się zapełnić odpowiednio zaopatrzone biblioteki zakładowe, pozwalając na dotarcie do poszukiwanych informacji z zakresu wiedzy uprawianej w poszczególnych Klinikach.

W tym miejscu warto wspomnieć o specyficznej sytuacji Śląskiej Akademii Medycznej, która funkcjonowała w dziewięciu miastach. W tamtejszym ośrodku już w 1989 r. scentralizowano strukturę organizacyjną biblioteki, likwidując sieć bibliotek klinicznych i zakładowych. W zamian zorganizowano duże biblioteki wydziałowe i oddziałowe w większych jednostkach uczelni⁷²⁰.

W ośrodku warszawskim z kolei w pewnym momencie istniało 76 bibliotek zakładowych, którymi nierzadko opiekowali się jedynie przeszkoleni asystenci lub sekretarki. Dzięki reorganizacji sieci bibliotek zakładowych utworzono biblioteki instytutowe, co pozwoliło na scalenie księgozbiorów znajdujących się w bibliotekach katedr czy zakładów należących do danego instytutu. Spowodowało to zmniejszenie liczby bibliotek zakładowych do 20 placówek. Do tej liczby doszło kilka tzw. samoistnych bibliotek oraz jeszcze kilka

⁷¹⁸ B. Krupińska-Stachera, *Organizacja i funkcjonowanie bibliotek zakładowych szkół wyższych. Zarys problemu i próba analizy stanu aktualnego*, "Biuletyn GBL" 30, 1984, nr 336, s. 43-65.

⁷¹⁹ Ibidem, s. 43.

⁷²⁰ *Historia Biblioteki*,

http://biblioteka.sum.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=85&Itemid=498&lang=pl
[dostęp: 02.11.2016 r.]

instytutowych, które swym zarządzeniem powołał Rektor. Pozwoliło to na oszczędności finansowe i zapobiegło niepotrzebnemu dublowaniu zbiorów⁷²¹.

Swoją sieć bibliotek zakładowych rozwinął także ośrodek poznański. Zmiany w tym zakresie (podobnie jak w przypadku bibliotek w innych ośrodkach) są związane z reorganizacją struktury uczelni, czyli powstaniem bądź likwidacją instytutów. Swego czasu do sieci bibliotecznej zostały tam włączone 42 biblioteki katedr, klinik i zakładów. W 1971 r. przystąpiono do tworzenia filii Biblioteki Głównej na bazie księgozbiorów bibliotek zakładowych, a osiem lat później, od 1979 r. większość bibliotek filii została przekształcona w biblioteki wydziałowe i instytutowe. Po 2000 r. ze względu na likwidację instytutów, ich biblioteki zostały przekształcone w biblioteki szpitali klinicznych⁷²².

Poszczególne jednostki Akademii Medycznej we Wrocławiu także posiadały własne księgozbiory, dlatego istniała potrzeba stworzenia sieci bibliotek zakładowych. Zauważono konieczność fachowej opieki nad zbiorami, które często były nieopracowane i przechowywane w nieodpowiednich warunkach, np.: mieściły się w kilku pomieszczeniach. Z tego względu 1 stycznia 1967 r. utworzono w Bibliotece Głównej Dział Bibliotek Zakładowych, początkowo z jednym pracownikiem, kustoszem mgr Janiną Kozakową⁷²³. Z zachowanych sprawozdań wynika, iż początkowo pracę nad organizacją bibliotek zakładowych prowadziła ona samodzielnie⁷²⁴. W 1968 r. zajmowała się bibliotekami Kliniki Nefrologicznej, Kliniki Chirurgicznej, Studium Wojskowego oraz Zakładu Chemii Fizjologicznej. Prace polegały na opieczętowaniu, osygnowaniu i wpisaniu do inwentarza znajdujących się w tych jednostkach wydawnictw zwartych. Utworzono katalogi pisząc karty zarówno dla Kliniki jak i do Biblioteki Głównej w celu późniejszego opracowania katalogu centralnego. Ponadto wydzielono dublety oraz rozpoczęto porządkowanie i katalogowanie czasopism⁷²⁵. Janina Kozak szkoliła także osoby, które miały podjąć pracę w bibliotekach poszczególnych jednostek, w tym uczyła zasad opracowania zbiorów osoby, które nie

⁷²¹ R. Birska, *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich uczelni medycznych. Współpraca w ramach sieci bibliotek medycznych: 30 lat doświadczeń*, "Bibliotheca Nostra" 2014 nr 2, s. 45.

⁷²¹ E. Pigoń, *Wybrane zagadnienia działalności bibliotek medycznych*, [w:] *IV Krajowe Forum Informatyki Naukowej i Technicznej : materiały konferencyjne*, [b.m., 1998] s. 642.

⁷²² za A. Piotrowicz, *Powstanie Biblioteki Głównej Akademii Medycznej i jej struktura organizacyjna w latach 1952-2002*, [w:] *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, pod red. Eadem, Poznań 2002, s. 9.

⁷²³ [brak podpisu], *Sprawozdanie o stanie i działalności Biblioteki AM we Wrocławiu*, s. 5 (maszynopis).

⁷²⁴ J. Kozakowa, *Sprawozdanie za czas od 1.01 do 1.10.1968 r.* (maszynopis).

⁷²⁵ Ibidem.

pracowały wcześniej w bibliotece, więc nie miały żadnego doświadczenia zawodowego w tym zakresie⁷²⁶.

Następnym ważnym krokiem w tworzeniu i organizacji sieci bibliotek zakładowych było powołanie dn. 1 kwietnia 1976 r. mgr Janiny Pelc na stanowisko zastępcy dyrektora d/s bibliotek zakładowych⁷²⁷. Wówczas w trakcie opracowania był ogólnopolski regulamin sieci bibliotek zakładowych, a po jego zatwierdzeniu miała się rozpocząć formalna organizacja bibliotek instytutowych⁷²⁸. Do tamtego momentu zgromadzone w poszczególnych jednostkach księgozbiory nie miały wciąż jeszcze formalnego statusu bibliotek zakładowych⁷²⁹, bowiem ich utworzenie było możliwe na wniosek dyrektora instytutu pod warunkiem, że istniało odpowiednio wyposażone pomieszczenie oraz jednostka posiadała własnego wyszkolonego bibliotekarza. Początkowo uzyskano 8 etatów bibliotecznych, dążąc aby w każdej bibliotece zakładowej był dobrze wyszkolony bibliotekarz posiadający wiedzę fachową na temat opracowania, a szczególnie zabezpieczania zbiorów⁷³⁰.

Ze względu na strukturę Uczelni, początkowo biblioteki były tworzone przy poszczególnych instytutach. Dopiero po przeprowadzeniu zmiany struktury Uczelni zostały przejęte przez nowe jednostki organizacyjne - kliniki i zakłady⁷³¹.

Analiza sprawozdań wykazuje, że pracę w bibliotekach zakładowych utrudniał fakt, iż większość bibliotekarzy była zatrudniona w każdej jednostce w niepełnym wymiarze godzin, najczęściej na 1/2 etatu w jednej bibliotece i 1/2 w innej. Część bibliotekarzy pracowała na etatach AM, a część na etatach Państwowego Szpitala Klinicznego (PSK). Dla przykładu w roku akademickim 1988/1989 w sieci bibliotek zakładowych zatrudnionych było 18 bibliotekarzy na pełnych etatach AM i 5 na 1/2 etatu, a także 2 bibliotekarzy na pełnych etatach PSK⁷³² i 3 bibliotekarzy na 1/2 etatu PSK. Bibliotekarze sieci podlegali kierownikom macierzystych jednostek. Wykonywali prace ściśle biblioteczne, a także związane z działalnością dydaktyczną i naukową uczelni⁷³³. Warto dodać, iż w zakresie prac bibliotecznych oprócz gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów zajmowali się oni

⁷²⁶ Ibidem.

⁷²⁷ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1975/76*, s. 4 (maszynopis).

⁷²⁸ Nazwa biblioteki zakładowe, biblioteki instytutowe zależała od podziału i struktury organizacyjnej Uczelni.

⁷²⁹ Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1975/76*, s. 4 (maszynopis).

⁷³⁰ Ibidem.

⁷³¹ Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1981/82*, s. 5. (maszynopis).

⁷³² Państwowy Szpital Kliniczny.

⁷³³ W. Różańska, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1988/1989*, s. 2 (maszynopis).

informacją naukową - sporządzali zestawienia tematyczne, kwerendy, gromadzili materiały do bibliografii oraz prowadzili dokumentację prac pracowników naukowych danej jednostki. Gdy zaistniała taka potrzeba bibliotekarze prowadzili prace redakcyjne do suplementów stanowiących pokłosie zjazdów i konferencji, pomagali przy organizacji konferencji, adjustowali artykuły oraz rozprawy doktorskie, a także tłumaczyli teksty⁷³⁴.

Należy zauważyć, że każda z bibliotek w sieci miała swoją specyfikę. W niektórych przypadkach ze względu na stary, zdezaktualizowany, niezupełniany księgozbiór, pracę trzeba było zacząć od przeprowadzenia jego selekcji, tak było w I Katedrze i Klinice Pediatrii⁷³⁵. Zdarzało się, jak w przypadku biblioteki w Klinice Neurologii, że bibliotekarz musiał wykonać pracę fizyczną polegającą na uprzątnięciu pomieszczenia, rozpakowaniu i odkurzeniu zbiorów, które potem trzeba było ułożyć na półkach. Dopiero po wykonaniu tych czynności istniała możliwość przystąpienia do pracy bibliotekarskiej polegającej na wpisaniu księgozbioru do inwentarza i jego skatalogowania⁷³⁶. Co bardzo istotne, zbiory w bibliotekach poszczególnych jednostek należało skatalogować i wprowadzić do inwentarza wg jednolitych zasad. Nie bez znaczenia było także ułożenie księgozbioru na półkach, tak by ułatwić zarówno utrzymanie porządku, jak i korzystanie ze zgromadzonego piśmiennictwa. Ponadto istniała potrzeba wyprowadzenia stanów majątkowych w poszczególnych bibliotekach, co utrudniał brak możliwości dotarcia do archiwalnych rachunków⁷³⁷.

W części bibliotek sieci, oprócz księgozbioru polskiego, znajdował się nadal zasób poniemiecki⁷³⁸, np. księgozbiór Katedry i Kliniki Neurologii zawierał długie ciągi czasopism zagranicznych (w tym głównie przedwojennych poniemieckich) o tematyce psychologicznej, psychiatrycznej i neurologicznej, a także cenne druki zwarte⁷³⁹.

W przypadku bibliotek zakładowych trudno przedstawić pełen ich wykaz na przestrzeni lat. Jest to spowodowane faktem, iż biblioteki pozbawione faktycznych opiekunów w postaci etatowych bibliotekarzy nie zawsze były ujmowane w sprawozdaniach, mimo znajdującego się w nich księgozbioru. W praktyce oznaczało to, iż istniały zbiory,

⁷³⁴ Ibidem, s. 2, 5-6

⁷³⁵ [brak podpisu], *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1986/87*, (maszynopis), s. 3.

⁷³⁶ J. Kozakowa, *Sprawozdanie z pracy wykonanej w Bibliotece Kliniki Neurologicznej we Wrocławiu za okres od 6.VI.1970 do 01.01.1971*, (maszynopis).

⁷³⁷ [brak podpisu], *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1986/87*, (maszynopis), s. 4-5.

⁷³⁸ M. Różańska, *Zbiory poniemieckie w sieci Bibliotek Zakładowych*, (maszynopis).

⁷³⁹ Eadem, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1988/1989*, (maszynopis), s. 5.

których nie odnotowano w oficjalnych sprawozdaniach z uwagi na brak zajmującego się nimi bibliotekarza, który mógłby wprowadzić bliższe dane i informacje na ich temat.

4.5. Struktura organizacyjna. Personel biblioteczny i czytelnicy

4.5.1. Struktura organizacyjna

Dyrektorzy wraz z pracownikami tworzyli strukturę organizacyjną, od której zależało właściwe kierowanie i zarządzanie biblioteką oraz jej funkcjonowanie. Każda sprawnie działająca biblioteka uczelni wyższej ma określoną strukturę organizacyjną zależną od wielu czynników. Część z nich jest wspólna dla większości bibliotek, a niektóre są właściwe tylko określonym typom księżnic, ze względu na ich zadania wobec środowiska, dla którego pracują. Warto spojrzeć na ten problem badawczy w szerszym kontekście, przez pryzmat polskich bibliotek naukowych różnego typu. Schemat poszczególnych działów i wykonywanych przez nie zadań jest bardzo zbliżony w wielu bibliotekach, co potwierdza ujęcie tego problemu w różnych poświęconych im monografiach⁷⁴⁰, a także opracowania ogólne na temat bibliotek naukowych⁷⁴¹.

Można wyróżnić następujące czynniki wpływające na strukturę i organizację znacznej części bibliotek. Są to:

- 1) cele i zadania instytucji, której podlega dana biblioteka oraz związana z tym różnorodność i złożoność zadań bibliotecznych;
- 2) wielkość, rodzaj i określona specjalizacja biblioteki np.: od ilości bibliotek zakładowych, wydziałowych bądź filii;
- 3) wielkość, charakter i struktura księgozbioru. Ilość oraz struktura zbiorów liczonych w woluminach: książek i czasopism w wersji papierowej oraz elektronicznej, baz danych, a także różnych form zbiorów specjalnych: rękopisów, starych druków, medali, ekslibrysów, fotografii itd., od czego zależy ilość etatów przewidzianych dla bibliotekarzy;
- 4) organizacja aparatu bibliotecznego (katalogów, kartotek, baz uczelnianych, różnych form księgozbiorów podręcznych);

⁷⁴⁰ G. Jaśkowiak, *35 lat Biblioteki Uniwersytetu Gdańskiego*, Gdańsk 2006; *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, oprac. pod red. A. Piotrowicz, Poznań 2002; *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej w Wrocławiu*, pod red. B. Żmigrodzkiej, Wrocław 2007; Cz. Garnysz, *Biblioteka Politechniki Łódzkiej. Ponad 60 lat historii*, Łódź 2009.

⁷⁴¹ J. Ćwiekowa, R. Przelaskowski, *Polskie biblioteki naukowe*, Warszawa 1975, s. 53; Z. Gębołyś, *Organizacja i administracja biblioteki i kierowanie pracą biblioteczną*, [w:] *Bibliotekarstwo* pod red. Z. Żmigrodzkiego, Warszawa 1998, s. 37-38; L. Łoś, *Biblioteki naukowe*, Wrocław 1980.

- 5) czytelnicy - w przypadku bibliotek naukowych będą to w dużej mierze różne grupy studentów z uczelni macierzystej jak i innych szkół wyższych oraz pracownicy naukowcy;
- 6) warunki lokalowe mają istotny wpływ na strukturę organizacyjną bibliotek, gdyż mogą pozwalać na określone rozwiązania organizacyjne lub je uniemożliwiać;
- 7) ilość etatów przeznaczonych dla poszczególnych stanowisk odgrywa ogromne znaczenie przy tworzeniu struktury biblioteki. Nawet najlepszej wizji organizacji biblioteki nie uda się wcielić w życie przy zbyt małej obsadzie kadrowej. Z tym zagadnieniem wiąże się także odpowiednie zarządzanie kadrą. Duże znaczenie ma także podnoszenie kwalifikacji przez pracowników, a więc podejmowanie studiów licencjackich, magisterskich, podyplomowych, a także różnego rodzaju kursów i szkoleń;
- 8) biblioteczne systemy komputerowe⁷⁴² także mają wpływ na strukturę i organizację bibliotek;
- 9) liczba pracowników naukowych na uczelni oraz studentów wraz z ilością kierunków i stopni kształcenia. Ten czynnik występuje w każdej bibliotece uczelni wyższej, gdyż ilość pracowników biblioteki, a więc sposób zorganizowania księżnicy jest zależny od ilości pracowników naukowych oraz studentów, co zawsze jest uwarunkowane ilością kierunków i stopni kształcenia.

Wszystkie wymienione wyżej determinanty warunkowały na przestrzeni lat również strukturę i organizację Biblioteki AM we Wrocławiu.

Za Bibliotekę AM odpowiadał dyrektor. W pełnieniu obowiązków pomagał mu zastępca. W czasach istnienia rozbudowanej sieci bibliotek zakładowych było dwóch zastępców dyrektora - zastępca dyrektora ds. Biblioteki Głównej oraz zastępca dyrektora ds. Bibliotek Zakładowych. Istnienie Sekretariatu pierwszy raz zostało odnotowane w sprawozdaniu za rok 1953.

Tabela nr 23. Struktura organizacyjna Biblioteki w latach 1946-1965/66 – 1989/90

Rok	Działy/Oddziały
1953 ⁷⁴³	<ul style="list-style-type: none"> - Dyrektor - Sekretariat - Dział Czasopism (prowadzenie czytelnicy i wypożyczalni oraz bieżącej wystawy czasopism) - Dział Uzupełniania (zajmujący się zarówno wydawnictwami zwartymi jak i ciągłymi) - Dział Opracowania i Inwentaryzacji (katalogowanie książek, czasopism, starych druków) - Dział Katalogów i Informacji (katalog rzeczowy, klasyfikacja, opieka nad katalogiem)

⁷⁴² W przypadku Biblioteki, której poświęcono niniejszą pracę, warunek mający znaczenie od lat dziewięćdziesiątych, gdyż wówczas rozpoczęła się komputeryzacja.

⁷⁴³ Z. Wiktor, *Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.*, [maszynopis], s. [1-2].

	<ul style="list-style-type: none"> kartkowym, kwerendy, porady bibliograficzne) - Dział Udostępniania (prowadzenie czytelni i wypożyczalni) -Dział Konserwacji
1965/66 ⁷⁴⁴	<ul style="list-style-type: none"> - Dyrektor - Z-ca Dyrektora ds. Biblioteki Głównej - Samodzielna Sekcja Administracyjno-Gospodarcza (sekretariat) - Dział Gromadzenia i Uzupełniania Wydawnictw Zwartych - Dział Opracowania Dzieł Zwartych - Dział Gromadzenia i Opracowania Czasopism - Dział Udostępniania Zbiorów - Magazyny, Konserwacja Zbiorów oraz Pracownia Fototechniczna - Katalogów Rzeczowych i Informacji Naukowej - uzyskano pozwolenie na utworzenie⁷⁴⁵
1980/81	<ul style="list-style-type: none"> - Dyrektor - Z-ca Dyrektora ds. Biblioteki Głównej - Z-ca Dyrektora ds. Bibliotek Zakładowych - Samodzielna Sekcja Administracyjno-Gospodarcza (sekretariat) - Dział Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych - Dział Opracowania Dzieł Zwartych - Dział Gromadzenia i Opracowania Czasopism - Dział Udostępniania Druków Zwartych (Wypożyczalnia, czytelnia Druków Zwartych, Wypożyczalnia Międzybiblioteczna) - Dział Informacji Naukowej - Dział Bibliotek Zakładowych - Dział Magazynów i Konserwacji - Pracownia Reprograficzna
1989/90	<ul style="list-style-type: none"> - Dyrektor - Z-ca Dyrektora ds. Biblioteki Głównej - Samodzielna Sekcja Administracyjno-Gospodarcza (sekretariat) - Dział Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych - Dział Opracowania Dzieł Zwartych - Dział Udostępniania Druków Zwartych (Wypożyczalnia, Czytelnia Druków Zwartych, Wypożyczalnia Międzybiblioteczna) - Sekcja Magazynów i Skontrum - Dział Gromadzenia i Opracowania Czasopism - Dział Informacji Naukowej wraz z sekcją Bibliografii - Dział Zbiorów Specjalnych - Dział Biblioteka Zakładowych - Pracownia Kserograficzna

Przedstawione wyżej dane w Tabeli nr 23 potwierdzają rozwój struktury organizacyjnej w kolejnych latach.

Dziś już nie można stwierdzić tego ponad wszelką wątpliwość, jednak dostępne dane na to wskazują, że zarówno w latach czterdziestych, (którym poświęcono Rozdział 3) jak i w latach późniejszych, struktura organizacyjna Biblioteki miała w dużej mierze charakter nieformalny. Dyrektor zdawał sobie sprawę, że Biblioteka powinna mieć wyodrębnioną strukturę, ale przypuszczałnie z powodu warunków lokalowych oraz braku odpowiedniej

⁷⁴⁴ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1965/66*, (maszynopis), s. 2.

⁷⁴⁵ Patrz. przypis 539.

ilości wykwalifikowanego personelu, nie był w stanie takiego podziału przeprowadzić. Do takich hipotez skłania fakt, iż w Sprawozdaniu za 1965 r. jest zapis o zgodzie Rektora Uczelni na utworzenie Działu Katalogów Rzeczowych i Informacji Naukowej⁷⁴⁶. Jednocześnie w Sprawozdaniu z 1953 r. wspomniano o funkcjonującym wówczas Dziale Katalogów i Informacji⁷⁴⁷, co pozwala zakładać, iż istniał on wówczas nieformalnie. Drugim argumentem skłaniającym do takiego wniosku jest spostrzeżenie, że w *Składach Osobowych* z tamtych lat nie ma podziału na poszczególne Działy w Bibliotece, co pozwala założyć, że mogło ich wówczas nie być. Trzecią przesłankę ku takim stwierdzeniom stanowi fakt, iż w pierwszych latach funkcjonowania w budynku przy ul. Parkowej 1/3 (Rosenbergów 1/3) Biblioteka nadała zmagala się z dużymi trudnościami lokalowymi, uniemożliwiającymi tworzenie rozbudowanej struktury organizacyjnej.

Trudno o rozbudowaną strukturę, gdy nie pozwalają na to ani warunki lokalowe ani odpowiednia ilość personelu. Zarys struktury Biblioteki odnajdujemy już w sprawozdaniu za lata 1946-1953. Należy podkreślić, że *Sprawozdanie* to obejmuje czasy, gdy Biblioteka stanowiła część Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, a następnie ustanowienia Akademii Medycznej, co wpłynęło na status księżnicy. *Sprawozdanie* to obejmuje ponadto czas przeprowadzki Biblioteki do budynku przy ul. Parkowej 1/3. W badanym *Sprawozdaniu* został wymieniony m.in. Dział Czasopism, do którego zadań należało prowadzenie czytelnicy i wypożyczalni oraz bieżącej wystawy czasopism⁷⁴⁸. Wg sprawozdania, w tamtym bardzo trudnym okresie, istniał Dział Uzupełniania, który zajmował się akcesją druków zwartych, ciągłych i koncentracji ponemieckiej⁷⁴⁹. Dział ten zajmował się również zamawianiem książek i czasopism⁷⁵⁰. Podobnie *Sprawozdanie* z 1953 r. mówi o Dziale Uzupełniania⁷⁵¹ zajmującym się zakupem książek oraz czasopism dla Biblioteki Głównej, Klinik i Zakładów oraz wpisywaniem nabytków do Księgi Akcesyjnej⁷⁵². W tym samym sprawozdaniu napisano ponadto o takich działach jak: Dział Opracowania i Inwentaryzacji, Dział Katalogów i Informacji, Dział Konserwacji oraz Dział Udostępniania. Dział

⁷⁴⁶ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1965/66*, (maszynopis), s. 2.

⁷⁴⁷ Z. Wiktor, *Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.*, (maszynopis), s. [1].

⁷⁴⁸ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu 1946-1953*, (maszynopis), s. 5.

⁷⁴⁹ Koncentracja ponemiecka to zbiory pozostawione przez Niemców, później zwiezione i zabezpieczone przez Bibliotekę AM, [w:] *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu 1946-1953*, (maszynopis), s. 4.

⁷⁵⁰ *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu [1946-1953]*, (maszynopis), s. 4.

⁷⁵¹ Z. Wiktor, *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w r. 1953*, (maszynopis), s. [1].

⁷⁵² Ibidem.

Opracowania i Inwentaryzacji zajmował się katalogowaniem książek oraz czasopism, a także tworzeniem inwentarzy zarówno dla wydawnictw zwartych jak i ciągłych. Z zapisów w sprawozdaniu można wyciągnąć wniosek, iż zadaniem ówczesnego Działu Katalogów i Informacji było tworzenie wyłącznie katalogu przedmiotowego. Udzielano także porad bibliograficznych i odpowiadano na kwerendy. Dział Konserwacji zajmował się przygotowywaniem woluminów do oprawy. Z zapisów w sprawozdaniu wynika, że komórka ta wykonywała ponadto obowiązki pracowników magazynu. Dział Udostępniania zajmował się prowadzeniem czytelników oraz wypożyczalni książek i czasopism, gdyż wówczas wypożyczano także wydawnictwa ciągłe. Prowadzono także wypożyczalnię międzybiblioteczną⁷⁵³.

Z czasem zwiększano ilość etatów oraz pomieszczeń, w których funkcjonowała Biblioteka, co wiązało się z rozbudową poszczególnych działów oraz z systematycznym wzrostem zbiorów, z których korzystało coraz więcej czytelników.

Zwraca uwagę fakt, iż poszczególne etapy prac związanych z gromadzeniem, opracowaniem, a następnie udostępnianiem książek oraz czasopism przez lata wykonywano w odrębnych działach. Gromadzeniem i ewidencją wydawnictw zwartych zajmował się Dział o tej nazwie przemianowany później na Dział Gromadzenia i Ewidencji Zbiorów. Opracowaniem druków zwartych zajmował się Dział Opracowania Druków Zwartych. Gromadzenie i ewidencjonowanie wydawnictw ciągłych było zadaniem Działu Gromadzenia i Udostępniania Czasopism. Udostępnianiem książek i czasopism także zajmowały się odrębne Działy.

Magazynami bibliotecznymi opiekowali się magazynierzy. Obecnie jest to Sekcja Magazynów Bibliotecznych, a w przeszłości różnie się ona nazywała: Działem Magazynów i Konserwacji, Sekcją Magazynów i Skontrum, Sekcją Magazynów.

Nadzór nad bibliotekami zakładowymi oraz wydziałowymi pełnił zastępca dyrektora ds. bibliotek zakładowych oraz Dział Bibliotek Zakładowych.

4.5.2. Dyrektorzy i pracownicy

Z Biblioteką związani byli dyrektorzy: Prof. Witold Ziembicki (pełniący funkcję Dyrektora, gdy Biblioteka nosiła nazwę Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego),

⁷⁵³ Z. Wiktor, *Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953 r.* [maszynopis], s. [1-2].

Prof. Zdzisław Wiktor, dr Leszek Barg⁷⁵⁴, mgr Zofia Strożecka-Tichy⁷⁵⁵, dr inż. Stanisław Leczycki⁷⁵⁶, którzy doczekali się swych biogramów w tworzonym na łamach "Forum Bibliotek Medycznych" słowniku. Co cenne, są one wzbogacone bibliografią zawierającą wszystkie publikacje danej osoby, jak i jej poświęcone, oczywiście do momentu sporządzenia biogramu. Swoich haseł nie mają jeszcze mgr Renata Sławińska oraz obecny Dyrektor mgr Dominika Sidorska. W tym miejscu przedstawiono jedynie krótkie biogramy kolejnych dyrektorów, podkreślając głównie ich zasługi dla Biblioteki. Oto dyrektorzy w kolejności chronologicznej sprawowanej funkcji:

Ryc. nr 39. Witold Ziembicki (Aut. fot. Prof. Heinrich)

1) Witold Ziembicki (1974-1950) był lekarzem i pierwszym dyrektorem Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1946-1950. Łączył pracę lekarza z tworzeniem od podstaw polskiej biblioteki w warunkach powojennych. Zapalony bibliofil, czego wyraz stanowiła kolekcja 15 000 tomów zbiorów z zakresu przyrodoznawstwa i medycyny. Zostawił po sobie niemal pięćset publikacji⁷⁵⁷. Brał udział w spotkaniach oraz naradach dotyczących powołania Biblioteki Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej oraz

⁷⁵⁴ T. Trzcianowska-Grzywacz, *Słownik pracowników bibliotek medycznych. Dr Leszek Barg*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 251-259.

⁷⁵⁵ A. Budzińska, *Słownik pracowników bibliotek medycznych. mgr Zofia Strożecka-Tichy*, "Forum Bibliotek Medycznych" 8, 2015, s. 1, s. 602-604.

⁷⁵⁶ R. Żmuda, *Słownik pracowników bibliotek medycznych. mgr inż. Stanisław Leczycki*, "Forum Bibliotek Medycznych" 6, 2013, nr 1, s. 486-488.

⁷⁵⁷ J. Dąbrowski, *Słownik pracowników bibliotek medycznych. Prof. dr hab. med. Witold Ziembicki (1874-1950)*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 625-644.

ustanowienia tej Biblioteki równorzędną wobec Biblioteki Uniwersytetu oraz Biblioteki Politechniki⁷⁵⁸.

Ryc. nr 40. Zdzisław Wiktor (Fot. ze Zbiorów Specjalnych Biblioteki UMW)

2) Zdzisław Wiktor (1911-1970) podobnie jak poprzednik na stanowisku Dyrektora Biblioteki był lekarzem. Okres jego dyktury w latach 1950-1958 przypadł na rozciągnięte w czasie prace remontowe i przenosiny do budynku przy ul. Parkowej 1/3 (Rosenbergów 1/3). Biblioteka rozpoczęła zagospodarowywanie obiektu w latach, gdy ulica, przy której się mieściła, nosiła nazwę Parkowa, a zakończyła przeprowadzkę, gdy nazywała się Juliusa i Ethel Rosenbergów. Wiktor był autorem lub współautorem około 260 publikacji⁷⁵⁹.

Ryc. nr 41. Leszek Barg (Aut. Fot. B. Kupiec)

⁷⁵⁸ por. Z. Wiktor, *Protokół wstępnej Konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej*, (maszynopis).

⁷⁵⁹ J. Dąbrowski, *Prof. dr med. Zdzisław Wiktor (1911-1970)*, op. cit., s. 606-624.

3) Leszek Barg (1924-2020) pracował w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu od 1952 r. Funkcję Dyrektora Biblioteki pełnił w okresie od 1 października 1958 do 30 września 1991 r. Z wykształcenia prawnik, kontynuował działalność naukową poprzednich dyrektorów w zakresie historii medycyny, bibliotekoznawstwa, biografistyki, bibliografii, a także prawa. Za jego dyrektury utworzono Oddział Zbiorów Specjalnych oraz Oddział Informacji Naukowej z Sekcją Bibliografii. Dzięki jego staraniom Biblioteka otrzymała obiekt przy ul. Rosenbergów 11 (Parkowa 11). Laureat licznych nagród. Zostawił po sobie, jako autor lub współautor około stu publikacji⁷⁶⁰.

4) Stanisław Leczycki (1938)⁷⁶¹ był dyrektorem Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu stosunkowo krótko w okresie 1 lutego 1992- 31 marca 1994⁷⁶².

Ryc. nr 42. Zofia Strożecka-Tichy (Ze Zbiorów Specjalnych Biblioteki UMW)

5) Zofia Strożecka-Tichy (1934) z wykształcenia jest artystą plastykiem. Funkcję dyrektora Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu pełniła w latach 1994-1998⁷⁶³.

Zaprojektowała ekslibrisy Dyrektora Barga (por. Ryc. 26-29).

⁷⁶⁰ T. Trzcianowska-Grzywacz, *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Dr Leszek Barg*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 251-259.

⁷⁶¹ Dyrektor Stanisław Leczycki nie wyraża zgody na wykorzystywanie jego wizerunku, stąd brak jego fotografii w niniejszej pracy.

⁷⁶² R. Żmuda, *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – mgr inż. Stanisław Leczycki*, op. cit., s. 486-488.

⁷⁶³ A. Budzińska, *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – mgr Zofia Strożecka-Tichy*, op. cit., s. 602-604.

Rys. nr 43. Renata Sławińska (Ze zbiorów Renaty Sławińskiej)

6) mgr Renata Sławińska pełniła funkcję dyrektora w latach 1998-2019. Na te lata przypadły liczne prace mającymi na celu odbudowę zniszczonych przez powódź zbiorów, a także osuszenie zalanego budynku przy ul. Parkowej 1/3. Za jej dyrektury rozpoczęto budowę nowego budynku przy ul. Parkowej 11, w miejsce zniszczonego przez powódź pawilonu. Kontynuowała komputeryzację kolejnych procesów bibliotecznych, reorganizację prac poszczególnych działów oraz budowę gmachu Centrum Naukowej Informacji Medycznej i przeprowadzkę Biblioteki. Obecnie Sławińska pełni funkcję zastępcy dyrektora Biblioteki. Do jej zadań należy opieka nad projektem Polska Platforma Medyczna, którego liderem jest Biblioteka UMW⁷⁶⁴.

Ryc. nr 44. Dominika Sidorska (Ze zbiorów Dominiki Sidorskiej)

⁷⁶⁴ Więcej na temat projektu napisano w Rozdziale 6.

7) mgr Dominika Sidorska jest Dyrektorem od czerwca 2019 r. Przed objęciem funkcji Dyrektora, w latach 2015-2019 była kierownikiem Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów.

Biogramy w *Słowniku pracowników bibliotek medycznych* mają także pracownicy ze stopniem doktora: Jan Dąbrowski, Maria Kordas (1950-2017) oraz Tatiana Szymczak. Osoby te są zasłużone dla Biblioteki, dlatego też o nich wspomniano.

Jan Dąbrowski (1962-) jest kierownikiem Działu Zbiorów Specjalnych. Rozprawę doktorską poświęcił osobie Rafała Kalinowskiego. W swoich publikacjach łączy zainteresowania teologią z pracą bibliotekarza. W dorobku ma artykuły dotyczące poszczególnych rodzajów zbiorów specjalnych, biogramy, recenzje oraz prace z zakresu teologii⁷⁶⁵.

Maria Kordas (1952-2017) miała w swoim dorobku publikacje z zakresu historii stomatologii. Napisała rozprawę doktorską poświęconą *Socjologii edytorstwa*. Pracowała w bibliotekach zakładowych, a ostatnim miejscem jej pracy był Dział Informacji Naukowej w Bibliotece Głównej⁷⁶⁶.

Tatiana Szymczak (1948-). Swoją rozprawę doktorską z zakresu filozofii napisała i obroniła na Uniwersytecie Moskiewskim im. Łomonosowa. Pracowała w bibliotekach sieci Akademii Medycznej we Wrocławiu - m.in. Katedry i Kliniki Chirurgii Szczękowo-Twarzowej oraz Katedry i Kliniki Dermatologii Wenerologii i Alergologii, pełniła funkcję kierownika Biblioteki Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego⁷⁶⁷, obecnie pracuje w Dziale Informacji Naukowej⁷⁶⁸.

Publikacji na swój temat doczekała się także Jadwiga Ignatowicz (1923-2011)⁷⁶⁹. W ramach wspomnień poświęconych zmarłym bibliotekarzom, ukazały się biogramy m.in.: Marii Chmielowskiej⁷⁷⁰ – wspomnianego już pierwszego fachowego bibliotekarza zatrudnionego w ówczesnej Bibliotece Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, czy Władysławy Anieli Różańskiej⁷⁷¹ i Alicji Skrzypczak-Jurkowskiej (1926-2011)⁷⁷².

⁷⁶⁵ A. Budzińska, *Słownik pracowników bibliotek medycznych - doktorzy - Dr Jan Dąbrowski*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 274-279.

⁷⁶⁶ T. Szymczak, *Słownik pracowników bibliotek medycznych - doktorzy - Dr Maria Kordas*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, s. 324-326.

⁷⁶⁷ Nazwa Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu obowiązuje od 25.08.2012 r.

⁷⁶⁸ J. Dąbrowski, *Słownik pracowników bibliotek medycznych - doktorzy - Dr Tatiana Szymczak*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, s. 410-411.

⁷⁶⁹ Idem, *Wspomnienie o mgr Jadwidze Ignatowicz (1923-2011)*, "Gazeta Uczelniana" 17, 2011, nr 8, s. 19.

⁷⁷⁰ M. Dubiński, *Maria Chmielewska* [!], "Bibliotekarz" 2019, nr 5, s. 39.

⁷⁷¹ Idem, *Władysława Aniela Różańska*, "Bibliotekarz" 2019, nr 6, s. 39-40.

⁷⁷² M. Dubiński, *Alicja Skrzypczak-Jurkowska*, "Bibliotekarz" 2020, nr 3, s. 39.

Wybrani bibliotekarze tej książnicy mają swoje biogramy w *Słowniku Pracowników Książki Polskiej* i w kolejnych jego suplementach. Są to: Karol Witold⁷⁷³ Ziembicki⁷⁷⁴, Irena Mirzejan⁷⁷⁵, Zofia Bagsten-Hierowska⁷⁷⁶, Maria Chmielowska⁷⁷⁷, Maria Czarnik⁷⁷⁸, Felicycja Damczyk⁷⁷⁹, Adela Gosztyło⁷⁸⁰, Jadwiga Ignatowicz⁷⁸¹, Stanisław Koszła⁷⁸², Janina Kozak⁷⁸³, Ludmiła Marcilonek⁷⁸⁴, Krystyna Markiewicz⁷⁸⁵, Alicja Skrzypczak-Jurkowska⁷⁸⁶, Stanisław Wierzbicki⁷⁸⁷ Irena Żak⁷⁸⁸.

Pracownicy Biblioteki od początku jej istnienia byli autorami różnych publikacji, co potwierdzają dane zawarte w spisach bibliograficznych pracowników Akademii Medycznej, a obecnie w *Bibliografii Prac Pracowników Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu*, tworzonej w wersji elektronicznej przez osoby zatrudnione w Oddziale Informacji Naukowej⁷⁸⁹. Bibliotekarze publikują na różne tematy, takie jak: relacje z wyjazdów w ramach programu Erasmus, recenzje, informacje odnośnie gromadzonych przez Bibliotekę książek i czasopism w wersji elektronicznej. Ponadto powstawały artykuły na temat ciekawych zbiorów bibliotecznych (np. ekslibrysów, znaków proveniencyjnych w zbiorach), a także projektów cyfrowych, w których Biblioteka bierze (lub brała) udział. Dr Jan Dąbrowski i Mariola Abkowicz⁷⁹⁰ ponadto publikują na temat swoich zainteresowań badawczych, związanych z tematyką inną niż biblioteki medyczne. Dąbrowski jest autorem prac z zakresu teologii, a Abkowicz ma w swoim dorobku prace poświęcone Karaimom, ale

⁷⁷³ W *Słowniku Pracowników Książki Polskiej* widnieje zapis imienia Karol Witold. W żadnym z dostępnych sprawozdań nie znaleziono imienia Karol.

⁷⁷⁴ Ziembicki Karol Witold, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej*, pod red. I. Treichel, Warszawa, Łódź 1972, s. 1022.

⁷⁷⁵ E. Grabarska, *Mirzejan Irena*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 3*, pod red. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2010, s. 193.

⁷⁷⁶ M. Dubiński, *Bagsten-Hierowska Zofia*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*, pod red. M. Rzadkowolskiej, Warszawa 2016, s. 18.

⁷⁷⁷ Idem, *Chmielowska Maria*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*, pod red. M. Rzadkowolskiej, Warszawa 2016, s. 39-40.

⁷⁷⁸ Idem, *Czarnik Maria*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 44.

⁷⁷⁹ Idem, *Damczyk Felicycja*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 46.

⁷⁸⁰ Idem, *Gosztyło Adela*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 78-79.

⁷⁸¹ W biogramie nie uwzględniono już pracy w Bibliotece AM, którą Jadwiga Ignatowicz podjęła na emeryturze., por. E. Pitak, [w:] *Ignatowicz Jadwiga, Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 90.

⁷⁸² M. Dubiński, *Koszła Stanisław*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 123.

⁷⁸³ Idem, *Kozak Janina*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 129.

⁷⁸⁴ Idem, *Marcilonek Ludmiła*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 156-157.

⁷⁸⁵ Idem, *Markiewicz Krystyna*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 158.

⁷⁸⁶ Idem, *Skrzypczak-Jurkowska Alicja*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 229.

⁷⁸⁷ Idem, *Wierzbicki Stanisław*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 297-298.

⁷⁸⁸ L. Stankiewicz, *Żak Irena*, [w:] *Słownik Pracowników Książki Polskiej. Suplement 4*,..., s. 329.

⁷⁸⁹ <http://156.17.100.82/expertus/w/> [dostęp: 16 lipca 2019]

⁷⁹⁰ Mgr Mariola Abkowicz pracowała w Bibliotece UMW do 31.12.2019 r.

odbiegają one zakresem od tematyki biblioteki medycznej i jej zbiorów, stąd nie poświęcono im więcej miejsca.

4.5.3. Czytelnicy

Czytelnicy, dziś coraz częściej nazywani użytkownikami, jako główni odbiorcy usług świadczonych przez Biblioteki, stanowią bardzo istotny i interesujący temat prac badawczych. Obowiązkiem bibliotekarzy jest poznać ich zmieniające się oczekiwania względem bibliotek i starać się w miarę możliwości je zaspokajać.

W niniejszej dysertacji temat czytelników i ich oczekiwań względem Biblioteki jest podejmowany w kolejnych podrozdziałach poświęconym różnym formom udostępniania zbiorów, zarówno stacjonarnie w czytelniach, jak i na zewnątrz. Z tego względu trudno podjąć rozważania poświęcone czytelnikom w jednym osobnym passusie, gdyż zagadnienie to jest ściśle powiązane z udostępnianiem zbiorów. Z usług Biblioteki zawsze korzystali studenci oraz lekarze, w tym pracownicy naukowci Akademii Medycznej, stanowiąc razem największą grupę użytkowników. Należy mieć także na uwadze tych, którzy korzystali z księgozbiorów klinik i katedr, czyli z bibliotek zakładowych i wydziałowych.

Zmiany w strukturze czytelników są ściśle powiązane ze zmianami na Uczelni, np. tworzeniem nowych kierunków studiów. Studenci nowo powstałych kierunków stawali się czytelnikami Biblioteki. Bardzo dobrym przykładem takich zmian dla wrocławskiej AM było kształcenie uzupełniające pielęgniarek i położnych, wykraczające poza ramy czasowe niniejszego rozdziału, gdyż zaczęło się w pierwszej dekadzie XXI wieku. Jednak warto ten przykład omówić, gdyż ilustruje on interesującą nas tendencję. Na skutek zmiany przepisów pielęgniarstwa i położnictwa, które ukończyły dawne licea medyczne, czy pomaturalne medyczne studia zawodowe, uzupełniały wykształcenie na studiach pierwszego i drugiego stopnia. W związku z tym, zaistniała konieczność zaopatrzenia tej grupy czytelników w dostosowaną do ich potrzeb literaturę. Pielęgniarkom i położnym należało bowiem zapewnić innego rodzaju piśmiennictwo niż studentom medycyny.

Inną grupą są studenci zagraniczni, odbywający studia w języku angielskim, którym należało zakupić potrzebne im podręczniki w języku angielskim, dlatego pojawienie się takich grup miało wpływ na księgozbiór, który obecnie jest regularnie uzupełniany o podręczniki w języku angielskim.

Do grona czytelników zaliczyć trzeba także studentów oraz pracowników naukowych innych uczelni wrocławskich, a także osoby z innych krajowych ośrodków korzystające ze

zbiorów Biblioteki AM za pośrednictwem wypożyczalni międzybibliotecznych w bibliotekach swoich macierzystych ośrodków.

Czytelnikami Biblioteki są także ci, którzy korzystają wyłącznie ze zbiorów elektronicznych, nie pojawiając się fizycznie w jej budynku. Ta tematyka także wykracza poza ramy czasowe Rozdziału 4, jednak warto ją zasygnalizować, gdyż obecnie jest to bardzo ważna grupa, domagająca się zaspokojenia swoich potrzeb informacyjnych poprzez dostęp do potrzebnej im literatury naukowej. Takie możliwości daje tzw. biblioteka hybrydowa, o czym szerzej napisano w kolejnych rozdziałach.

W Rozdziale 6 podjęto także bardzo interesujący temat ogromnych zmian w oczekiwaniach studentów względem Biblioteki. Nowe pokolenie studentów, wychowane w świecie cyfrowym mają inne oczekiwania względem bibliotek uczelnianych, niż ich poprzednicy.

Biblioteka nigdy nie prowadziła statystyk z podziałem na grupy studentów, dlatego też nie można przeprowadzić porównań ilości studentów odbywających zajęcia w języku angielskim.

4.6. Udział Biblioteki Głównej Akademii Medycznej we Wrocławiu w życiu naukowym i dydaktycznym uczelni oraz otoczenia zewnętrznego

Biblioteka jako jednostka Uczelni zawsze brała aktywny udział w jej życiu dydaktycznym oraz naukowym. Współpraca biblioteki z różnymi podmiotami jest bardzo rozległym, obejmującym wiele wymiarów zagadnieniem i z tego względu nie sposób omówić wszystkich połączonych z nią aspektów w jednym podrozdziale. Zagadnienia związane ze współdziałaniem w projektach cyfrowych, a także z biblioteką, jako miejscem nauki i spotkań oraz ze szkoleniami użytkowników, zyskały w nowym budynku zupełnie inny wymiar. Dlatego też podjęto je w Rozdziale 6, poświęconym problemom związanym z funkcjonowaniem Biblioteki w nowej siedzibie - jako część Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu.

Wybitny polski bibliotekoznawca Jacek Wojciechowski wyróżnił współpracę bibliotek w obrębi jednej uczelni oraz kooperację zewnętrzną⁷⁹¹. Biblioteki współpracują z innymi jednostkami w macierzystej uczelni poprzez uczestnictwo w procesie dydaktycznym. Najczęściej odbywa się to w wyniku tworzenia sylabusów oraz zakupu potrzebnych

⁷⁹¹ J. Wojciechowski, *Biblioteki akademickie. Obszary kooperacji*, "Przegląd Biblioteczny" 80, 2012, z. 4, s. 478, 487.

podręczników po konsultacjach i ustaleniach z osobami prowadzącymi poszczególne przedmioty w ramach zajęć dydaktycznych. Bibliotekarze kontaktują się z wyznaczonymi pracownikami prowadzącymi zajęcia i w oparciu o podaną przez nich literaturę, tworzą listy podręczników dla poszczególnych kierunków oraz roczników. Stanowi to pomoc nie tylko dla pracowników zajmujących się zakupami nowych pozycji. Dzięki sylabusom studenci mogą zorientować się, jakich podręczników będą potrzebować, np. w kolejnym semestrze⁷⁹². Taka forma współpracy w przedstawionej powyżej formie, od lat ma miejsce w Bibliotece AM we Wrocławiu. Jak zauważył Wojciechowski, utrudnienie stanowić może niechęć do współpracy i przekazywania list podręczników, bądź umieszczanie na nich pozycji przestarzałych. Jest to szczególnie uciążliwe w przypadku takich kierunków jak np. medycyna i nauki pokrewne, gdyż stare podręczniki należy sukcesywnie zastępować nowymi z uwagi na niezwykle szybki rozwój nauk związanych z tymi dziedzinami wiedzy.

Inną formą współpracy w ramach uczelni jest zapewnienie literatury do badań naukowych, co także na przestrzeni lat realizuje Biblioteka wrocławskiej uczelni medycznej⁷⁹³. W sytuacji, gdy prowadzone są badania w różnych kierunkach, zapewnienie potrzebnej literatury dla wszystkich może stać się niemożliwe ze względów finansowych⁷⁹⁴. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że koszty zakupu literatury naukowej dla instytucji są często wyższe niż w przypadku kupna przez osoby prywatne, a wielu wydawców przewiduje niższe ceny dla klientów indywidualnych niż dla instytucji.

Bardzo ważna forma współpracy wynika z tzw. zakupu centralnego - na podstawie odpowiednich zarządzeń kolejnych Rektorów Uczelni, Biblioteka zajmuje się zakupem książek, czasopism oraz baz elektronicznych do wszystkich jednostek. Procedura ta jest finansowana ze środków zamawiającego podmiotu.

Formy współpracy zewnętrznej są w dużej mierze równocześnie udziałem w życiu naukowym i dydaktycznym otoczenia zewnętrznego, jakie stanowi sieć bibliotek medycznych w kraju. Doświadczenia pokazują, że najczęściej biblioteki podejmują między sobą współpracę na czas trwania określonego, wspólnie realizowanego zadania, czy projektu. Analiza form współpracy międzybibliotecznej powala na postawienie tezy, iż w poszczególnych projektach wiodącą rolę pełniły kolejno inne biblioteki uczelni medycznych. W przypadku systemu docmed była to Biblioteka ośrodka poznańskiego. W projekcie Polska

⁷⁹² Ibidem, s. 480-481.

⁷⁹³ Ibidem, s. 483-485.

⁷⁹⁴ Wielu wydawców przewiduje inne ceny dla klientów indywidualnych (ceny niższe) niż dla instytucji (ceny wyższe).

Platforma Medyczna, biblioteką prowadząca jest instytucja, której poświęcono niniejszą pracę.

Bardzo przejrzyście pola współpracy sieci bibliotek medycznych związanych z Biblioteką poznańskiej uczelni medycznej⁷⁹⁵ omawiają Aniela Piotrowicz⁷⁹⁶, Ewa Grządzielewska i Barbara Torlińska. Najbardziej powszechną formą współpracy i zarazem udziału w życiu naukowym i dydaktycznym Uczelni są wypożyczenia międzybiblioteczne. Dla bibliotek medycznych pomocnym narzędziem w tym względzie był system docmed - obecnie zawieszony. Biblioteki skupione w systemie wpisywały do wspólnego katalogu swoje zasoby czasopism drukowanych zarówno polskich jak i zagranicznych. System umożliwiał elektroniczne składanie zamówień międzybibliotecznych, które musiały być zrealizowane w ciągu 48 godzin. Najczęściej na realizację zamówienia w postaci skanu pdf czekało się od kilkudziesięciu minut do kilku godzin. Docmed był nieocenioną pomocą nie tylko w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych. W oparciu o zamieszczone w nim dane można było sprawdzać kompletność zbiorów, a także kontrolować terminowość napływu bieżących numerów czasopism. Wiodącą rolę w tym projekcie miała Biblioteka ośrodka poznańskiego. Kontynuowaną formą współpracy jest Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych (CKCZ) w polskich bibliotekach medycznych, stanowiący źródło wiedzy o prenumerowanych przez biblioteki medyczne drukowanych czasopismach zagranicznych, co także pomaga m.in. przy zamówieniach międzybibliotecznych. W jego tworzeniu biorą udział GBL wraz z oddziałami, biblioteki uczelni medycznych, instytutów resortu zdrowia, PAN oraz bibliotek posiadających w swoich zbiorach czasopisma biomedyczne. CKCZ poświęcono publikacje w czasopismach fachowych⁷⁹⁷.

Przykładem współpracy są także coroczne Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych⁷⁹⁸. Co roku konferencja odbywa się w innym ośrodku i jest poświęcona innej

⁷⁹⁵ A. Piotrowicz, E. Grządzielewska, B. Torlińska, *Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce*. http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/APiotrowicz_EGrzadziewska_BTorlinska.pdf [dostęp: 16.06.2017]

⁷⁹⁶ Aniela Piotrowicz (1947-2018) była dyrektorem Biblioteki Głównej Akademii Medycznej, a od 2007 Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu w latach 1998-2014, por. R. Żmuda, *Aniela Piotrowicz*, "Forum Bibliotek Medycznych" 6, 2013, nr 1, s. 497-509.

⁷⁹⁷ Por. W. Kurc, *Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych*, "Forum Bibliotek Medycznych" 2, 2009, nr 2, s. 101-103; E. Pigoń, *Uwagi o funkcjonowaniu Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych w latach 2002-2003*, "Forum Bibliotek Medycznych" 1, 2008, nr 1, s. 365-366; E. Pigoń, *Rozbudowa funkcji Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych w celu usprawnienia procesów udostępniania*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 47, 2001, nr 365.

⁷⁹⁸ *Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych*, <https://biblioteka.gumed.edu.pl/kdbaum/?strona=7> [dostęp: 02.12.2019]

tematyce (por. Tabela nr 24), np.: automatyzacji w gromadzeniu, udostępnianiu, współpracy międzybibliotecznej, bibliotekom zakładowym, działalności naukowej bibliotek, szkoleniu użytkowników. Znamienne jest, że dziś czytelnik stał się użytkownikiem, najczęściej informacji, a nawet klientem biblioteki. W ostatnich latach w tematyce kolejnych konferencji przeważała tematyka problematyka dostępu do zbiorów i informacji o nich.

Tabela nr 24. Wykaz Konferencji Problemowych Bibliotek Medycznych organizowanych w latach 1981-2019⁷⁹⁹

rok	Temat konferencji	Organizatorzy kolejnych Konferencji Problemowych Bibliotek Medycznych
1981	Wymiana Informacji o posiadanych zbiorach	I Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, Biblioteka Akademii Medycznej w Gdańsku
1982	Wypożyczenia międzybiblioteczne	II Konferencja ..., Biblioteka Akademii Medycznej w Białymstoku
1983	Biblioteki zakładowe w systemie biblioteczo-informacyjnym Wyższych uczelni medycznych	III Konferencja ..., Biblioteka Akademii Medycznej w Łodzi
1984	Bibliografia i informacja naukowa w medycynie	IV Konferencja ..., Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu
1985	Problemy naukowej informacji medycznej. Międzynarodowe sympozjum z okazji dziesięciolecia systemu MEDINFORM	V Konferencja ..., Biblioteka Akademii Medycznej w Poznaniu
1986	Biblioteka centralna i biblioteki współpracujące w dziedzinie medycyny. Szkolenie studentów w bibliotekach medycznych w Polsce	VI Konferencja ..., Biblioteka Akademii Medycznej w Lublinie
1987	Problemy zaopatrywania bibliotek w czasopisma oraz zagadnienia czytelnictwa czasopism medycznych	VII Konferencja, Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Krakowie
1988	Automatyzacja bibliotek oraz wybrane zagadnienia gromadzenia zbiorów	VIII Konferencja ..., Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej w

⁷⁹⁹ Tabela została w całości zaczerpnięta ze strony *Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych*, <https://biblioteka.gumed.edu.pl/kdbaum/?strona=7> [dostęp: 02.12.2019]. Zawiera spis wszystkich konferencji wraz z datami, tematami, wnioskami i programami (tam, gdzie było to możliwe).

		Szczecinie
1989	Specjalizacja zbiorów w naukowych bibliotekach medycznych	IX Konferencja ..., Biblioteka Główna Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach
1990	Prenumerata czasopism i automatyzacja procesów bibliotecznych	X Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Bydgoszczy
1991	Współpraca bibliotek medycznych w zakresie udostępniania zbiorów i informacji naukowej	XI Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Warszawie
1992	Analiza doświadczeń bibliotek ze współpracy z firmami pośredniczącymi w prenumeracie czasopism zagranicznych	XII Konferencja ..., Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej w Łodzi
1993	Działalność naukowa bibliotek medycznych. Komputeryzacja procesów biblioteczno-informacyjnych w bibliotekach medycznych	XIII Konferencja ..., Biblioteka Główna Wojskowej Akademii Medycznej w Gdańsku
1994	Polska bibliografia medyczna - tradycje, współczesność i przyszłość	XIV Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Białymstoku
1995	Udostępnianie zbiorów bibliotecznych i bibliografii medyczne	XV Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Łodzi
1996	Konferencja nie odbyła się	
1997	Zbiory specjalne a elektroniczne nośniki informacji	XVI Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Lublinie
1998	Dydaktyczne funkcje biblioteki głównej akademii medycznej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych	XVII Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu
1999	Możliwości współpracy bibliotek naukowych i świadczenia usług w oparciu o rozległe sieci komputerowe	XVII Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Krakowie
2000	Perspektywy współpracy bibliotek medycznych w dobie elektronicznych technologii	XIX Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej we Wrocławiu
2001	Elektroniczne systemy dystrybucji dokumentów. Umowy konsorcjalne. Współpraca bibliotek w zakresie wymiany dokumentów w Polsce i na świecie	XX Konferencja ..., Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie

2002	Biblioteki medyczne wobec problemu bibliometrycznej oceny dorobku naukowego uczelni	XXI Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu
2003	Rozwój zintegrowanych usług bibliotecznych	XXII Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Warszawie
2004	Polityka gromadzenia i profilowania zbiorów w polskich bibliotekach medycznych w dobie nowoczesnych technologii informatycznych	XXIII Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku
2005	Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników	XIV Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Białymstoku
2006	Kształcenie użytkowników naukowej informacji medycznej - koncepcje i doświadczenia	XV Jubileuszowa Konferencja ..., Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Lublinie
2007	Pathways to new roles: The Education, Training and Continuing Development of the Health Library & Information Workforce	European Association for Health Information & Libraries, Biblioteka Medyczna Uniwersytetu Jagiellońskiego - Collegium Medicum w Krakowie
2008	Naukowa informacja medyczna w Polsce. Biblioteki medyczne wobec potrzeb środowisk medycznych oraz perspektywy ich rozwoju w realiach Unii Europejskiej	XVI Konferencja ..., Biblioteka Medyczna Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu Collegium Medicum im. Ludwika Rydgiera w Bydgoszczy
2009	Działalność dydaktyczna oraz zarys dziejów, stan obecny i perspektywy rozwoju bibliotek uczelnianych, instytutowych i innych naukowych w Polsce	XVII Konferencja ..., Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
2010	Zasoby biblioteczne na wyciągnięcie ręki - model własnościowy, a model otwarty	XVIII Konferencja ..., Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu
2011	Strategia kształtowania profilu bibliotekarza medycznego	XXIX Konferencja ..., Biblioteka Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie
2012	Otwarta biblioteka - otwarta nauka	XXX Jubileuszowa Konferencja ..., Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu
2013	Wyzwania współczesnego bibliotekarza -	XXXI Konferencja ..., Biblioteka Śląskiego

	gromadzenie zbiorów, nowe technologie, prawo	Uniwersytetu Medycznego w Katowicach
2014	Biblioteka i jej otoczenie w epoce google'a	XXXII Konferencja ..., Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego
2015	Medyczna biblioteka naukowa w morzu informacji, potrzeb i możliwości	XXXIII Konferencja ..., Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego
2016	Biblioteka przyszłości	XXXIV Konferencja ..., Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku
2017	Library as a Service	XXXV Konferencja ..., Centrum Informacyjno-Biblioteczne Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
2018	Biblioteki medyczne wobec współczesnych wyzwań: otwarta nauka - otwarta przestrzeń	XXXVI Konferencja ..., Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie
2019	Piśmiennicze dziedzictwo medycyny	XXXVI Konferencja ..., Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Dobrym polem współpracy są czasopisma skupiające się *stricte* na problematyce bibliotek medycznych. W przeszłości był to wydawany w latach 1952-2002 "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej", od kilku lat tytuł wznowiono. Kolejnym czasopismem bibliotek medycznych jest "Forum Bibliotek Medycznych". Warto tu przywołać jeszcze jedną inicjatywę GBL - "Biuletyn Bibliotek Lekarskich" zawierający informacje o nowościach w zbiorach bibliotek medycznych. W sumie w 1955 r. ukazało się dziewięć numerów periodyku.

Biblioteki medyczne współpracują ze sobą także poprzez wymianę międzybiblioteczną oraz gospodarkę dubletami. Specjalistyczne wydawnictwa raczej nie wzbudzą zainteresowania w innych typach księżnic, ale dla bibliotek tego samego typu mogą być okazją do uzupełnienia zbiorów o brakujące pozycje. Obecnie biblioteki medyczne realizują projekt dotyczący uzupełniania i wymiany czasopism pod nazwą "Wieczyste Archiwizowanie", którego głównym koordynatorem jest Biblioteka Uniwersytetu Medycznego w Gdańsku. Polega on na wspólnym uzupełnianiu, w udostępnionej tabeli danych odnośnie posiadanych numerów i roczników poszczególnych tytułów. Biblioteki zgłaszają, które zasoby mogą przekazać innym bibliotekom, oraz jakie chcą przyjąć do swoich zbiorów.

Przykładem współpracy międzybibliotecznej są inicjatywy podejmowane w ramach opracowania dokumentów. Aby ten sam dokument miał identyczny opis oraz hasła w różnych bibliotekach, potrzebna jest współpraca w zakresie ujednoczonego opisu oraz haseł.

Bardzo ważną formą współpracy jest konsorcjalny dostęp do kartoteki haseł wzorcowych MeSH. Dzięki temu podjęto prace nad unifikacją języka informacyjno-wyszukiwawczego⁸⁰⁰. Medical Subject Headings (MeSH) to tezaurus zawierający hierarchicznie zorganizowane słownictwo opracowane przez National Library of Medicine. Zawiera nagłówki tematyczne pojawiające się w MEDLINE/PubMed, katalogu oraz bazach danych National Library of Medicine (NLM). Używa się go do indeksowania, katalogowania i wyszukiwania informacji biomedycznych⁸⁰¹. Zestaw haseł przedmiotowych odpowiada powszechnie używanym terminom medycznym, dzięki czemu umożliwia znalezienie poszukiwanych materiałów w repozytoriach, kolekcjach elektronicznych czasopism i książek oraz katalogach bibliotecznych⁸⁰².

Przykładem współpracy między bibliotekami różnych typów jest NUKAT. Dzięki temu, iż w tworzenie Naukowego Uniwersalnego Katalogu zaangażowane są biblioteki o różnych profilach, zawiera on rekordy różnych typów dokumentów. Biblioteki mogą podjąć z NUKATem współpracę bierną polegającą na pobieraniu rekordów z opisem bibliograficznym i kompletem rekordów haseł wzorcowych, lub czynną, dającą prawo do umieszczania w bazie opisów. Bardzo istotne jest to, że bibliotekarze pobierający opisy, dodają do oryginalnego rekordu w katalogu NUKAT symbol swojej biblioteki. Pozwala to na uzyskanie informacji, w których bibliotekach znajduje się dany dokument⁸⁰³. Centrum NUKAT wydaje ponadto kwartalnik "Tytuł Ujednoczony"⁸⁰⁴

4.6.1. Konferencje

Największym zainteresowaniem cieszyły się poświęcone bibliotekom medycznym coroczne Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych odbywające się w różnych ośrodkach naukowych kraju⁸⁰⁵. Biblioteka AM była organizatorem⁸⁰⁶ IV Konferencji

⁸⁰⁰ R. Bircka, E. Busse-Turczyńska, *Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych*, http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/RBircka_EBusse-Turczynska.pdf [dostęp: 16.06.2017].

⁸⁰¹ <https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html> [dostęp: 19.07.2020].

⁸⁰² Sz. Machowski, *Hasła przedmiotowe MeSH a czytelnicy literatury medycznej*, "Język. Komunikacja. Informacja" 12, 2017, s. 194.

⁸⁰³ <https://centrum.nukat.edu.pl/pl/wspolpraca> [dostęp: 19.07.2020].

⁸⁰⁴ Jest on dostępny w wersji cyfrowej na stronie <http://www.titulujednolicony.pl/> [dostęp: 19.07.2020].

⁸⁰⁵ W Tabeli nr 24 przedstawiono wykaz kolejnych Konferencji Problemowych Bibliotek Medycznych.

Problemowej Bibliotek Medycznych w 1984 roku. Znacznie częściej Dyrekcja lub pracownicy brali udział w sympozjach zorganizowanych przez inne ośrodki. Udział w konferencjach naukowych oraz branżowych był równocześnie udziałem w życiu naukowo-dydaktycznym szeroko pojętego środowiska Biblioteki, zarówno w wymiarze lokalnym – ograniczonym do danego miasta, jak i ogólnopolskim. Jak pokazuje dostępny materiał badawczy, kolejni dyrektorzy oraz pracownicy Biblioteki brali udział w tego typu wydarzeniach, gdyż mieli świadomość, że są one okazją do wymiany doświadczeń oraz zdobycia wiedzy na interesujący temat.

Konferencje miały bardzo różny charakter - od ogólnopolskich po lokalne, ograniczone do środowiska wrocławskiego. Zakres tematyczny najczęściej był związany z określonymi aspektami funkcjonowania bibliotek oraz z bieżącymi problemami. Część sympozjów była otwarta dla wszystkich bibliotekarzy po delegowaniu przez macierzystą placówkę i organizatora, a niektóre były przeznaczone tylko dla dyrektorów.

Odnosnie analizowanego w niniejszym rozdziale odcinka czasu, najwięcej informacji dotyczących udziału Dyrekcji oraz pracowników Biblioteki w konferencjach pochodzi z lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Niestety, w badanych materiałach nie zawsze odnotowywano udział pracowników w konferencjach. Nie można wykluczyć, iż np. z powodów finansowych nie delegowano pracowników do udziału w różnego rodzaju sympozjach. Bardzo wyraźnie widać, że od lat dziewięćdziesiątych XX wieku wiodącym tematem takich spotkań była automatyzacja poszczególnych procesów bibliotecznych. Ówczesni dyrektorzy dyskutowali i wymieniali opinie na temat dostępnych wówczas systemów komputerowych.

Poniżej wymieniono wybrane konferencje, czy sympozja, w których uczestniczyli Dyrekcja lub pracownicy Biblioteki AM we Wrocławiu:

- 5-7 grudnia 1985 r. - Międzynarodowe Sympozjum Problemy Naukowej Informacji Medycznej w Poznaniu z okazji dziesięciolecia systemu MEDINFORM. Mgr Krystyna Kolbuszewska przedstawiła referat pt. "Problemy naukowej informacji medycznej w Akademiach Medycznych"⁸⁰⁷.
- 10-11 czerwca 1985 r. - Konferencja szkoleniowa na temat programu Synaba⁸⁰⁸

⁸⁰⁶ Biblioteka, której poświęcono niniejsza pracę, była w przeszłości trzykrotnie organizatorem Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych - w 1984 r., 2000 r. oraz 2010 r. Ze względu na przyjętą chronologię, w Rozdziale 4 wspomniano tylko o konferencji w 1984 r.

⁸⁰⁷ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1985/86*, (maszynopis), s. 2.

⁸⁰⁸ K. Kolbuszewska, *Oddział Informacji Naukowej. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.01.1985 r. do 31.12.1985 r.*, (maszynopis).

listopad 1994 r. zatytułowana Organizacja i zarządzanie bibliotekami w procesie automatyzacji (problemy okresu przejściowego).

- 16-18 czerwca 1988 r. odbyła się narada dyrektorów Bibliotek Akademii Medycznych w Szczecinie poświęcona automatyzacji pracy bibliotecznej i wprowadzaniu komputerów do wyposażenia bibliotek medycznych.

- 10-15 czerwca 1996 miała miejsce Konferencja w Heidelbergu na temat pracy i organizacji w niemieckich bibliotekach naukowych⁸⁰⁹

Co ciekawe, znacznie więcej danych o udziale w konferencjach znajduje się w materiałach za rok 1997/98 zawierających wykaz 8 konferencji, w których wzięli udział Dyrekcja i pracownicy Biblioteki⁸¹⁰. Są to:

- Jednodniowa narada dotycząca oceny skutków powodzi, która miała miejsce w lipcu 1997 r. (Biblioteka Narodowa w Warszawie 10 października 1997 r.);

- Konferencja nt.: Biblioteki medyczne wobec problemów informacji elektronicznej, Poznań 20 października 1997 r. (Biblioteka AM w Poznaniu);

- Konferencja nt.: Książka i bibliologia u progu XXI wieku, 21-22 listopada 1997. (Instytut Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego);

- II-ga Narada Konserwatorska dotycząca programu ratowania zbiorów po powodzi w 1997 r. (Biblioteka Narodowa w Warszawie, 7 maja 1998 r.);

- Spotkanie użytkowników systemu Prolib (Zielona Góra 25 marca roku 1998 r.);

- Możliwości elektronicznego rozpowszechniania informacji naukowej (Biblioteka AM w Łodzi 22-23 czerwca 1998 r.).

4.6.2. Publikacje Pracowników Biblioteki

Bibliografie publikacji Dyrektorów oraz pracowników Biblioteki można odnaleźć w dwóch źródłach. Pierwszym z nich jest *Słownik pracowników bibliotek medycznych* zawierający biogramy dyrektorów oraz pracowników ze stopniem doktora. Jak już wspomniano w niniejszej pracy, zarówno Witold Ziembicki, jak i Zdzisław Wiktor byli lekarzami, stąd ich bibliografie obejmują głównie piśmiennictwo medyczne.

Drugim źródłem, zawierającym prace wszystkich pracowników od 1996 r. (publikacje ze starszych lat są sukcesywnie wprowadzane) jest Bibliografia Publikacji Pracowników

⁸⁰⁹ Dane zaczerpnięte ze sprawozdania, por. Z. Strożecka-Tichy, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1995-1996*, (rękopis), [s. 1].

⁸¹⁰ Z. Strożecka-Tichy, *Sprawozdanie z działalności statutowej w roku akademickim 1997-1998*, (rękopis), [s. 4-5].

Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu⁸¹¹. Sporo publikacji pracowników Biblioteki ukazało się w pierwszej i drugiej dekadzie XXI wieku. Publikacje te dotyczyły relacji z wyjazdów w ramach programu Erasmus, a także bogatych zbiorów Biblioteki oraz usług w zakresie informacji naukowej. Zjawisko to pokazuje, jak zmieniały się oczekiwania wobec pracowników Biblioteki. Dziś publikowanie prac jest wysoko oceniane i świadczy o zaangażowaniu bibliotekarzy w działalność naukową oraz w poszerzanie wiedzy i podnoszenie kwalifikacji zawodowych.

4.6.3. Wystawy

Analiza zebranego materiału pokazuje, że w Bibliotece już od 1950 r. organizowano wystawy tematyczne, których celem była prezentacja i popularyzacja zbiorów⁸¹². Co warto podkreślić, był to czas przeprowadzki Biblioteki do budynku przy ul. Parkowej 1/3, a następnie remontu tego obiektu. Pierwsze wystawy pokazywały cenne zbiory biblioteczne: *Książka medyczna stara i nowa*, *Kardiologia w zbiorach Biblioteki*, *Czasopisma słowiańskie*, *Podręczniki i skrypty*, *Czasopisma lekarskie*⁸¹³. W kolejnych latach organizowano następne wystawy, które na stałe wpisały się w życie Biblioteki. Były to:

1) wystawy nowości. Zebrany materiał badawczy pokazał, że regularnie cztery do pięciu razy w roku organizowano wystawy *Nowe książki*, w celu popularyzacji nowych nabytków w zbiorach. Dawało to możliwość ich prezentacji szerszemu gronu czytelników. Informacje o nich znajdowały się także w *Wykazach nowych nabytków*. Z tego względu, wystawy stanowiły dodatkowy kanał, przez który Biblioteka mogła informować o nowych książkach. Dla przykładu, zarówno w roku akademickim 1976/77⁸¹⁴, 1979/80⁸¹⁵ jak i 1985/86⁸¹⁶ zorganizowano po pięć takich wystaw;

2) wystawy nowości literatury zagranicznej; Wystawy pozwalały na pokazanie nowości literatury zagranicznej, głównie radzieckiej, ale też z krajów demokracji ludowej, jak i z krajów zachodnich. Dla przykładu, w roku akademickim 1975/76 zorganizowano *Wystawę nowych książek zagranicznych* i *Wystawę bieżących czasopism*. Ponadto przy współpracy z

⁸¹¹ <http://156.17.100.82/expertus/w/> [dostęp: 30.04.2020].

⁸¹² L. Barg, *Biblioteka Akademii Medycznej*, [w:] *Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950-1960* T. 1, Wrocław 1960, s. 421.

⁸¹³ Ibidem.

⁸¹⁴ K. Kolbuszewska, *Oddział Informacji Naukowej i Bibliograficznej 1976/77*, (maszynopis).

⁸¹⁵ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1970/71*, (maszynopis), s. 2.

⁸¹⁶ Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1985/86*, (maszynopis), s. 3.

Institutem Pediatrii w dniach 14-30.01.1976 r. zorganizowano *Wystawę francuskiej książki medycznej*. Ze względu na sytuację polityczną, wystawy piśmiennictwa radzieckiego organizowano cyklicznie, np. w roku akademickim 1976/77 zorganizowano wystawy: *Radzieckie wydawnictwa medyczne, Radzieckie i polskie książki z zakresu laryngologii i okulistyki* (wystawa w Instytucie Chorób Układu Nerwowego i Narządów Zmysłów)⁸¹⁷. Podobnie w roku akademickim 1979/80 odbyła się wystawa *Najnowsza radziecka literatura medyczna*;

3) wystawy poświęcone danym wydawcom. Cyklicznie organizowano wystawy określonych wydawców, np. *Wystawę nowości wydawniczych PZWL*⁸¹⁸, gdyż ta oficyna była wówczas wiodącym wydawcą w zakresie produkcji książki medycznej w Polsce;

4) wystawy związane z prezentacją dorobku Akademii Medycznej. W dniach 13-20.11.1970 r. odbyła się *Wystawa dorobku naukowego klinik i zakładów Akademii Medycznej*. W roku akademickim 1976/77 odbyła się *Wystawa dorobku AM*, (w ramach wystawy śródmiejskie prezentacje w Hali Ludowej)⁸¹⁹;

5) wystawy poświęcone poszczególnym pracownikom naukowym związanym z Akademią Medyczną we Wrocławiu. Osobną wystawę poświęcono np. Profesorowi Bolesławowi Popielskiemu (1907-1997) - *Jubileusz pięćdziesięciolecia pracy naukowej Profesora Bolesława Popielskiego*;

6) współudział w wystawach poświęconych zainteresowaniom i pasjom lekarzy; np. *Lekarze-literaci*⁸²⁰;

7) współudział w wystawach poświęconych dorobkowi naukowemu członków innych instytucji naukowych; *Dorobek naukowy członków PAN*⁸²¹;

8) wystawy poświęcone zbiorom specjalnym w Bibliotece AM. W Bibliotece AM zorganizowano także kilka wystaw poświęconych ekslibrisom medycznym, np. *Exlibris medyczny* (z darów Profesora Szpilczyńskiego)⁸²².

⁸¹⁷ K. Kolbuszewska, op. cit.

⁸¹⁸ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1975/76*, (maszynopis), s. 4; Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1970/71*, (maszynopis), s. 2.

⁸¹⁹ K. Kolbuszewska, *Oddział Informacji Naukowej i Bibliograficznej 1976/77*, (maszynopis).

⁸²⁰ L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1979/80*, (maszynopis), s. 1.

⁸²¹ Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1979/80*, (maszynopis), s. 1.

⁸²² Idem, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1979/80*, (maszynopis), s. 1.

Dzięki rozwojowi internetu informacje o nowościach w zbiorach były już dostępne w formie elektronicznej, dlatego z czasem zmienił się charakter wystaw. Odtąd skupiały się one głównie na tematyce zbiorów specjalnych, np.: *Uzdrowiska na dawnych pocztówkach*⁸²³, czy stała wystawa pokazująca *Dawny sprzęt medyczny*, po raz pierwszy zorganizowana w styczniu roku 2003;

9) wystawy organizowane przez firmy zajmujące się sprzedażą medycznej literatury zagranicznej; Stanowiły one okazję do zakupu książek zarówno do zbiorów Biblioteki, jak i dla poszczególnych klinik, katedr i zakładów.

Ryc. nr 45. Widok na gabloty, w których znajdowały się prezentowane w ramach wystaw eksponaty. Korytarz na pierwszym piętrze w budynku przy ul. Parkowej 1/3 (aut. nieznanym).

Ryc. nr 46. Prawdopodobnie wystawa książki radzieckiej (aut. nieznanym).

Ryc. nr 47. Prawdopodobnie wystawa ekslibrisów (aut. nieznanym).

⁸²³ J. Dąbrowski, *Sprawozdanie Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2001 r.* (rękopis), s. 1.

Czas obejmujący okres pomiędzy powstaniem Akademii Medycznej, a powodzią w 1997 r. obejmuje niemal pięćdziesiąt lat działalności podległej jej Biblioteki. W tym czasie zbudowano polski księgozbiór, a także strukturę biblioteki, co wiązało się z podziałem obowiązków pomiędzy poszczególne komórki. Dekada lat dziewięćdziesiątych XX wieku to czas wielu przełomowych dla Biblioteki wydarzeń - od zmian społeczno-politycznych przez rozciągnięty w czasie proces komputeryzacji, aż po powódź w 1997 roku.

Rozdział 5. Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w okresie zmian ustrojowych w Polsce i reform w szkolnictwie wyższym

Okres od 1989 r. obfitował w zmiany, spowodowane różnymi czynnikami, które miały wpływ na działalność Biblioteki AM we Wrocławiu. Wyniki prac badawczych nad dostępnymi materiałami dowodzą, że nie jest możliwe wydzielenie jednoznacznych cezur czasowych dla wszystkich etapów działań prowadzonych w Bibliotece AM. Z tego względu, pokazane zostaną cztery najważniejsze, na które wpływ miały:

- 1) zmiany ustrojowe po 1989 roku;
- 2) nowa Ustawa o Bibliotekach z 1997 r. powiązana z wyżej wymienionymi zmianami;
- 3) komputeryzacja Biblioteki obejmująca w pierwszym etapie Oddział Informacji Naukowej, a w kolejnym zakup systemu bibliotecznego Prolib na potrzeby automatyzacji opracowania zbiorów oraz ich wypożyczania;
- 4) katastrofalna powódź w 1997 r., zwana "powodzią tysiąclecia", w wyniku której Biblioteka została zalana przez wody Odry i straciła około 40% księgozbioru. Kataklizm ten potraktowano jako jedną z ważniejszych cezur czasowych w dziejach Biblioteki AM. Powódź zbiegła się w czasie z procesem komputeryzacji, bowiem pierwszy jej etap polegający na automatyzacji Działu Informacji Naukowej trwał już od kilku lat. Zakupiono pierwsze komputery i dostępne wówczas bazy na płytach CD. Jednak dopiero wdrożenie systemu bibliotecznego PROLIB umożliwiającego automatyzację opracowania zbiorów oraz wypożyczalni, zapoczątkował kolejny etap informatyzacji.

5.1 Zmiany ustrojowe i ich wpływ na szkolnictwo wyższe. Nowe zadania bibliotek akademickich

Czasy PRL wiązały się ze scentralizowaną polityką państwową, co dotyczyło także szkolnictwa wyższego oraz bibliotek stanowiących jego integralną część.

Transformacja ustrojowa pociągnęła za sobą bardzo istotne zmiany w prawie, pozwalające na realizację nowych rozwiązań w funkcjonowaniu uczelni. W 1990 r. w wyniku reformy nauki i szkolnictwa wyższego uchwalono dwa akty prawne: *Ustawę z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym* oraz *Ustawę z dnia 12 września 1990 r. o tytule - naukowym i stopniach naukowych*⁸²⁴. Pierwsza z nich zawierała także artykuły poświęcone

⁸²⁴ M. Raczyńska, *Od elitarności do masowości. Stan szkolnictwa wyższego w Polsce po transformacji ustrojowej z 1989 r.*, "Kultura, Religia, Edukacja", <https://www.uj.edu.pl/documents/123362602/19b44f4d-04c6-4149-a88d-dd9dafd18faa>, DOI: 10.12797/Poliarchia.01.2013.01.14 [dostęp: 15.05.2020].

miejscu i roli bibliotek w szkole wyższej, m.in. art. 65 został poświęcony bibliotece głównej uczelni, art. 66 określał wymagania stawiane dyrektorom bibliotek, art. 67 poświęcono Radzie Bibliotecznej, art. 68 dedykowano ośrodkowi dokumentacji i informacji naukowej, art. 77 wyjaśniał status bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej⁸²⁵.

W latach dziewięćdziesiątych nastąpił bardzo intensywny rozwój sektora niepublicznego, co zaowocowało powstawaniem szkół wyższych o takim charakterze. W kolejnych latach, w obliczu niżu demograficznego, spowodowało to konieczność walki o studentów oraz o fundusze. Uczelnie musiały mierzyć się z niżem demograficznym oznaczającym spadek liczby studentów.

W uczelniach państwowych bardzo widoczne było dążenie do upowszechnienia edukacji na poziomie wyższym, przy zachowaniu zasady nieodpłatności za studia, bez znacznego wzrostu nakładów na ten cel. Pojawił się system oceny pracowników naukowo-dydaktycznych, a także innych zatrudnionych w uczelni, w tym bibliotekarzy⁸²⁶.

Bardzo ważne zmiany w szkolnictwie wyższym przyniosła ze sobą podpisana 19 czerwca 1999 r. Deklaracja Bolońska. Podczas kolejnych spotkań w Bolonii w 1999 r., Pradze w 2001 r. i w Berlinie w roku 2003 określono cele mające pomóc utworzyć Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego. Dzięki temu porozumieniu dyplomy uzyskane w państwach sygnatariuszy, w tym Polski, miały być ze sobą porównywalne. Najbardziej znane postanowienia z Deklaracji Bolońskiej to podział studiów na dwa stopnie - studia licencjackie i magisterskie oraz wprowadzenie punktowego systemu ECTS⁸²⁷.

Od momentu transformacji ustrojowej obserwujemy rosnącą rolę współpracy międzynarodowej. Oczywiście, miała ona miejsce także przed 1989 r., jednak po zmianie ustroju ta tendencja zaczęła nasilać się z każdym rokiem i dziś możemy mówić nie tylko o umiędzynarodowieniu badań naukowych, ale o ich globalizacji⁸²⁸. Obecnie w naukach medycznych prowadzenie prac badawczych bez współpracy międzynarodowej jest

⁸²⁵ Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19900650385/O/D19900385.pdf> [dostęp: 15.05.2020].

⁸²⁶ J. Godłów-Legiędź, *Szkolnictwo wyższe w procesie transformacji ustrojowej w Polsce a jakość kształcenia*, "Studia Prawno-Ekonomiczne" 98, 2016, s. 198.

⁸²⁷ *Proces Boloński. Europejski obszar szkolnictwa wyższego*, s. 2, https://www.uj.edu.pl/documents/10172/22085/proces_bolonski.pdf [dostęp: 15.05.2020].

⁸²⁸ M. Kwiek, *Szkolnictwo wyższe w okresie transformacji jako przedmiot analiz – w kontekście wyzwań nauki globalnej i fundamentalnej roli umiędzynarodowienia badań w nowej polityce naukowej*, s. 44, 50, 55, https://www.researchgate.net/publication/337012273_Szkolnictwo_wyzsze_w_okresie_transformacji_jako_przedmiot_analiz_-_w_kontekście_wyzwan_nauki_globalnej_i_fundamentalnej_rol_i_umiedzynarodowienia_badan_w_nowej_polityce_naukowej [dostęp: 15.05.2020].

praktycznie niemożliwe, co niesie korzyści zarówno dla projektów badawczych realizowanych w międzynarodowym środowisku, przy współudziale ludzi pracujących w różnych ośrodkach, jak i dla samych naukowców⁸²⁹. Udział w zespołach badawczych może stanowić okazję do zdobycia wiedzy, doświadczenia oraz nawiązywania kontaktów w środowisku zajmującym się danym tematem badań. Zmiany te wpłynęły również na bibliotekarstwo naukowe, bowiem umiędzynarodowienie nauki przyczyniło się do zwiększenia gromadzenia zasobów bibliotecznych w językach obcych, głównie w języku angielskim.

Ustawa z 1990 r. została zastąpiona *Ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*. Art. 88 poświęcono systemowi biblioteczno-informacyjnemu, którego podstawę stanowi biblioteka uczelniana⁸³⁰.

Bardzo istotne zmiany w funkcjonowaniu uczelni wynikały z reformy szkolnictwa wyższego zgodnie z *Ustawą 2.0*, zwaną *Konstytucją dla nauki*. Zastąpiła ona cztery ustawy: prawo o szkolnictwie wyższym, ustawę o zasadach finansowania nauki, ustawę o stopniach i tytule naukowym, ustawę o kredytach i pożyczkach studenckich⁸³¹. Należy podkreślić, że nie wyodrębniono w niej bibliotekarzy jako pracowników uczelni, co spowodowało, iż w części szkół wyższych starsi bibliotekarze i kustosze utracili prawo do krótszego tygodnia pracy i dłuższego urlopu⁸³². Zaś bibliotekarze dyplomowani oraz dyplomowani pracownicy dokumentacji i informacji naukowej wg *Ustawy 2.0* Art. 247 ust. 1 pkt. 2 z przepisów wprowadzających *Ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* zachowują status pracowników naukowych do 30 września 2020 r.⁸³³. Po tej dacie, przy ustaleniu statusu tych pracowników decydujące będą zapisy w statucie danej Uczelni⁸³⁴. Spowodowało to jednak degradację zawodu bibliotekarza, gdyż przedstawiciele tej grupy zawodowej zostali pozbawieni możliwości awansu w oparciu o uzyskanie statusu bibliotekarza dyplomowanego.

⁸²⁹ Ibidem, s. 50.

⁸³⁰ *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*, Art. 88.

⁸³¹ L. Tomala, *Ustawa 2.0: najważniejsze zapisy*,

<http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C30350%2Custawa-20-najwazniejsze-zapisy.html> [dostęp: 22.05.2020].

⁸³² I. Sójkowska, *Status bibliotekarzy, a Ustawa 2.0*, <http://www.ebib.pl/?p=20545> [dostęp: 23.05.2020].

⁸³³ B. Mądrzycki, *Kwalifikacje i uprawnienia bibliotekarza jako pracownika uczelni wyższej w świetle obowiązującego prawa*, "Bibliotheca Nostra. Śląski kwartalnik Naukowy" 2018, nr 3, s. 16; I. Moron, *Biblioteki i bibliotekarze w kontekście Ustawy 2.0*, <https://bgpw.wordpress.com/2019/07/15/biblioteki-i-bibliotekarze-w-kontekscie-ustawy-2-0/> [dostęp: 22.05.2020].

⁸³⁴ I. Moron, *Biblioteki i bibliotekarze w kontekście Ustawy 2.0*,

<https://bgpw.wordpress.com/2019/07/15/biblioteki-i-bibliotekarze-w-kontekscie-ustawy-2-0/> [dostęp: 22.05.2020].

5.1.1 Nowa Ustawa o Bibliotekach z 1997 r.

Uchwalenie nowej *Ustawy o Bibliotekach w 1997 r.* było pokłosiem zmian ustrojowych. Dzięki temu usunięto obowiązującą do tego czasu Ustawę z 1968 roku, która nie odpowiadała już nowym realiom i uregulowano sytuację prawną bibliotek w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej. Rozdział 3 tej Ustawy obejmujący artykuły od 8 do 15 poświęcono organizacji bibliotek, którą dostosowano do stanu faktycznego.

Osobne artykuły poświęcono następującym typom bibliotek:

- art. 16 i art. 17 - Bibliotece Narodowej;
- art. 18 do art. 20 - Bibliotekom publicznym;
- art. 21 - Bibliotekom naukowym i ten jest interesujący dla realizowanego tematu;
- art. 22 - Bibliotekom szkolnym i pedagogicznym;
- art. 23 i art. 24 - Bibliotekom fachowym i zakładowym.

W art. 27 i art. 28 powołano do istnienia ogólnokrajową sieć biblioteczną.

Art. 29 dotyczy pracowników bibliotek. Wymienia on w grupie zawodowej bibliotekarzy: pracowników służby bibliotecznej (młodszych bibliotekarzy, bibliotekarzy, starszych bibliotekarzy, kustoszy, starszych kustoszy) oraz bibliotekarzy dyplomowanych: asystent, adiunkt, kustosz dyplomowany, starszy kustosz dyplomowany.

Na przestrzeni lat, do tej Ustawy uchwalono akty wykonawcze w postaci rozporządzeń⁸³⁵. Biblioteki AM we Wrocławiu dotyczyły m.in. te regulujące zasady i tryb zaliczania bibliotek do bibliotek naukowych, określające wymagania uprawniające do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania uzyskanych kwalifikacji, a także regulujące zasady ewidencji materiałów bibliotecznych. Część z nich została uchylona, gdy straciła swoją ważność. Ustawa ta reguluje podstawowe zasady działalności bibliotek, w tym definiowała elementarne wymogi odnośnie wykonywania zawodu bibliotekarza, stanowiąc w Art. 29 ustęp 1, iż "pracownicy zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarskich powinni posiadać kwalifikacje bibliotekarskie"⁸³⁶. Kolejna *Ustawa z dn. 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów* zlikwidowała Komisję Egzaminacyjną dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów

⁸³⁵ por., ISAP - Internetowy System Aktów Prawnych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970850539> [dostęp: 22.05.2020].

⁸³⁶ B. Mądrzycki, *Kwalifikacje i uprawnienia bibliotekarza jako pracownika uczelni wyższej w świetle obowiązującego prawa*, "Bibliotheca Nostra. Śląski kwartalnik Naukowy" 2018, nr 3, s. 11-12; *Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach*, Art. 29 ustęp 1.

Dyplomowanych przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego, jednocześnie uniemożliwiając zdobycie kwalifikacji bibliotekarza dyplomowanego⁸³⁷.

Problem ten był szeroko dyskutowany i omówiony w literaturze, czego dowodem jest tekst Dariusza Grygowskiego, w którym zwraca on uwagę, iż deregulacja zawodu bibliotekarza ma konsekwencje nie tylko dla tych, którzy chcieli uzyskać kwalifikacje bibliotekarza dyplomowanego, ale i dla całego środowiska, gdyż usuwa sformułowanie o potrzebie posiadania kwalifikacji bibliotekarskich. Jak zauważa Grygowski ma to konsekwencje także dla akademickich ośrodków bibliologiczno-informatologicznych, gdyż zgodnie z ustawą deregulacyjną, wykształcenie kierunkowe nie jest już konieczne do pracy w zawodzie bibliotekarza⁸³⁸.

5.1.2 Komputeryzacja Biblioteki na tle innych bibliotek naukowych Wrocławia

Pierwszy etap komputeryzacji bibliotek naukowych w Polsce na dużą skalę przypada na lata dziewięćdziesiąte, jednak początki tych procesów zaczęły się około dwadzieścia lat wcześniej. We Wrocławiu, jako pierwsza, automatyzację rozpoczęła Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, gdzie już w 1971 r. zatrudniono absolwentów Wydziału Elektroniki⁸³⁹. Ciekawostką jest to, że pierwsze programy, np. SDI były tworzone na maszynach produkowanych przez Wrocławskie Zakłady Elektroniczne ELWRO⁸⁴⁰. Oznacza to, iż powstawały one w oparciu o umiejętności ludzi oraz sprzęt znajdujący się "na miejscu" we Wrocławiu. Za pierwsze systemy wykorzystywane w polskich bibliotekach naukowych uważa się gdański APIS i wspomniany wyżej wrocławski SDI - utworzony w Bibliotece Politechniki⁸⁴¹. Omawiając początki komputeryzacji należy wymienić także Bibliotekę Narodową, która wspólnie z Instytutem Maszyn Matematycznych realizowała projekt ARKA mający na celu rejestrację czasopism zagranicznych⁸⁴².

Biblioteka AM we Wrocławiu nie posiadała w tamtym czasie sprzętu ani oprogramowania pozwalającego na udział w komputeryzacji. Uczestnictwo w projekcie

⁸³⁷ B. Mądrzycki, op. cit., nr 3, s. 17.

⁸³⁸ D. Grygowski, *Studia bibliotekoznawcze w kryzysie*, [w:] *Interdyscyplinarium nauk o mediach i kulturze*, pod red. M. Antczak i Z. Gruszki, Łódź 2020, s. 157-161.

⁸³⁹ H. Szarski, *Komputeryzacja w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej - stan obecny i kierunki zmian*, "Przegląd Biblioteczny" 59, 1991, nr 3/4, s. 305.

⁸⁴⁰ Ibidem, s. 305.

⁸⁴¹ G. Piotrowicz, *Wstęp*, [w:] *Komputeryzacja Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Dziesięć lat doświadczeń*, pod red. G. Piotrowicz, Wrocław 2006, s. 6.

⁸⁴² Ibidem.

ARKA polegało na uzupełnianiu danych w nadsyłanych przez Bibliotekę Narodową formularzach, więc nie wymagało specjalnego sprzętu. Nie zachowały się jednak informacje, od kiedy wrocławska Biblioteka AM brała udział w tym przedsięwzięciu.

W czasie, gdy inne biblioteki w 1990 r. kupowały pierwsze komputery, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej wprowadzała już system rejestracji wypożyczeń UDOS⁸⁴³. Dzięki tym pracom, zarówno elektrycy jak i bibliotekarze zebrali bardzo cenne doświadczenie, z którego mogły później korzystać inne biblioteki. Przykładem takich praktyk były organizowane przez Bibliotekę Politechniki Wrocławskiej szkolenia, m.in. na temat wyszukiwania informacji przy wykorzystaniu baz danych na dyskach optycznych, czy zapoznanie z dostępnymi w Polsce bazami danych⁸⁴⁴. Zgodnie z dostępnymi materiałami, brali w nich również udział bibliotekarze z Biblioteki AM we Wrocławiu⁸⁴⁵.

Biblioteka Politechniki Wrocławskiej przez wiele lat zbierała dane i tworzyła katalog pod nazwą Czasopisma Zagraniczne w Bibliotekach Wrocławia i Opola. Biblioteka AM także przesyłała dane o czasopismach zagranicznych gromadzonych w swoich zbiorach. Projekt ten został zakończony w drugiej dekadzie XXI wieku. Obecnie jego kontynuacja mijałaby się z celem, ponieważ wszystkie dane odnośnie prenumerowanych czasopism oraz baz są dostępne na stronach internetowych bibliotek. Być może na decyzję o zaprzestaniu kontynuowania prac nad katalogiem wpłynął też fakt, że biblioteki często poszukują danych z katalogów innych księżnic o podobnym profilu. Specyfiką tego katalogu zaś było gromadzenie danych o czasopismach zagranicznych gromadzonych w bardzo różnorodnych bibliotekach naukowych Wrocławia i Opola.

Z kolei proces komputeryzacji Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu rozpoczął się w roku 1994, gdy kupiono sprzęt oraz zintegrowany system biblioteczny VTLS⁸⁴⁶. W Bibliotece Akademii Rolniczej we Wrocławiu początki komputeryzacji przypadają na 1991 rok, gdy zakupiono pierwsze komputery. Rok później nabyto prosty program do ćwiczeń Lech, a w 1994 r. zakupiono program Sowa⁸⁴⁷.

⁸⁴³ H. Szarski, op. cit., s. 310.

⁸⁴⁴ T. Trzcianowska-Grzywacz, *Oddział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.07.1990 r. do 30.06.1991 r.*, (maszynopis), s. 1-2.

⁸⁴⁵ Ibidem.

⁸⁴⁶ G. Piotrowicz, op. cit., s. 7.

⁸⁴⁷ *Biblioteka XXI wieku. O komputeryzacji Biblioteki Głównej, integracji środowiska bibliotekarzy i utworzeniu konsorcjum bibliotek oraz nowoczesnych systemach bibliotecznych...* z mgr Grażyną Talar rozmawiają M. Wanke-Jerie i M. Wanke-Jakubowska, "Głos Uczelni" 2008, nr 173, s. 4-5, http://www.glos.upwr.edu.pl/archiwum/5835/nr_173_2008_temat_miesiaca.html [dostęp: 13.05.2020].

Automatyzacja otworzyła nowe możliwości udziału bibliotek w procesach dydaktycznym i naukowym uczelni, do których należy również współpraca między bibliotekami. W październiku 2001 r. powołano Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich. W jego skład weszły: Biblioteka Główna Akademii Rolniczej, Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego, Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna, Miejska Biblioteka Publiczna oraz Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. T. Mikulskiego. Pięć z nich: Biblioteka Główna Akademii Rolniczej, Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego, Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna, Miejska Biblioteka Publiczna zakupiły system biblioteczny ALEPH. W 2007 r. do Konsorcjum przystąpiła Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego⁸⁴⁸.

Komputeryzacja Biblioteki AM stanowiła proces rozłożony w czasie. Wiązała się ze sfinansowaniem wydatków na zakup sprzętu oraz programów i dostępu do baz danych. Z czasem koszty zwiększyły się o prenumeraty czasopism.

Pierwszym etapem w komputeryzacji Biblioteki był zakup w roku akademickim 1989-1990 komputera i dysków MEDLINE⁸⁴⁹. Pozwoliło to na opracowywanie tematycznych zestawień bibliograficznych w oparciu o bazę danych MEDLINE. W okresie od 1 lipca 1990 r. do 30 czerwca 1991 r. sporządzono 610 takich zestawień⁸⁵⁰. Analiza dostępnych materiałów dowodzi, iż pierwsza połowa lat dziewięćdziesiątych to automatyzacja głównie Działu Informacji Naukowej wraz z Sekcją Bibliografii, choć szkolenia z zakresu obsługi ówczesnych edytorów tekstów, np. TAG, Chi-Writer oraz pracy w systemach MS-DOS i Norton Commander mieli także pracownicy innych działów⁸⁵¹. Pod koniec 1995 r. Biblioteka zakupiła system biblioteczny PROLIB, jednak, aby wdrożyć jego działanie potrzebne było kupno serwera oraz połączenie światłowodami obu budynków Biblioteki⁸⁵².

Rok wcześniej, czyli pod koniec 1994 r. powstało Wrocławskie Centrum Sieciowo-Superkomputerowe, będące jednostką Politechniki Wrocławskiej. Do najważniejszych zadań

⁸⁴⁸ *Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich*, <http://www.bibl.up.wroc.pl/konbiwro.html> [dostęp: 23.05.2020].

⁸⁴⁹ W zachowanych materiałach użyto liczby pojedynczej, co sugeruje zakup jednego komputera., por. L. Barg, *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1989-1990*, (maszynopis), s. 3.

⁸⁵⁰ T. Trzcianowska-Grzywacz, *Oddział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.07.1990 r. do 30.06.1991 r.*, (maszynopis), s. 1.

⁸⁵¹ J. Mazur, *Oddział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.07.1991 do 30.06.1992 r.*, (maszynopis).

⁸⁵² [Z. Strożeczka-Tichy], *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1995-1996*, (maszynopis), [s. 1].

tej funkcjonującej do dziś jednostki o międzyuczelnianym charakterze od początku należała eksploatacja i rozbudowa Wrocławskiej Akademickiej Sieci Komputerowej (WASK)⁸⁵³.

Podobnie inne biblioteki medyczne w Polsce rozpoczęły komputeryzację w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych. Kupowały pierwsze komputery oraz bazy danych - MEDLINE na płytach CD-ROM i programy umożliwiające komputeryzację bibliotek, np. SOWA m.in. w ośrodku warszawskim⁸⁵⁴, gdańskim⁸⁵⁵, poznańskim⁸⁵⁶. Poszczególne moduły każdego z tych programów pozwalały na automatyzację kolejnych procesów bibliotecznych: gromadzenia, opracowania, wypożyczania. Dzięki temu czytelnicy mogli po raz pierwszy korzystać z katalogów bibliotecznych i zamawiać wybrane pozycje za pomocą komputerów. W praktyce, biblioteki medyczne korzystają z różnych programów. Obecnie GBL oraz Biblioteki Uniwersytetów Medycznych we Wrocławiu i w Lublinie korzystają z systemu Prolib. Inne biblioteki wykorzystują programy Aleph (Warszawa), czy VTLS/Virtua (Gdańsk⁸⁵⁷). Ciekawym i wartym zauważenia faktem jest, iż wszystkie biblioteki uczelniane z Poznania zdecydowały się na jeden wspólny system Horizon⁸⁵⁸.

5.1.3 Inne istotne zmiany w zakresie udostępniania i współpracy międzybibliotecznej

Powyższe czynniki miały bardzo istotny wpływ na pracę poszczególnych działów, co dotyczyło wszystkich bibliotek, gdyż procesy automatyzacji przebiegały w nich podobnie. Dzięki komputeryzacji zyskano nowe narzędzia w postaci urządzeń oraz elektronicznych baz danych. Rozwój Internetu umożliwił bardzo szybkie pojawianie się czasopism oraz książek w wersji elektronicznej. Zakup zintegrowanych systemów bibliotecznych pozwolił na generowanie rekordów do katalogów elektronicznych oraz zautomatyzowanie prac w wypożyczalniach.

⁸⁵³ O WCSS, https://www.wcss.pl/?c=static_sites&cid=27 [dostęp: 14.05.2020].

⁸⁵⁴ I. Utrata, *Tak to właśnie się zaczęło. Przeszłość, Teraźniejszość i Przyszłość Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, "Forum Bibliotek Medycznych" 3, 2010, nr 1, s.644-645.

⁸⁵⁵ Z. Kamiński, B. Rybitw, *Z dziejów Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego*, "Annales Academiae Medicae Gedanensis" 43, 2014, s. 190.

⁸⁵⁶ A. Piotrowicz, *Komputeryzacja Biblioteki Głównej*, [w:] *Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002*, pod red. A. Piotrowicz, Poznań 2002, s. 14.

⁸⁵⁷ Kamiński, B. Rybitw, op. cit., s. 190.

⁸⁵⁸ Ibidem, s. 15.

5.1.3.1. Dział Informacji Naukowej

Komputeryzacja dała narzędzia, które całkowicie zmieniły sposób pracy Działu Informacji Naukowej. Oto główne prace wykonywane w tym Dziale⁸⁵⁹:

- gromadzenie zasobów elektronicznych i związane z tym zapytania ofertowe, archiwizowanie faktur, pilnowanie umów oraz licencji. Zajmowano się także pracami księgowymi związanymi z różnymi źródłami płatności. Obecnie ten zakres obowiązków należy do zadań Działu Gromadzenia i Opracowania Zbiorów;
- organizacja bezpłatnych testowych dostępów do bibliograficznych serwisów elektronicznych. Dziś Biblioteka także oferuje użytkownikom bezpłatne testowe dostępy do baz oraz wersji elektronicznych książek i czasopism, jednak zajmuje się tym Dział Gromadzenia i Opracowania Zbiorów;
- bardzo ważny obszar działalności stanowiło udostępnianie zasobów elektronicznych w czytelni zbiorów elektronicznych i zdalnie w sieci uczelnianej, a z czasem dla użytkowników zarejestrowanych w Centralnym Systemie Autoryzacji (CSA)⁸⁶⁰ Uczelni;
- prowadzenie działalności informacyjnej telefonicznej, ustnej oraz mailowej, dotyczącej źródeł informacji oraz korzystania ze zbiorów elektronicznych: baz bibliograficzno-abstraktowych oraz pełnotekstowych, a także z czasopism w wersji elektronicznej;
- bardzo ważny obszar działalności stanowiło administrowanie zasobami elektronicznymi: porządkowano oraz selekcionowano linki w bazie listy czasopism A to Z⁸⁶¹, analizowano serwisy elektroniczne pod kątem ich zawartości oraz powtarzalności tytułów w poszczególnych bazach, podlinkowywano polskie czasopisma medyczne, a także monitorowano i reklamowano problemy związane z dostępem do czasopism w wersji elektronicznej;
- promowanie za pomocą strony www Biblioteki usług elektronicznych oraz dostępów on-line do baz, czasopism i książek;
- prowadzenie działalności dydaktycznej polegającej na szkoleniu studentów Akademii Medycznej oraz Wydziału Rehabilitacji AWF z korzystania z zakupionych przez Uczelnię narzędzi elektronicznych;
- udział w konferencjach i szkoleniach na temat elektronicznych źródeł informacji.

⁸⁵⁹ T. Trzcianowska-Grzywacz, *Sprawozdanie z prac wykonanych w Oddziale Informacji Naukowej i Bibliografii w okresie 01.01.2010-31.12.2010 r.*

⁸⁶⁰ CSA – Centralny System Autoryzacji pozwalający na identyfikację pracowników, studentów, doktorantów Uczelni.

⁸⁶¹ Lista A to Z stanowiła wyszukiwarkę czasopism elektronicznych dostępnych w sieci Akademii Medycznej we Wrocławiu (następnie Uniwersytetu Medycznego) oraz w ramach Centralnego Systemu Autoryzacji Uczelni.

- Dział Informacji Naukowej podejmował działalność usługową polegającą na realizacji kwerend oraz zestawień tematycznych, które sporządzano w oparciu o dostępne źródła elektroniczne oraz bibliografie i bieżące czasopisma medyczne.

Analiza tematów kwerend zrealizowanych w oparciu o zbiory Biblioteki dostarcza cennych informacji o wybranych zagadnieniach dotyczących historii medycyny, nad którymi prowadzono prace naukowe na Uczelni (patrz Tabela nr 24). Autorka dotarła do danych dotyczących takich kwerend za lata 1998-2004, dlatego w tabeli ujęto tematy tylko z tego okresu.

Tabela nr 25. Tematy kwerend zrealizowanych na podstawie zbiorów własnych Biblioteki

Rok	Tematy kwerend zrealizowanych na podstawie zbiorów własnych Biblioteki w wybranym czasie
1998/99⁸⁶²	- Teorie na temat przyczyn śmierci F. Chopina - Bibliografia przedmiotowa i podmiotowa Prof. W. Brossa - Bibliografia prac prof. S. Koźmińskiego
2001⁸⁶³	-Uniwersytecka stomatologia we Wrocławiu w XIX w. - historia i ludzie - Historia chorób zakaźnych wieku dziecięcego - Doktoraty i habilitacje Wydziału Stomatologicznego za lata 1960-2001 - Prof. Z. Albert - działalność naukowa - Sylwetki wybranych pracowników naukowych Akademii Medycznej we Wrocławiu
2002⁸⁶⁴	- Polskie podręczniki anatomiczne od końca XVIII w. - Bibliografia prac T. K. Nowakowskiego - Wykaz prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu stomatologii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1946-1950 oraz Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1950-2001 - Ospa - historia lecznictwa w Polsce - Historia balneologii polskiej XVI-XVIII w., ze szczególnym uwzględnieniem leczenia wodami mineralnymi - Życie i twórczość K. Prausnitza - Życie i twórczość T. Słowikowskiego - Bibliografia dorobku naukowego dr J. Winowskiego (przygotowanie prac do przewodu habilitacyjnego)

⁸⁶² T. Trzcianowska-Grzywacz, *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 01.07.1998 do 30.06.1999 r.*, s. 1.

⁸⁶³ Eadem, *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2001-31.12.2001*, [s. 2].

⁸⁶⁴ Eadem, *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2002-31.12.2002*, [s. 2].

	<ul style="list-style-type: none"> - Bibliografia dorobku naukowego dr A. Popieli (przygotowanie prac do przewodu habilitacyjnego) - Przygotowanie materiałów dydaktycznych do wykładów z dziedziny medycyny nuklearnej (Katedra i Zakład Radiologii)
2003 ⁸⁶⁵	<ul style="list-style-type: none"> - Bibliografia prac R. Dyroff'a - Bibliografia prac O. Goetza - Historia strzykawki - Historia reklamy w stomatologii - Historia higieny jamy ustnej - Zawód technika dentystycznego w XIX w. - Praktyka rodzinna w krajach europejskich - rys historyczny - Historia dzieci koreańskich leczonych na Dolnym Śląsku w latach 50-60 - Szpitalnictwo w Ostrowie Wielkopolskim - w ujęciu historycznym
2004 ⁸⁶⁶	<ul style="list-style-type: none"> - Prace Dr A. Ohly w latach 1930-1940 w latach 1930-1940 (Quarterly Cumulative Index) - Życie i działalność L. Hirszfelda - Wrocławski dorobek prof. T. Orłowskiego (Bibliografia prac naukowych AM) - prace dr J. Nowaka w latach 1880-1930 (Przegląd Piśmiennictwa Lekarskiego Polskiego) - Prace lek. E.A. Sym w latach 1920-1940 (Przegląd Piśmiennictwa Lekarskiego Polskiego)

Sekcja Bibliografii zajmowała się analizą bibliometryczną dorobku naukowego pracowników Uczelni na potrzeby ankiet dla poszczególnych instytucji, np. GBL, Komitetu Badań Naukowych (KBN), a także awansów i konkursów. Do zadań Sekcji należało również tworzenie Bibliografii Publikacji Pracowników Akademii Medycznej⁸⁶⁷. Ponadto prowadzono szczegółową analizę wydruków komputerowych Science Citation Index (SCI) za poszczególne lata i przesyłano wyniki do autorów cytowanych prac⁸⁶⁸.

5.1.3.2 Dział Bibliotek Zakładowych

Kolejne etapy komputeryzacji, związane z coraz powszechniejszym dostępem do źródeł informacji oraz samego piśmiennictwa w postaci elektronicznej, zmieniły pracę Działu Bibliotek Zakładowych. Rozpoczęła się stopniowa likwidacja poszczególnych bibliotek. Na

⁸⁶⁵ Eadem, *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2003-31.12.2003r.* [s. 2].

⁸⁶⁶ Eadem, *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2004-31.12.2004 r.*, [s. 2].

⁸⁶⁷ J. Maciejewska, J. Halbtuch, M. Górka, *Sprawozdanie z prac wykonanych w Sekcji Bibliografii w okresie od 01.01.1999 r. do 31.12.1999 r.*, (maszynopis), s. 1-2.

⁸⁶⁸ J. Maciejewska, *Sprawozdanie z prac wykonanych w Sekcji Bibliografii w okresie od 01.01.1996-30.VI.1996*, (maszynopis).

ten proces wpływ miały też czynniki finansowe oraz lokalowe. Ich księgozbiory, wcielano do zbiorów Biblioteki Głównej.

Dział Bibliotek Zakładowych uczestniczył w tworzeniu bibliotek w poszczególnych jednostkach, szkolił pracujących w nich bibliotekarzy, sprawował nadzór nad ich funkcjonowaniem, zapewniał prenumeratę czasopism, a po latach przeprowadzał ich likwidację⁸⁶⁹. Proces ten ilustruje Tabela nr 26. Dział ten aktywnie uczestniczył także w komputeryzacji bibliotek wydziałowych (które później stały się Bibliotekami Filii)⁸⁷⁰. Obecnie on już nie istnieje, ponieważ z bibliotek sieci pozostały jedynie Biblioteka Filii nr 1 (była Biblioteka Wydziału Farmaceutycznego) oraz Biblioteka Filii nr 2 (była Biblioteka Wydziału Lekarsko-Stomatologicznego).

Tabela nr 26. Wykaz Bibliotek Zakładowych, ilustrujący radykalne zmniejszanie się ich ilości w pierwszej dekadzie XXI wieku

Wykaz Bibliotek Zakładowych istniejących w wybranych latach:		
1997-1998⁸⁷¹	2004 - 2005⁸⁷²	2009 - 2010⁸⁷³
1) B. Wydz. Farmaceutycznego; 2) B. Wydz. Pielęgniarskiego; 3) B. Kat. i Zakł. Anatomii Patologicznej; 4) B. Kat. i Zakł. Anatomii Prawidłowej; 5) B. Kat. i Zakł. Biochemii Lekarskiej; 6) B. Kat. i Zakł. Biofizyki; 7) B. Kat. i Zakł. Medycyny Sądowej; 8) B. Kat. i Zakł. Mikrobiologii; 9) B. Kat. i Zakł. Patofizjologii; 10) B. I Kat. i Klin. Chirurgii; 11) B. II Kat. i Klin. Chirurgii; 12) B. I Kat. i Klin. Pediatrii, Alergologii i Kardiologii;	1) B. Wydz. Lekarsko-Stomatologicznego; 2) B. Wydz. Farmaceutycznego, 3) B. Wydz. Zdrowia Publicznego; 4) B. w Międzywydziałowym Ośrodku Dydaktycznym Wydziału Zdrowia Publicznego AM w Świdnicy; 5) B. w Międzywydziałowym Ośrodku Dydaktycznym Wydziału Zdrowia Publicznego AM w Zielonej Górze; 6) B. I Kat. i Klin. Chirurgii Ogólnej, Gastroenterologicznej i Endokrynologicznej; 7) B. Kat. i Zakł. Anatomii Prawidłowej; 8) B. II Kat. i Klin. Chirurgii Ogólnej	1) B. Wydz. Lekarsko-Stomatologicznego; 2) B. Wydz. Farmaceutycznego; 3) B. Wydz. Nauk o Zdrowiu; 4) B. Kat. i Zakł. Anatomii Prawidłowej; 5) B. Kat. i Klin. Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej; 6) B. Kat. i Klin. Nefrologii oraz Kat. i Kliniki Chorób Wewnętrznych

⁸⁶⁹ M. Trąbała, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za okres od 1.01.2006 do 31.12.2006 r.*, s. 2.

⁸⁷⁰ Ibidem, Eadem, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za okres od 1.01.2005 do 31.12.2005 r.*, s. 2.; Eadem, *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za okres od 1.01.2010 do 31.12.2010 r.*, s. 2.

⁸⁷¹ *Skład osobowy w roku akademickim 1997/1998. Akademia Medyczna we Wrocławiu*, Wrocław 1998, s. 190.

⁸⁷² *Skład osobowy w roku akademickim 2004-2005. Akademia Medyczna we Wrocławiu*, Wrocław 2005, s. 181-183.

⁸⁷³ *Skład osobowy w roku akademickim 2009-2010. Akademia Medyczna we Wrocławiu*, Wrocław 2010, s. 290-291.

13) B. I Kat. i Klin. Ginekologii i Położnictwa; 14) B. II Kat. i Klin. Ginekologii; 15) B. Kat. i Klin. Rozrodczości i Położnictwa; 16) B. Kat. i Klin. Chorób Wewnętrznych i Alergologii; 17) B. Kat. i Zakł. Chirurgii Stomatologicznej; 18) B. Kat. i Klin. Chirurgii Twarzowo-Szczękowej; 19) B. Kat. i Klin. Chirurgii Pediatricznej; 20) B. Kat. i Klin. Nefrologii; 21) B. Kat. i Klin. Chorób Zakaźnych Wieków Dziecięcego; 22) B. Kat. i Klin. Hematologii i Chorób Rozrostowych Dzieci; 23) B. Kat. i Klin. Nefrologii Pediatricznej; 24) B. Kat. i Klin. Okulistyki; 25) B. Kat. i Klin. Dermatologii i Wenerologii	i Chirurgii Onkologicznej, 9) B. Kat. i Klin. Transplantacji Szpiku, Onkologii i Hematologii Dziecięcej, 10) B. Kat. i Klin. Dermatologii, Wenerologii i Alergologii; 11) B. Kat. i Zakł. Mikrobiologii; 12) B. Kat. i Klin. Nefrologii oraz Kat. i Klin. Chorób Wewnętrznych; 13) B. Kat. i Klin. Okulistyki oraz Kat. i Klin. Otolaryngologii; 14) B. Kat. i Zakł. Anatomii Patologicznej; 15) B. Kat. i Zakł. Biochemii Lekarskiej; 16) B. Kat. i Zakł. Patofizjologii; 17) B. Kat. i Zakł. Biofizyki; 18) B. II Kat. i Klin. Ginekologii i Położnictwa; 19) B. Zakł. Humanistycznych Nauk Lekarskich;	
---	--	--

5.1.3.3 Udostępnianie zbiorów

Zmiany wynikające z komputeryzacji, a także te związane z powodzią, objęły również poszczególne formy udostępniania. W celu pokazania spadku liczby osób korzystających z różnych form udostępniania w kolejnych latach (patrz Tabela nr 27), a także mniejszej ilości udostępnionych wówczas woluminów (patrz Tabela nr 28), zdecydowano się na uwzględnienie w obu zestawieniach danych od roku 1995. Przyczyną zjawiska były zniszczenia dokonane przez powódź. Temu przełomowemu dla Biblioteki AM wydarzeniu, poświęcono osobny podrozdział. Kataklizm ten miał znaczenie dla udostępniania, co widać w statystykach między rokiem 1995 a 1999, w którym zaobserwowano spadek liczby zarówno czytelników (patrz Tabela nr 27), jak i ilości zbiorów udostępnionych w obu czytelnich

(patrz Tabela nr 28) i następnie w roku 2001, gdy ponownie odnotowano wzrost ilości czytelników (patrz Tabela nr 27), oraz udostępnionych zbiorów (patrz Tabela nr 28).

Zwraca uwagę spadek ilości udostępnionych czasopism między 1995 a 1999 rokiem (patrz Tabela nr 28). Oprócz powodzi istotnym czynnikiem, który należy brać pod uwagę był dalszy rozwój reprografii oraz czasopism elektronicznych, dzięki czemu z każdym rokiem przybywało periodyków w tej nowej wersji.

Tabela nr 27. Ilość osób korzystających z Czytelni Ogólnej oraz Czytelni Czasopism w latach 1995- 2003⁸⁷⁴

Rodzaj Czytelni	Ilość osób korzystających z danej Czytelni w wybranych latach			
	1995	1999	2001	2003
Czytelnia Ogólna	4744	3630	4974	5896
Czytelnia Czasopism	5247	3146	3977	4151

Tabela nr 28. Ilość woluminów udostępnionych w Czytelni Ogólnej oraz Czytelni Czasopism w latach 1995 - 2003⁸⁷⁵

Rodzaj Czytelni	Ilość woluminów udostępnionych w Czytelniach w wybranych latach			
	1995	1999	2001	2003
Czytelnia Ogólna	10523	8601	12233	15433
Czytelnia Czasopism	72144	52079	55959	49557

Pierwsza dekada XXI wieku to czas zmian w udostępnianiu zbiorów w Bibliotece AM. Różne jego formy w Czytelniach: Ogólnej, Czasopism oraz w Wypożyczalni Miejskowej i Międzybibliotecznej zostały zebrane w jednym dziale nazwanym Działem Udostępniania. Do tego czasu udostępnianie wydawnictw zwartych i ciągłych odbywało się w

⁸⁷⁴ Statystyka ilości osób korzystających z Czytelni Ogólnej oraz Czytelni Czasopism w latach 1995-2001; Sprawozdanie za okres od 01.01.2003-31.12.2003 r. Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie), s. 1; Oddział Udostępniania. Sprawozdanie za okres 01.01.2003-31.12.2003 r., s. 2.

⁸⁷⁵ Ibidem.

dwóch różnych działach. Nowy porządek pozwolił na lepsze zarządzanie pracownikami i sprawniejszą organizację pracy, oraz szybszy dostęp do zbiorów dla użytkowników.

Lata 2005-2014 to ostatnie dziesięciolecie przed przeprowadzką do nowego budynku zaprojektowanego specjalnie z myślą o potrzebach nowoczesnej biblioteki naukowej. Spadek ilości odwiedzin w czytelniach (patrz Tabela nr 30), ilości udostępnionych w nich woluminów (patrz Tabela nr 29) oraz wypożyczeń w roku 2014 w stosunku do roku 2010 (patrz Tabela nr 31) tylko częściowo można tłumaczyć rozwojem elektronicznych wersji książek oraz czasopism. Był to także czas, gdy część zajęć odbywała się już w kampusie uczelni przy ul. Borowskiej. W związku z tym, funkcjonująca jeszcze przy ul. Parkowej Biblioteka znajdowała się daleko od nowego kampusu, co także miało znaczenie dla studentów oraz pracowników Uczelni. Nie mogli oni korzystać z Biblioteki przy okazji przerw w zajęciach⁸⁷⁶.

Tabela nr 29. Ilość woluminów udostępnionych w Czytelniach w latach 2005 - 2014⁸⁷⁷

Rodzaj Czytelni	Ilość woluminów udostępnionych w Czytelniach w wybranych latach		
	2005	2010	2014
Czytelnia Ogólna	17079	17077	10980
Czytelnia Czasopism	33334	14967	8053 (w tym 177 dysertacji)

⁸⁷⁶ O oczekiwaniach studentów względem bibliotek uczelnianych, także dotyczących ich lokalizacji, napisano szerzej w Rozdziale 6.

⁸⁷⁷ G. Budzińska, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Ogólnej za okres I i II półrocze 2005*; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Czasopism I i II półrocze 2005*; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Ogólnej za okres I i II półrocze 2010*; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Czasopism I i II półrocze 2010*; Eadem, *Sprawozdanie działu Udostępniania z działalności Czytelni Ogólnej 01.01.2014 – 31.12.2014 r.*; Eadem, *Sprawozdanie Działu Udostępniania z działalności Czytelni Czasopism 01.01.2014 – 31.12.2014 r.*

Tabela nr 30. Ilość i typy czytelników w Czytelniach w latach 2005 - 2014⁸⁷⁸

Rodzaj Czytelni	Ilość osób w poszczególnych czytelniach w wybranych latach		
	2005	2010	2014
Czytelna Ogólna	8890 osób, w tym: lekarze, w tym pracownicy naukowci - 706, studenci - 7442, inni - 742	7048 osób, w tym: lekarze, w tym pracownicy naukowci - 680, studenci - 5866, inni - 502	5547 osób, w tym: lekarze, w tym pracownicy naukowci - 774 studenci - 4481 inni - 292
Czytelna Czasopism	3578 osób, w tym: lekarze, w tym pracownicy naukowci - 1480, studenci - 1256, inni - 842	1993 osób, w tym: lekarze, w tym pracownicy naukowci - 479, studenci - 1141, inni - 373	1478 osób, w tym: lekarze, w tym pracownicy naukowci - 314 studenci - 980 inni - 184

Ryc. nr 48. Wypożyczalnia druków zwartych przy ul. Parkowej 11 (aut. Andrzej Woźniak)

⁸⁷⁸ G. Budzińska, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Ogólnej za okres I i II półrocze 2005*; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Czasopism I i II półrocze 2005*; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Ogólnej za okres I i II półrocze 2010*; Eadem, *Sprawozdanie z działalności Czytelni Czasopism I i II półrocze 2010*; Eadem, *Sprawozdanie działu Udostępniania z działalności Czytelni Ogólnej 01.01.2014 – 31.12.2014 r.*; Eadem, *Sprawozdanie Działu Udostępniania z działalności Czytelni Czasopism 01.01.2014 – 31.12.2014 r.*

Tabela nr 31. Ilość odwiedzin i wypożyczeń w wybranych latach w Wypożyczalni⁸⁷⁹

Rodzaj aktywności czytelniczej z podziałem na odwiedziny i wypożyczenia	Ilość odwiedzin i wypożyczeń w wybranych latach w Wypożyczalni		
	2005	2010	2014
Odwiedziny	brak danych	16745	11425
Wypożyczenia	18471	22557	16217

5.1.3.4 Wypożyczalnia Międzybiblioteczna

Pracę wypożyczalni międzybibliotecznej zmienił system docmed. Projekt autorstwa pracowników Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu został przedstawiony na XX Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych w Szczecinie (5-8 czerwca 2001 r.)⁸⁸⁰. System skupiał biblioteki uczelni medycznych z Poznania, Wrocławia, Białegostoku, Szczecina, Gdańska, Lublina, Bydgoszczy, Katowic oraz Łodzi, a także kilka bibliotek instytutów medycznych, np. Bibliotekę Instytutu Reumatologii w Warszawie. Warto zauważyć, że pracy z systemem nie podjęły Biblioteka Collegium Medicum UJ w Krakowie oraz GBL. Stanowił on swego rodzaju katalog czasopism bibliotek, które przystąpiły do systemu. Na podstawie zamieszczonych w nim danych o zasobach, składano zamówienia na konkretne artykuły z czasopism za pomocą generowanego na stronie docmed formularza. Zadaniem biblioteki, do której wpłynęło zamówienie była jego realizacja w ciągu 48 godzin, nie licząc dni ustawowo wolnych od pracy. Polegała ona na wysłaniu przez formularz na stronie docmed pliku zawierającego skan zamawianego artykułu w formacie pdf. Biblioteki bardzo często realizowały te zamówienia w ciągu kilkadziesiąt minut. Stanowiło to ogromny postęp - od rewersów okrężnych, czasem przez kilka tygodni krążących pomiędzy bibliotekami, do skanu w formie pliku pdf, przesyłanego do zamawiającej biblioteki, w ciągu zaledwie kilkadziesiąt minut. Ponadto system generował faktury za wykonane usługi, dzięki czemu bibliotekarze nie musieli ich sami wystawiać. Każda z bibliotek kończyła

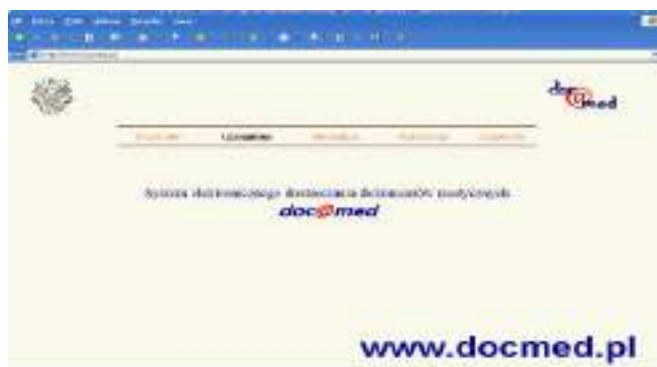
⁸⁷⁹ A. Pawlik, *Oddział Udostępniania Sprawozdanie za okres 01.01.2005-31.12.2005 r.* (maszynopis), s. 1; G. Budzińska, *Sprawozdanie za okres 01.01.2010-31.12.2010 Oddział Udostępniania Zbiorów Wypożyczalnia*; Eadem, *Wypożyczalnia Sprawozdanie za okres 01.01.2014-31.12.2014 r.*

⁸⁸⁰ *Dyskusja panelowa : Międzybiblioteczny elektroniczny system przesyłania i dostarczania dokumentów*, [w:] *Internet w bibliotekach [Dokument elektroniczny] : próba bilansu i perspektywy rozwoju. Wrocław, 10-11 grudnia 2001 roku.*

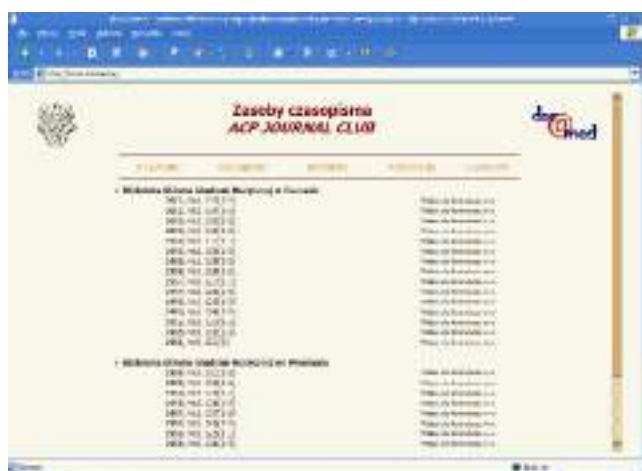
Tryb dostępu : <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/iwb/panel2.php> [dostęp 17.05.2020].

współpracę w ramach systemu wraz z wygaśnięciem umowy, np. Biblioteka ośrodka wrocławskiego współpracowała w ramach systemu docmed do 2015 r.

Ponieważ docmed już nie istnieje, nie ma możliwości samodzielnego wykonania zrzutów jego witryny internetowej do niniejszej pracy. Z tego względu wykorzystano te, pochodzące z artykułu Piotra Krzyżaniaka⁸⁸¹ (patrz Ryc. nr 49 i Ryc. nr 50). Warto pokazać, jak wyglądała strona www tego bardzo popularnego systemu. Niestety, jakość zdjęć nie jest najlepsza.

Ryc. nr 49. Strona główna systemu docmed. Źródło: P. Krzyżaniak, *System elektronicznego dostarczania dokumentów medycznych doc@med*, [w:] *Internet w bibliotekach II* [Dokument elektroniczny], Tryb dostępu : <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/iwb2/docmed.php>. [dostęp: 26.05.2020].

Ryc. nr 50. Zasób czasopisma w systemie docmed. Źródło: P. Krzyżaniak, *System elektronicznego dostarczania dokumentów medycznych doc@med*, [w:] *Internet w bibliotekach II* [Dokument elektroniczny], Tryb dostępu : <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/iwb2/docmed.php>. [dostęp: 26.05.2020].

⁸⁸¹ P. Krzyżaniak, *System elektronicznego dostarczania dokumentów medycznych doc@med*, [w:] *Internet w bibliotekach II* [Dokument elektroniczny], Tryb dostępu : <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/iwb2/docmed.php>. [dostęp: 26.05.2020].

Inspiracją do stworzenia systemu docmed był system SUBITO umożliwiający realizację zamówień międzybibliotecznych na artykuły niedostępne w Polsce⁸⁸². Biblioteka AM we Wrocławiu nie brała udziału w systemie SUBITO.

Tabela nr 32. Zamówienia międzybiblioteczne kierowane z innych bibliotek w kraju do Biblioteki AM/UMW⁸⁸³

Rodzaje zamówień międzybibliotecznych kierowanych do Biblioteki AM/UMW przez inne biblioteki w kraju	Ilość zamówień międzybibliotecznych kierowanych z innych bibliotek w kraju do Biblioteki AM/UMW w wybranych latach			
	2001	2005	2010	2014
Zamówienia ogółem	1892	4445	1547	868
Z systemu docmed	232	3439	770	412
Zamówienia tradycyjne	1660	1006	777	456

Tabela nr 33. Sposób realizacji zamówień w Wypożyczalni Międzybibliotecznej (zamówienia kierowane do Biblioteki AM/UMW z innych bibliotek w kraju)⁸⁸⁴

Forma materiałów wysyłanych innym bibliotekom w kraju przez Bibliotekę AM/UMW jako realizacja zamówień międzybibliotecznych	Ilość poszczególnych materiałów wysyłanych innym bibliotekom w kraju przez Bibliotekę AM/UMW jako realizacja zamówień międzybibliotecznych w wybranych latach			
	2001	2005	2010	2014
Ksero, fax, skany poza systemem docmed	1427	523	360	231
Książki	29	65	68	35

⁸⁸² Dyskusja panelowa : Międzybiblioteczny elektroniczny system przesyłania i dostarczania dokumentów, [w:] *Internet w bibliotekach [Dokument elektroniczny] : próba bilansu i perspektywy rozwoju*. Wrocław, 10-11 grudnia 2001 roku.

Tryb dostępu : <http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/iwb/panel2.php> [dostęp 17.05.2020].

⁸⁸³ G. Budzińska, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 01.01.2001 - 31.12.2001 r.*; Eadem, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 2005 r.*; Eadem, *Sprawozdanie Oddział Udostępniania Zbiorów za okres 01.01.2010-31.12.2010. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*; Eadem, *Statystyka za 2014 r. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*.

⁸⁸⁴ Eadem, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 01.01.2001 - 31.12.2001 r.*; Eadem, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 2005 r.*; Eadem, *Sprawozdanie Oddział Udostępniania Zbiorów za okres 01.01.2010-31.12.2010. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*; Eadem, *Statystyka za 2014 r. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*.

Czasopisma	3	2	0	0
Prace doktorskie, habilitacyjne	brak danych	brak danych	44	11
Skany wysyłane przez system docmed	223	3125	700	365
Internet				42
SUMA	1682	3715	1172	684

Tabela nr 34. Zamówienia międzybiblioteczne kierowane przez Bibliotekę AM/UMW do innych bibliotek w kraju⁸⁸⁵

Rodzaje zamówień międzybibliotecznych kierowanych przez Bibliotekę AM/UMW do innych bibliotek w kraju	Ilość zamówień międzybibliotecznych realizowanych przez inne bibliotek w kraju dla Biblioteki AM/UMW w wybranych latach			
	2001	2005	2010	2014
Zamówienia ogółem	1336	2976	485	129
Z systemu docmed	59	1637	brak danych	brak danych
Zamówienia tradycyjne	1277	1339	brak danych	brak danych

⁸⁸⁵ G. Budzińska, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 01.01.2001 - 31.12.2001 r.*; Eadem, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 2005 r.*; Eadem, *Sprawozdanie Oddział Udostępniania Zbiorów za okres 01.01.2010-31.12.2010. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*; Eadem, *Statystyka za 2014 r. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*.

Tabela nr 35. Sposób realizacji zamówień kierowanych przez Bibliotekę AM/UMW do innych bibliotek w kraju⁸⁸⁶

Forma materiałów wysyłanych Bibliotece AM/UMW przez inne biblioteki w kraju jako realizacja zamówień międzybibliotecznych	Ilość poszczególnych materiałów wysyłanych Bibliotece AM/UMW przez inne biblioteki w kraju jako realizacja zamówień międzybibliotecznych w wybranych latach			
	2001	2005	2010	2014
Ksero, fax, pliki, skany poza systemem docmed	622	412	117	27
Książki	20	31	15	5
Czasopisma	140	2	0	0
Skany wysyłane przez system docmed	57	1596	98	40
Internet	-----	-----	37	12
SUMA	839	2041	267	84

Analiza danych pokazuje, że najwięcej zamówień dokonywanych przez system docmed przypada na połowę pierwszej dekady XXI wieku, po której można zaobserwować spadek ilości zamówień międzybibliotecznych i to zarówno tych, za pośrednictwem systemu docmed, jak i dokonywanych innymi drogami (patrz Tabela nr 32 i Tabela nr 34). Zjawisko to można wytłumaczyć coraz większą popularnością wersji elektronicznych piśmiennictwa. Dzięki temu wiele potrzebnych artykułów czytelnicy odnajdywali w kolekcjach elektronicznych i nie było już potrzeby zamawiać ich za pośrednictwem wypożyczalni międzybibliotecznej.

Tabela nr 33 oraz Tabela nr 35 ilustrują różne formy realizacji zamówień międzybibliotecznych. Dane w nich zebrane obrazowo przedstawiają, że drogą zamówień międzybibliotecznych, w analizowanym okresie, sprowadzano głównie materiały w formie skanów pdf i innych form plików wysyłanych drogą elektroniczną, co dotyczyło zarówno zamówień realizowanych przez inne biblioteki dla ośrodka wrocławskiego (Tabela nr 35), jak

⁸⁸⁶ Eadem, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 01.01.2001 - 31.12.2001 r.*; Eadem, *Wypożyczalnia międzybiblioteczna 2005 r.*; Eadem, *Sprawozdanie Oddział Udostępniania Zbiorów za okres 01.01.2010-31.12.2010. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*; Eadem, *Statystyka za 2014 r. Wypożyczalnia międzybiblioteczna*.

i tych wykonanych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną wrocławskiej Akademii Medycznej dla innych bibliotek (patrz Tabela nr 33).

Artykuły z czasopism przesyłano za pomocą systemu docmed lub w formie skanów mailem, co dotyczyło bibliotek, które nie były zarejestrowane w omawianym systemie. Zamówienia realizowano również przysyłając artykuły faksem lub w formie odbitek kserograficznych. Pozwalało to na ich realizację tam, gdzie wykonanie skanów z różnych względów nie było możliwe. Warto to podkreślić, gdyż mogło dochodzić do sytuacji, w której poszukiwany przez pracownika naukowego artykuł, znajdował się w czasopiśmie gromadzonym tylko w małej bibliotece instytutowej, bez dostępu do skanera. W razie potrzeby, biblioteki udostępniały sobie drogą wypożyczeń międzybibliotecznych także książki, a w wyjątkowych sytuacjach zeszyty czasopism, co odzwierciedlają Tabela nr 33 i Tabela nr 35.

Odrębnym zagadnieniem było wypożyczanie innym bibliotekom rozpraw doktorskich, co wymagało pisemnej zgody autora danej pracy. W Tabeli nr 33 ujęto prace doktorskie, jednak zaznaczyć należy, iż ilość wysłanych czy otrzymanych tą drogą prac zależała nie tylko od potrzeb czytelników wyrażonych w zamówieniach, ale i od zgody autorów na udostępnianie ich prac innym bibliotekom drogą wypożyczeń międzybibliotecznych. W dostępnych materiałach ilość wypożyczonych prac doktorskich i habilitacyjnych podawano łącznie, stąd sposób ich zapisu w Tabeli nr 33.

Równie ciekawą inicjatywą jak wspomniany już system docmed, jest kontynuowany do tej pory Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych (CKCZ) (patrz Ryc. nr 51). Dzięki temu, iż zbiera on dane o gromadzonych przez poszczególne biblioteki czasopismach zagranicznych, stanowi nieocenioną pomoc przy zamówieniach międzybibliotecznych. Jest aktualizowany i wykorzystywany do chwili obecnej.

Ryc. nr 51. Strona główna Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych (CKCZ)

5.2 Powódź tysiąclecia w lipcu 1997 r. i jej skutki dla bibliotek naukowych

"Było piękne lato i nic nie zwiastowało nadejścia tak ogromnej wody. Wszyscy byli zaskoczeni komunikatem o zbliżającej się powodzi"⁸⁸⁷ - słowa ówczesnej Dyrektorki Biblioteki Uniwersytetu Opolskiego mgr Wandy Matwiejczuk bardzo dobrze oddają zaskoczenie, jakie przeżyli ludzie, którym przyszło zmierzyć się z powodzią w 1997 roku, nazywaną powodzią tysiąclecia⁸⁸⁸. Nikt z ówczesnych mieszkańców dotkniętych tragedią terenów, nie doświadczył powodzi o takim zasięgu na obszarze Polski⁸⁸⁹. Wielokrotnie zdarzały się podtopienia, czy powodzie, ale na nieporównywalnie mniejszą skalę.

Powódź z 1997 r. w największym stopniu dotknęła bibliotek, z ówczesnych województw opolskiego oraz wrocławskiego, co wynikało z obowiązującego w tamtym czasie podziału administracyjnego kraju. W niniejszej pracy skupiono się na bibliotekach naukowych, choć pamiętać należy, iż straty poniosły także biblioteki publiczne oraz szkolne. Do najbardziej poszkodowanych przez kataklizm bibliotek naukowych należały: Biblioteka Uniwersytetu Opolskiego, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smołki w Opolu, Biblioteka Instytutu Śląskiego w Opolu, Biblioteka AM we Wrocławiu, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu. Ucierpiały także zasoby Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Zabytkowe zbiory straciła również Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Śląska Opolskiego w Nysie⁸⁹⁰.

Literatura poświęcona tej katastrofie naturalnej pokazuje, jakie czynniki przyczyniły się do tak dużych zniszczeń. Omówienie wszystkich powodów i okoliczności, które wpłynęły na rozmiary skutków powodzi z 1997 r. stanowi temat na osobną pracę. W niniejszej dysertacji skupiono się jedynie na najistotniejszych czynnikach.

Po pierwsze zabrakło świadomości rzeczywistej skali zagrożenia. W środkach masowego przekazu informowano o zniszczeniach poczynionych przez kataklizm. Jednak w odniesieniu do miejsc, do których powódź dopiero się zbliżała, najczęściej ograniczano komunikat jedynie do prognozowanej wysokości fali powodziowej. Jak pokazały doświadczenia z tamtych wydarzeń, dla osób postronnych nie stanowiło to sygnału o

⁸⁸⁷ *Zdjęcia 97 - Wspominają powódź tysiąclecia sprzed 18 lat*, <http://radio.opole.pl/100,114748,zdjecia-97-wspominaja-powodz-tysiaclecia-sprzed-> [dostęp z dn. 15.01.2020 r.]

⁸⁸⁸ Powódź z lipca 1997 r. nazwano powodzią tysiąclecia.

⁸⁸⁹ Powódź w 1997 r. objęła także inne kraje, jednak na potrzeby niniejszej dysertacji skupiono się na obszarze Polski.

⁸⁹⁰ E. Stachowska-Musiał, *Biblioteki polskie w czasie powodzi*, "Przegląd Biblioteczny" 66, 1998, nr 1, s. 54.

faktycznym zagrożeniu⁸⁹¹. Ludzie nie przypuszczali, że ich prywatne domostwa, czy miejsca pracy, w tym biblioteki wkrótce znajdą się pod wodą. Na terenach bezpośrednio zagrożonych wyłączano prąd, dlatego też mieszkańcy byli odcięci od wiadomości podawanych w telewizji, a jedynym kanałem z informacjami było radio. W wielu przypadkach nie wiadano, jak przebiega powódź na danym obszarze, stąd mieszkańcy poszczególnych terenów nie mieli świadomości, że ich miejscowości, czy dzielnice znajdują się pod wodą.

Po drugie zbyt późno zdecydowano o ewakuacji zbiorów bibliotecznych. W części księżnic na przeniesienie książek i czasopism na wyższe kondygnacje zdecydowano się niemal w ostatniej chwili⁸⁹². Taka sytuacja miała miejsce m.in. w Bibliotece Uniwersytetu w Opolu, a także w Bibliotece AM we Wrocławiu. Dodatkowo, obie wymienione Biblioteki zostały zalane w godzinach nocnych, utrudniających podejmowanie decyzji o ewakuacji zbiorów odpowiednio wcześniej, jeszcze zanim woda osiągnęła zbyt wysoki poziom⁸⁹³.

Co znamienne dla katastrofy z 1997 r., ludzie sugerowali się pogodą z danego dnia, nie zdając sobie sprawy, iż zagrożenie stanowią wody, które już przetaczają się przez koryta rzek⁸⁹⁴. Siła, z jaką woda wdzierwała się do kolejnych obiektów była wówczas ogromnym zaskoczeniem. W części bibliotek, co dotyczyło także Biblioteki AM we Wrocławiu, obawiano się o stan stropów, co powodowało odwlekanie decyzji o przeniesieniu najniżej położonych zbiorów na wyższe kondygnacje. Była to specyfika gmachów adoptowanych dla potrzeb bibliotek. Obiekty te budowano z myślą o zupełnie innym przeznaczeniu, stąd ich konstrukcje nie były przygotowane na tak duże obciążenie w postaci zbiorów bibliotecznych, np. czasopism i książek na kredowym papierze. Co warte podkreślenia, w maju 2010 r. we Wrocławiu ponownie wystąpiło zagrożenie powodzią, dlatego ówczesna Dyrektorka Biblioteki AM mgr Renata Sławińska – na podstawie doświadczeń sprzed trzynastu lat – niezwłocznie podjęła decyzję o ewakuacji zbiorów, położonych na najniższych półkach w magazynie.

Doświadczenia zdobyte podczas powodzi w 1997 r. wykorzystano przy projektowaniu nowego budynku Biblioteki. Można stwierdzić, iż powódź i związane z nią zniszczenia pomogły w takim projektowaniu nowych budynków bibliotek, w tym uczelni medycznej we Wrocławiu, by zabezpieczyć zbiory oraz wyposażenie przed ewentualną następną powodzią.

⁸⁹¹ J. Gołaszewski, *Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Powódź a placówki naukowe na Śląsku*, "Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka" 1998, nr 1/2, s. 176.

⁸⁹² I. Kłopotcka-Marcjasz, *Biblioteka wspomina tragiczny lipiec 1997.*, Nowa Trybuna Opolska 2017, 6 lipca, <https://nto.pl/biblioteka-wspomina-tragiczny-lipiec-1997/ar/12244283> [dostęp: 30.12. 2019 r.]

⁸⁹³ Ibidem.

⁸⁹⁴ Ibidem.

W 1997 roku, podobnie do sytuacji Biblioteki AM, nie udało się uchronić także zbiorów przechowywanych w piwnicach Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Zasobów tych nie przenoszono na wyższe kondygnacje. Liczono, iż znajdujące się w budynku zabezpieczenia w postaci stalowych drzwi i okiennic mających zapewnić ochronę przeciwigazową, w połączeniu z workami z piaskiem zabezpieczą zbiory. W budynku Archiwum utworzono ponadto zagrody z bloków siporeksu i ustawiono je między ciągami pomieszczeń⁸⁹⁵. Niestety, woda pokonała te zabezpieczenia, wdzierając się do piwnic, gdzie przechowywano akta.

Po trzecie nie przygotowano planów postępowania na wypadek katastrof w bibliotekach. Skutki wydarzeń z lipca 1997 r. w poszczególnych bibliotekach mogłyby być mniejsze, gdyby księżnice miały takie plany opracowane na wypadek powodzi. Przez ochronę zbiorów najczęściej rozumiano zabezpieczenie ich przed kradzieżą, nieodpowiednimi warunkami przechowywania, czy zniszczeniem na skutek zużycia. Zwykle w kontekście ochrony podejmowano tematykę zbiorów specjalnych, a zwłaszcza tych zawierających tzw. kwaśny papier, czy wymagających specjalnych warunków przechowywania. Za ewentualną możliwą katastrofę uważano właściwie tylko niebezpieczeństwo pożaru⁸⁹⁶. Oczywiście, pod żadnym pozorem nie wolno jego lekceważyć, jednak niemal całkowicie nie zdawano sobie sprawy z możliwości wystąpienia powodzi.

Przed kataklizmem w 1997 r. poza wyjątkami, jak Miejska Biblioteka Publiczna w Dąbrowie Górniczej, biblioteki nie miały planów zabezpieczeń na wypadek katastrof, co świadczy o tym, iż nie istniała ochrona zbiorów przed takimi wydarzeniami, jak właśnie powódź⁸⁹⁷. Jednym ze skutków wydarzeń z 1997 r. było podjęcie, w kolejnych latach, tematu ochrony zbiorów bibliotecznych przed katastrofami naturalnymi.

Obecnie szansę na właściwe przygotowanie do takich zdarzeń oraz zapobieżenia ich skutkom w bibliotekach daje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie Narodowego Zasobu Bibliotecznego*. Wszystkie biblioteki, których zbiory zostały zaliczone do Narodowego Zasobu Bibliotecznego, raz w roku muszą

⁸⁹⁵ J. Gołaszewski, op. cit., s. 173-179.

⁸⁹⁶ B. Zyska, *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem*. T. 4, *Katastrofy w bibliotekach - przyczyny, zapobieganie i akcje ratunkowe*, Katowice 1998, s. 97-98.

⁸⁹⁷ J. Kamińska, *Problemy bibliotek i ochrony ich zbiorów w świetle wybranych artykułów z czasopism polskich w latach 1994-2013*, "Studia Bibliologiczne". T. 20, *Z życia książki. Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych oraz konteksty. Prace dedykowane Profesorowi Leonardowi Ogiernowskiemu*, Katowice 2015, s. 182.

sporządzić "Plan ochrony zbiorów zaliczanych do Narodowego Zasobu"⁸⁹⁸. Oczywiście, nie każda biblioteka posiada zbiory o wyjątkowej wartości, ale wszystkie bez wyjątku powinny przygotować plan ochrony na wypadek powodzi, zwłaszcza, że w obliczu zagrożenia trzeba działać szybko⁸⁹⁹.

Po opadnięciu wód, poszkodowane biblioteki stanęły przed problemem zniszczonego wyposażenia oraz zalanych księgozbiorów. Należało podjąć działania mające na celu jak najszybsze wyniesienie woluminów z zawilgoconych pomieszczeń, ponieważ bardzo szybko atakowały je grzyby. Kluczową rolę odgrywała selekcja zbiorów przeznaczonych do wyrzucenia i tych, które miały zostać poddane osuszeniu.

Dużą pomocą poszkodowanym bibliotekom służyła Biblioteka Narodowa, m.in. poprzez koordynację odbudowy księgozbiorów, opracowywanie list sprzętów bibliotecznych, tworzenie banku informacji o potrzebach bibliotek i ofertach pomocy⁹⁰⁰. W Bibliotece Narodowej 14.07.1997 r. opracowano *Zalecenia dotyczące zachowań wobec zbiorów bibliotecznych dotkniętych powodzią*⁹⁰¹, a także wydawano "Sygnały o ratowaniu bibliotek po powodzi" - pismo, w którym odnotowywano stan prac na rzecz dotkniętych kataklizmem bibliotek. Nieocenioną pomoc okazały Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu, a także Pracownia Papieru i Skóry Instytutu Konserwatorstwa i Zabytkoznawstwa UMK, dysponujące odpowiednim sprzętem do osuszania i odgrzybiania dużych ilości książek oraz czasopism. Bez ich pomocy nie byłoby możliwe ocalenie wielu zalanych w wyniku powodzi woluminów. Ponadto, do Wrocławia przyjechała Ewa Esser⁹⁰², która przywiozła zebrane wśród Polonii niemieckiej fundusze oraz komory do termicznego suszenia zbiorów firmy Art. Assistance z Haan⁹⁰³. Zalane książki i czasopisma należało jak najszybciej osuszyć, zdezynfekować w komorze gazowej i zabezpieczyć preparatami grzybobójczymi. Wymagały one na ogół nowych okładek, gdyż te, które miały kontakt z wodą, stanowiły źródło infekcji grzybami⁹⁰⁴. Osuszenia wymagały jednak nie tylko zbiory, ale i biblioteczne pomieszczenia, gdyż zdarzało się, że przez wiele dni stała w nich woda.

⁸⁹⁸ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie Narodowego Zasobu Bibliotecznego, § 7., <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20120000797/O/D20120797.pdf> [dostęp:30.12. 2019]

⁸⁹⁹ G. Bilka, *Program ochrony zbiorów bibliotecznych*, "Książka i Czytelnik" 2005, nr 3, s. 12-13.

⁹⁰⁰ Biblioteka Narodowa na rzecz bibliotek dotkniętych skutkami powodzi, "Bibliotekarz" 1997, nr 11, s. 25-26.

⁹⁰¹ E. Stachowska-Musiał, *Biblioteki polskie w czasie powodzi*, "Przegląd Biblioteczny" 66, 1998, nr 1, s. 56.

⁹⁰² Ewa Esser - absolwentka Instytutu Konserwatorstwa i Zabytkoznawstwa w Toruniu.

⁹⁰³ E. Stachowska-Musiał, op. cit., s. 56-57.

⁹⁰⁴ Ibidem, s. 59.

W wyniku powodzi biblioteki straciły cały zalany sprzęt, np. drewniane regały po wielodniowym zanurzeniu w wodzie nadawały się tylko do wyrzucenia. Część bibliotek zakupiła bądź otrzymała w darze sprzęt do osuszania pomieszczeń. W Bibliotece AM służył on wiele lat po pamiętnej powodzi, odprowadzając nadmiar wilgoci z pomieszczeń magazynowych. W ostatnim czasie pomógł on w osuszeniu zbiorów zalanych wskutek innego zdarzenia losowego, jakie miało miejsce w Katedrze i Zakładzie Mikrobiologii Lekarskiej UMW⁹⁰⁵. Na skutek katastrofalnej powodzi Biblioteka zyskała sprzęt, który jeszcze wiele lat później pomógł w osuszeniu zalanych czasopism, choć na szczęście, już nie przez wody Odry.

Kolejnym etapem było uzupełnianie, utraconych w wyniku zniszczeń, zbiorów. Nie byłoby to możliwe, gdyby nie pomoc ze strony innych księżnic, a także wydawców, którzy zgodzili się przekazywać bibliotekom książki i czasopisma w formie darów. W przypadku bibliotek uczelnianych bardzo istotne było jak najszybsze uzupełnienie brakujących podręczników dla studentów. Biblioteka AM we Wrocławiu bezpośrednio po powodzi musiała znacznie ograniczyć ilość wypożyczanych podręczników, aby każdy student miał szansę na skorzystanie na miejscu z książek ocalałych z powodzi. Bibliotece Uniwersytetu Opolskiego zaś dzięki decyzji Ministerstwa Kultury i Sztuki przydzielono prawo do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego⁹⁰⁶.

Bezpośrednio po powodzi biblioteki wznawiały działalność w swoich starych siedzibach. Zdawano sobie jednak sprawę z faktu, iż umieszczanie zbiorów ponownie w tym samym miejscu jest niepewne, gdyż naraża je na ryzyko zalania na wypadek ewentualnej następnej powodzi⁹⁰⁷. Sytuacje finansowe poszczególnych uczelni, czy miast, wykluczały szybką budowę nowych obiektów bezpośrednio po katastrofie z 1997 r. Dodać należy, że nowe gmachy musiałyby zostać wybudowane w innych lokalizacjach, tak by zabezpieczyć zbiory na przyszłość przed kataklizmami.

W przypadku Biblioteki Uniwersytetu w Opolu po powodzi z 1997 r. zapadła decyzja o budowie nowego budynku bibliotecznego, choć ostatecznie planów tych nie zrealizowano i placówka nadal mieści się w gmachu przy ul. Strzelców Bytomskich. W zamyśle nowy

⁹⁰⁵ W Katedrze i Zakładzie Mikrobiologii UMW, w jednym z pomieszczeń, w którym przechowywane są zbiory, doszło do pęknięcia rury. W wyniku zdarzenia doszło do zalania wodą czasopism z dziewiętnastego wieku. Woluminy poddano osuszeniu za pomocą znajdującego się w Bibliotece sprzętu, a następnie w celu ich ocalenia, przekazano je do dalszych prac Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich we Wrocławiu.

⁹⁰⁶ W. Matwiejczuk, *Planowany nowy budynek Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego*, "Przegląd Biblioteczny" 67, 1999, z. 1/2, s. 60.

⁹⁰⁷ Ibidem.

budynek miał być zaprojektowany w taki sposób, aby chronić zbiory przed powodzią, co pokazuje nową tendencję w planowaniu budowy obiektów bibliotecznych na terenach zalewowych. Jednak magazyny książek we wstępnych planach miały znajdować się na najniższych kondygnacjach, choć brano pod uwagę umieszczenie ich na wyższych piętrach, jeżeli tylko pozwalały na to rozwiązania techniczne zapewniające wytrzymałość stropów⁹⁰⁸. Wspominana już wielokrotnie wytrzymałość stropów miała (i ma nadal) kolosalne znaczenie przy rozmieszczaniu zbiorów w budynku. Jest to czynnik decydujący, czy księgozbiory będą przechowywane tylko na najniższych kondygnacjach, czy też możliwe jest tworzenie magazynów na wyższych piętrach. Co istotne, jest to powiązane z jedną z tendencji w budownictwie bibliotecznym zakładającą elastyczność (flexibility).

5.2.1. Zniszczenia Biblioteki AM we Wrocławiu

Powódź w lipcu 1997 r. przyniosła duże straty we Wrocławiu, którego część osiedli znalazła się po wodą. Taki los spotkał m.in. Bibliotekę AM. W wyniku katastrofy całkowitemu zniszczeniu uległ parterowy pawilon przy ul. Parkowej 11. Ze względu na bardzo zły stan został on wyburzony, a na jego miejscu wybudowano nowy dwukondygnacyjny budynek⁹⁰⁹. Ogromne szkody powstały także w budynku gmachu głównego przy Parkowej 1/3 (patrz Ryc. nr 52, Ryc. w Aneksie).

Ryc. nr 52. Budynek przy ul. Parkowej 1/3 (Aut. Zofia Strożecka-Tichy).

⁹⁰⁸ Ibidem, s. 61-63.

⁹⁰⁹ W budynku tym do 2015 r. mieściły się: Wypożyczalnia, Magazyn wydawnictw zwartych, Magazyn wydawnictw ciągłych do 1945 r. oraz Oddział Zbiorów Specjalnych.

Zalane zostały magazyny ulokowane w piwnicy przy ul. Parkowej 1/3 (patrz Ryc. nr 53) oraz w budynku przy ul. Parkowej 11. Na części fotografii widać ślady pozostawione przez wielką wodę⁹¹⁰. W piwnicach, w gmachu głównym, poziom wody osiągnął wysokość do 1,5 metra (patrz. Ryc. nr 53, Ryc. w Aneksie), a w parterowym budynku przy ul. Parkowej 11 woda sięgnęła 1 m, a nawet 1,20 m⁹¹¹.

Ryc. nr 53. Ślady pokazujące poziom wody w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3 (Aut. Zofia Strożecka-Tichy).

Jak już napisano wcześniej, z powodu obaw o stan stropów, zdecydowano się na wyniesienie książek i czasopism jedynie z najniższej położonych półek w magazynach w obu budynkach⁹¹². Niestety, poziom wody okazał się wyższy niż szacowano. Do podobnej sytuacji doszło we wspomnianej już Bibliotece Uniwersyteckiej w Opolu⁹¹³. Zniszczeniu uległy nie tylko zbiory, których nie przeniesiono w bezpieczne miejsca, ale także drewniane regały, gdyż po nasiąknięciu wodą rozpadły się i nie nadawały się już do użytku (patrz Ryc. nr 54, Ryc. w Aneksie).

⁹¹⁰ Wielka woda to potoczne określenie powodzi z lipca 1997 r.

⁹¹¹ R. Sławińska, T. Trzcianowska-Grzywacz, *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu po powodzi*, "Bibliotekarz" 1998 nr 9, s. 10.

⁹¹² Ibidem, s. 10-13.

⁹¹³ <https://nto.pl/biblioteka-wspomina-tragiczny-lipiec-1997/ar/12244283> [dostęp z dn. 19.01.2020 r.].

Ryc. nr 54. Magazyny w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3. Stan po powodzi. (Aut. Zofia Strożecka-Tichy).

Wody powodziowe opadały powoli, przez ten czas powodując dalsze zniszczenia, gdyż nasączone wodą lub zawilgocone woluminy stały się pożywką dla grzybów (patrz Ryc. nr 55).

Ryc. nr 55. Pokryte grzybami zbiory Biblioteki. (Aut. Zofia Strożecka-Tichy).

Mniej uszkodzone zbiory poddano procesowi osuszania i odgrzybiania. Książki i czasopisma doszczętnie zniszczone musiały zostać wyrzucone. Szacunkowo, Biblioteka AM w wyniku powodzi straciła 40% księgozbioru (patrz Ryc. nr 56 i Ryc. w Aneksie).

Ryc. nr 56. Księgozbiór z zalanych pomieszczeń. (Aut. Zofia Strożecka-Tichy).

Na szczęście udało się ocalić najcenniejsze zbiory. Fakt powodzi i wynikających z niej szkód odnotowano w sprawozdaniach dotyczących stanu księgozbioru wydawnictw zwartych oraz ciągłych, a także udostępniania zbiorów⁹¹⁴. Straty wynikające z powodzi wpłynęły nie tylko na stan liczbowy księgozbioru, ale i na jego udostępnianie, co wykazano w odpowiednich fragmentach pracy.

W wyniku katastrofy z 1997 r. Biblioteka straciła również powierzchnie magazynowe. Z pomocą przyszły inne wrocławskie uczelnie - Politechnika oraz ówczesna Akademia Rolnicza (dzisiejszy Uniwersytet Przyrodniczy)⁹¹⁵, które nieodpłatnie udostępniły swoje budynki, w celu przechowywania w nich zbiorów innych księżnic.

Ocalone piśmiennictwo zgromadzono w sześciu oddalonych od siebie miejscach, zlokalizowanych⁹¹⁶:

1) na wszystkich piętrach w budynku Biblioteki AM. Jednak ze względu na obciążenie stropów musiały one zostać możliwie szybko przeniesione do osuszonych pomieszczeń;

⁹¹⁴ T. Chmura, *Sprawozdanie za okres od 1.VII.97 do 15.VI.98 Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie)*, s. 2-3. (maszynopis); Eadem, *Sprawozdanie za rok 1997. Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie)*, s. 2 (maszynopis).

⁹¹⁵ Podano nazwy Uczelni obowiązujące w 1997 r.

⁹¹⁶ Z. Strożecka-Tichy, *Sprawozdanie z działalności statutowej w roku akademickim 1997-1998*, (maszynopis), [s. 7].

- 2) w odnowionym schronie w budynku głównym, w którym złożono ok. 30 tysięcy woluminów. Z uwagi na ułożenie piśmiennictwa w stosach, było ono całkowicie wyłączone z możliwości udostępniania;
- 3) w Domu Asystenta Politechniki Wrocławskiej przy ul. Wittiga umieszczono książki – tam też funkcjonowała tymczasowa wypożyczalnia, gdyż budynek, w którym się znajdowała, przy ul. Parkowej 11 przestał istnieć;
- 4) w kilku pomieszczeniach Akademii Rolniczej na Swojczycach oraz w Pawłowicach ulokowano czasopisma. Ten zbiór także był wówczas wyłączony z użytkowania;
- 5) w dawnym archiwum Uczelni przy ul. M. Skłodowskiej-Curie umieszczono piśmiennictwo oczekujące na dezynfekcję oraz konserwację;
- 6) w magazynie wydawnictw Akademii Medycznej ulokowano około 65 tysięcy woluminów. W praktyce oznaczało to, iż większość księgozbioru była wyłączona z użytkowania za wyjątkiem tego, zgromadzonego w wypożyczalni oraz wydzielonego jako księgozbiór podręczny. Tym bardziej na uznanie zasługuje fakt, że Biblioteka rozpoczęła działalność tak szybko, jak było to możliwe, gdyż Wypożyczalnia w Domu Studenckim przy ul. Wittiga została uruchomiona już w październiku 1997 roku⁹¹⁷.

Przykładem utrudnień w pracy bibliotekarzy jest także zapis w sprawozdaniu Oddziału Opracowania Druków Zwartych. 858 woluminów z 1997 r. zostało opracowanych i połączonych z inwentarzem w 1998 r. z powodu problemów z siecią komputerową po powodzi.

Trzydzieści lat po pamiętnej powodzi tysiąclecia, w maju 2010 r. we Wrocławiu znowu wystąpiło zagrożenie powodziowe ze strony Odry. Wówczas wielka woda szczęśliwie nie wyrządziła żadnych szkód w Bibliotece.

Z perspektywy czasu można zaobserwować, że katastrofa z 1997 r. spowodowała, iż przy budowach nowych budynków bibliotecznych (nawet wiele lat po później) zaczęto brać pod uwagę aspekt zagrożenia powodzią. Tak też było podczas budowy Centrum Naukowej Informacji Medycznej (CNIM), a którego skład wchodzi Biblioteka Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Więcej na temat nowego budynku napisano w Rozdziale 6. W niniejszym podrozdziale należy podkreślić ulokowanie magazynów bibliotecznych na trzecim piętrze, co ma na zawsze zabezpieczyć znajdujące się w nich zbiory przed ewentualną powodzią, dlatego najniższą kondygnacją, na której znajdują się zbiory w nowym budynku (już Biblioteki UMW) jest pierwsze piętro.

⁹¹⁷ Ibidem.

5.2.2. Odbudowa księgozbioru i gromadzenie zbiorów

Dyrekcja Biblioteki dołożyła wszelkich starań, aby odbudować, zdziesiątkowany w wyniku powodzi, księgozbiór. Zamierzenie to udało się zrealizować z sukcesem, dzięki znacznemu powiększeniu księgozbioru o nowe książki i czasopisma drukowane oraz o bogatą kolekcję zbiorów w wersji elektronicznej, o czym szerzej napisano w Rozdziale 6.

Tabela nr 36 ilustruje wpływ książek nabytych drogą kupna w wybranych latach. Skupiono się na tym sposobie nabycia, gdyż ilość darów przeważnie była niezależna od Biblioteki, dlatego trudno w oparciu o nie, wyciągać wiążące wnioski. Nieprzypadkowo podano dwie wartości - ilość woluminów zaakcesjonowanych oraz ilość woluminów zainwentaryzowanych. Nie każda zaakcesjonowana książka była jednocześnie zainwentaryzowana. Różnice między obiema wartościami mają kilka przyczyn, np. różny sposób zapisu pozycji wielotomowych, czy tzw. użytek wewnętrzny - wpisywany tylko do *Księgi akcesyjnej*. Obie wartości zestawione razem dają obraz ilości książek kupowanych do zbiorów w danym czasie.

Stosunkowo małą ilość kupna w 1998 r. można wytłumaczyć powodzią i związanymi z nią konsekwencjami. W pierwszym roku po katastrofie najprawdopodobniej duże zakupy nie były możliwe, gdyż brakowało powierzchni aby je przechować, a także położono nacisk na inne prace, związane z możliwie najszybszym przywróceniem budynku do użytkowania, o czym już była mowa. Największą ilość zakupu nowych publikacji zaobserwowano w 2000 r. Dwa lata później nastąpił spadek do 1581 jednostek inwentarzowych (j.i.)⁹¹⁸, a w 2004 r. zanotowano jeszcze niższą wartość - 1329 j.i. W 2006 r. kupno osiągnęło niemal identyczny poziom - 1350 j.i. W latach 2008 i 2010 zanotowano wzrost do 1839 j.i. i 1832 j.i. W 2012 r. odnotowano spadek do 1503 j.i. a w 2015 r. zwiększono ilości kupna do 1486 j.i. Był to rok przeprowadzki do nowego budynku.

⁹¹⁸ Nazwa jednostki inwentarzowe (j.i.) obejmuje zarówno książki w wersji papierowej, jak i zakupione płyty CD oraz DVD. Ze względu na płyty CD oraz DVD zrezygnowano z określenia vol. - wolumin na rzecz określenia j.i. - jednostki inwentarzowe.

Tabela nr 36. Gromadzenie książek drukowanych w latach 1998-2015 (zestawienie ilości nabytków kupna w wybranych latach)⁹¹⁹

Rok	Ilość woluminów wydawnictw zwartych zaakcesjonowanych i zainwentaryzowanych w danym roku	
	zaakcesjonowano	zainwentaryzowano
1998	937 vol. kupna	933 vol. zainwentaryzowanych
2000	2321 vol. kupna	2295 vol. zainwentaryzowanych
2002	1581 j.i. kupna	1570 j.i. zainwentaryzowanych
2004	1329 j.i. kupna	1304 j.i. zainwentaryzowanych
2006	1350 j.i. kupna	1296 j.i. zainwentaryzowanych
2008	1839 j.i. kupna	1763 j.i. zainwentaryzowanych
2010	1832 j.i. kupna	1818 j.i. zainwentaryzowanych
2012	1503 j.i. kupna	1458 j.i. zainwentaryzowanych
2015	1486 j.i. kupna	1455 j.i. zainwentaryzowanych

Orientacyjnie warto poddać analizie badawczej także tematykę książek (patrz Tabela nr 37), gdyż pozwala to na uzyskanie pełniejszego obrazu wydawnictw zwartych zgromadzonych aktualnie w Bibliotece, a pośrednio kierunków badań naukowych. Trzeba jednak przy tym pamiętać, iż specyfiką nauk medycznych jest ich bardzo szybki rozwój, stąd przy prowadzeniu badań korzysta się współcześnie z literatury w postaci elektronicznej, zwłaszcza z czasopism oraz baz dla klinicystów, gdyż to tam znajdują się najnowsze wyniki. Oczywiście, piśmiennictwo w postaci drukowanej także jest wykorzystywane, niemniej jednak nie można tylko na jego podstawie wnioskować o kierunkach badań prowadzonych na Uczelni.

Analiza wpływów pochodzących z kupna dowodzi, iż Biblioteka sprostała zadaniu odbudowy księgozbioru po powodzi z 1997 r. W zbiorach znajdują się drukowane wydawnictwa zwarte z bardzo szerokiego zakresu tematycznego obejmującego nauki

⁹¹⁹ Dane opracowano w oparciu o: M. Kulińska, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych za okres 01.01.1998-31.12.1998*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych za okres 01.01.2000-31.12.2000*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych za okres 01.01.2002-31.12.2002*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2004-31.12.2004*; Eadem, *Zestawienie ilościowo-wartościowe pozycji zarejestrowanych w Oddziale Gromadzenia wg źródeł finansowania zainwentaryzowanych w inwentarzach I5, I6 i D1 za okres 01.01.2006-31.12.2006*; Eadem, *Zestawienie ilościowo-wartościowe pozycji zarejestrowanych w Oddziale Gromadzenia wg źródeł finansowania zainwentaryzowanych w inwentarzach I6 i D1 za okres 01.01.2008-31.12.2008*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2010-31.12.2010*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2012-30.06.2012*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.07.2012-31.12.2012*; Eadem, *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2015-31.12.2015*.

przedkliniczne, czyli teoretyczne oraz kliniczne - dotyczące konkretnych dziedzin praktyki lekarskiej.

Wyniki analiz dowodzą, że najwięcej książek drukowanych dotyczyło chirurgii. Trzeba wziąć pod uwagę, że to bardzo szeroka dziedzina, co powoduje, że sporą część stanowią podręczniki, podobnie jak, w przypadku kolejnych w tabeli nauk z obszaru anatomii i fizjologii. Ilość tytułów drukowanych książek z zakresu anatomii, chemii organicznej, rehabilitacji, botaniki, farmakologii, patomorfologii, patofizjologii, pediatrii i stomatologii utrzymuje się na porównywalnym poziomie. Warto zauważyć, że większość zagadnień jest reprezentowana nawet przez kilkaset tytułów w zbiorach.

Tabela nr 37. Tematyka książek w Bibliotece AM (UMW) we Wrocławiu

Hasło przedmiotowe	Ilość tytułów książek z danym hasłem przedmiotowym
Chirurgia	2908 tytułów
Fizjologia	2143 tytuły
Rehabilitacja	1006 tytułów
Chemia organiczna	972 tytuły
Patofizjologia	884 tytuły
Patomorfologia	876 tytułów
Farmakologia	870 tytułów
Botanika	838 tytuły
Pediatrya	741 tytułów
Stomatologia	739 tytuły
Biochemia	524 tytuły
Mikrobiologia	522 tytuły
Ziołolecznictwo	461 tytuły
Histologia	443 tytuły
Choroby wewnętrzne	430 tytuły
Farmacja	427 tytuły
Patologia	379 tytuły
Ginekologia	353 tytuły
Choroby zakaźne	326 tytuły
Onkologia	290 tytułów
Ortopedia	269 tytułów
Dietetyka	267 tytułów
Protetyka	266 tytułów
Ortodoncja	256 tytułów
Farmakognozja	248 tytuły

Chemia fizyczna	225 tytułów
Neurologia	224 tytuły
Okulistyka	217 tytuły
Dermatologia	210 tytułów
Kardiologia	206 tytułów
Anestezjologia	180 tytułów
Seksuologia	171 tytułów
Hematologia	170 tytułów
Embriologia	169 tytułów
Radiologia	166 tytułów
Medycyna rodzinna	152 tytuły
Geriatrya	150 tytułów
Urologia	143 tytuły
Endokrynologia	143 tytuły
Chirurgia szczękowa	143 tytuły
Kosmetyki (Kosmetologia)	135 tytułów
Otolaryngologia	133 tytuły
Chemia nieorganiczna	133 tytuły
Położnictwo	124 tytuły
Cytologia	108 tytułów
Reumatologia	91 tytułów
Biotechnologia	87 tytułów
Otorynolaryngologia	87 tytułów
Alergologia	83 tytuły
Nefrologia	68 tytułów
Neonatologia	66 tytułów
Fizjoterapia	42 tytuły
Periodontologia	41 tytułów
Chemia leków	28 tytułów
Chirurgia serca	26 tytułów
Pulmonologia	16 tytułów
Chirurgia ręki	10 tytułów
Bromatologia	6 tytułów
Ratownictwo medyczne	5 tytułów

Od 2001 r. na mocy zarządzenia ówczesnego rektora Akademii Medycznej wprowadzono system zakupu centralnego. Oznaczało to, iż pracownicy naukowcy chcący kupić książki czy czasopisma dla potrzeb prowadzonych przez siebie prac naukowo-badawczych, musieli kierować zamówienia do Biblioteki Głównej AM. Dzięki temu

wszystkie zakupione dla pracowników naukowych książki są wpisane do specjalnie utworzonego w tym celu inwentarzy Z 1 oraz Z 2. W ten sposób dokonuje się kupna książek oraz czasopism opłacanych z różnego rodzaju środków finansowych przyznawanych na działalność naukowo-badawczą. Książki z tego inwentarza odzwierciedlają zainteresowania naukowo-badawcze pracowników naukowych.

Czasopisma polskie oraz zagraniczne, od początku istnienia Biblioteki, gromadzono zarówno w formie kupna jak i darów. Diagram nr 1 pozwala na czytelne pokazanie spadku ilości kupowanych tytułów czasopism w wersji papierowej. W przypadku gromadzenia wydawnictw zwartych zdecydowano się na przedstawienie ilości kupowanych woluminów w formie tabeli, ponieważ pozwala ona na czytelniejsze zobrazowanie rozbitcia na ilość woluminów zaakcesjonowanych oraz zainwentaryzowanych. W przypadku wydawnictw ciągłych wartości dotyczące kupna przedstawiono w formie diagramu⁹²⁰.

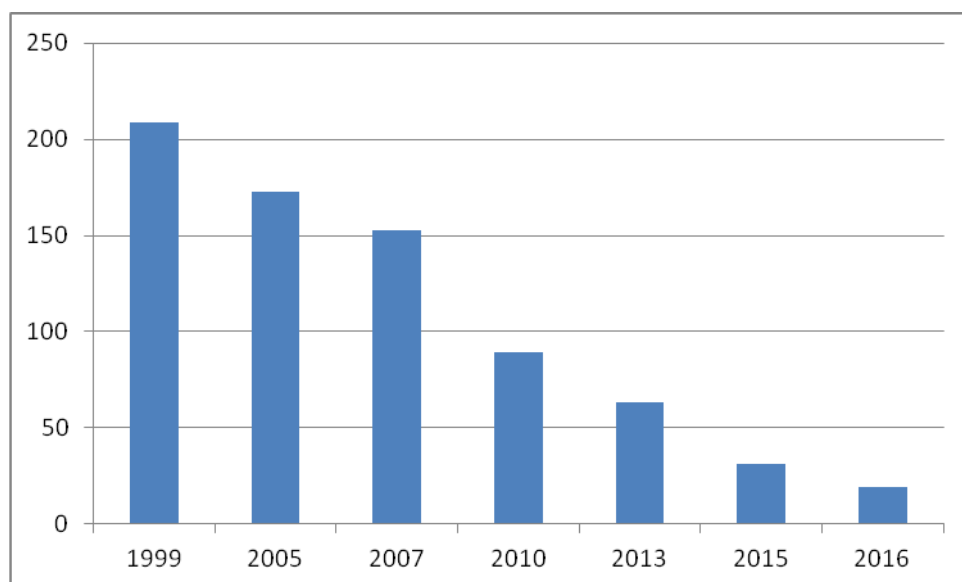

Diagram nr 1. Ilość tytułów prenumerowanych czasopism zagranicznych w wersji drukowanej w latach 1999-2016

Diagram nr 1 wyraźnie pokazuje stały spadek liczby kupowanych czasopism zagranicznych w wersji drukowanej, zauważalny zwłaszcza od 2005 r., w którym prenumerowano 176 tytułów, w 2010 r. 89 tytułów, a w 2016 r. już tylko 19 tytułów. W ciągu

⁹²⁰ T. Chmura, *Sprawozdanie za okres 01.01.1999-31.12.1999. Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie)*, s. 2; [M. Białonoga], *Sprawozdanie za okres 01.01.2005-31.12.2005. Oddział Gromadzenia Czasopisma*, s. 1; A. Budzińska, *Sprawozdanie za okres 01.01.2010-31.12.2010. Oddział Gromadzenia Zbiorów. Sprawozdanie dotyczy druków ciągłych*, s. 1; Eadem, *Sprawozdanie za okres 01.01.2015-31.12.2015. Oddział Gromadzenia Zbiorów. Sprawozdanie dotyczy druków ciągłych*, s. 2; Eadem, *Sprawozdanie za okres 01.01.2016-31.12.2016. Oddział Gromadzenia Zbiorów. Sprawozdanie dotyczy druków ciągłych*, s. 2.

jedenastu lat wykreślono z prenumeraty w wersji drukowanej 157 tytułów. Część z tych tytułów jest nadal kupowana w wersji elektronicznej, ale z niektórych w ogóle zrezygnowano. O wyborze czasopism do prenumeraty decyduje wiele czynników, choć największe znaczenie ma wykorzystanie danego periodyku przez czytelników oraz ponoszone koszty finansowe. Obecnie coraz bardziej korzystne finansowo są wersje elektroniczne czasopism.

Warto prześledzić, jakie tytuły kupowano do Biblioteki Głównej, do Bibliotek Wydziałowych (później Bibliotek Filii), (por. Tabela nr 1 i Tabela nr 2 w Aneksie).

Analiza Tabeli nr 1 w Aneksie oraz Diagramu nr 2 pokazuje, że coraz bardziej powszechny w medycynie stawał się język angielski, a dziś bez jego znajomości nie można zajmować się medycyną, farmacją, czy analityką medyczną na poziomie naukowym. Z tego względu opublikowanie pracy w tym języku daje największe szanse, że zostanie ona zauważona przez innych i będzie cytowana w ich pracach, co jest bardzo istotne dla pracowników naukowych. Jak pokazuje Tabela nr 1 w Aneksie stopniowo zaczęto rezygnować z prenumeraty czasopism drukowanych w języku niemieckim. W prenumeracie na 2016 r. znajdował się już tylko jeden taki tytuł - "DMW Deutsche Medizinische Wochenschrift". Jest to oczywiście związane ze wspomnianym już faktem dominacji w medycynie języka angielskiego. Prace w tym języku zawierają czasopisma wydawane w USA, Wielkiej Brytanii, Irlandii i Nowej Zelandii, co nie wymaga komentarza, gdyż w krajach tych język angielski funkcjonuje jako język urzędowy. Wg tabeli nr 1 w Aneksie, w analizowanym okresie, Biblioteka kupowała też periodyki wydawane w krajach skandynawskich, ale tylko te, w których prace są publikowane w języku angielskim. Języki używane w tych krajach (szwedzki, norweski, duński) nie są szerzej znane, dlatego też kupowanie czasopism, w których prace są publikowane w językach narodowych byłoby nieopłacalne zarówno z ekonomicznego jak i naukowego punktu widzenia. Prenumerowane w przeszłości przez Bibliotekę czasopisma wydawane we Francji zawierają artykuły głównie w języku francuskim, choć zdarzały się także tytuły zawierające artykuły w języku angielskim. Oczywiście, język francuski jest znany bardziej niż np. węgierski, norweski, szwedzki czy duński, jednak (jak już kilkakrotnie podkreślano) został wyparty przez język angielski. Dlatego też ze względów finansowych oraz z uwagi na małe wykorzystanie, zrezygnowano z kupowania periodyków wydawanych w tym języku. Także spośród czasopism szwajcarskich prenumerowano tylko te, wydawane w języku angielskim.

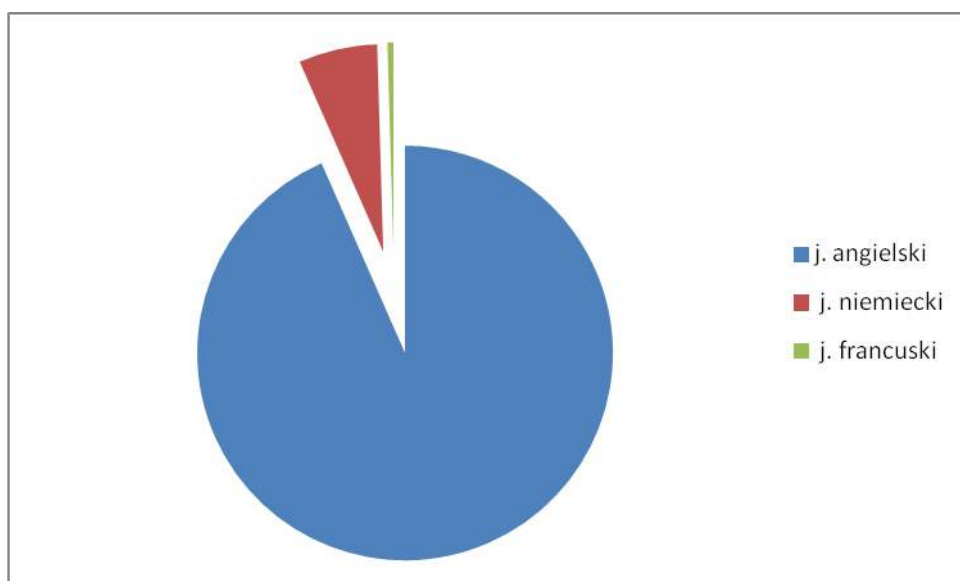

Diagram nr 2. Drukowane czasopisma zagraniczne kupowane w latach 1998-2016. Podział wg języków.

O krajach, z których pochodzą drukowane czasopisma zagraniczne kupowane w latach 1998-2016 napisano już w części poświęconej ich strukturze językowej. Tabela nr 1 w Aneksie oraz Tabela nr 38 pokazują, że Biblioteka kupowała najczęściej czasopisma zagraniczne amerykańskie, a także te wydawane w Europie Zachodniej (Wielka Brytania, Niemcy, Holandia, Szwajcaria, Francja) oraz w krajach skandynawskich (Szwecja, Dania, Norwegia). Wśród kupowanych periodyków znajdowały się również te wydawane w innych krajach, m.in. w Nowej Zelandii. Poza sporadycznymi wyjątkami zrezygnowano z kupowania czasopism z krajów byłej demokracji ludowej. Oczywiście, w przypadku czasopism niemieckich należy uwzględnić fakt, iż 3 października 1990 r. nastąpiło zjednoczenie Niemiec.

Tabela nr 38. Kraje, w których są wydawane drukowane czasopisma zagraniczne kupowane przez Bibliotekę AM/UMW w latach 1998-2016⁹²¹

Kraj	Ilość prenumerowanych tytułów drukowanych czasopism zagranicznych, wydanym w danym kraju
USA	103 tytuły
Wielka Brytania	54 tytuły
Niemcy	30 tytułów
Dania	5 tytułów

⁹²¹ W Tabeli nr 38 brano pod uwagę jedynie kraj wydania czasopism, bez powiązania z językami, w których publikowano w nich prace.

Holandia	4 tytuły
Szwajcaria	3 tytuły
Szwecja	3 tytuły
Francja	2 tytuły
Irlandia	2 tytuły
Kanada	1 tytuły
Norwegia	1 tytuły
Nowa Zelandia	1 tytuły
Węgry	1 tytuł

Analiza tematyki kupowanych czasopism zagranicznych (patrz Tabela nr 2 w Aneksie i Tabela nr 39) wykazuje, że w Bibliotece gromadzono tytuły z wielu dziedzin medycyny i farmacji. Na przestrzeni analizowanego okresu starano się, aby dana dyscyplina była reprezentowana przynajmniej przez jeden tytuł. Z tego względu, zwracają uwagę tytuły wyszczególnione w Tabeli nr 2 w Aneksie, ale niewidoczne w Tabeli nr 38, ponieważ pominięto w niej dyscypliny, z zakresu których w Bibliotece znajduje się tylko jeden tytuł.

Największą grupę drukowanych czasopism zagranicznych stanowią oczywiście te z dyscyplin klinicznych, od medycyny ogólnej (11 tytułów) przez poszczególne dyscypliny kliniczne. Nierzadko zdarzało się, że jeden tytuł był poświęcony jednocześnie kilku dyscyplinom, np. ginekologii i położnictwu, czy nowotworom i onkologii.

Tabela nr 39. Tematyka drukowanych czasopism zagranicznych, prenumerowanych w latach 1998-2016

Hasło przedmiotowe	Ilość tytułów czasopism z danym hasłem przedmiotowym
Pediatria	14 tytułów
Onkologia	12 tytułów
Medycyna ogólna	11 tytułów
Kardiologia	10 tytułów
Stomatologia	10 tytułów
Farmakologia	9 tytułów
Alergologia i Immunologia	8 tytułów
Anestezjologia	8 tytułów

Hematologia	8 tytułów
Neurologia	8 tytułów
Ortopedia	8 tytułów
Chemia	7 tytułów
Medycyna kliniczna	7 tytułów
Ginekologia	7 tytułów
Nefrologia	7 tytułów
Neurochirurgia	6 tytułów
Endokrynologia	6 tytułów
Gastroenterologia	6 tytułów
Okulistyka	6 tytułów
Biochemia	5 tytułów
Fizjologia	5 tytułów
Toksykologia	5 tytułów
Położnictwo	5 tytułów
Psychiatria	5 tytułów
Urologia	5 tytułów
Otorynolaryngologia	5 tytułów
Biofizyka	4 tytuły
Dermatologia	4 tytuły
Chirurgia operacyjna	4 tytuły
Farmacja	4 tytuły
Nowotwory	4 tytuły
Reumatologia	4 tytuły
Chirurgia szczękowa	3 tytuły
Leki	3 tytuły
Opieka intensywna	3 tytuły
Ortodoncja	3 tytuły

Pulmonologia	3 tytuły
Patologia kliniczna	3 tytuły
Anatomia	2 tytuły
Biologia molekularna	2 tytuły
Choroby zakaźne	2 tytuły
Cukrzyca	2 tytuły
Etyka lekarska	2 tytuły
Klatka piersiowa	2 tytuły
Krążenie krwi	2 tytuły
Neurofizjologia	2 tytuły
Płuca	2 tytuły
Radioterapia	2 tytuły
Torako chirurgia	2 tytuły
Układ oddechowy	2 tytuły

Przedstawione w niniejszej dysertacji tabele oraz diagramy zawierają dane tylko o zakupach. Pominięto w nich dary. W Bibliotece Głównej dary czasopism zagranicznych pochodziły głównie z dwóch źródeł: od czytelników lub od południowokoreańskich towarzystw naukowych. Zdarzało się, że czytelnicy (prawdopodobnie z tytułu członkostwa w towarzystwach naukowych) otrzymywali wersje drukowane czasopism zagranicznych i przekazywali je Bibliotece.

Ciekawą formą darów są czasopisma przesyłane przez południowokoreańskie towarzystwa naukowe. Rozsyłają one bezpłatnie wydawane przez siebie periodyki, w których prace są publikowane w języku angielskim, w celu pokazania swojej obecności w świecie nauki. Taka forma rozpowszechniania czasopism pozwala dotrzeć do szerszego grona czytelników i ich zacytowanie w innych publikacjach.

5.3 Struktura organizacyjna Biblioteki w latach 1999/2000 - 2009/2010

Zestawienie tabeli przedstawiających strukturę Biblioteki w roku 1989/90 (Tabela nr 23 w Rozdziale 4) oraz w roku 1999/2000 (Tabela nr 40) pokazuje, że w tym dziesięcioleciu nie nastąpiły w niej żadne istotne zmiany.

Dopiero w pierwszej dekadzie XXI wieku zaobserwowano łączenie poszczególnych działów, co wynikało z konsolidacji prac o tym samym charakterze w jednej komórce, np. gromadzenia książek i czasopism, czy różnych form udostępniania. Przykładem Dział Gromadzenia i Udostępniania Czasopism zajmował się obsługą wydawnictw ciągłych od ich zamawiania, przez akcesję, opracowanie, po udostępnianie. W wyniku zmian w strukturze Biblioteki, różne formy udostępniania zbiorów w wypożyczalniach oraz czytelnich (zarówno wydawnictw zwartych, jak i ciągłych) znalazły się w jednym dziale nazwanym Działem Udostępniania, co nastąpiło w pierwszym dziesięcioleciu XX wieku.

W tym samym czasie nastąpiły zmiany w funkcjonowaniu Działu Gromadzenia, do którego obowiązków doszły zakupy oraz akcesja wydawnictw ciągłych. Do tej pory zajmował się on wyłącznie gromadzeniem wydawnictw zwartych. W tym okresie, Dział Opracowania objął swoją opieką i nadzorem, oprócz wydawnictw zwartych, także wydawnictwa ciągłe.

Dzięki temu prace o tym samym charakterze (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie) były wykonywane w jednym dziale, a nie w kilku niezależnie od siebie. W drugiej dekadzie XXI wieku do Działu Gromadzenia przeniesiono jeszcze gromadzenie wydawnictw elektronicznych. Pozwoliło to lepiej zarządzać personelem w poszczególnych działach, a także ułatwiło prace w modułach systemu bibliotecznego ProLib. Sukcesywna konsolidacja prac w działach pozwoliła także na lepsze przygotowanie pracowników do wejścia w zmienioną strukturę w nowym budynku Biblioteki UMW.

Tabela nr 40. Struktura Biblioteki w latach 1999/2000 - 2009/2010

Rok akademicki	Struktura Biblioteki w danym okresie czasu
1999/2000 ⁹²²	<ul style="list-style-type: none">- Dyrektor- Z-ca Dyrektora- Samodzielna Sekcja Administracyjno-Gospodarcza (sekretariat)- Dział Gromadzenia i Ewidencji Zbiorów- Dział Opracowania Druków Zwartych- Sekcja Magazynów- Dział Zbiorów Specjalnych- Dział Gromadzenia i Udostępniania Czasopism- Dział Informacji Naukowej i Bibliografii (Sekcja Informacji Naukowej i Sekcja Bibliografii)- Dział Bibliotek Zakładowych

⁹²² *Skład Osobowy w roku akademickim 1999/2000*, Wrocław 2000, s. 159-160.

	- Pracownia Reprograficzna
2006/2007 ⁹²³	<ul style="list-style-type: none"> - Dyrektor - Z-ca Dyrektora - Samodzielna Sekcja Administracyjno-Gospodarcza (sekretariat) - Dział Gromadzenia Zbiorów (obejmował drukowane wydawnictwa zwarte i ciągłe) - Dział Opracowania Zbiorów (obejmował drukowane wydawnictwa zwarte i ciągłe) - Wypożyczalnia Druków Zwartych - Dział Udostępniania Zbiorów (Sekcja Czytelń - zarówno wydawnictw zwartych jak i ciągłych, Sekcja Wypożyczeń Międzybibliotecznych) - Dział Zbiorów Specjalnych - Dział Informacji Naukowej i Bibliografii (Sekcja Informacji Naukowej i Sekcja Bibliografii) - Dział Bibliotek Zakładowych - Sekcja Magazynów - Dział Obsługi Użytkownika (nowa nazwa Pracowni Reprograficznej) - Sekcja Informatyki
2009/2010 ⁹²⁴	<ul style="list-style-type: none"> - Dyrektor - Z-ca Dyrektora - Samodzielna Sekcja Administracyjno-Gospodarcza (sekretariat) - Dział Gromadzenia Zbiorów (obejmował drukowane wydawnictwa zwarte i ciągłe) - Dział Opracowania Zbiorów (obejmował drukowane wydawnictwa zwarte i ciągłe) - Dział Udostępniania Zbiorów (Sekcja Czytelń - zarówno wydawnictw zwartych jak i ciągłych, Wypożyczalnia, Sekcja Wypożyczeń Międzybibliotecznych) - Dział Zbiorów Specjalnych - Dział Informacji Naukowej i Bibliografii (Sekcja Informacji Naukowej i Sekcja Bibliografii) - Bibliotekarz Systemowy - Dział Bibliotek Zakładowych - Sekcja Magazynów - Dział Obsługi Użytkownika (nowa nazwa Pracowni Reprograficznej) - Sekcja Informatyki

Losy Biblioteki AM świadczą o tym, że księżnice uczelniane mają inne zadania niż biblioteki naukowe ogólne, ponieważ stanowią część macierzystej uczelni. Zależą także od środowiska naukowego – w wymiarze lokalnym od uczelni wrocławskich oraz w wymiarze ogólnopolskim przynależą do sieci bibliotek medycznych. Działalność Biblioteki AM we Wrocławiu zależała w szerszym tle od transformacji ustrojowej i związanych z nią zmian prawnych, zarówno w szkolnictwie wyższym, jak i w bibliotekarstwie polskim. Bardzo ważnym czynnikiem, który całkowicie zmienił pracę bibliotek była ich komputeryzacja. Pozwoliło to na rozwinięcie nowych form współpracy między różnymi księżnicami medycznymi.

Biblioteka AM znalazła się wśród innych, uszkodzonych przez powódź w 1997 roku. W wyniku tej naturalnej katastrofy straciła około czterdzieści procent księgozbioru. Jednak dalsze jej losy pokazały, że nawet takie doświadczenie można przekuć w sukces.

⁹²³ *Skład Osobowy w roku akademickim 2006/2007*, Wrocław 2007, s. 199-203.

⁹²⁴ *Skład Osobowy w roku akademickim 2009/2010*, Wrocław 2010, s. 287-291.

Biblioteka zyskała nową siedzibę, w zaprojektowanym specjalnie dla niej budynku oraz odbudowała księgozbiór, obecnie istniejący częściej w wersji elektronicznej niż drukowanej.

Rozdział 6.

Biblioteka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu w nowej siedzibie

6.1. Utworzenie Uniwersytetu Medycznego im Piastów Śląskich we Wrocławiu w 2012 r.

Wniosek o zmianę statusu z Akademii Medycznej we Wrocławiu na Uniwersytet Medyczny wpłynął do Ministra Zdrowia 28 lutego 2011 r. Rada Ministrów zaakceptowała go 2 maja 2012 r. Przyjęta przez Sejm *Ustawa z dnia 28 czerwca 2012 r. o nadaniu Akademii Medycznej we Wrocławiu nazwy "Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu"*, po podpisaniu przez Prezydenta Bronisława Komorowskiego, pozwoliła Akademii Medycznej 25 sierpnia 2012 r. stać się Uniwersytetem Medycznym i od tego momentu rozpoczął się nowy etap działalności tej instytucji.

6.2. Zmiany w strukturze organizacyjnej Uczelni na tle tendencji ogólnopolskich. Sytuacja Biblioteki Głównej i jej miejsce w budynku Centrum Naukowej Informacji Medycznej

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym umożliwiła tworzenie tzw. uniwersytetów profilowanych, stanowiąc w artykule 3 ustęp 3, że " wyraz uniwersytet uzupełniony innym przymiotnikiem lub przymiotnikami w celu określenia profilu uczelni może być używany w nazwie uczelni, której jednostki organizacyjne, posiadają co najmniej sześć uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora, w tym co najmniej cztery w zakresie nauk objętych profilem uczelni"⁹²⁵. Ranga Akademii uległa obniżeniu, gdyż wg tej Ustawy "wyraz akademia może być używany w nazwie uczelni, której jednostki organizacyjne, posiadają co najmniej dwa uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora"⁹²⁶. Dlatego też akademie medyczne rozpoczęły starania o spełnienie wymogów pozwalających na zmianę nazw na uniwersytet medyczny. Utworzenie w 2012 r. Uniwersytetu Medycznego im Piastów Śląskich we Wrocławiu stanowiło zatem część większego procesu, obejmującego akademie medyczne w całej Polsce. Dlatego też zmiany w strukturze wrocławskiej uczelni medycznej były porównywalne z tymi, dokonującymi się w innych uczelniach tego typu w kraju, które także aspirowały do rangi uniwersytetu

⁹²⁵ *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*, Art. 3, ustęp 3.

⁹²⁶ *Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym*, Art. 3, ustęp 5.

medycznego, co następowało sukcesywnie w latach 2002-2012⁹²⁷. Nie był to więc zabieg automatyczny i jednorazowy, odnoszący się do wszystkich uczelni medycznych w Polsce.

W 2002 r. powstał Uniwersytet Medyczny w Łodzi w wyniku połączenia tamtejszej Akademii Medycznej i Wojskowej Akademii Medycznej⁹²⁸. Podczas łączenia obydwu Uczelni toczyła się dyskusja nad wyborem nazwy pomiędzy Akademią a Uniwersytetem. Podjęto decyzję o nadaniu nowo powstałej Uczelni nazwy Uniwersytet Medyczny⁹²⁹. W 2007 r. Uniwersytetami Medycznymi stały się Akademie Medyczne w Poznaniu⁹³⁰ i Katowicach⁹³¹. W 2008 r. takie zmiany nastąpiły w uczelniach medycznych w Warszawie⁹³², Lublinie⁹³³ i Białymstoku⁹³⁴. W 2009 r. powstał Uniwersytet Medyczny w Gdańsku⁹³⁵, a w 2010 r. w Szczecinie⁹³⁶.

Zgodnie ze statutem UMW, Biblioteka stanowi część uczelni medycznej. Jej zadaniem jest tworzenie systemu biblioteczno-informacyjnego Uczelni, pełnienie funkcji ośrodka informacji naukowej oraz ogólnodostępnej biblioteki naukowej⁹³⁷. Badania przeprowadzone przez Autorkę niniejszej dysertacji pokazały, że Biblioteka realizuje te zadania poprzez udział w procesach naukowym i dydaktycznym UMW, o czym napisano niżej w podrozdziale poświęconym tej tematyce. Omówiono tam poszczególne funkcje, dzięki którym Biblioteka bierze udział w wyżej wymienionych procesach.

⁹²⁷ Uniwersytet Medyczny w Łodzi powstał jeszcze przed uchwaleniem Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym*.

⁹²⁸ *Historia Uniwersytetu Medycznego w Łodzi*, <https://umed.pl/uczelnia/historia/historia-uniwersytetu-medycznego-w-lodzi/> [dostęp: 02.06.2020].

⁹²⁹ *Wzór na uniwersytet*, https://forumakademickie.pl/fa-archiwum/archiwum/2005/04/13-za-wzor_na_uniwersytet.htm [dostęp: 07.06.2020].

⁹³⁰ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2006 r. o nadaniu Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu nazwy "Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu"*; *Historia UMP*, <http://www.ump.edu.pl/historia> [dostęp: 07.06.2020].

⁹³¹ *Ustawa z dnia 30 marca 2007 r. o nadaniu Śląskiej Akademii Medycznej imienia Ludwika Waryńskiego w Katowicach nazwy "Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach"*.

⁹³² *Ustawa z dnia 23 stycznia 2008 r. o nadaniu Akademii Medycznej w Warszawie nazwy "Warszawski Uniwersytet Medyczny"*.

⁹³³ *Ustawa z dnia 23 stycznia 2008 r. o nadaniu Akademii Medycznej im. prof. Feliksa Skubiszewskiego w Lublinie nazwy "Uniwersytet Medyczny w Lublinie"*.

⁹³⁴ *Ustawa z dnia 23 stycznia 2008 r. o nadaniu Akademii Medycznej w Białymstoku nazwy "Uniwersytet Medyczny w Białymstoku"*.

⁹³⁵ *Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o nadaniu Akademii Medycznej w Gdańsku nazwy "Gdański Uniwersytet Medyczny"*.

⁹³⁶ *Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o nadaniu Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie nazwy "Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie"*.

⁹³⁷ *Statut Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu z dnia 19 czerwca 2019 r. Dział IX System Biblioteczno-Informacyjny*.

6.3. Nowy budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej na tle tendencji w budownictwie bibliotecznym

Budownictwo bibliotek ma długą tradycję, którą tu pominięto, ponieważ nie jest ona ściśle związana z tematem niniejszej rozprawy. Prezencyjny charakter udostępniania zbiorów w przeszłości, wiązał się z księżnicami ulokowanymi w jednym pomieszczeniu, pełniącym jednocześnie wiele funkcji.

Zmiana charakteru pracy księżnic spowodowana m.in. wzrostem ilości księgozbioru oraz czytelników, pociągnęła za sobą nowe koncepcje tworzenia przestrzeni i zmiany w budownictwie bibliotek. Coraz więcej uwagi poświęcano celom użytkowym⁹³⁸. Bardzo ważnym krokiem była przedstawiona w 1816 r. w książce *O budowie i prowadzeniu uniwersalnej biblioteki publicznej* koncepcja Leopoldo della Santa (1772-1827) polegająca na wydzieleniu osobnych części w budynku bibliotecznym dla czytelników, bibliotekarzy i książek, co pozwoliło na odejście od prowadzenia wszystkich czynności w jednej sali⁹³⁹. Zgodnie z tą zasadą projektowano gmachy biblieczne w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Z tą ideą wiążą się m.in.: zasada niekrzyżujących się dróg książki, bibliotekarza i użytkownika autorstwa Paula Schwenke (1853-1921), zasada potrójnej dostępności magazynu George'a Leyha, zasada lokowania głównych agend biblioteki na jednym poziomie oraz zasada umożliwiająca rozbudowę gmachu biblioteki w miarę nowych potrzeb⁹⁴⁰. Od XIX wieku przy projektowaniu budynków bibliotek, zaczęto zwracać uwagę na ich funkcjonalność⁹⁴¹. W tym samym czasie także tworzono czytelnie specjalistyczne⁹⁴².

W XX wieku w Stanach Zjednoczonych narodziła się kolejna bardzo istotna koncepcja związana z architekturą bibliotek oraz zagospodarowaniem przestrzeni. Zakładała wolny, swobodny dostęp do półek – *open stacks*, co wynikało z tego, że czytelnicy nie chcieli długo oczekiwać na zamówione książki. Za jej autora uważa się Agnusa S. Mc Donalda⁹⁴³. Taka forma udostępniania zbiorów pozwalała czytelnikowi na swobodne poznanie literatury z danej dziedziny. Także dziś, dzięki wolnemu dostępowi do półek, użytkownik może poznać

⁹³⁸ Ibidem, s. 41.

⁹³⁹ H. Szczygieł, *Rola bibliotekarza w przygotowaniu i realizacji inwestycji bibliecznej*, "Scripta Comeniana Lesniensia" 2007 nr 5, s. 152.

⁹⁴⁰ Ibidem, s. 152-153.

⁹⁴¹ Ibidem, s. 158.

⁹⁴² Z. Cudnik, op. cit., s. 71.

⁹⁴³ J. Maj, *Budownictwo i wyposażenie bibliotek: nowe tendencje w związku z komputeryzacją*, [w:] *Projekt poprawy polskiego systemu bibliotek szkół wyższych poprzez rozwój strategii doradztwa*, Kielce 1997, s. 54-66.

inne książki oraz czasopisma dotyczące interesującego go zaresu, zwłaszcza jeżeli biblioteka nie udostępnia ich w formie elektronicznej. O wydzielonych w Bibliotece UMW strefach wolnego dostępu, z wyselekcjonowaną częścią księgozbioru, napisano w dalszej części rozdziału.

Bardzo ważnym krokiem w rozwoju budownictwa bibliotecznego było utworzenie w ostatnim dziesięcioleciu XX wieku Grupy Architektonicznej przy stowarzyszeniu Liber, złożonej zarówno z bibliotekarzy jak i architektów⁹⁴⁴. W 1994 r. architekt Henry Faulkner-Brown opublikował dziesięć zasad mających zapewnić wielofunkcyjność wnętrza biblioteki. Według niego budynek biblioteki powinien być: elastyczny, zwarty, dostępny, rozszerzalny, zróżnicowany pod względem warunków pracy i dostępu do informacji, zorganizowany, wygodny, zapewniający ochronę zbiorów, bezpieczny dla czytelników i księgozbioru, a także ekonomiczny w eksploatacji⁹⁴⁵.

Warto zwrócić uwagę na fakt, iż przy projektowaniu budynku bibliotecznego bierze się pod uwagę nie tylko aktualne potrzeby. Już na tym etapie, zakłada się takie rozwiązania, które pozwolą na przystosowanie poszczególnych części budynku do pełnienia różnych funkcji, co realizuje zasadę elastyczności budynku tzw. flexibility⁹⁴⁶.

6.3.1. Projekt i jego realizacja. Współpraca architekta z dyrektorem Biblioteki i władzami Uczelni

5 lipca 1996 r. Parafia Ewangelicko-Augsburska im. Opatrzności Bożej we Wrocławiu wszczęła postępowanie regulacyjne o przywrócenie własności nieruchomości zlokalizowanej przy ul. Parkowej 1/3⁹⁴⁷. 20 stycznia 2000 r. została zawarta Ugoda, na mocy której, niniejsza Parafia uzyskała na własność ten budynek. Jednocześnie zapis w Ugodzie stanowił, iż obiekt zostanie przekazany Parafii po wybudowaniu nowego budynku Biblioteki Akademii Medycznej. Uczelnia zyskała prawo do bezpłatnego użytkowania obiektu (użyczenie dla potrzeb Biblioteki Akademii Medycznej)⁹⁴⁸.

⁹⁴⁴ A. Gogiel-Kuźmicka, A. Sidorczuk, op. cit., s. 6 [dostęp: 02.06.2020].

⁹⁴⁵ Ibidem.

⁹⁴⁶ Z. Cudnik, op. cit., s. 55.

⁹⁴⁷ *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu - kalendarium podejmowanych działań*, s. 1.

⁹⁴⁸ *Ugoda z dn. 20 stycznia 2000 r. przed Pierwszym Zespołem orzekającym Komisji Regulacyjnej działającej na podstawie Ustawy z dn. 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz. U. nr 73 poz. 323 z późn. zm). Sygnatura akt: W. KR-I-3621/IV/641/96.

1 września 2003 r. powołano Zespół w celu przygotowania procedury budowy Biblioteki Głównej Akademii Medycznej z Dyrektora Biblioteki Renatą Sławińską jako przewodniczącą⁹⁴⁹.

20 czerwca 2005 r. Senat Uczelni mocą Uchwały (Uchwała nr 150) przekazał działkę u zbiegu ul. Jana Mikulicza-Radeckiego i Karola Marcinkowskiego na cele związane z realizacją budowy Biblioteki⁹⁵⁰. Wojewoda Dolnośląski Krzysztof Grzelczyk zwracał jednak uwagę, iż budynek Biblioteki może powstać na działce położonej na terenie inwestycji Centrum Klinicznego Nowej Akademii Medycznej przy ul. Borowskiej, w ramach inwestycji "Centrum Kliniczne Akademii Medycznej we Wrocławiu"⁹⁵¹. Ministerstwo Zdrowia nie wyraziło zgody na rozszerzenie zakresu finansowania tej inwestycji o dodatkowe środki umożliwiające budowę Biblioteki z uwagi na rozbieżność działów i rozdziałów finansowania inwestycji z budżetu Państwa. Podkreślono także, iż Senat Akademii Medycznej podjął wspomnianą powyżej uchwałę o przeznaczeniu działki u zbiegu ul. Jana Mikulicza-Radeckiego i Karola Marcinkowskiego na cele związane z realizacją budowy Biblioteki⁹⁵².

Dyrektor Renata Sławińska była zaangażowana we wszystkie działania związane z budową budynku Centrum Naukowej Informacji Medycznej jako członek komisji i zespołów powoływanych do kolejnych etapów prac. Dzięki temu nowy obiekt, już od etapu specyfikacji zamówienia projektu, powstawał z myślą o potrzebach nowoczesnej biblioteki naukowej.

W celu wyboru firmy mającej zaprojektować budynek Biblioteki Głównej, 31 stycznia 2007 r. powołano Zespół w sprawie specyfikacji istotnych warunków zamówienia z Dyrektora Biblioteki jako przewodniczącą⁹⁵³. Dzięki temu specyfikacja mogła odpowiadać rzeczywistym potrzebom nowoczesnej biblioteki naukowej⁹⁵⁴. W dokumencie tym zaznaczono, że budynek miał mieć część administracyjną, wydzieloną jako osobny pion komunikacyjny oraz część biblioteczną.

W specyfikacji projektu wyszczególniono warunki, jakie budynek musiał spełniać. Bardzo dużą wagę przykładano do elastyczności obiektu, tak aby istniała możliwość

⁹⁴⁹ Zarządzenie nr 3 Kanclerza Akademii Medycznej we Wrocławiu z dnia 20 lutego 2006 r. w sprawie powołania zespołu do spraw przygotowania procedury rozpoczęcia procesu budowy Biblioteki Głównej Akademii Medycznej.

⁹⁵⁰ Uchwała nr 150 Senatu Akademii Medycznej we Wrocławiu z dnia 20 czerwca 2005 r.

⁹⁵¹ K. Grzelczyk, Pismo do Ministra Zdrowia Prof. dra hab. Zbigniewa Religi, Syg. RR.VIII.RSz.0717-4/2/06.

⁹⁵² W. Wojtala, Pismo do Wojewody Dolnośląskiego Krzysztofa Grzelczyka, Sygn. MZ-BFI-221-74-31/KS/06.

⁹⁵³ Zarządzenie nr 6 Kanclerza Akademii Medycznej we Wrocławiu z dnia 31 stycznia 2007 r. w sprawie specyfikacji istotnych warunków zamówienia w celu wyboru firmy mającej zaprojektować budynek Biblioteki Głównej.

⁹⁵⁴ Wszystkie niżej wymienione kryteria wymieniono za: *Specyfikacja istotnych warunków zamówienia. Regulamin konkursu na koncepcję architektoniczną budowy Centrum Naukowej Informacji Medycznej Akademii Medycznej we Wrocławiu - 2007. Kryteria oceny prac konkursowych i ustalenia merytoryczne*, s. 19-20.

dostosowania miejsc do wszystkich funkcji Biblioteki. Z tym kryterium wiązało się także zaprojektowanie gmachu, aby 2-3 kondygnacje tworzyły otwartą przestrzeń z miejscami dla czytelnika i magazynami w wolnym dostępie. Wg założeń, użytkownik miał mieć możliwość wyboru miejsca pracy w przestrzeni z wolnym dostępem, czytelnich, pokojach pracy grupowej i indywidualnej, a także pracy z własnym sprzętem na każdym stanowisku. Dlatego elastyczność gwarantowała możliwość przystosowania każdego miejsca pracy do utworzenia stanowiska komputerowego.

Ważne kryterium stanowiło zaprojektowanie jasnych, dogodnych ciągów komunikacyjnych dla poszczególnych stref funkcjonalnych: drogi książki, pracownika i czytelnika.

Wg założeń, czytelnik powinien w łatwy i szybki sposób dotrzeć do wszystkich usług oferowanych przez Bibliotekę. Bardzo istotny był także elektroniczny system samodzielnych wypożyczeń i zwrotów. Obiekt miał być przyjazny dla osób niepełnosprawnych oraz gwarantować miejsca do wypoczynku, co w praktyce okazało się bardzo ważne dla użytkowników. Bardzo ważne kryterium stanowiła ekonomiczna eksploatacja budynku, z możliwością instalacji jezdnych regałów kompaktowych, w magazynach zamkniętych.

14 listopada 2007 r. ogłoszono konkurs na koncepcję architektoniczną budowy Centrum Naukowej Informacji Medycznej we Wrocławiu⁹⁵⁵. Rozstrzygnięto go 20 lutego 2008 r., a wyniki uprawomocniły się 26 marca 2008 r. W wyniku postępowania wygrał projekt firm: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR (Drezno) i Polswiss-Projekt sp. z o.o. (Wrocław). 17 czerwca 2008 r. zawarto umowę z projektantem⁹⁵⁶ (patrz Ryc. nr 57 i Ryc. nr 58).

W *Uzasadnieniu celowości inwestycji i założeniach projektowych* Dyrektor Biblioteki mgr Renata Sławińska zwracała uwagę, iż warunki lokalowe w budynkach przy ul. Parkowej 1/3 oraz Parkowej 11 nie spełniają kryteriów nowoczesnej biblioteki, gdyż nie pozwalają na wprowadzenie zmian wpływających na jakość świadczonych usług bibliotecznych oraz informacyjnych. W tych gmachach nie było możliwości realizacji modelu biblioteki otwartej, z wolnym dostępem do zbiorów. Dyrektor Sławińska podkreśliła, że biblioteki medyczne, które zyskały nowe obiekty, odnotowały znaczący wzrost liczby użytkowników, tak było w Poznaniu i Warszawie. W budynkach przy ul. Parkowej odnotowywano odpływ czytelników

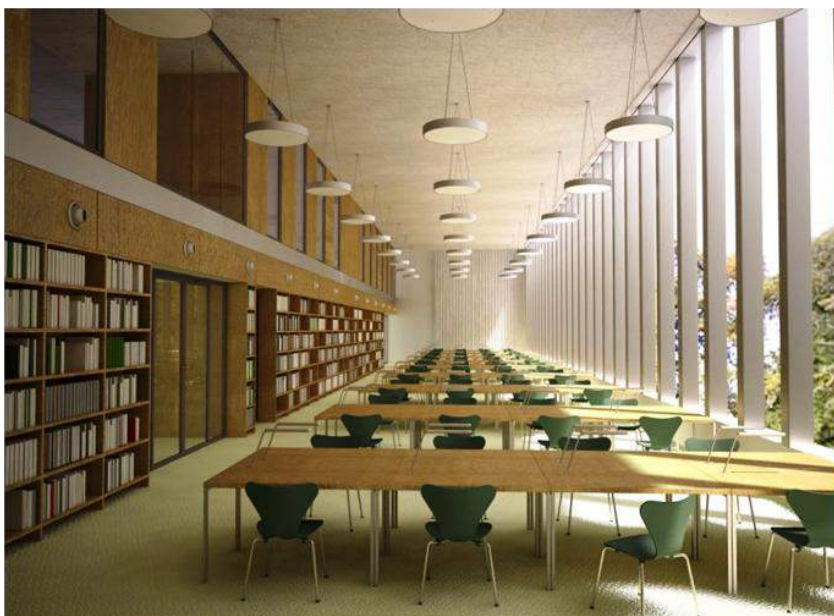
⁹⁵⁵ *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu - kalendarium podejmowanych działań*, s. 2

⁹⁵⁶ *Umowa o prace projektowe AM/AZ/K-182/07 zawarta w dniu 17 czerwca 2008 r. między Akademią Medyczną im. Piastów Śląskich we Wrocławiu..., a Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR... i Polswiss-Projekt sp. z o.o.*

z powodów: małej liczby miejsc, braku zabezpieczenia potrzeb socjalnych, braku wolnego dostępu do zbiorów oraz miejsc pracy indywidualnej i zbiorowej, a także braku przystosowania obiektu do potrzeb czytelników niepełnosprawnych. Nowy budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej w założeniach miał cechować się wielofunkcyjnością⁹⁵⁷.

Ryc. nr 57. Zwycięski projekt firm: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR (Drezno) i Polswiss-Projekt sp. z o.o. (Wrocław). (Aut. Renata Sławińska)

Ryc. nr 58. Zwycięski projekt firm: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR (Drezno) i Polswiss-Projekt sp. z o.o. (Wrocław). (Aut. Renata Sławińska)

⁹⁵⁷ Wszystkie wymienione czynniki pochodzą z: R. Sławińska, *Uzasadnienie celowości inwestycji i założenia projektowe*.

Ryc. nr 59. II nagroda HWR Generalplaner GmbH (Aut. Renata Sławińska)

Ryc. nr 60. III nagroda Forum Arkitekter A/S i Urbikon Sp. z o.o. (Aut. Renata Sławińska)

6.3.2. Budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej (CNIM) we Wrocławiu na tle tendencji ogólnopolskich i wrocławskich. Nowe rozwiązania architektoniczne

W ciągu ostatnich dwudziestu lat wybudowano wiele budynków bibliotek zarówno uczelnianych jak i publicznych. Dzięki temu do nowych siedzib mogły zostać przeniesione księżnice, które od czasów powojennych mieściły się w adoptowanych gmachach, niespełniających wymogów stawianych budynkom bibliotecznym. Ten długo wyczekiwany czas, otworzyła budowa nowego gmachu Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, którego

otwarcie miało miejsce w 1999 r. Projekt i jego wykonanie stanowią dowód, iż w budownictwie bibliotecznym można z powodzeniem łączyć tradycję i nowoczesność. Dzięki temu księżnice zyskują nowe, wielofunkcyjne budynki, stanowiące jednocześnie miejsce pracy, nauki i wypoczynku.

Pokłosiem tej tendencji są artykuły w piśmiennictwie fachowym opisujące poszczególne etapy budowy danego obiektu - od projektowania do wykończenia lub skupiające się na wybranym aspekcie budowy. Stanowią one cenny materiał pokazujący tendencje w budownictwie bibliotecznym w Polsce.

Warto podkreślić, że tematyce budownictwa bibliotecznego oraz wyposażenia bibliotek poświęcono konferencję: "Biblioteka XXI wieku - nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysłowe aranżacje". Odbyła się ona w gmachu Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Szczególną uwagę zwraca sesja druga, poświęcona zmianom w akademickich bibliotekach medycznych. Jak podkreślono, w ciągu minionych dziesięciu lat, w tej grupie bibliotek wybudowano trzy nowe gmachy: w Poznaniu, Warszawie i Wrocławiu, a pięć obiektów poddano modernizacji⁹⁵⁸. Wymieniono wszystkie udogodnienia w usługach bibliecznych, których wprowadzenie stało się możliwe w obiektach zaprojektowanych i wybudowanych z myślą o nowoczesnej bibliotece naukowej, m.in.: samoobsługowe zwroty i wypożyczenia przy pomocy urządzeń selfcheck, zwiększenie powierzchni magazynowej, wprowadzenie lub zwiększenie wolnego dostępu do zbiorów, pokoje pracy indywidualnej i grupowej, pracownie komputerowe, sale konferencyjne. W nowo wybudowanych obiektach wprowadzono także szereg udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami. Wydzielono również miejsca na strefy odpoczynku oraz na lokale gastronomiczne i księgarnie⁹⁵⁹. Wszystkie wymienione wyżej udogodnienia są dostępne w Bibliotece ośrodka wrocławskiego. Warto podkreślić, iż Dyrektor Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu Renata Sławińska miała wystąpienie pt. "Przez tradycję do nowoczesności", podczas którego zaprezentowała nowy, funkcjonujący od 2015 r. budynek Centrum Naukowej Informacji Medycznej wraz z mieszczącą się w nim Biblioteką. W wystąpieniu była mowa m.in. o rozwiązaniu architektonicznym, dzięki któremu detale, np. zdobione, drewniane balustrady, nawiązują do wystroju budynku przy ul. Parkowej 1/3 (patrz Ryc. nr 61 i Ryc. nr 62)⁹⁶⁰.

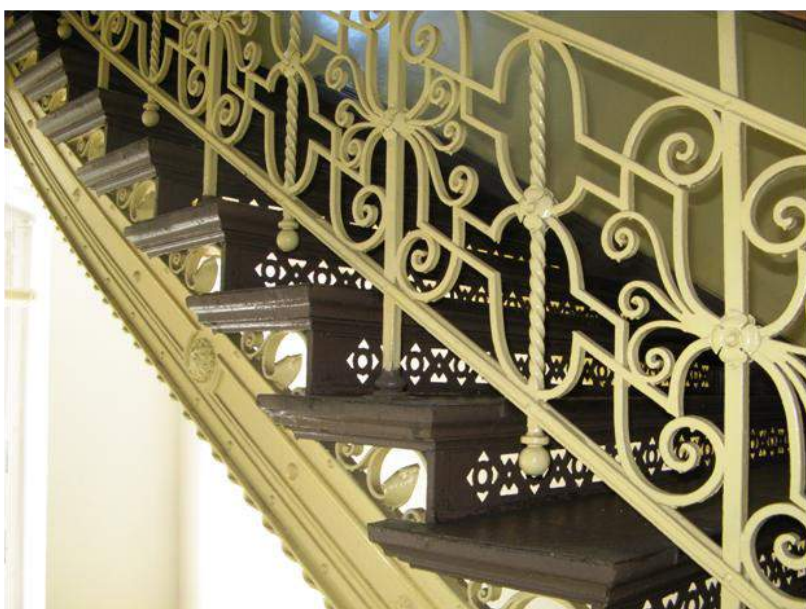
⁹⁵⁸ J. Capelik; A. Czarnecka, *Biblioteka XXI wieku. Nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysłowe aranżacje*, "Poradnik Bibliotekarza" 2018 nr 12, s. 15.

⁹⁵⁹ Ibidem.

⁹⁶⁰ Ibidem.

Ryc. nr 61. Zdobione drewniane balustrady w budynku CNIM przy ul. Marcinkowskiego 2-6 (Aut. Renata Sławińska)

Ryc. nr 62. Schody w budynku przy ul. Parkowej 1/3 (Aut. Renata Sławińska)

Część wystąpień poświęcono bardzo interesującemu tematowi modernizacji już istniejących obiektów, np. mieszczącej się w osiemnastowiecznym Pałacu Branickich Biblioteki Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku. Zabytkowy charakter budynku pozwala na organizację szkoleń, ale jednocześnie uniemożliwia wprowadzenie wielu udogodnień, np. dostosowania obiektu do potrzeb osób poruszających się na wózkach inwalidzkich⁹⁶¹.

⁹⁶¹ Ibidem.

Do nowych gmachów przeniosły się także inne biblioteki uczelniane z różnych miast, m.in.: Biblioteki Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego⁹⁶² czy Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego⁹⁶³.

We Wrocławiu, do nowych obiektów, oprócz Biblioteki Uniwersytetu Medycznego, przeniosła się częściowo Biblioteka Politechniki Wrocławskiej, stanowiąca teraz część Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo-Technicznej (CWINT). Nowe gmachy mają Biblioteka Uniwersytecka, Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego oraz Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego⁹⁶⁴.

Tematykę nowych rozwiązań architektonicznych poruszono już przy omawianiu specyfikacji zamówienia projektu. Zgodnie z zasadą elastyczności (flexibility) miały one umożliwiać dowolne przystosowywanie powierzchni obiektu do aktualnych potrzeb, np. tworzenia stanowisk komputerowych. W części bibliotecznej budynku CNIM trzy kondygnacje (parter oraz pierwsze i drugie piętro) tworzą otwartą przestrzeń (patrz Ryc. nr 63 i Ryc. nr 64), pozwalającą użytkownikowi na dowolne korzystanie z umieszczonych w jej obrębie zbiorów oraz na samodzielne wybranie stanowiska pracy. W strefie tej znajdują się także pokoje pracy indywidualnej oraz grupowej.

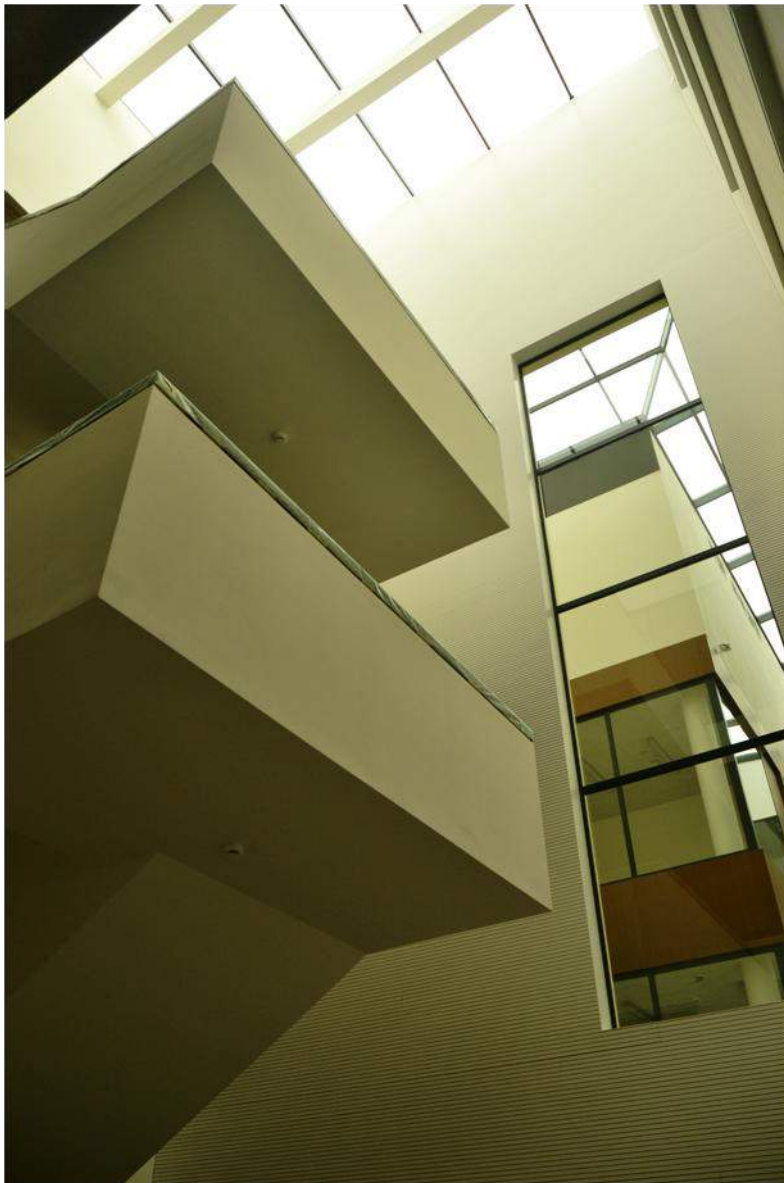

Ryc. nr 63. Widok na otwartą przestrzeń tworzącą strefę wolnego dostępu (Aut. Renata Sławińska).

⁹⁶² D. Konieczna, *Nowy gmach Biblioteki Uniwersyteckiej UMW w Olsztynie*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 156-172.

⁹⁶³ T. Piestrzyński, *Architektura i rozwiązania technologiczne w nowoczesnej bibliotece akademickiej na przykładzie nowego gmachu Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 138-155.

⁹⁶⁴ W trakcie pisania niniejszej rozprawy trwa przeprowadzka Biblioteki do nowej siedziby.

Ryc. nr 64. Widok na otwartą przestrzeń tworzącą strefę wolnego dostępu (Aut. Renata Sławińska).

6.3.2.1 Udogodnienia w usługach bibliotecznych

Nowy gmach znajduje się na terenie tzw. starego kampusu, co daje studentom łatwiejszy do niego dostęp, np. podczas przerw między zajęciami. Budynki przy ul. Parkowej znajdowały się na uboczu, dlatego przychodzili tam użytkownicy, którzy mieli konkretną potrzebę skorzystania ze zbiorów lub uzyskania poszukiwanej informacji.

Dzięki udogodnieniom, na jakie pozwala przyjazna dla czytelnika strefa wolnego dostępu, Biblioteka jest teraz nie tylko miejscem nauki, ale i spotkań, przez co staje się centrum nauki - *learning centre*. Jak pokazują badania, tendencja ta stanowi trend nie tylko w

Europie, ale i w Stanach Zjednoczonych, Australii czy Japonii⁹⁶⁵. Biblioteka UMW wpisuje się tym samym w nurt zjawiska obserwowanego na różnych kontynentach. Wiąże się z nim wprowadzone przez Raya Oldenburga określenie biblioteki jako tzw. "trzeciego miejsca", co oznacza, iż użytkownik czuje się w nim komfortowo, jak w domu, gdyż obecnie, na skutek zmian, pierwszeństwo przyznaje się użytkownikom oraz ich potrzebom, a nie jak dawniej zbiorom⁹⁶⁶. Użytkownikami bibliotek uczelnianych, nie tylko w Polsce, ale i na całym świecie, jest obecnie nowe pokolenie o zupełnie innych potrzebach, wynikających z rozwoju technologii. Korzystają oni z zasobów bibliotecznych w wersji elektronicznej z dowolnego urządzenia z dostępem do sieci, bez fizycznej obecności w bibliotece. Tym, co zachęca do przyścia do biblioteki, są komfortowe warunki do nauki i spotkań oraz przyjazna atmosfera. Jak pokazują badania i obserwacje, np. w Meilahti Campus Library właśnie te czynniki mogą zahamować spadek ilości osób korzystających z bibliotek⁹⁶⁷.

W Bibliotece UMW użytkownicy mogą uczyć się i spotykać w specjalnie do tego celu przygotowanych miejscach, np.: w wygodnych fotelach, na służących temu sofach oraz w pokojach pracy grupowej. Na szukających ciszy czekają pokoje pracy indywidualnej oraz przestronna strefa ciszy. Dodatkowym miejscem spotkań są sofy na parterze budynku oraz mieszczący się tam bar Kardamon. Badania pokazują, że w Stanach Zjednoczonych możliwość jedzenia jest bardzo istotnym kryterium decydującym czy użytkownicy przyjdą do konkretnej biblioteki. Z obserwacji wynika, że studenci chcący skorzystać z baru w budynku CNIM, zaglądają także do biblioteki.

Warunki w budynkach przy ul. Parkowej nie pozwalały na wprowadzenie wielu udogodnień dla czytelnika, choć zdawano sobie sprawę z ich zalet, m.in.: stref wolnego dostępu, zwiększenia ilości stanowisk komputerowych, czy wprowadzenia samoobsługi czytelnika przy zwrotach, wypożyczeniach książek ze strefy wolnego dostępu, skanowaniu i kserowaniu.

Przestrzeń w obiekcie została zaprojektowana w taki sposób, aby była możliwie najbardziej elastyczna, co jest zgodne ze wspomnianą już zasadą elastyczności tzw. flexibility⁹⁶⁸. Taki sposób zagospodarowania budynku współgra z tendencją w wielu krajach Europy oraz na innych kontynentach. Pozwala on na dowolne kształtowanie poszczególnych

⁹⁶⁵ R. Borońska, *Centrum nauki jako przykład wykorzystania przestrzeni bibliotecznej w działalności bibliotek naukowych*, "Przegląd Biblioteczny" 84, 2016, z.4, s. 591.

⁹⁶⁶ Ibidem, s. 595.

⁹⁶⁷ Ibidem, s.598-599.

⁹⁶⁸ Z. Cudnik, op. cit., s. 283-284.

modułów, w zależności od aktualnych potrzeb. W myśl tej zasady w Bibliotece UMW została zintegrowana przestrzeń tradycyjna oraz wirtualna⁹⁶⁹. Użytkownicy mogą korzystać zarówno ze zbiorów w formie tradycyjnej, jak i elektronicznej, co jest charakterystyczne dla bibliotek hybrydowych, istniejących zarówno w postaci fizycznego budynku jak i elektronicznych zbiorów, z których można skorzystać w dowolnym miejscu i czasie.

Ryc. nr 65. Biblioteka UMW - fasada zewnętrzna. (Aut. Anna Budzińska)

Na pierwszym piętrze umieszczono wyselekcjonowane, obejmujące w dużej mierze podręczniki i wydawnictwa zwarte. Książki z zakresu medycyny uporządkowano wg klasyfikacji NLM (National Library of Medicine). Na tej kondygnacji znajduje się ponadto przestronna strefa ciszy.

Na drugim piętrze znalazły miejsce kolejne roczniki wydawnictw ciągłych, obejmujące ostatnie dziesięć lat, w układzie alfabetycznym (patrz Ryc. nr 66 i Ryc. nr 67). Starsze woluminy są przechowywane w magazynie na trzecim piętrze.

⁹⁶⁹ R. Borońska, op. cit., s. 594.

Ryc. nr 66. Strefa wolnego dostępu na drugim piętrze, w tle regały z czasopismami oraz pokoje pracy indywidualnej (Aut. Anna Budzińska)

Ryc. nr 67. Strefa wolnego dostępu na drugim piętrze, w tle regały z czasopismami (Aut. Anna Budzińska)

W strefie wolnego dostępu – jak pokazano na Ryc. nr 66 i Ryc. nr 67 – rozmieszczone są fotele, stoliki oraz sofy. Dzięki temu czytelnicy mogą poczuć się swobodnie i korzystać ze zbiorów w komfortowych warunkach, siedząc w wybranym miejscu. W strefie wolnego dostępu, na obu kondygnacjach, znajdują się pokoje pracy indywidualnej i grupowej (patrz Ryc. nr 68), co pozwala na naukę w dogodnych warunkach. Warto przypomnieć, iż w obu budynkach przy ul. Parkowej nie było fizycznej możliwości wprowadzenia takich udogodnień, mimo iż zdawano sobie sprawę z ich funkcjonalności.

Ryc. nr 68. Widok na pokój pracy grupowej na drugim piętrze (Aut. Anna Budzińska)

Ryc. nr 69. Sala multimedialna na drugim piętrze (Aut. Anna Budzińska)

Ponadto na piętrze drugim znajduje się salka multimedialna, w której prowadzone są szkolenia. Na co dzień użytkownicy mogą korzystać z umieszczonych w niej komputerów (patrz Ryc. nr 69).

Ryc. nr 70. Urządzenie do samodzielnych wypożyczeń selfcheck na pierwszym piętrze (Aut. Renata Sławińska)

Ryc. nr 71. Urządzenie do samodzielnych zwrotów - tzw. inteligentna półka na pierwszym piętrze (Aut. Renata Sławińska)

Książki znajdujące się w strefie wolnego dostępu czytelnicy mogą samodzielnie wypożyczać w specjalnym urządzeniu selfcheck (patrz Ryc. nr 70). Można je także samodzielnie oddać, kładąc na inteligentnej półce (patrz Ryc. nr 71). Książki nieprzetrzymane można oddać także we wrzutni, mieszczącej się na parterze budynku (patrz Ryc. nr 72).

Ryc. nr 72. Urządzenie do samodzielnych zwrotów - tzw. wrzutnia na parterze (Aut. Renata Sławińska)

Ryc. nr 73. Wpłatomat na pierwszym piętrze (Aut. Anna Budzińska)

Czytelnik może samodzielnie i bezpłatnie skanować wybrane materiały. Jest także możliwość samodzielnego kserowania. W tym celu trzeba zasilić swoje konto we wpłatomacie (patrz Ryc. nr 73). Wpłacone środki są na koncie czytelnika aż do ich wykorzystania.

Ze względu na fakt, iż we Wrocławiu w 1997 r. miała miejsce katastrofalna w skutkach dla Biblioteki powódź (czemu poświęcono specjalny podrozdział w Rozdziale 4), a w 2010 r. nastąpiło bardzo realne zagrożenie ponowną powodzią, magazyny w nowym obiekcie zostały ulokowane na trzecim piętrze budynku. Dzięki temu zbiory biblioteczne już nigdy nie ulegną zniszczeniu wskutek wylewu Odry. Nie będzie także potrzeby ich prewencyjnej ewakuacji na wypadek zagrożenia.

6.3.2.2 Udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami

Budynek CNIM jest przystosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, dzięki następującym udogodnieniom:

- podjazd dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich;
- windy wyposażone w głośnik, informujący o kolejnych piętrach;
- pokój pracy indywidualnej, dostosowany do potrzeb osoby poruszającej się na wózku inwalidzkim;
- stanowisko komputerowe dostosowane do potrzeb osoby niepełnosprawnej;

- po strefie wolnego dostępu można swobodnie poruszać się na wózku inwalidzkim.

Są to rozwiązania już na poziomie europejskim, nowatorskie i określone przez studentów i pracowników naukowych jako przydatne.

6.4 Obsługa i wspieranie procesu dydaktycznego i działalności naukowej Uczelni. Współpraca z podmiotami zewnętrznymi. Udział w projektach

Biblioteka realizuje obsługę i wspieranie procesu dydaktycznego i działalności naukowej Uczelni na różne sposoby, takie jak⁹⁷⁰:

- 1) umożliwienie nauki w dogodnych warunkach, zarówno w budynku Biblioteki, jak i w oparciu o zasoby elektroniczne, w dowolnym miejscu i czasie;
- 2) gromadzenie materiałów dostosowanych do potrzeb studentów, umożliwiające ich kształcenie, jak i ustawiczne uzupełnianie wiedzy przez lekarzy oraz pracowników służby zdrowia. Wspieranie rozwoju i prowadzenia badań naukowych poprzez gromadzenie i udostępnianie fachowego księgozbioru i źródeł elektronicznych odpowiadających kierunkom prac prowadzonych na Uczelni;
- 3) sporządzanie *Bibliografii publikacji pracowników Uczelni*. Zgromadzone w niej dane są wykorzystywane m.in. do bibliometrycznego opracowania dorobku pracowników naukowych i w procesie parametryzacji jednostek, a obecnie do oceny uprawianej dyscypliny naukowej;
- 4) opracowywanie własnych baz, np. *Współtwórcy dolnośląskiej medycyny* oraz współudział w projektach polegających na tworzeniu bibliotek cyfrowych, prezentujących dorobek naukowy pracowników Uczelni. W dalszej części pracy poświęcono kolejne podrozdziały wybranym repozytoriom i bibliotekom cyfrowym. Ta tematyka cieszy się dużym zainteresowaniem Dyrekcji i pracowników Biblioteki.
- 5) szkolenia użytkowników w zakresie korzystania z możliwości oferowanych przez narzędzia elektroniczne, zarówno w ramach szkoleń tradycyjnych, jak i e-learningu;
- 6) prowadzenie działalności informacyjnej i usługowej, poprzez tworzenie informacji o zasobach. Biblioteka wykorzystuje do tych celów także media społecznościowe, np. Facebook i Instagram;
- 7) dostosowanie struktury Biblioteki do aktywnego uczestnictwa w procesach dydaktycznym i naukowym Uczelni;

⁹⁷⁰ Za danymi wymienionymi w następujących źródłach: *Wniosek o przyznanie dotacji na inwestycję budowlaną w roku 2010*, s. 6-8; *Wniosek o przyznanie dotacji na inwestycję budowlaną w roku 2011*, s. 6-8; *Wniosek o przyznanie dotacji na inwestycję budowlaną w roku 2013*, s. 7-8.

8) udział w tych procesach byłby niemożliwy bez wykorzystywania potencjału, jaki dają narzędzia oraz zasoby elektroniczne. Dzięki Centralnemu Systemowi Autoryzacji (CSA) można korzystać ze zbiorów w wersji elektronicznej, już nie tylko z komputerów mieszczących się w kampusach Uczelni, ale także z urządzeń prywatnych, w dowolnym czasie i miejscu, co stanowi udogodnienie dla pracowników, studentów i doktorantów Uniwersytetu Medycznego. Dzięki temu Biblioteka UMW jest biblioteką hybrydową, umożliwiającą korzystanie ze swoich zasobów także bez fizycznej obecności w budynku.

Poszczególne narzędzia elektroniczne pozwalają na przeszukiwanie zasobów i uzyskiwanie wyników wg ujednoczonych zasad, co ułatwia wyszukiwanie w nich informacji. Praca naukowa, do której nie można dotrzeć, nie zaistnieje w środowisku naukowym i w związku z tym, nie będzie też cytowana. Obecnie Biblioteka udostępnia m.in. następujące bazy i platformy (por. Ryc. nr 81): Lex, BrowZine, Primo, Cambridge e-books, Continuum (e-journal dla Katedry i Kliniki Psychiatrii), HAN, EDRA, IBUK, Clinical Key, UptoDate, RADPrimer, STATdx, Clinical Key Medical Education, Micromedex, LWW Health Library, Taylor&Francis, Access Medicine, ACS, Bate's, BMJ, EBSCO (bazy), European Pharmacopoeia, Mendeley, Nature, Oxford, Polska Bibliografia Lekarska (PBL), Reaxys, RSC, Sci Finder, Śmiechoterapia (3 serwisy online)⁹⁷¹.

Ryc. nr 74. Strona Biblioteki UMW - zakładka do dostępów elektronicznych

⁹⁷¹ [A. Woźniak], *Wykaz baz i platform*.

Poniżej przedstawiono wybrane bazy⁹⁷² i oferowane przez nie narzędzia, w celu prezentacji pokazano jedną bazę zagraniczną - Scopus (patrz Ryc. nr 77) oraz jedną bazę polską - PBL - Polską Bibliografię Lekarską (patrz Ryc. nr 75), a także iBUK (patrz Ryc. nr 76) zawierający polskie książki w wersji elektronicznej.

Ryc. nr 75. Strona główna Polskiej Bibliografii Lekarskiej (PBL)

Polska Bibliografia Lekarska (PBL) jest bazą bibliograficzną tworzoną przez Główną Bibliotekę Lekarską (GBL). Pozwala ona na wyszukiwanie piśmiennictwa opublikowanego na łamach czasopismach polskich. Najpopularniejszą metodą przeszukiwania bazy jest posługiwanie się nazwiskiem autora, tytułem, dowolnymi słowami z tytułu, hasłami oraz deskryptorami. Baza jest podzielona na dwie części: jedna obejmuje publikacje z lat 1979-1990, a druga od 1991 do bieżących. Polska Bibliografia Lekarska (PBL) ujmuje w jednym miejscu dane bibliograficzne piśmiennictwa rozproszonego w polskich czasopismach medycznych. Dzięki temu mogą one być łatwo i szybko wyszukiwane. Jako odpowiedź na zapytanie otrzymujemy opis bibliograficzny pozwalający dotrzeć do publikacji.

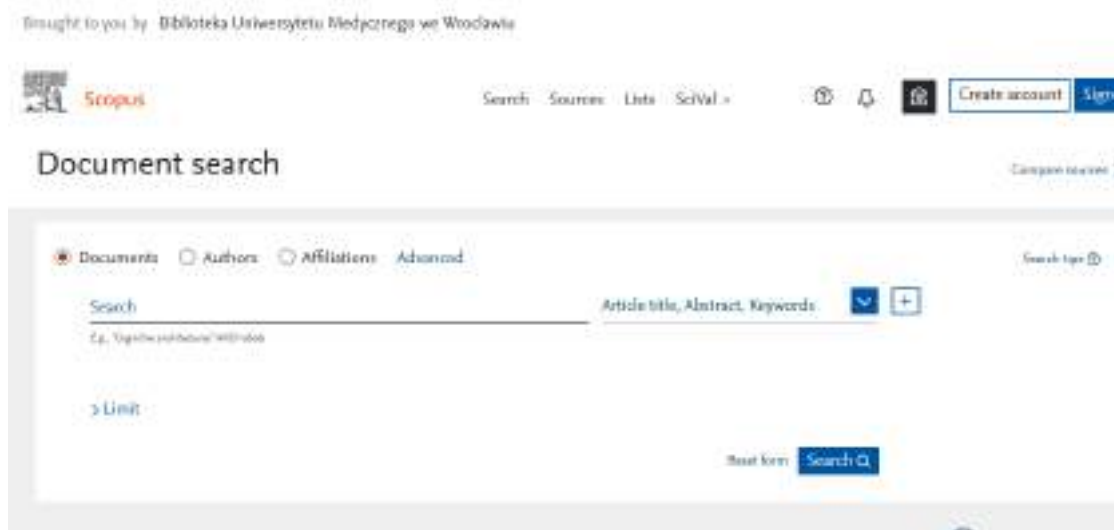
Biblioteka posiada wybrane kolekcje książek elektronicznych, co jest bardzo korzystne dla studentów, gdyż mogą oni korzystać z tych zasobów, w dowolnym czasie i miejscu. Przykładowe kolekcje to wymienione już wyżej iBUK Libra.

⁹⁷² Nie podano adresów stron www Polskiej Bibliografii Lekarskiej, iBUK Libra ani Scopus, ponieważ są one dostępne po zalogowaniu przez Centralny System Autoryzacji (CSA).

Ryc. nr 76. IBUK Libra

Nieocenionym narzędziem wyszukiwawczym jest Scopus wydawnictwa Elsevier.

Ryc nr 77. Strona główna bazy Scopus

Co warto uwagi, narzędzia elektroniczne w sposób szczególny pomagają w wypełnianiu zadań Uczelni w dobie pandemii koronawirusa Sars-Cov-2, jaka ma miejsce w 2020 r., gdy z powodu obostrzeń sanitarnych zajęcia dla studentów są prowadzone w trybie zdalnym. Z powodu epidemii także biblioteki uczelniane zostały na pewien czas zamknięte dla czytelników, jednak dzięki zbiorom elektronicznym, mogą oni nadal korzystać z ich zasobów. Funkcjonowanie bibliotek podczas epidemii i związanej z nią kwarantanny stanie się niebawem tematem kolejnych badań naukowych.

6.4.1. Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu

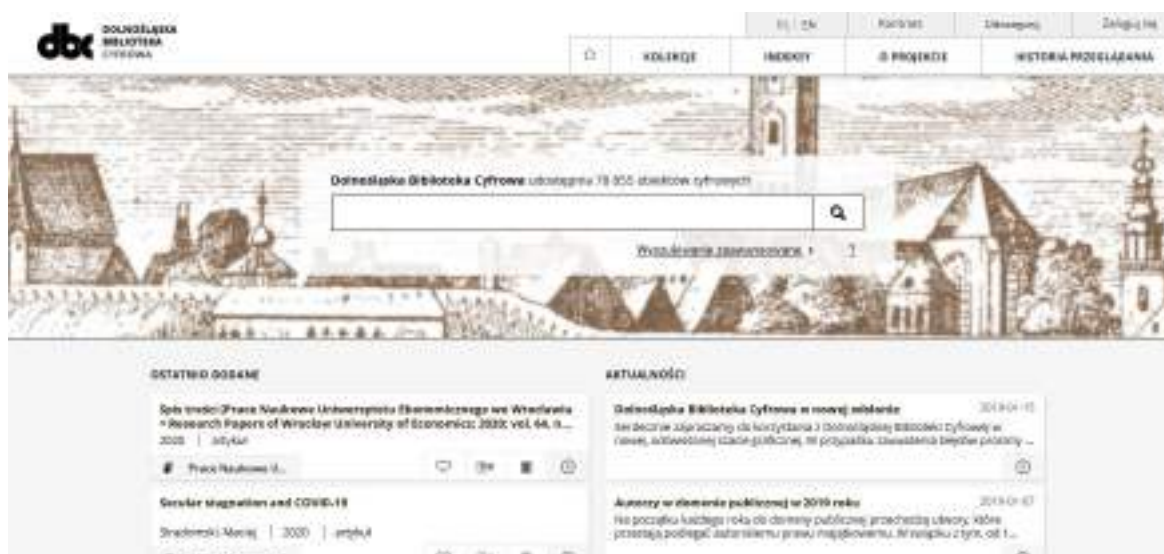
Ryc. nr 78. Strona główna Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu <http://dlibra.umed.wroc.pl/dlibra>

Biblioteka Cyfrowa UMW zawiera kolekcje z zakresu historii nauk medycznych zdigitalizowane w ramach realizacji projektów: "Budowa kolekcji z zakresu historii medycyny na Dolnym Śląsku w ramach repozytorium naukowo-dydaktycznego Uniwersytetu Medycznego"⁹⁷³ oraz "Rozbudowa kolekcji dziedzictwa kulturowego w Repozytorium Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu o dorobek naukowy polskich uczonych związanych z Uniwersytetem Jana Kazimierza we Lwowie"⁹⁷⁴ tworzonym od kwietnia do listopada 2015 r. W bibliotece cyfrowej znajduje się także kolekcja "Repozytorium prac doktorskich".

⁹⁷³ A. Gniady, D. Sidorska, *Repozytorium naukowo-dydaktyczne Uniwersytetu Medycznego*, op. cit., s.16-17.

⁹⁷⁴ Wydarzenia. *Rozbudowa kolekcji dziedzictwa kulturowego w Repozytorium Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu*, <http://bg.umed.wroc.pl/wydarzenia-Rozbudowa-kolekcji-dziedzictwa-k-22.html> [dostęp: 29.11.2016]

6.4.2. Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa (DBC)

Ryc. nr 79. Strona www DBC Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra>

Uczestnikami konsorcjum Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa (DBC) są następujące uczelnie oraz instytucje kultury:

- Zakład Narodowy im. Ossolińskich;
- Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu;
- publiczne uczelnie wrocławskie: Akademia Muzyczna, Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Sztuk Teatralnych w Krakowie. Filia we Wrocławiu, Akademia Wojsk Lądowych, Akademia Wychowania Fizycznego, Papieski Wydział Teologiczny, Politechnika Wrocławska, Uniwersytet, Uniwersytet Ekonomiczny, Uniwersytet Medyczny;
- wrocławskie uczelnie niepubliczne: Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna we Wrocławiu;
- szkoły wyższe o charakterze publicznym i niepublicznym z terenu Dolnego Śląska, Nysy i Opola: Karkonoska Państwowa Szkoła Wyższa w Jeleniej Górze, Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu; Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Wałbrzychu, Politechnika Opolska;
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu;
- Opera Wrocławska.

Uniwersytet Medyczny udostępnia w ramach Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej (DBC) kolekcję publikacji związanych z Janem Mikuliczem-Radeckim, a także kolekcje czasopism oraz książek wydawanych przez wydawnictwo uczelniane⁹⁷⁵.

Ryc. nr 80. Strona www Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu w DBC Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=127>

6.4.3. Polska Platforma Medyczna. Portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym

Ryc. nr 81. Strona Polskiej Platformy Medycznej portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym <http://www.ppm.edu.pl/>

⁹⁷⁵ *Kolekcja. Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu,*
<http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/collectiondescription?dirids=127> [dostęp: 30.12.2018].

Biblioteka bierze udział w projektach mających na celu zebranie rozproszonych w sieci informacji dotyczących nauk medycznych, czego przykładem jest nie tylko udział, ale i objęcie funkcji lidera projektu "Polska Platforma Medyczna portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym" finansowanym z funduszy europejskich z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Projekt jest tworzony zgodnie z Polityką otwartości Polskiej Platformy Medycznej. Oprócz pełniącemu funkcję lidera Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu biorą w nim udział niżej wymienione uczelnie wraz z podległymi im bibliotekami: Uniwersytet Medyczny w Białymstoku - pomysłodawca projektu, Gdański Uniwersytet Medyczny, Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie, Warszawski Uniwersytet Medyczny, Instytut Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera w Łodzi. Warto podkreślić, iż każda z tych instytucji, jest zaangażowana także w inne przedsięwzięcia mające na celu udostępnianie w postaci cyfrowej, zgromadzonego w nich piśmiennictwa i innego rodzaju zbiorów. Celem współpracy jest zebranie rozproszonych w sieci oraz udostępnienie zasobów z zakresu medycyny, farmacji, stomatologii, ochrony zdrowia, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa i higieny pracy, ergonomii.

Efektom prac w ramach projektu będzie cyfrowe udostępnienie zasobów nauki w postaci pełnych tekstów publikacji, rozpraw doktorskich, danych badawczych w repozytorium, poprzez zdeponowanie ich na serwerach projektowych⁹⁷⁶. Co istotne, wszystkie dane mają być przygotowywane i wprowadzane w jednolity sposób, dzięki czemu łatwiej z nimi pracować i przeprowadzać wiarygodne wyszukiwanie. Realizacja projektu umożliwi zdeponowanie na jednej, wspólnej platformie pełnych tekstów publikacji, rozpraw doktorskich, danych badawczych. Zgromadzone i udostępnione w ten sposób informacje mają służyć m.in. także wykorzystywaniu wyników badań w biznesie, co jest zgodne ze wspomnianymi wyżej zaleceniami Unii Europejskiej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Planowane jest także stworzenie bazy ekspertów z różnych obszarów nauk medycznych. Planowo Platforma ma być gotowa w 2020 r. Zgromadzone na niej dane będą także służyły promocji dokonań polskich naukowców w środowisku międzynarodowym. W

⁹⁷⁶ J. Zawada, *Polska Platforma Medyczna*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 4, s. 24-25; *Cele projektu*, <http://www.ppm.edu.pl/index.php/o-projekcie/cele-projektu/> [dostęp: 08.06.2020]; R. Sławińska, *31 sierpnia rusza uczelniany CRIS i repozytorium*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 6, s. 21-22; J. Przyłuska, *Polska Platforma Medyczna - zasady otwartego dostępu do publikacji i danych badawczych*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 6, s. 4-5.

założeniu zawartość portalu będzie sukcesywnie powiększana i będą mogły do niego dołączać inne jednostki⁹⁷⁷.

6.4.4. Atlas Zasobów Otwartej Nauki (AZON)

Ryc. nr 82. Strona AZON Atlasu Zasobów Otwartej Nauki <http://zasobynauki.pl/>

Program jest finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Polska Cyfrowa⁹⁷⁸. Jego celem jest gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie zasobów nauki w otwartej formie cyfrowej wszystkim zainteresowanym⁹⁷⁹. Projekt koordynuje Politechnika Wrocławska oraz z nią współpracujące: Instytut Badań Systemowych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie i trzy wrocławskie uczelnie: Akademia Wychowania Fizycznego, Uniwersytet Przyrodniczy i Uniwersytet Medyczny, który zdeponuje w ramach programu 1800 publikacji z XIX i XX wieku autorstwa uczonych tworzących medycynę we Wrocławiu w tym czasie⁹⁸⁰. Udostępnione w ten sposób archiwalia są materiałem badawczym nie tylko z zakresu historii medycyny, ale jednocześnie stanowią one świadectwo wielonarodowej i wielokulturowej tożsamości Wrocławia. Ponadto mogą służyć także do badań bibliologicznych⁹⁸¹. Zdigitalizowane zostaną także preparaty histologiczne przechowywane w Katedrze i Zakładzie Histologii i Embriologii UMW. Warto podkreślić, że AZON będzie przystosowany do potrzeb osób niewidzących, niedowidzących oraz niesłyszących. Program

⁹⁷⁷ *Polska Platforma Medyczna*, <https://forumakademickie.pl/news/polska-platforma-medyczna/> [dostęp: 28.12.2018].

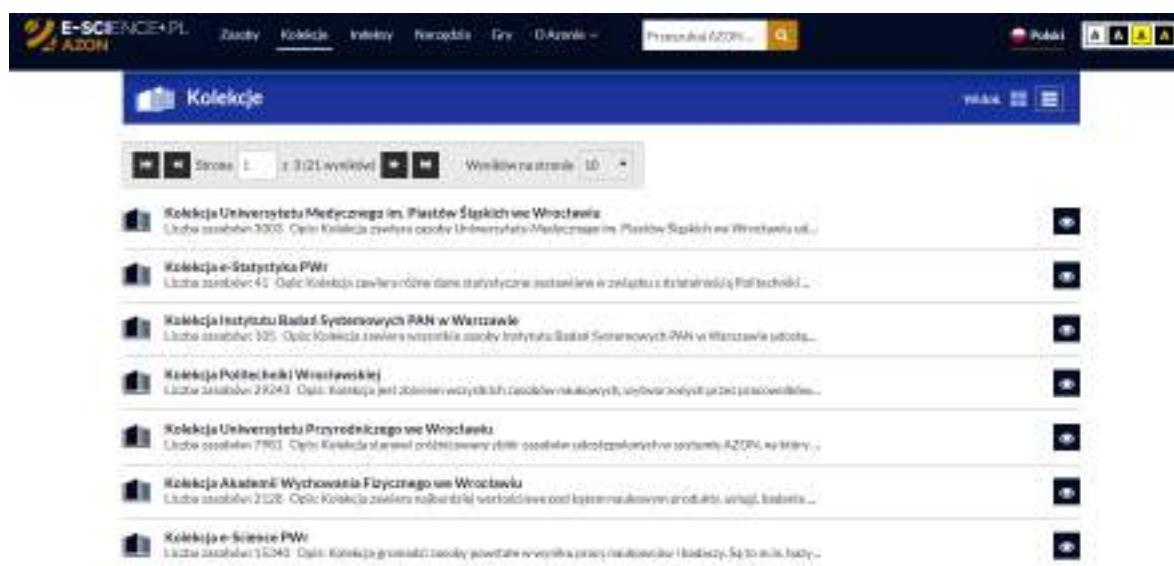
⁹⁷⁸ http://zasobynauki.pl/about_us/ [dostęp z dn. 29.12.2018 r.].

⁹⁷⁹ Ibidem.

⁹⁸⁰ Ibidem.

⁹⁸¹ Ibidem.

umożliwi dostęp do jednolicie opracowanych, do tej pory niepublikowanych zbiorów z różnych dziedzin⁹⁸², a podmioty współpracujące mogą pokazać szerszemu gronu odbiorców swoje zasoby⁹⁸³. AZON tworzy sprzyjające warunki do popularyzacji efektów pracy poszczególnych współuczestników programu, a także umożliwia ich wykorzystanie w biznesie, co jest zgodne ze wspomnianymi już wytycznymi Unii Europejskiej oraz Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁹⁸⁴.

Ryc. nr 83. Strona AZON Atlasu Zasobów Otwartej Nauki <http://zasobynauki.pl/collections/list/>

6.4.5. I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych

Ciekawym przykładem współpracy międzybibliotecznej jest nowa inicjatywa, która ma na celu integrację bibliotekarzy szkół wyższych⁹⁸⁵. W środowisku nie brak rozmaitych konferencji, jednak najczęściej obejmują one określone typy bibliotek, np. wspomniane już Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych. Oczywiście, takie spotkania także są bardzo potrzebne, jednak mają ograniczony zasięg. Ideą Kongresu jest koncentracja uwagi na najaktualniejszych problemach z perspektywy różnych typów bibliotek szkół wyższych. Na I Kongresie Bibliotek Szkół Wyższych, który odbył się w terminie 12-14 czerwca 2019 r. w Łodzi podjęto sześć bloków tematycznych. Warto zwrócić uwagę na blok poświęcony zmianom wynikającym z nowego prawa o szkolnictwie wyższym, gdyż wszystkie biblioteki uczelni wyższych muszą zmierzyć się z wynikającymi z ustawy zmianami. W kontekście

⁹⁸² Ibidem.

⁹⁸³ Ibidem.

⁹⁸⁴ Ibidem.

⁹⁸⁵ *Idea Kongresu*, https://1kbsw.p.lodz.pl/?page_id=352 [dostęp: 28.06.2019].

omawianych w niniejszej pracy projektów cyfrowych na podkreślenie zasługuje także punkt poświęcony otwartej nauce, otwartemu dostępowi oraz otwartym danym. Każdy z takich projektów musi być zgodny z przepisami prawnymi. Zakłada więc współpracę także z działami prawnymi. Wydarzenie to na pewno zostanie wkrótce odnotowane w piśmiennictwie naukowym i fachowym. Opublikowano już sprawozdanie zawierające pierwsze wnioski⁹⁸⁶.

Ryc. nr 84. Strona www I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych https://1kbsw.p.lodz.pl/?page_id=352

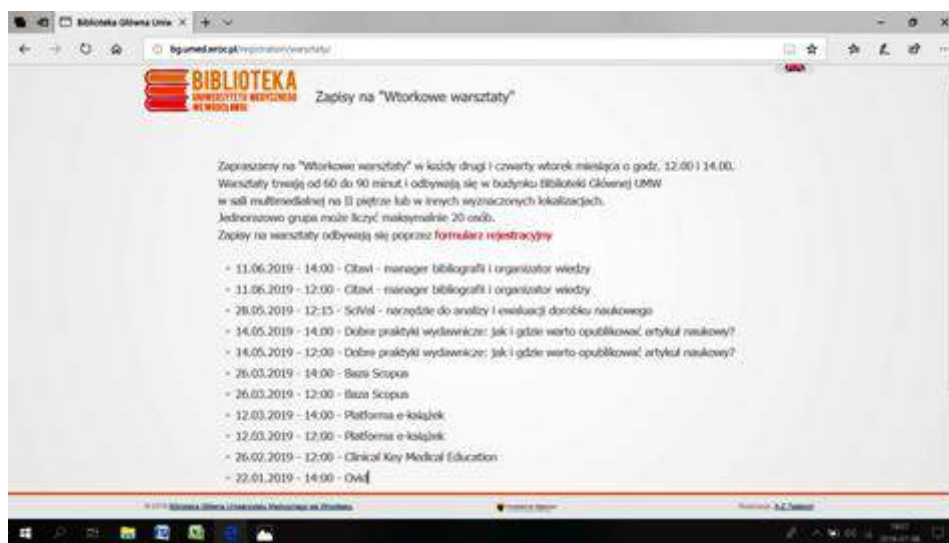
6.4.6. Szkolenia i konferencje

Szkolenia dla studentów były organizowane od niemal pierwszych lat istnienia Biblioteki. Polegały one na zaznajomieniu ich z zasadami korzystania ze zbiorów oraz ze sposobami poszukiwania informacji naukowej. Doświadczenia bibliotekarzy wielu bibliotek uczelni wyższych pokazują jednak, że bardzo często jednorazowe szkolenia są niewystarczające. Biblioteki szkolne, z których studenci korzystali przed przyjściem na uczelnię zawsze różniły się w sposobach funkcjonowania od bibliotek szkół wyższych. Studenci nierzadko potrzebują czasu na zapoznanie się z biblioteką uczelnianą oraz szkoleń wprowadzających ich w sposoby korzystania ze zbiorów oraz z informacji. Dawniej te szkolenia miały charakter wyłącznie stacjonarny. Obecnie istnieje możliwość łączenia szkoleń w wersji tradycyjnej, stacjonarnej ze szkoleniami w wersji elektronicznej, np. na specjalnie przystosowanej do tego celu platformie Moodle. W Bibliotece UMW szkolenia w

⁹⁸⁶ M. Dziewanowska-Pachowska, *Sprawozdanie z I Kongresu Bibliotek Szkół Wyższych*. Łódź 12- 14.06.2019 r., "Biuletyn EBIB" [online] 2019, nr 4 (187), <https://core.ac.uk/download/pdf/230212987.pdf>

formie spotkań najczęściej mają miejsce w salce multimedialnej (patrz Ryc. nr 69). Prowadzą je bibliotekarze, ale też zaproszeni goście przedstawiający wybrane narzędzia elektroniczne i ich możliwości ułatwiające pracę naukową, badawczą oraz dydaktyczną.

W roku akademickim 2018/2019 bardzo ciekawą formą szkoleń był cykl "Wtorkowe warsztaty"⁹⁸⁷ przeznaczony dla studentów, doktorantów oraz wszystkich pracowników uczelni (naukowych, administracyjnych oraz bibliotekarzy). W jego ramach zaproszeni eksperci pokazali możliwości, jakie dają w pracy naukowej wybrane produkty firm Elsevier (Clinical Key Medical Education, Scopus, SciVal) oraz Wolters Kluwer (Ovid).

Ryc. nr 85. Strona zapisów na "wtorkowe warsztaty"

Bibliotekarze ponadto prowadzą szkolenia z zakresu informacji naukowej dla poszczególnych grup studentów na wspomnianej już wyżej platformie edukacyjnej Moodle (patrz Ryc. nr 87). Jest to sposób bardzo przyjazny dla uczestników zajęć, gdyż pozwala brać w nich udział w dowolnym czasie i miejscu. Informacje o dostępnych oraz planowanych szkoleniach są zamieszczane na stronie www Biblioteki oraz na jej profilach w serwisach społecznościowych (patrz Ryc. nr 86) .

⁹⁸⁷ *Zapisy na "Wtorkowe warsztaty"*, <http://bg.umed.wroc.pl/registration/warsztaty/> [dostęp:08.07.2019]. Zakładka była aktywna w czasie trwania warsztatów. Obecnie nie ma już do niej dostępu.

Ryc. nr 86. Profil Biblioteki UMW na portalu społecznościowym Facebook

Ryc. nr 87. Strona www platformy Moodle służącej do przeprowadzania szkoleń w wersji e-learningowej⁹⁸⁸

Za przykład mogą posłużyć szkolenia z zakresu korzystania z Mendeley'a (patrz Ryc. nr 88). Jest to oferowane przez Wydawnictwo Elsevier narzędzie, które znacznie ułatwia tworzenie bibliografii do różnego rodzaju prac naukowych. Oprócz tego Mendeley pomaga we wzajemnej komunikacji między badaczami pracującymi nad podobnymi zagadnieniami. W Bibliotece UMW tymi szkoleniami zajmuje się przeszkolony pracownik.

⁹⁸⁸ Strona dostępna po zalogowaniu, dlatego nie podano jej adresu.

Ryc. nr 88. Zakładka Mendeley na starej stronie Biblioteki UMW

Obecnie, w dobie pandemii koronawirusa Sars-Cov 2 dużą popularnością cieszą się szkolenia adresowane do studentów, pracowników naukowych oraz bibliotekarzy w postaci webinarium. Ze względu na obostrzenia związane z epidemią, webinarium stanowi najszybszy i najwygodniejszy sposób dotarcia do odbiorców. Szkolenia tego typu prowadzą, np. EBSCO czy Elsevier.

Każda biblioteka uczelni wyższej ma własne doświadczenia związane ze szkoleniami skierowanymi do jej użytkowników. Na pewno inne wnioski mają biblioteki uniwersytetów, na których studiować można wiele różnych kierunków i prowadzić badania w niezwiązanych ze sobą dyscyplinach, a inne refleksje mają bibliotekarze w uczelniach, na których studia i prace badawcze są ukierunkowane np. na medycynę, choć i tu zainteresowania badawcze dotyczą szerokiego spektrum zagadnień dotyczących tej dyscypliny. Jak zauważono, nadal istnieje jeszcze zbyt mało publikacji zawierających opisy doświadczeń konkretnych bibliotek w zakresie dydaktyki⁹⁸⁹, a to one są najcenniejsze, gdyż pozwalają na wykorzystanie pomysłów sprawdzonych w innych miejscach. Szkolenie ma sens, o ile zaspokaja potrzeby uczestników. Biblioteki uczelni profilowanych mają tu łatwiejsze zadanie, gdyż działalność naukowa oraz dydaktyczna jest w nich ograniczona do danego węższego zakresu dyscyplin. Biblioteki uniwersyteckie mają trudniejsze zadanie z tego względu, że prowadzona w tych uczelniach działalność naukowa i dydaktyczna obejmuje różne typy nauk. Osoby zajmujące się naukami historycznymi potrzebują innego rodzaju umiejętności oraz literatury naukowej

⁹⁸⁹ L. Nalewajska, *Proces tworzenia oferty edukacyjnej w bibliotece akademickiej na przykładzie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, "Przegląd Biblioteczny" 86, 2018, z. 2, s. 165-193.

niż te zajmujące się naukami przyrodniczymi. Umiejętnością, którą musi wykazać się każda osoba pisząca prace naukowe bez względu na dyscyplinę, jest znajomość zasad tworzenia bibliografii oraz wiedzy na temat etycznego korzystania z informacji, stąd szkolenia o tej tematyce są potrzebne i prowadzone w każdej bibliotece uczelnianej⁹⁹⁰.

Dyrekcja oraz pracownicy Biblioteki biorą udział w konferencjach oraz sympozjach. Najważniejsze dla środowiska są wspomniane już coroczne Konferencje Problemowe Bibliotek Medycznych. Jednak każdego roku odbywają się także inne wydarzenia naukowe, takie jak: Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich czy Konferencje Dyrektorów Bibliotek Akademickich Uczelni Medycznych.

W 2019 r. Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu po raz pierwszy zorganizowała Forum Dobrych Praktyk. Edycję z 2020 r. zdecydowano się przenieść na 2021 r. ze względu na pandemię spowodowaną wirusem Sars-CoV-2. Natomiast w okresie poprzedzającym przeprowadzkę do nowego budynku, jak i podczas samych przenosin organizowanie wystaw było fizycznie niemożliwe.

6.4.7. Wystawy

W nowym budynku CNIM wystawy mają bardzo różnorodny charakter i są organizowane przez różne jednostki Uczelni lub gości z innych instytucji, np. Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu, Politechniki Wrocławskiej, czy innych bibliotek. To duża różnica w porównaniu do wystaw organizowanych w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3. Tamte ekspozycje tworzone głównie w oparciu o zbiory własne Biblioteki. Z powodu braku miejsca organizowano je najczęściej w wydzielonych gablotach na pierwszym piętrze budynku. Niektóre wystawy były organizowane przez firmy zajmujące się sprowadzaniem i sprzedażą zagranicznej literatury naukowej. W nowym gmachu CNIM ekspozycje mogą odbywać się w przestronnym hallu, stąd jest duże zainteresowanie wykorzystaniem powierzchni do prezentacji wybranych kolekcji, wśród różnych agend Uczelni.

Pokłosiem współpracy między Uniwersytetem Medycznym i Akademią Sztuk Pięknych we Wrocławiu były m.in. wystawy prac studentów. W marcu 2016 r. odbyła się wystawa szkiców anatomicznych wykonanych w prosektorium⁹⁹¹.

Bardzo ciekawą inicjatywą był konkurs na projekt i realizację muralu w CNIM, zakończony wystawą na przełomie 2016 i 2017 roku. Zwycięskie prace autorstwa studentów wrocławskiej ASP zostały zrealizowane w 2017 r. we wnętrzach Biblioteki⁹⁹².

⁹⁹⁰ L. Nalewajska, op. cit., s. 181.

⁹⁹¹ *Anatomia okiem młodych artystów*, <https://www.umed.wroc.pl/content/anatomia-okiem-młodych-artystów> [dostęp: 08.06.2020].

Ryc. nr 89. Mural we wnętrzu Biblioteki UMW (III piętro) będący pracą dyplomową Szymona Buły.

Ciekawe przedsięwzięcie stanowiła wystawa prac studentów Wzornictwa Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu prezentująca wybrane prace dyplomowe i semestralne w ramach projektu zatytułowanego "Projektowanie prospołeczne". Wystawa rozpoczęła się 11 kwietnia 2016 r. i była czynna przez miesiąc⁹⁹³.

Swoją wystawę mieli także studenci Architektury Politechniki Wrocławskiej. Niektóre z prac znalazły się w kalendarzu ściennym Uniwersytetu Medycznego. Wernisaż odbył się 25 maja 2016 r.⁹⁹⁴.

Warto wyróżnić wystawę z kwietnia 2017 r. opracowaną przez Krzysztofa Dziedzica, dedykowaną Profesorowi Antoniemu Cieszyńskiemu⁹⁹⁵, którą zorganizowała i wypożyczyła Uniwersytetowi Medycznemu Biblioteka i Forum Kultury w Oleśnicy⁹⁹⁶. Połączenie historycznego charakteru wystawy z nowym budynkiem w symboliczny sposób zintegrowało tradycję i historię z teraźniejszością. Stanowiło ono ilustrację słów znajdujących się na

⁹⁹² *Biblioteka Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Serwis Informacyjny*, "Gazeta Uczelniana", R. 22, 2016, nr 11, s. 27.

⁹⁹³ J. Kukuła, G. Rozwadowski, *Wystawa prac studentów Wzornictwa w Centrum Naukowej Informacji Medycznej Uniwersytetu Medycznego*, <https://www.asp.wroc.pl/?module=News&controller=Read&action=news&id=10191> [dostęp: 08.06.2020].

⁹⁹⁴ *Uniwersytet Medyczny okiem młodych architektów*, <https://www.umed.wroc.pl/content/uniwersytet-medyczny-okiem-młodych-architektów> [dostęp: 08.06.2020].

⁹⁹⁵ Profesor Antoni Cieszyński (1882-1941). Związany z lwowskim środowiskiem akademickim, gdzie pracował naukowo na Uniwersytecie im. Jana Kazimierza, a następnie w Państwowym Instytucie Medycyny. Rozstrzelany na Wzgórzach Wuleckich.

⁹⁹⁶ *Wystawa poświęcona pamięci Profesora Cieszyńskiego*, <https://www.umed.wroc.pl/content/wystawa-poświęcona-pamięci-prof-cieszyńskiego-0> [dostęp: 08.06.2020].

Obelisku Tysiąclecia na dziedzińcu Rektoratu Uniwersytetu Medycznego "Byliśmy - Jesteśmy - Będziemy". Twórcy wrocławskiej i dolnośląskiej medycyny, jak Prof. Cieszyński, byli, są i będą - także dzięki Bibliotece UMW - jej zasobom i działalności, a przede wszystkim, jej dyrektorom i pracownikom, stale obecni w świadomości studentów i pracowników Uczelni.

Niektóre wystawy są poświęcone bieżącym przedsięwzięciom. Do takich należała relacja fotograficzna z remontu Centrum Symulacji Medycznej. Trwała ona przez okres wakacji 2018 r⁹⁹⁷.

6.4.8. Opracowywana bibliografia pracowników uczelni

Jednym z podstawowych zadań Działu Informacji Naukowej i Bibliografii jest tworzenie Bibliografii Publikacji Pracowników Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu. Opisy są sporządzane z autopsji. Dane zgromadzone w bazie są wykorzystywane w dokonywanej każdego roku wewnętrznej ocenie jednostek uczelnianych. Jest to obecnie bardzo ważne zadanie scedowane na Bibliotekę Główną bowiem przyznawana kategoria badawcza stanowi podstawę do rozdziału środków na działalność statutową oraz do kategoryzacji jednostek Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁹⁹⁸. Dział bierze udział w przygotowywaniu danych do oceny dorobku naukowego pracowników naukowych Uczelni.

⁹⁹⁷ Wystawa o CSM w holu Biblioteki, <https://www.umed.wroc.pl/content/wystawa-o-csm-w-holu-biblioteki> [dostęp: 08.06.2020].

⁹⁹⁸ Bibliografia Publikacji Pracowników Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu – zasady rejestracji danych, http://156.17.100.82/expertus/w/files/Zasady_rejestracji.pdf [dostęp: 06.06.2020].

Ryc. nr 90. Strona Bibliografii Publikacji Pracowników Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu

Budowa nowego gmachu była ogromnym przedsięwzięciem. Przeprowadzka do CNIM stanowiła kolejny punkt zwrotny w dziejach Biblioteki. Ponieważ nowy budynek projektowano już z myślą o potrzebach nowoczesnej biblioteki naukowej, można było rozwinąć w nim udogodnienia niemożliwe do przeprowadzenia w budynkach przy ul. Parkowej.

Jest to także czas zaangażowania Biblioteki UMW w projekty polegające na współtworzeniu bibliotek cyfrowych, co stanowi udział w życiu naukowym i dydaktycznym Uczelni poprzez udostępnianie materiałów dydaktycznych, a także upowszechnianie wyników prac naukowych pracowników Uniwersytetu Medycznego. Etap ten dopiero się zaczął i efekty realizacji nowych zadań przez Bibliotekę UMW będą widoczne w kolejnych latach.

Zakończenie

Biblioteka wrocławskiej uczelni medycznej ma bogatą historię, gdyż jej korzenie sięgają przedwojennego Uniwersytetu we Wrocławiu wraz z ówczesnym Wydziałem Medycznym. Swoją rolę w tworzeniu środowiska naukowego mieli bowiem badacze żyjący w przedwojennym Wrocławiu, ale to uczeni przybyli do tego miasta po II wojnie światowej, głównie z Lwowa, ale i innych ośrodków naukowych w kraju i zbudowali prężnie działającą polską uczelnię medyczną.

Wydarzenia historyczne spowodowały, iż Biblioteka wraz z Uczelnią, której część stanowi, ma dziedzictwo niemieckie i polskie, w tym lwowskie. W roku 1946 powstała jako ksiąźnica polska, co Autorka starała się pokazać w niniejszej rozprawie. Biblioteka od początku swojego istnienia działa w strukturach macierzystej Uczelni biorąc udział w jej procesie dydaktycznym i naukowym, m.in. przez gromadzenie w zasadzie od początku księgozbioru polskiego. Wykazano, iż w późniejszych latach udział w procesie dydaktycznym i naukowym przybierał formy dostosowane do bieżących potrzeb i zawsze miał na celu pomoc studentom i pracownikom naukowym. Polegał on zarówno na współdziałaniu w obrębie Uczelni, jak i współpracy z innymi szkołami wyższymi we Wrocławiu oraz bibliotekami uczelni medycznych w Polsce. Autorka dążyła do prezentacji, jak ta kooperacja wyglądała na przestrzeni lat, pokazując różne jej formy. Bardzo charakterystyczne jest, iż liczba wspólnych inicjatyw z innymi bibliotekami wzrosła bardzo zauważalnie w ciągu dwóch dekad XXI wieku, co wynika z możliwości, jakie daje rozwój cyfrowy.

Założenie, iż Biblioteka wrocławskiej uczelni medycznej funkcjonuje w większym środowisku zostało potwierdzone poprzez omówienie różnego rodzaju projektów, m.in. mających na celu tworzenie bibliotek cyfrowych.

W niniejszej rozprawie podjęto także, na ile pozwalały dostępne materiały źródłowe, temat różnych grup czytelników. Podkreślono znaczny wzrost ilości czytelników anglojęzycznych, którym należy zapewnić literaturę w tym języku. Osoby te pochodzą z różnych części świata i posługują się odmiennymi językami ojczystymi, m.in. niemieckim, hiszpańskim, jednak zajęcia mają w języku angielskim. Zwrócono także uwagę na nową grupę czytelników, czyli pielęgniarki, które uzupełniają swoje wykształcenie i potrzebują dostosowanego do swoich potrzeb piśmiennictwa. Pokazano także wszystkie udogodnienia w nowym gmachu Biblioteki UMW pod kątem zaspokojenia oczekiwań i potrzeb czytelników, zwanych obecnie coraz częściej użytkownikami. Zauważono, iż obecnie to właśnie te

ułatwienia, dzięki którym biblioteki stają się tzw. "trzecim miejscem", stanowią czynnik decydujący o odwiedzinach.

Ważną część pracy stanowią rozważania na temat budowy nowego budynku Biblioteki UMW. W oparciu o zgromadzony materiał badawczy pokazano, iż dzięki pracy Dyrektora R. Sławińskiej, która była zaangażowana we wszystkie zespoły powoływane do poszczególnych zadań przy budowie, nowy gmach już od etapu specyfikacji projektu był tworzony z myślą o nowoczesnej bibliotece uczelnianej. Warto to podkreślić, ponieważ przez ponad pół wieku Biblioteka mieściła się w budynkach adoptowanych do swoich potrzeb, co uniemożliwiało wprowadzenie wielu rozwiązań, m.in. wolnego dostępu do zbiorów. W budynku przy ul. Parkowej 1/3 był on możliwy jedynie w Czytelni Ogólnej.

Autorce udało się wskazać czynniki mające wpływ na rozwój Biblioteki, jak i te, które go hamowały. Do tych pierwszych bez wątpienia zaliczamy komputeryzację i rozwój cyfrowy wraz z możliwościami, które procesy te przyniosły, ale i budowę nowego gmachu Biblioteki UMW. Do tych drugich należą powódź w lipcu 1997 r. oraz problemy finansowe, które np. w latach dziewięćdziesiątych nie pozwalały na zakup wystarczających ilości książek, czy sprzętu komputerowego. W niniejszej rozprawie udowodniono jednak, iż wszystkie trudności zostały pokonane. Co warto podkreślić, nawet przykre doświadczenia wyniesione z powodzi, wykorzystano przy projektowaniu nowego budynku.

Obecnie Biblioteka UMW jest biblioteką hybrydową działającą zarówno w przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej. Oprócz zbiorów w formie tradycyjnej, drukowanej ma bogate kolekcje książek i czasopism w wersji elektronicznej, a także baz służących do wyszukiwania zbiorów i informacji dostępnych w wersji online. Ponadto udostępnia swoje zbiory w ramach bibliotek cyfrowych⁹⁹⁹.

Stając się obecnie biblioteką hybrydową zapewnia użytkownikom stały dostęp do informacji w ramach konsorcjów¹⁰⁰⁰. Nowoczesna biblioteka hybrydowa, jaką jest Biblioteka UMW, istnieje nie tylko jako budynek zawierający zbiory biblioteczne w formie fizycznej. Jest to także miejsce w przestrzeni wirtualnej, pełne zbiorów w wersji elektronicznej.

Wizytówką biblioteki hybrydowej jest jej strona internetowa. Witryna Biblioteki UMW stanowi przykład nowych zastosowań stron, które pełnią już nie tylko funkcje

⁹⁹⁹ por. R. Rohleder, *Zbiory Politechniki Wrocławskiej w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej*, w: *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia. T. 5, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej 1946-2006*, pod red. H. Szarskiego, J. Wojtczak, Wrocław 2007, s. 127-138.

¹⁰⁰⁰ G. Piotrowicz, *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej*, w: *Konferencja na temat "Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej"*. Łódź, 23-25 czerwca 2004 r. : materiały konferencyjne. cz. 1, Łódź 2004, s. 224-225.

informacyjne, gdyż oprócz katalogu bibliotecznego, zawiera także możliwość korzystania ze zbiorów oraz szkoleń w wersji elektronicznej. Oprócz przeglądania katalogu OPAC, z poziomu strony www biblioteki, użytkownicy mogą korzystać z czasopism i książek w wersji online oraz z baz danych. Na stronie biblioteki są także linki do szkoleń w formie e-learningu dla studentów różnych lat studiów. Ze strony Biblioteki UMW jest także możliwość przeglądania Bibliografii Publikacji Pracowników UMW. Witryna internetowa Biblioteki pozwala więc na korzystanie z zasobów elektronicznych oraz szkoleń w wersji online w dowolnym czasie i miejscu, co pokazuje kolejną bardzo istotną cechę biblioteki hybrydowej - użytkownik to nie tylko osoba, która fizycznie pojawia się w bibliotece i korzysta ze zbiorów, ale wirtualny użytkownik sieciowy, szeroko korzystający ze zbiorów i innych usług bibliotecznycych, np. szkoleń za pośrednictwem Internetu. Przy tej okazji warto także zwrócić uwagę na fakt, iż w literaturze fachowej coraz częściej pisze się już o kliencie biblioteki lub użytkowniku, a nie o czytelniku, co także jest dowodem zachodzących przemian¹⁰⁰¹. Użytkownik przestał już być tylko odbiorcą usług bibliotecznycych, a coraz częściej staje się partnerem bibliotekarza¹⁰⁰². Jest on osobą, która korzysta nie tylko ze zbiorów tradycyjnych, ale i elektronicznych i to często poza biblioteką w dowolnym czasie i miejscu.

Biblioteki otworzyły się także na media społecznościowe, czego przykładem jest fakt, iż coraz więcej z nich, w tym Biblioteka UMW mają swoje konta na popularnych serwisach społecznościowych, np. Facebook czy Instagram. Doświadczenie pokazuje, że jest to bardzo dobry sposób komunikacji ze studentami, coraz chętniej wykorzystywany przez obie strony.

W literaturze funkcjonuje pojęcie Biblioteka 2.0, w której użytkownik jako ogniwo centralne nie tylko zdobywa informację, ale i ją tworzy poprzez fora, blogi, aktywność na profilu biblioteki na portalach społecznościowych¹⁰⁰³. W Bibliotece 2.0 użytkownik ma wpływ na kształtowanie zbiorów i dostosowanie do jego indywidualnych potrzeb, co staje się możliwe dzięki wykorzystaniu najnowszych technologii¹⁰⁰⁴.

¹⁰⁰¹ P. Karwasiński, *Wirtualni użytkownicy nowoczesnych bibliotek – szansa rozwoju instytucji, czy jej zagrożeniem?*, [w:] *Elektroniczny wizerunek biblioteki*, pod red. M. Wojciechowskiej, Gdańsk 2008, s. 17-18; G. Wilk, *Czytelnik w bibliotece akademickiej XXI wieku - gość? klient? użytkownik?*, [w:] *Budowanie relacji z klientem biblioteki*, pod red. J. Przybysz, P. Pióterk i M. Nowaka, Poznań 2014, s. 51-62.

¹⁰⁰² P. Karwasiński, *Wirtualni użytkownicy nowoczesnych bibliotek – szansa rozwoju instytucji, czy jej zagrożenie?*, op. cit., s. 17-40.

¹⁰⁰³ W. Babik, *Biblioteka Akademicka na rozdrożu*, [w:] *Biblioteka akademicka. infrastruktura uczelnia otoczenie*, pod red. M. Odlanickiej-Poczobutt i K. Zioly, Gliwice 2014, s. 34.

¹⁰⁰⁴ E. Amghar, *Infrastruktura informatyczna nowoczesnej biblioteki: co niemieckie biblioteki oferują swoim czytelnikom?*, [w:] *Biblioteka akademicka. infrastruktura uczelnia otoczenie*, pod red. M. Odlanickiej-Poczobutt i K. Zioly, Gliwice 2014, s. 10.

W bibliotekach hybrydowych zmianie uległa organizacja pracy. Specyfika systemów bibliotecznych spowodowała łączenie niektórych działów, np.: gromadzenia i opracowania. Taka sytuacja miała miejsce właśnie w Bibliotece UMW, w której te dwa działy połączono. Obecnie, oprócz stałych działów, powoływane są zespoły zadaniowe do wykonania wybranych projektów, złożone z osób pracujących na co dzień w różnych agendach Biblioteki. Funkcjonują one tylko w czasie trwania określonego zadania¹⁰⁰⁵. Takie zespoły są powoływane także w Bibliotece UMW. Przykładem powołany zespół zadaniowy przeprowadzający skontrum określonej części zbiorów.

Zakończenie prac nad niniejszą rozprawą przypada na czas wyjątkowy, gdy świat walczy z pandemią koronawirusa Sars-CoV-2, co wiąże się z obostrzeniami obejmującymi wszystkie dziedziny życia i aktywności. Restrykcje dotyczą także bibliotek, które na wiele tygodni zostały zamknięte, a obecnie są otwierane w ograniczonym zakresie, przy respektowaniu zaleceń sanitarnych. Czas ten jest bardzo trudny zarówno dla użytkowników, jak i dla bibliotekarzy, choćby z tego względu, że wszyscy mierzymy się z taką sytuacją pierwszy raz w życiu. Jednak brak możliwości fizycznego kontaktu nie oznacza, iż zbiory są całkowicie niedostępne dla użytkowników, właśnie dzięki temu, że Biblioteka UMW stała się nowoczesną biblioteką hybrydową udostępniającą swoje zbiory głównie w wersji elektronicznej z poziomu strony www i ta forma pracy biblioteki będzie rozwijana w kolejnych latach.

Jednak najnowsze publikacje w prasie fachowej i naukowej świadczą, iż funkcjonowanie bibliotek podczas pandemii już stało się nowym tematem badań. Wnioski z nich mogą posłużyć do nowych sposobów dotarcia do czytelników, którzy z różnych względów nie przychodzą do budynków bibliotek. Mogą one także przyczynić się do zmian w organizacji pracy z czytelnikiem już po pandemii, kolejne rozwiązania.

Bibliotekarze już wielokrotnie w przeszłości udowadniali, że radzą sobie w bardzo trudnych sytuacjach, np. podczas powodzi w lipcu roku 1997, dlatego należy mieć nadzieję, że z doświadczenia pandemii, choć dla wszystkich bardzo trudnego, także wyjdą zwycięsko.

¹⁰⁰⁵ G. Piotrowicz, *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej*, [w:] *Konferencja na temat "Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej"*. Łódź, 23-25 czerwca 2004 r. : materiały konferencyjne. Cz. 1, s. 226-227.

mgr Anna Budzińska

Biblioteka Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu w latach 1950-2020. Dzieje, organizacja i działalność : praca doktorska napisana pod kierunkiem dr hab. Bożeny Koredczuk prof. UWr

streszczenie

Rozprawa ma na celu udowodnienie głównej tezy, iż biblioteka medyczna powstała od podstaw jako nowa instytucja w roku 1946 i rozwijała się w kolejnych latach, aż do utworzenia w 1950 r. Akademii Medycznej we Wrocławiu, kiedy to stała się jedną z agend tej nowo powstałej uczelni. Po II wojnie światowej skończył się bowiem okres niemiecki, a rozpoczął polski, stąd przejęte przez Polaków zbiory ponemieckie były bardzo cenne w sensie historycznym, ale po 1945 roku, dydaktycznie i naukowo, mało przydatne polskiej uczelni, ze względu na barierę językową i ich nieaktualność.

Dysertacja składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów i zakończenia. We Wstępie starano się przeanalizować pojęcie "biblioteki naukowej" w specjalistycznych wydawnictwach encyklopedyczno-informacyjnych. Nakreślono także cel pracy oraz założenia badawcze i tezy. Omówiono zastosowane metody badawcze, a także wykorzystane materiały źródłowe. Przedstawiono stan badań ze szczególnym zwróceniem uwagi na dużą rozległość analizowanego tematu. Ponadto przybliżono układ treści w poszczególnych rozdziałach.

Pierwszy z rozdziałów wprowadza w tematykę rozprawy. Autorka ukazała w nim rozwój księgozbiorów medycznych w Europie oraz w Polsce, głównie w zbiorach bibliotek uniwersyteckich, bibliotek klinik i katedr oraz lekarskich towarzystw naukowych. Książnice te nie były jednak w stanie w pełni zaspokoić potrzeb medyków odnośnie zapewnienia dostępu do naukowego i fachowego piśmiennictwa. Problem ten zauważył Stanisław Konopka i próbował mu zaradzić w kierowanej przez siebie Bibliotece Centrum Wyszkożenia Sanitarnego w Warszawie, a później w założonej z jego inicjatywy Głównej Bibliotece Lekarskiej. Pokazano też miejsce medycyny w strukturze nauki i w klasyfikacjach piśmiennictwa, w aspekcie historycznym i współczesnym.

W Rozdziale 2 omówiono tworzenie się i działalność Biblioteki Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu w latach 1811-1945 ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów medycznych. Pokazano, jakie były zniszczenia wojenne i na tej podstawie omówiono wpływ sytuacji politycznej na dzieje bibliotek. Choć Uniwersytet Wrocławski jako uczelnia polska

powstał w 1945 r., to jednak tradycjami nawiązuje do przedwojennego Państwowego Uniwersytetu we Wrocławiu. Podobnie, Biblioteka Lekarska Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu powstała w 1946 r., ale swymi korzeniami sięga czasów pruskich, stąd zbiory pozostałe we Wrocławiu mają proveniencję poniemiecką.

Rozdział 3 poświęcono tworzeniu się polskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu we Wrocławiu wraz z podległą mu Biblioteką Lekarską. W celu pokazania tworzenia księgozbioru polskiego w zasadzie od początku, szczególną uwagę zwrócono na problemy związane z gromadzeniem w latach 1946-1950 polskiego zasobu bibliotecznego oraz na zabezpieczenie zbiorów poniemieckich.

W Rozdziale 4 skoncentrowano się na analizie funkcjonowania Biblioteki w latach 1950-1997, a więc od momentu powstania Akademii Medycznej aż do katastrofalnej powodzi w lipcu 1997 r., która w znaczący sposób wpłynęła na sytuację biblioteki AM. Przedstawiono pracę poszczególnych działów i pokazano udział Biblioteki w procesie dydaktycznym i naukowym macierzystej Uczelni. Autorka omówiła także jeden z najważniejszych czynników hamujących rozwój Biblioteki, jakim było umieszczenie jej w zaadoptowanym, niedostosowanym do potrzeb nowoczesnej biblioteki naukowej, budynku.

Rozdział 5 pokazuje zmiany, jakie miały wpływ na działalność Biblioteki, głównie o charakterze społeczno-politycznym. Każde z nich mogłoby zostać uznane za odrębną cezurę czasową, wyznaczającą ramy chronologiczne funkcjonowania BAM/UM. Zaliczamy do nich: transformację ustrojową po 1989 r., nową Ustawę o Bibliotekach z 1997 r. oraz zalanie Biblioteki przez wody Odry w 1997 r. To ostatnie zdarzenie miało wpływ na wzrost współpracy między uczelniami, polegającą na wzajemnej pomocy w celu usuwania skutków powodzi i ratowania zbiorów.

W Rozdziale 6 omówiono Bibliotekę w nowej strukturze Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, co jest ściśle powiązane z przenosinami do nowego gmachu Centrum Naukowej Informacji Medycznej, w którym mieści się obecnie Biblioteka Główna. Pokazano budowę nowego budynku na tle tendencji ogólnopolskich. Szczególną uwagę poświęcono udogodnieniom dla użytkowników, głównie niepełnosprawnych oraz realizacji projektów bibliotecznych, cyfrowych i sieciowych, w które Biblioteka jest (lub do niedawna była) zaangażowana, co stanowi przykład współpracy Biblioteki z podmiotami zewnętrznymi.

Obecnie Biblioteka UMW jest biblioteką hybrydową działającą jednocześnie w budynku z zasobem w postaci materialnych zbiorów, jak i w postaci wirtualnej, dzięki zbiorom w wersji elektronicznej, do których studenci, doktoranci oraz pracownicy UMW

mają dostęp z dowolnego urządzenia z dostępem do sieci Internet (o ile licencja na dane wydawnictwo nie stanowi inaczej). Dziś użytkownik Biblioteki to nie tylko osoba pojawiająca się fizycznie w bibliotece, ale też wszyscy ci, którzy korzystają ze zbiorów, czy szkoleń w wersji elektronicznej i mają jedynie internetowy kontakt z Biblioteką. Możliwość ta jest szczególnie doceniana podczas pandemii koronawirusa Sars Cov-2, gdy biblioteki najpierw były zamknięte, a obecnie działają w ograniczonym zakresie.

W Zakończeniu podkreślono, iż na przestrzeni siedemdziesięciu lat istnienia Biblioteki UMW, nieustannie się ona rozwijała wychodząc naprzeciw potrzebom swoich użytkowników. Obecnie stała się tzw. trzecim miejscem, w którym oprócz zdobycia potrzebnych informacji, można także miło spędzić czas.

Autorka pracy starała się wykazać, iż Biblioteka AMW/UMW działała sprawnie w strukturze macierzystej Uczelni i w sieci bibliotek medycznych w kraju oraz aktywnie współpracowała z wrocławskimi bibliotekami szkół wyższych. Nadal uczestniczy w procesie dydaktycznym i naukowym UMW poprzez współpracę zarówno z Uczelnią, której jest nierozdzielalną częścią, jak i z podmiotami zewnętrznymi - głównie z innymi uczelniami medycznymi w Polsce wraz z ich bibliotekami, a także z innymi uczelniami wrocławskimi i ich księżnicami. Jednym z celów rozprawy było pokazanie, jak ta współpraca wyglądała na przestrzeni lat, stąd zagadnienie to przewija się w różnej formie w Rozdziałach od trzeciego do szóstego. Skoncentrowano się głównie na wymianie zbiorów, organizacji konferencji, by od czasów komputeryzacji objąć nowe obszary, takie jak kooperacja przy opracowaniu zbiorów, czy międzyuczelniane projekty bibliotek cyfrowych, co zaprezentowano na przykładzie Polskiej Platformy Medycznej czy Atlasu Zasobów Otwartej Nauki (AZON).

słowa kluczowe: Biblioteka Lekarska Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu, Biblioteka Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, Centrum Naukowej Informacji Medycznej, biblioteki naukowe, biblioteki lekarskie, biblioteki medyczne, sieć bibliotek medycznych, współpraca wewnątrzuczelniana, współpraca międzybiblioteczna, repozytorium, biblioteki cyfrowe, książki naukowe, czasopisma naukowe, czasopisma medyczne, księgozbiór ponemiecki, koncentracja ponemiecka, gromadzenie zbiorów, opracowanie zbiorów, udostępnianie zbiorów, wypożyczalnia międzybiblioteczna, biblioteka hybrydowa, czasopisma elektroniczne, bazy danych, Polska Platforma Medyczna, AZON, Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa

mgr Anna Budzińska

Wrocław Medical University Library in 1950-2020. History, organization and activity: a doctoral thesis written under the guidance of Bożena Koredczuk, PhD, University of Wrocław professor.

Abstract

The present work aims at proving the main thesis which states that the medical library was initially created as a new institution in 1946 and subsequently developed until the Medical Academy was created in 1950. It was then that the medical library became a part of the newly formed academy. With the end of the Second World War the German period ended and the Polish period started. Thus, the German collections that were taken over by Poles were extremely valuable, yet, after 1945, educationally and scientifically valueless for a Polish academy due to language barrier as well as due to the fact that the collection was outdated.

The present dissertation is comprised of an introduction, six chapters and a conclusion. The introduction serves as an analysis of the notion of “academic libraries” as defined in specialist encyclopaedic and informational publications. Also, the aim of the present paper has been outlined in the introduction, together with the research problems and theses. The introductory chapter also includes a description of the methodologies applied and the source materials used. The current state of research has been presented, especially pointing out how broad the topic analysed in the present paper is. Moreover, the introduction also describes the organization of the content of the dissertation.

The first chapter introduces the topic of the present paper. In the first chapter the author has outlined the development of medical print collections throughout Europe and in Poland, mostly of academic, hospital and departmental libraries as well as the libraries of medical research societies. However, those libraries were not enough to meet the needs of medical professionals for access to scientific papers. The problem was raised by Stanisław Konopka who tried to solve it while working at the library of Centrum Wyszkożenia Sanitarnego in Warsaw, and later at Główna Biblioteka Lekarska (Main Medical Library). The first chapter also indicates where medicine is placed in the classification of sciences and research publications both in the historical and modern viewpoints.

The second chapter shows the development and activity of the State University of Wrocław Library in 1811-1945, especially focusing on the medical collections. War damage has been described thus showing the impact of a political situation on the development of libraries. Although the University of Wrocław as a Polish institution emerged in 1945, it draws on traditions of the pre-war State University of Wrocław. Similarly, the medical library of the joint University of Wrocław and Wrocław Technical University was established in 1946, yet its origins can be traced back to the Prussian period and that is why the collections held in Wrocław are of German origin.

The third chapter focuses on the emergence of the Polish Medical Faculty of the University of Wrocław together with the subordinate Medical Library. In order to present how the Polish print collections were created basically from the start, particular attention has been paid to the problems with acquisition of Polish library collections in 1946-1950 and the protection of the German collections.

The fourth chapter focuses on the analysis of the functioning of the library in 1950-1997, i.e. from the creation of the Medical Academy until the disastrous flood of July 1997 which had enormous impact on the situation of the Medical Academy Library. The activities of all library departments have been described and the library's contribution to the educational and research processes of its parent institution has been shown. The author has also described one of the most important factors impeding the development of the library – locating it in an adapted building which was unsuited for the needs of a modern academic library.

The fifth chapter shows changes, mostly social and political ones, which influenced the functioning of the library. Each of them could be viewed as a separate time period setting the timeframe for the activity of the Medical Academy / Medical University Library. The time periods would include: the systemic transformation after 1989, the new Libraries Act of 1997 and the flooding of the library by the Odra river in 1997. The latter led to improvement in the cooperation between universities in order to help each other in flood relief and the rescuing of the collections.

The sixth chapter discusses the library as a part of a new structure of Wrocław Medical University which is closely connected with the relocation of the library to its new premises, the Scientific Medical Information Centre, where the main library is currently located. The chapter shows the building of the new premises against national trends. Particular attention has been put to user facilities, especially the facilities for the disabled, as well as the

implementation of library, digital and network projects carried out by the staff of the library as an example of library and third party cooperation.

At present, WMU Library is a hybrid library functioning as a library of both print and digital collections. The latter aspect makes it possible for WMU students, doctoral students and researchers to access the digital collections from any device connected to the internet (unless a particular licence states otherwise). Today, library patrons are not only those who come to the library in person but also those who use its collections or workshops remotely by means of the internet. That possibility proved especially efficient during the Sars Cov-2 pandemic when libraries were first completely closed and now are functioning only to a limited degree.

The concluding chapter emphasizes that over the span of 70 years of its existence WMU Library has been constantly evolving in order to meet the needs of its patrons. It has become the so called “third place” where one can not only gain knowledge but also relax and enjoy one’s free time.

The author has attempted to prove that WMA / WMU Library functioned very well as a part of the organizational structure of its parent institution as well as in the network of Polish medical libraries. It also actively cooperated with other academic libraries in Wrocław. It is still involved in the educational and research processes of WMU by cooperating with both the university, which it is an integral part of, and third parties – mainly other Polish medical universities and their libraries as well as other universities and libraries in Wrocław. One of the aims of the present dissertation was to show what that cooperation looked like in various periods of time and that is why it is a recurring topic in chapters three to six. The main focus of attention was the exchanging of the collections and organization of conferences as well as new areas that emerged with the start of computerization such as cooperation on cataloguing and inter-university projects of digital libraries. The latter has been presented with the example of Polska Platforma Medyczna (Polish Platform of Medical Research) and Atlas Zasobów Otwartej Nauki (AZON).

by mgr Justyna Zawada

keywords: Medical Academy Library, Wrocław Medical University Library, Medical Information Center, academic libraries, medical libraries, cooperation, scientific books,

scientific journals, medical journals, hybrid library, on-line journals, databases, Polish Platform of Medical Research, Lower Silesian Digital Library,

Bibliografia:

1. Źródła rękopiśmienne:

1.1. Księgi akcesyjne

Księga akcesyjna nr 1 (rękopis).

Księga akcesyjna nr 2 (rękopis).

2. Źródła drukowane:

2.1. Akty prawne, opracowania aktów normatywnych

Dekret Rady Państwa z dn. 24 sierpnia 1945 r. o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie.

Przepisy prawne dla bibliotek naukowych i fachowych według stanu w dniu 1 VI 1968, zebr. i oprac. T. Zarzębski, Warszawa 1968.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie Narodowego Zasobu Bibliotecznego.

Uchwała nr XXII/124/91 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 8 maja 1991 roku w sprawie ustalenia nazw ulic i placów na terenie miasta Wrocławia, paragraf 1, poz. 16.

Uchwała nr 150 Senatu Akademii Medycznej we Wrocławiu z dnia 20 czerwca 2005 r.

Uгода z dn. 20 stycznia 2000 r. przed Pierwszym Zespołem orzekającym Komisji Regulacyjnej działającej na podstawie ustawy z dn. 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. nr 73 poz. 323 z późn. zm). Sygnatura akt: W. KR-I-3621/IV/641/96.

Umowa o prace projektowe AM/AZ/K-182/07 zawarta w dniu 17 czerwca 2008 r. między Akademią Medyczną im. Piastów Śląskich we Wrocławiu..., a Heinle, Wischer und Partner Freie ArchitektenGmbH... i Polswiss-Projekt sp. z o.o.

Ustawa z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach.

Ustawa z dn. 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym.

Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o tytule naukowym i stopniach naukowych.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2006 r. o nadaniu Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu nazwy "Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu".

Ustawa z dnia 30 marca 2007 r. o nadaniu Śląskiej Akademii Medycznej imienia Ludwika Waryńskiego w Katowicach nazwy "Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach".

Ustawa z dnia 23 stycznia 2008 r. o nadaniu Akademii Medycznej im. prof. Feliksa Skubiszewskiego w Lublinie nazwy "Uniwersytet Medyczny w Lublinie".

Ustawa z dnia 23 stycznia 2008 r. o nadaniu Akademii Medycznej w Białymstoku nazwy "Uniwersytet Medyczny w Białymstoku".

Ustawa z dnia 23 stycznia 2008 r. o nadaniu Akademii Medycznej w Warszawie nazwy "Warszawski Uniwersytet Medyczny".

Ustawa z dnia 19 marca 2009 r. o nadaniu Akademii Medycznej w Gdańsku nazwy "Gdański Uniwersytet Medyczny".

Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 r. o nadaniu Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie nazwy "Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie".

Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów.

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Zarządzenie nr 3 Kanclerza Akademii Medycznej we Wrocławiu z dnia 20 lutego 2006 r. w sprawie powołania zespołu do spraw przygotowania procedury rozpoczęcia procesu budowy Biblioteki Głównej Akademii Medycznej.

Zarządzenie nr 6 Kanclerza Akademii Medycznej we Wrocławiu z dnia 31 stycznia 2007 r. w sprawie specyfikacji istotnych warunków zamówienia w celu wyboru firmy mającej zaprojektować budynek Biblioteki Głównej.

Zarzębski T., Polskie prawo biblioteczne 1773 – 1990, Wyd. 2 rozsz. Warszawa 1991.

Zarzębski T., Polskie prawo biblioteczne. Aneks 1, 1990-2000, Warszawa 2000.

Zarzębski T., Prawo biblioteczne w okresie zaborów 1795 – 1918, 1939 – 1945, Warszawa 1997.

2.2. Sprawozdania i księgi pamiątkowe (ułożone alfabetycznie wg autorów lub tytułów, a w obrębie danego autora lub tytułu chronologicznie)

Academia Medica Wratislaviensis 1950-2000, [kom. red. L. Paradowski i in.], Wrocław 2000.

Akademia Medyczna we Wrocławiu 1950-1990, [red. Leszek Barg i in.], Wrocław 1990.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz. 1], 1950-1960, [kom. red. Zdzisław Wiktor i in.], Wrocław 1960.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz.] 3, 1970-1975, [kom. red. Stanisław Iwankiewicz i in.], Wrocław 1975.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz.] 4, 1975-1980, [kom. red. Eugeniusz Rogalski i in.], Wrocław 1980.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz. 5], 1980-1985, [kom. red. Stanisław Potoczek i in.], Wrocław 1988.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz. 6], 1985-1990, [kom. red. Stanisław Potoczek i in.], Wrocław 1991.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz. 7], 1991- 1995, [kom. red. Andrzej Steciwko i in.], Wrocław 1995.

Akademia Medyczna we Wrocławiu. [T.] 1. [Cz. 9], 2001-2005, [kom. red. Ryszard Andrzejak i in.], Wrocław 2006.

Barg L., *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1946-1952* (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie ze stanu i działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w 1953*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1961/62*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1965/1966*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1970/71*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1972-73*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1975/76*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1979/80*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1980-81*, (maszynopis).

Barg, L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku szkolnym 1985/86*, (maszynopis).

Barg L., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1989-1990*, (maszynopis).

Białonoga M., *Sprawozdanie za okres 01.01.2005-31.12.2005. Oddział Gromadzenia. Czasopisma.*

Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu - kalendarium podejmowanych działań.

Budzińska A., *Sprawozdanie za okres 01.01.2010-31.12.2010. Oddział Gromadzenia Zbiorów. Sprawozdanie dotyczy druków ciągłych.*

Budzińska A., *Sprawozdanie za okres 01.01.2015-31.12.2015. Oddział Gromadzenia Zbiorów. Sprawozdanie dotyczy druków ciągłych.*

Budzińska A., *Sprawozdanie za okres 01.01.2016-31.12.2016. Oddział Gromadzenia Zbiorów. Sprawozdanie dotyczy druków ciągłych.*

Budzińska G., *Sprawozdanie z działalności Czytelni Czasopism I i II półrocze 2005.*

Budzińska G., *Sprawozdanie z działalności Czytelni Ogólnej za okres I i II półrocze 2005.*

Budzińska G., *Sprawozdanie z działalności Czytelni Czasopism I i II półrocze 2010.*

Budzińska G., *Sprawozdanie z działalności Czytelni Ogólnej za okres I i II półrocze 2010.*

Budzińska G., *Sprawozdanie Działu Udostępniania z działalności Czytelni Czasopism 01.01.2014 – 31.12.2014.*

Budzińska G., *Sprawozdanie Działu Udostępniania z działalności Czytelni Ogólnej 01.01.2014 – 31.12.2014.*

Chmura T., *Sprawozdanie za okres od 1 VII 1989 do 30.06.1990. Czasopisma, gromadzenie, opracowanie i udostępnianie, (maszynopis).*

Chmura T., *Sprawozdanie za 1992 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism (maszynopis).*

Chmura T., *Sprawozdanie za 1995 r. Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism (maszynopis).*

Chmura T., *Sprawozdanie za rok 1997. Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie), (maszynopis).*

Chmura T., *Sprawozdanie za okres od 1.VII.97 do 15.VI.98 Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie), (maszynopis).*

Chmura T., *Sprawozdanie za okres 01.01.1999-31.12.1999. Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie).*

Czarnik M., *Statystyka Oddziału Druków Zwartych 1.VII.1970-15.VI.1971, (maszynopis).*

Czarnik M., *Sprawozdanie Oddziału Udostępniania Druków Zwartych za okres od 1 VII 1989 do 30. VI. 1990, (maszynopis).*

Dąbrowski J., *Sprawozdanie Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2001.*

Dąbrowski J., *Sprawozdanie. Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2002.*

Dębska Z., *Oddział Udostępniania. Sprawozdanie za okres 1 lipca 1994-30 czerwca 1995, (maszynopis).*

Gosztyło A., *Sekcja Bibliografii Sprawozdanie z czynności za okres od 1 lipca 1982 do 30 czerwca 1983, (maszynopis).*

Gosztyło A., *Sekcja Bibliografii Sprawozdanie z czynności za okres od 1 stycznia do 31 marca 1983, (maszynopis).*

Grzelczyk K., *Pismo do Ministra Zdrowia Prof. dra hab. Zbigniewa Religi Syg. RR.VIII.RSz.0717-4/2/06.*

Kolbuszowska K., *Oddział Informacji Naukowej i Bibliograficznej 1976/77, (maszynopis).*

Kolbuszowska K., *Oddział Informacji Naukowej. Sprawozdanie za okres 1 lipca 1982-30 czerwca 1983, (maszynopis).*

Kolbuszowska K., *Oddział Informacji Naukowej. Sprawozdanie z czynności za okres 1.01 1983 - 31.12. 1983, (maszynopis).*

Kolbuszowska K., *Sprawozdanie z czynności Informacji Naukowej w okresie 1.01-31.12.1984, (maszynopis).*

Kolbuszowska K., *Oddział Informacji Naukowej. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.01.1985 r. do 31.12.1985, (maszynopis).*

Kozakowa J., *Sprawozdanie za czas od 1.01 do 1.10.1968, (maszynopis).*

Kozakowa J., *Sprawozdanie z pracy wykonanej w Bibliotece Kliniki Neurologicznej we Wrocławiu za okres od 6.VI.1970 do 01.01.1971, (maszynopis).*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych za okres 01.01.1998-31.12.1998.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych za okres 01.01.2000-31.12.2000.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia i Ewidencji Druków Zwartych za okres 01.01.2002-31.12.2002.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2004-31.12.2004.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2010-31.12.2010.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2012-30.06.2012 r.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.07.2012-31.12.2012 r.*

Kulińska M., *Sprawozdanie ilościowo-wartościowe Oddziału Gromadzenia za okres 01.01.2015-31.12.2015 r.*

Kulińska M., *Zestawienie ilościowo-wartościowe pozycji zarejestrowanych w Oddziale Gromadzenia wg źródeł finansowania zainwentaryzowanych w inwentarzach I5, I6 i D1 za okres 01.01.2006-31.12.2006 r.*

Kulińska M., *Zestawienie ilościowo-wartościowe pozycji zarejestrowanych w Oddziale Gromadzenia wg źródeł finansowania zainwentaryzowanych w inwentarzach I6 i D1 za okres 01.01.2008-31.12.2008 r.*

Kwestionariusz sprawozdawczo-statystyczny dla bibliotek za rok 1947, (maszynopis).

Leczycki S., *Sprawozdanie za rok 1991 Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism (maszynopis).*

Maciejewska J., *Sprawozdanie z prac wykonanych w Sekcji Bibliografii w okresie od 01.01.1996-30.VI.1996, (maszynopis).*

Maciejewska J., Halbtuch J., Górska M., *Sprawozdanie z prac wykonanych w Sekcji Bibliografii w okresie od 01.01.1999 do 31.12.1999.*

Mazur J., *Oddział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.07.1991 do 30.06.1992, (maszynopis).*

Pawlik A., *Oddział Udostępniania Sprawozdanie za okres 01.01.2015-31.12.2005, (maszynopis).*

Polski Almanach Medyczny na rok 1956, oprac. Z. Woźniewski, Wawszawa 1957.

Różańska W., *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1986/87, (maszynopis).*

Różańska W., *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1988/1989, (maszynopis).*

Różańska M., *Zbiory poniemieckie w sieci Bibliotek Zakładowych (maszynopis).*

Sławińska R., *Uzasadnienie celowości inwestycji i założenia projektowe.*

Sozańska M., *Sprawozdanie z czynności Informacji Naukowej w okresie od 17.IV.1969-30.VI.1969, (maszynopis).*

Sozańska M., *Sprawozdanie z czynności Informacji Naukowej w okresie od 1.01.1970-30.VI.1970*, (maszynopis).

Specyfikacja istotnych warunków zamówienia. Regulamin konkursu na koncepcję architektoniczną budowy Centrum Naukowej Informacji Medycznej Akademii Medycznej we Wrocławiu - 2007. Kryteria oceny prac konkursowych i ustalenia merytoryczne.

Sprawozdanie Czytelni Czasopism za okres od 1.VII.1970- 30.VI.1971,(maszynopis).

Sprawozdanie Działu Udostępniania Druków Zwartych za okres od 1 VII 1980-30 VI 1981, (maszynopis).

Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za rok akademicki 1986/87, (maszynopis).

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu 1946-1953, (maszynopis).

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu za rok 1950, (maszynopis).

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej w roku 1957/58, (maszynopis).

Sprawozdanie z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku naukowym 1960/61, (maszynopis).

Sprawozdanie za okres od 01.01.2003-31.12.2003 Oddział Czasopism (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie).

Sprawozdanie za rok 1970 Oddział Czasopism (maszynopis).

Sprawozdanie za rok 1976 Oddział Czasopism (maszynopis).

Stan czasopism na 15.12.1960 (maszynopis).

Stan czasopism na 31.12.1965 (maszynopis).

Statystyka ilości osób korzystających z Czytelni Ogólnej oraz Czytelni Czasopism w latach 1995-2001.

Strożecka-Tichy Z., *Czasopisma - gromadzenie, opracowanie, udostępnianie. Sprawozdanie za okres I VII 1980 - 30 VI 1981*, (maszynopis).

Strożecka-Tichy Z., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1993-1994.*

Strożecka-Tichy Z., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1994-1995.*

Strożecka-Tichy Z., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki AM w roku akademickim 1995-1996.*

Strożecka-Tichy Z., *Sprawozdanie z działalności statutowej w roku akademickim 1997-1998.*

Strożecka-Tichy Z., Sprawozdanie za rok 1981 Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism (maszynopis).

Strożecka-Tichy Z., Sprawozdanie za rok 1986 Dział Gromadzenia, Opracowania i Udostępniania Czasopism (maszynopis).

Szpalty z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego 1945-1947, pod red. T. Suleji. Wrocław 2005.

Trąbała M., *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za okres od 1.01.2005 do 31.12.2005*.

Trąbała M., *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za okres od 1.01.2006 do 31.12.2006*.

Trąbała M., *Sprawozdanie Oddziału Bibliotek Zakładowych za okres od 1.01.2010 do 31.12.2010*.

Trzcianowska-Grzywacz T., *Oddział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 1.07.1990 r. do 30.06.1991*, (maszynopis).

Trzcianowska-Grzywacz T., *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii. Sprawozdanie z czynności za okres od 01.07.1998 do 30.06.1999*.

Trzcianowska-Grzywacz T., *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2001-31.12.2001 r.*

Trzcianowska-Grzywacz T., *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2002-31.12.2002 r.*

Trzcianowska-Grzywacz T., *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2003-31.12.2003 r.*

Trzcianowska-Grzywacz T., *Dział Informacji Naukowej i Bibliografii Sprawozdanie za okres 01.01.2004-31.12.2004 r.*

Trzcianowska-Grzywacz T., *Sprawozdanie z prac wykonanych w Oddziale Informacji Naukowej i Bibliografii w okresie 01.01.2010-31.12.2010 r.*

Udział medycyny wrocławskiej w rozwoju nauk medycznych w ujęciu historycznym. Wybrane kierunki, red. L. Barg i in., Wrocław 2000.

Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu 2011-2015, [redakcja Wydawnictwo Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu], Wrocław 2016.

Uniwersytet Wrocławski w latach 1945-1955. T.1, kom. red. J. Fiema i in. T.1, Wrocław 1959.

Wiktor Z., *Odpis Sprawozdanie ze stanu i z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku 1953*, (maszynopis).

Wiktor Z., *Protokół wstępnej konferencji w sprawie Centralnej Biblioteki Lekarskiej Dolnośląskiej* (maszynopis).

Wojtała W., *Pismo do Wojewody Dolnośląskiego Krzysztofa Grzelczyka, Sygn. MZ-BFI-221-74-31/KS/06*.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna. Sprawozdanie za okres od 1 lipca 1966 do 30 czerwca 1967, (maszynopis).

Wypożyczalnia międzybiblioteczna. Sprawozdanie za okres od 1 lipca 1973 do 30 czerwca 1974, (maszynopis).

Wypożyczalnia międzybiblioteczna. Sprawozdanie za okres od 1 lipca 1977 do 30 czerwca 1978, (maszynopis).

Ziembicki W., *Najpilniejsze potrzeby Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego* (maszynopis).

Ziembicki W., *Sprawozdanie dyrekcji Biblioteki Lekarskiej Uniwersytetu Wrocławskiego dla Senackiej Komisji Bibliotecznej na posiedzenie z dn. 23 I 1947* (maszynopis).

Ziembicki W., *Sprawozdanie z działalności Biblioteki Lekarskiej U.Wr. za rok szkolny 1946/47* (maszynopis).

2.3. Składy osobowe i spisy wkładów

Skład Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1958/1959, Wrocław 1959.

Skład Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1959/1960, Wrocław 1960.

Skład Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1960/1961, Wrocław 1961.

Skład Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1961/1962, Wrocław 1962.

Skład Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1962/1963, Wrocław 1963.

Skład Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1963/1964, Wrocław 1964.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1966/1967, Wrocław 1966.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1968/1969, Wrocław 1969.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1969/1970, Wrocław 1970.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1970/1971, Wrocław 1971.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1971/1972, Wrocław 1972.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1972/1973, Wrocław 1973.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1973/1974, Wrocław 1974.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1974/1975, Wrocław 1975.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1975/1976, Wrocław 1976.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1976/1977, Wrocław 1977.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1977/1978, Wrocław 1978.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1978/1979, Wrocław 1979.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1979/1980, Wrocław 1980.

Skład osobowy i spis wykładów Akademii Medycznej we Wrocławiu w roku akademickim 1980/1981, Wrocław 1981.

Skład osobowy w roku akademickim 1983/1984. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1983.

Skład osobowy w roku akademickim 1985/1986. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1986.

Skład osobowy w roku akademickim 1988/1989. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1989.

Skład osobowy w roku akademickim 1990/1991. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1991.

Skład osobowy w roku akademickim 1991/1992. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1992.

Skład osobowy w roku akademickim 1992/1993. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1993.

Skład osobowy w roku akademickim 1993/1994. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1994.

Skład osobowy w roku akademickim 1994/1995. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1995.

Skład osobowy w roku akademickim 1995/1996. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1996.

Skład osobowy w roku akademickim 1996/1997. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1997.

Skład osobowy w roku akademickim 1997/1998. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 1998.

Skład osobowy w roku akademickim 1999/2000. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 2000.

Skład osobowy w roku akademickim 2002/2003. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 2003.

Skład osobowy w roku akademickim 2004/2005. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 2005.

Skład osobowy w roku akademickim 2006/2007. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 2007.

Skład osobowy w roku akademickim 2009/2010. Akademia Medyczna we Wrocławiu, Wrocław 2010.

Skład osobowy w 2014 roku. Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu, Wrocław 2014.

Skład Osobowy Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu z 1947 r., Wrocław 1947.

Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu. Spis wykładów w roku akademickim 1945/46, Wrocław 1946.

2.4. Nekrologi i wspomnienia oraz prace biograficzne

Barg L., *Prof. Stanisław Szpilczyński 5 XI 1910-1 V 1981*, "Archiwum Historii Medycyny" 48, 1985, z. 2, s. 135-160.

Budzińska A., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – doktorzy – Jan Dąbrowski*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 274-279.

- Budzińska A., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Zofia Strożecka-Tichy*, "Forum Bibliotek Medycznych" 8, 2015, s. 1, s. 602-604.
- Budzińska A., *Ślady Mikulicza-Radeckiego we Wrocławiu ze szczególnym uwzględnieniem zbiorów Biblioteki Akademii Medycznej*, "Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis" 89, 2010 Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia, nr 8, s. 45-46.
- Budzińska A., *Z pasją i odwagą- "Droga przez życie" profesor Ludmiły Skai-Hirnle*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 265, s. 36-37.
- Chróścielewski E., *Profesor Bolesław Popielski (w 90-tą rocznicę urodzin)*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, z. 3, s. 244-246.
- Dąbrowski J., *Słownik pracowników bibliotek medycznych–doktorzy – Dr Tatiana Szymaczak*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, s. 410-411.
- Dąbrowski J., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Prof. dr hab. med. Witold Ziembicki (1874-1950)*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 625-644.
- Dąbrowski J., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Prof. dr hab. med. Zdzisław Wiktor (1911-1970)*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 606-624.
- Dąbrowski, J., *Wspomnienie o mgr Jadwidze Ignatowicz (1923-2011)*, "Gazeta Uczelniana" 17, 2011, nr 8, s. 19.
- Dubiński M., *Alicja Skrzypczak-Jurkowska*, "Bibliotekarz" 2020, nr 3, s. 39.
- Dubiński M., *Maria Chmielewska [!]*, "Bibliotekarz" 2019, nr 5, s. 39.
- Dubiński M., *Władysława Aniela Różańska*, "Bibliotekarz" 2019, nr 6, s. 39-40.
- Flieger S., *Pro Memoria. Prof. dr hab. med. Tadeusz Szczęsny Owiński [1894-1995]*, "Poznańska Stomatologia" 22, 1994, s. 9-11.
- Gamski M., *Prof. dr hab. Antoni Falkiewicz jako kardiolog 3.IX.1901-2.IX.1977. Nekrolog*, "Kardiologia Polska" 22, 1979, nr 1, s. 117-119.
- Glensk U., *Hirszfeldowie. Zrozumieć krew*, wyd. 2 popr., Kraków 2019.
- Gromulska M., *Stanisława Adamowiczowa. Pierwsza redaktorka "Przeglądu Epidemiologicznego"*, "Przegląd Epidemiologiczny" 64, 2010, nr 1, s. 5-8.
- Heimrath T., *Profesor Stanisław Szpilczyński. Wspomnienie pośmiertne*, "Archiwum Historii Medycyny" 44, 1981, z. 3/4, s. 225-226.
- Heimrath T., *Profesor Tadeusz Baranowski (1910-1993)*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 61, 1998, nr 2/3, s. 205-210.
- Hirszfeld L., *Historia jednego życia*, wyd. 4, Warszawa 1989.

Jan Tadeusz Lenartowicz (1877-1959). *Album lekarzy i farmaceutów polskich*, "Archiwum Historii Medycyny" 47, 1984, z. 1, s. 175-176.

Jeleń M., *Prof. dr hab. Zygmunt Albert, 30.10.1908 - 07.10.2001*, "Polish Journal of Pathology" 53, 2002, nr 1, s. 3-4.

Kacała R., *Wiktor Bross [1903-1994]. Chirurg i uczony*, Wrocław 2006

Kacała R., Woźniak S., Porwolik M., [i in.], *Remembrance of professor Tadeusz Marciniak - Lviv tradition in Wrocław*, "Advances in Clinical and Experimental Medicine" 24, 2015, nr 1, s. 173-178.

Kaczkowski H., Ławiński M., *Przyczynek do życiorysu prof. dr hab. Tadeusza Owińskiego*, "Dental and Medical Problems" 40, 2003, z. 1, s. 191.

Kordas M., Bruziewicz-Mikłaszewska B., M. Dobrzyński M., *Profesor doktor habilitowany medycyny Tadeusz Szczęsny Owiński (1904-1995) - pionier i twórca powojennej stomatologii akademickiej we Wrocławiu*, "Dental and Medical Problems" 47, 2010, nr 4, s. 513-523.

Koźmiński S., *Słownik lekarzów polskich*, Warszawa 1888.

Kozuszek W., *Jan Mikulicz-Radecki 1850-1905. Współtwórca nowoczesnej chirurgii*, wyd. 2, Wrocław 2005.

Kucharz E. J., *Profesor Antoni Gluziński - życie i działalność założyciela Polskiego Archiwum Medycyny Wewnętrznej*, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" 90, 1993, nr 5, s. 375-379.

Kucharz E. J., *Profesor Edward Szczeklik - życie i działalność członka honorowego Towarzystwa Internistów Polskich*, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" 96, 1996, nr 6, s. 605-607.

Kwiatkowska J., *Profesor Tadeusz Baranowski - wspomnienie [1910-1993]*, "Postępy Biochemii" 39, 1993, nr 2, s. 82-83.

Lipnicka U., *85-lecie urodzin prof. Bogusława Bobrańskiego*, "Farmacja Polska" 46, 1990, nr 1/2, s.57.

Lipnicka U., *Jubileusz Prof. Dra hab. Bogusława Bobrańskiego (1904-)*, "Farmacja Polska" 40, 1984, nr 9, s. 562-565.

Maj J., Przegaliński E., *Obituary. Professor Dr Józef Hano (1906-1997)*, "Polish Journal of Pharmacology" 49, 1997, nr 4, s. 185-190.

Marcinowski T., *Rzut oka na zasługi Profesora Bolesława Popielskiego dla nauki polskiej*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, z. 3, s. 247-250.

Masztalerz A., *Wspomnienie o profesorze Tadeuszu Owińskim*, "Magazyn Stomatologiczny" 6, 1996, nr 7, s. 7-8.

- Michalska F., *Cała radość życia. Na Wołyniu, w Kazachstanie, w Polsce*, Warszawa 2007.
- Mikulicz-Radecki H. von:, *Erinnerungen an Wien, Krakau, Königsberg und Breslau. Memoiren der Frau des Chirurgen Johann von Mikulicz-Radecki*, Dortmund 1988.
- Mraz F., *Jubileusz Prof. dr hab. Tadeusza Owińskiego*, "Wrocławska Stomatologia" 1979, s. 3-8.
- Ostromięcka H., *O Stanisławie Szpilczyńskim (1910-1980)*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 28, 1983, nr 2, s. 461-462.
- Pagel J. L., *Biographisches Lexikon hervorragender Ärzte des neunzehnten Jahrhunderts*, Berlin-Wien 1901.
- Pamięci Profesora Wiktora Brossa*, pod red. B. Łazarkiewicza, Wrocław 1995.
- Pelczar M., *Wiktor Bross - pionier torakochirurgii i twórca wrocławskiej kardiochirurgii*, "Kardiochirurgia i Torakochirurgia Polska" 3, 2006, nr 1, s. 110-112.
- Płonka-Syroka B., *Ludwik Fleck (1896-1961), mikrobiolog, prekursor nowoczesnej metodologii historii medycyny*, "Medycyna Nowożytna" 1994, nr 1, s. 147-182.
- Neue Deutsche Biographie*. T. 1, pod red. O. Grafa i in., Berlin 1953.
- Neue Deutsche Biographie*. T. 3, pod red. O. Grafa i in., Berlin 1957.
- Neue Deutsche Biographie*. T. 17, pod red. H. Jaegera, Berlin, s. 1994.
- Neue Deutsche Biographie*. T. 19, pod red. F. Mengesa i in., Berlin 1999.
- Skaja-Hirnle L., *Droga przez życie*, wyd. 3 uzup. Wrocław 2008.
- Słownik biograficzny zasłużonych pediatrów*. Z. 1, pod red. E. Wilkoszewskiego, Warszawa 1985.
- Słownik pracowników książki polskiej*, pod red. I. Treichel, Warszawa, Łódź 1972.
- Słownik pracowników książki polskiej. Suplement 1*, pod red. I. Treichel, Warszawa, Łódź 1986.
- Słownik pracowników książki polskiej. Suplement 2*, pod red. H. Tadeusiewicz z udziałem B. Karkowskiego, Warszawa 2000.
- Słownik pracowników książki polskiej. Suplement 3*, pod red. H. Tadeusiewicz, Warszawa 2010.
- Słownik pracowników książki polskiej. Suplement 4*, pod red. M. Rządowolskiej, Warszawa 2016.
- Smyk L., *Słownik Pracowników Bibliotek medycznych – dyrektorzy – mgr Renata Birska*, "Forum Bibliotek Medycznych" 6, 2013, nr 1, s. 441-445.

Stroeder J., *Professor dr Tadeusz K. Nowakowski (1912-1982)*, "Monatsschrift Kinderheilkunde" 132, 1984, H. 5, s. 309-310.

Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 1, Warszawa 1991.

Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 2, Warszawa 1994.

Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 3, Warszawa 1995.

Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 4, Warszawa 1997.

Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 5, Warszawa 2000.

Szarejko P., *Słownik lekarzy polskich XIX wieku*. T. 6, Warszawa 2001.

Šzewczuk A., *Tadeusz Baranowski (w siedemdziesiątą rocznicę urodzin)*, "Nauka Polska" 28, 1980, nr 9/10, s. 49-54.

Šzymczak T., *Słownik pracowników bibliotek medycznych - doktorzy - Dr Maria Kordas*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, s. 324-326.

Šwiętek B., *Profesor Bolesław Popielski 3.05.1907 -21.08.1997*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47 1997, z. 4, s. 259-261.

Šwiętek B., *Profesor Bolesław Popielski - uczony, nauczyciel, biegły sądowy*, "Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii" 47, 1997, nr 2, s. 90-91.

Trzcianowska-Grzywacz T., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Dr Leszek Barg*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 251-259.

Uczni wrocławscy (1945-1979). T. 3, pod red. J. Trzynadłowskiego, Wrocław 1980.

Zajac J., *Profesor Tadeusz Konstanty Nowakowski (20.II.1912-9.IX.1982)*, "Pediatria Polska" 58, 1983, nr 5, s. 490-492.

Zawirska B., *Profesor Bolesław Popielski w moich wspomnieniach*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, nr 2, s. 175-176.

Zawisza T., *Šp. prof. dr hab. Bogusław Bobrański [1904-1991]*, "Wiadomości Chemiczne" 46, 1992, nr 5/6, s.259-268.

Żmuda R., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Aniela Piotrowicz*, "Forum Bibliotek Medycznych" 6, 2013, nr 1, s. 497-509.

Żmuda R., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Edward Pigoń*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s. 372-379.

Żmuda R., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Ewa Busse-Turczyńska*, "Forum Bibliotek Medycznych" 7, 2014, nr 1, s. 498-503.

Żmuda R., *Słownik pracowników bibliotek medycznych – dyrektorzy – Stanisław Leczycki*, "Forum Bibliotek Medycznych" 6, 2013, nr 1, s. 486-488.

2.5. Bibliografie, katalogi, spisy

Barg L., Trzcianowska-Grzywacz T., *Bibliografia prac Stanisława Szpilczyńskiego*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 48, 1985, z. 3, s. 345-365.

Wojtkiewicz-Rok W., *Bolesław Popielski, bibliografia 1928-1994, spis bibliograficzny prac naukowych i innych publikacji*, Wrocław 1995.

2.6. Encyklopedie i słowniki

Brzeziński T., *Medycyna* [w:] *Wielka Encyklopedia PWN*. T. 17, Warszawa 2003, s. 198.

Encyklopedia książki. T. 1-2, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017.

Encyklopedia Wiedzy o Książce, kom. red. A. Birkenmajer, B. Kocowski, J. Trzynadłowski, Wrocław, Warszawa, Kraków 1971.

Encyklopedia Wiedzy o Prasie, pod red. J. Maślanki, Wrocław 1976.

Encyklopedia Współczesnego Bibliotekarstwa Polskiego, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1976.

Kielanowski T., *Medycyna* [w:] *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*. T.7, Warszawa 1966, s. 171.

Medicine [w:] *Encyclopaedia Britannica*. Vol. 15, Chicago, London, Toronto, Geneva, Sydney, Tokyo 1964, s. 195-205.

Medizin, [w:] *Der Grosse Brockhaus*. Bd 12, Leipzig 1932, s. 318-322.

Medizin, [w:] *Der Grosse Herder*. Bd 8, Freiburg im Breisgau 1934, s. 124-127.

Medizin, [w:] *Meyers Konversations-Lexikon*. Bd. 11, Leipzig 1888, s. 401-406.

Medizin, [w:] *Oestergaards Lexikon*. Bd 13, Berlin - Schoneberg 1934, s. 653-660.

Medycyna, [w:] *Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 3, Warszawa 1975, s. 74-75.

Medycyna, [w:] *Encyklopedia Powszechna Ultima Thule*. T. 7, Warszawa 1935, s. 178.

Medycyna, [w:] *Encyklopedyja Powszechna*. T 18, Warszawa 1864, s. 291-301.

Medycyna, [w:] *Ilustrowana Encyklopedyja Trzaski, Everta i Michalskiego*. T. 3, Warszawa 1928, s. 422.

Medycyna, [w:] *Mała Encyklopedia Powszechna PWN*, Warszawa 1971, s. 635.

Medycyna, [w:] *Nowa Encyklopedia Powszechna PWN*. T. 4, Warszawa 1997, s. 146-147.

Medycyna, [w:] *Świat i Życie. Zarys encyklopedyczny współczesnej wiedzy i kultury*. T. 5, red. Z. Łempicki, A. Chorowiczowa, Lwów Warszawa 1934, s. 1207.

Medycyna, [w:] *Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powszechna*. T. 10, Kraków 1931, s. 107-108.

Słonimski P., *Medycyna* [w:] *Świat i Życie. Zarys encyklopedyczny współczesnej wiedzy i kultury*. T. 3, red. Z. Łempicki, A. Chorowiczowa, Lwów Warszawa 1934, s. 557-566.

Słownik terminologiczny informacji naukowej, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk 1979.

Więckowska H., Pliszczyńska H., *Podręczny Słownik Bibliotekarza*, Warszawa 1955.

3. Opracowania

Antonowicz D., *Uniwersytet. Od korporacji do instytucji*, "Zagadnienia Naukoznawstwa" 2002, nr 4, s.513-536.

Augustynowicz D., *90 lat "Lekarza Wojskowego" - jak zaczynaliśmy?*, "Lekarz Wojskowy" 89, 2011, nr 1, s. 20-24.

Babik W., *Paul Otlet, Od klasyfikacji do organizacji i zarządzania wiedzą*, "Praktyka i Teoria Informacji Naukowej" 18, 2010, nr 1, s. 21-26.

Barańska-Malinowska B., Knop U., *Oferta polskich bibliotek naukowych w zakresie otwartych zasobów wiedzy* [w:] *Otwarte zasoby wiedzy: nowe zadania uczelni i bibliotek w rozwoju komunikacji naukowej. Materiały konferencyjne Kraków-Zakopane, 15-17 czerwca 2011*, pod red. M.M. Górskiego, M. Marcinek, s. 61-75.

Bartnicka K., *Uniwersytety europejskie na przełomie XVIII i XIX wieku*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 60, 2015, nr 1, s.17-54.

Bednarska-Ruszajowa K., *Metoda bibliograficzna i jej zastosowanie*, [w:] *Z problemów metodologii i dydaktyki bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*, pod red. M. Kocójowej, Kraków 1990, s. 37-54.

Biblioteka XXI wieku. O komputeryzacji Biblioteki Głównej, integracji środowiska bibliotekarzy i utworzeniu konsorcjum bibliotek oraz nowoczesnych systemach bibliotecznych z mgr Grażyną Talar rozmawiają M. Wanke-Jerie i M. Wanke-Jakubowska, "Głos Uczelni" 2008, nr 173, s. 4-5.

Biblioteka Narodowa na rzecz bibliotek dotkniętych skutkami powodzi, "Bibliotekarz" 1997, nr 11, s. 25-26.

Bibliotekarstwo, pod red. Anny Tokarskiej, Warszawa 2013

Bibliotekarstwo, pod red. Zbigniewa Żmigrodzkiego, Warszawa 1998.

Bieńkowska B., *Metody bibliologiczne w badaniach dziejów nauki*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki", 1989, nr 2, s. 331-342.

Bilska G., *Program ochrony zbiorów bibliotecznych*, "Książka i Czytelnik" 2005, nr 3, s. 12-13.

Birska R., *Konferencja Dyrektorów Bibliotek Akademickich uczelni medycznych. Współpraca w ramach sieci bibliotek medycznych 30 lat doświadczeń*, "Bibliotheca Nostra" 2014, nr 2, s. 45-56.

Borońska R., *Centrum nauki jako przykład wykorzystania przestrzeni bibliotecznej w działalności bibliotek naukowych*, "Przegląd Biblioteczny" 84 2016 z.4, s. 590-602.

Budzińska A., *O zbiorach bibliotecznych z innej perspektywy, czyli potencjał badawczy śladów pozostawionych w książkach i czasopiśmie przez dawnych czytelników*, "Gazeta Uczelniana" 2020, nr 256, s.37-39.

Budzińska A., Świerczyna M.: *Znaki proveniencyjne w czasopiśmie niemieckich w zbiorach Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 1, s. 268-277.

Capelik J.; Czarnecka A., *Biblioteka XXI wieku. Nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysły aranżacji*, "Poradnik Bibliotekarza" 2018 nr 12, s. 13-18.

Chamera-Nowak A., Kisilowska M., *Skutki pandemii dla społecznej funkcji książki w Europie. Wstęp do badań*, "Przegląd Biblioteczny" 88, 2020, z. 2, s 209-225.

Chyla M., *Biblioteka Naukowa wojskowej Akademii Medycznej*, "Biuletyn Wojskowej Akademii Medycznej" 26, 1983, nr 2, s. 222-224.

Cwynar K. M.: *Idea uniwersytetu w kulturze europejskiej*, "Polityka i Społeczeństwo" 2005, nr 2, s. 46-59.

Ćwiekowa J., Przelaskowski R.: *Polskie biblioteki naukowe*, Warszawa 1975.

Dąbrowski J., *Bibliografia polskiego ekslibrisu medycznego 1958-2008 [w:] Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych: materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego, 9-11 września 2009. pod red. Radosława Gazińskiego. Szczecin 2010, s. 81-84.*

Dąbrowski J., *Dwa ekslibrisy Jana Pawła II w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu*, "Gazeta Uczelniana" 20, 2014, nr 4, s. 18.

Dąbrowski J., *Ekslibrisy bibliotek medycznych w zbiorach specjalnych Biblioteki Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 5, 2012, nr 2, s.167-172.

Dąbrowski J., *Ekslibrisy i inne cenne kolekcje w zbiorach specjalnych Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu [w:] Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych : materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego, 9-11 września 2009 , pod red. R. Gazińskiego, Szczecin 2010, s.74-80.*

- Dąbrowski J., *Ekslibrisy o motywach medycznych w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Ex Bibliotheca" 2008 nr 1, s.1.
- Dąbrowski J., *Ekslibrisy stomatologów w zbiorach Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 1, s.262-267.
- Domosławski Z., *Wprowadzenie do medycyny*, Jelenia Góra 2007.
- Drygas A., *Zarys dziejów chemiczno-farmaceutycznej szwajcarskiej firmy CIBA - także w Polsce od 1899 r.*, "Acta Medica Premisliensia" 24, 2002, s. 19-36.
- Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej w Wrocławiu*, pod red. B. Żmigrodzkiej, Wrocław 2007.
- Janeczek M., Chrószcz A., Ożóg T.: *Transfer wiedzy w świecie antycznym*, "Medycyna Weterynaryjna" 65, 2009, nr 6, s. 427-430.
- Gaertner H., *Medycyna: nauka i sztuka*, "Biuletyn GBL" 43, 1997, nr 356, s. 121-132.
- Garnysz Cz., *Biblioteka Politechniki Łódzkiej. Ponad 60 lat historii*, Łódź 2009.
- Genealogie [Szkoła Profesora Edwarda Szczeklika (1898-1985)]*, "Kardiologia Polska" 39, 1993, nr 9, s. 222-224.
- Gołaszewski J., *Archiwum Państwowe we Wrocławiu. Powódź a placówki naukowe na Śląsku*, "Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka" 1998, nr 1/2, s. 173-179.
- Górski P., *Idea uniwersytetu w kulturze, kultura w idei uniwersytetu*, "Nauka i Szkolnictwo Wyższe" 37, 2011, nr 1, s. 15-30.
- Gromulska M., *90-lecie "Przeglądu Epidemiologicznego"*, "Przegląd Epidemiologiczny" 65, 2011, nr 3, s. 529-542.
- Gryglewski R. W., *Czy medycyna jest sztuką czy nauką?*, "Medycyna Nowożytna" 13, 2006, nr 1/2, s. 7-24.
- Grygrowski D., *Studia bibliotekoznawcze w kryzysie*, [w:] *Interdyscyplinarium nauk o mediach i kulturze*, pod red. M. Antczak i Z. Gruszki, Łódź 2020, s. 157-161.
- Historia medycyny*, pod red. T. Brzezińskiego, wyd. 3, Warszawa 2000.
- Hubner P., *Polityka naukowa w Polsce w latach 1944-1953. Geneza systemu*. T. 2, Wrocław Warszawa Kraków 1992, s. 601.
- Jachowicz R., *20 lat... W dwudziestolecie powstania dwumiesięcznika "Szpitalnictwo Polskie"*, "Szpitalnictwo Polskie" 24, 1980, nr 1, s. 5-7.
- Jazdon A., *Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu 1919-2018: zasoby, działania, ludzie*, Poznań 2019.

Kacprzak M., *Wstęp*, "Zdrowie Publiczne" 1948 nr 1-2, s. 1-3.

Kamińska J., *Problemy bibliotek i ochrony ich zbiorów w świetle wybranych artykułów z czasopism polskich w latach 1994-2013*, "Studia Bibliologiczne". T. 20, *Z życia książki. Ochrona i konserwacja zbiorów bibliotecznych oraz konteksty. Prace dedykowane Profesorowi Leonardowi Ogiermanowi*, Katowice 2015, s. 178-191.

Kamiński Z., Rybitw B.: *Z dziejów Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego*, "Annales Academiae Medicae Gedanensis" 43, 2014, s. 183-195.

Kocowski B., *Zadania i metody badań proveniencyjnych w zakresie starych druków*, "Przegląd Biblioteczny" 19, 1951, s. 72-84.

Komputeryzacja Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Dziesięć lat doświadczeń, pod red. G. Piotrowicz, Wrocław 2006.

Konieczna D., *Nowy gmach Biblioteki Uniwersyteckiej UMW w Olsztynie*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 156-172.

Konopka S., *Biblioteki lekarskie specjalizujące się w poszczególnych działach naukowych*, "Służba Zdrowia" 4, 1952, nr 10, s. 5.

Koredczuk B., *Biografia jako kategoria badawcza w polskiej bibliologii*, [w:] *Bibliologia. Problemy badawcze nauk humanistycznych*, pod red. D. Kuźminy, Warszawa 2007, s. 60-70.

Koredczuk B., *Udział inteligencji prawniczej Królestwa Polskiego w kształtowaniu kultury książki (1815-1915)*, Wrocław 2011.

Koredczuk J., *Przyczynek do sprawy habilitacji Ignacego Koschembahr-Łyskowskiego we Wrocławiu*, [w:] *Studia historycznoprawne: tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu* Wrocław, 2004, s. 191-207 ("Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo 288").

Krawiec B., *Udział Lwowa w tworzeniu środowiska profesorskiego Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Wrocławskiego i Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1945-1990*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 61, 1998, nr 1, s. 7-35.

Kucharz E. J., *Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej 1923-2003*, "Polskie Archiwum Medycyny Wewnętrznej" 100, 2003, nr 1, s. 805-808.

Kulak T., Pater M., Wrzesiński, W., *Historia Uniwersytetu Wrocławskiego 1702-2002*, Wrocław 2002.

Kumor-Gomółka B., *Biblioteka Miejska we Wrocławiu (Stadtbibliothek Breslau) 1865-1945*, Wrocław 2017

Kurc W., *Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych*, "Forum Bibliotek Medycznych" 2, 2009, nr 2, s. 101-103.

Łazarkiewicz B., *Praca zwycięży wszystko*, "Życie Uczelni" 1990, nr 3-5, s. 1.

Łazowska B., *Centralna Biblioteka Statystyczna 1918-2018*, Warszawa 2018.

Łoś L., *Biblioteki naukowe*, Wrocław 1980.

Łuczak M., *Ciekawostki z magazynowych półek - Lekarz Tybetański*, "Gazeta Uczelniana" 24, 2018, nr 7, s. 30-31.

Machowski Sz., *Hasła przedmiotowe MESH a czytelnicy literatury medycznej*, "Język. Komunikacja. Informacja" 12, 2017, s. 183-195.

Maj J., *Budownictwo i wyposażenie bibliotek: nowe tendencje w związku z komputeryzacją*, [w:] *Projekt poprawy polskiego systemu bibliotek szkół wyższych poprzez rozwój strategii doradztwa*, Kielce 1997, s. 54-66.

Małczyńska K., *Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego 1956-1961*, "Roczniki Biblioteczne" 5, 1961, s. 391-394.

Mameła Z., *Studia medyczne i praktyka lekarska Mikołaja Kopernika*, "Archiwum Historii i Filozofii Medycyny" 58, 1995, nr 3, s. 245-264.

Marszałska J. M., *Inwentarze ksiąg biblioteki opactwa cystersów w Szczyrzycu do końca XIX wieku*, "Saeculum Christianum" 22, 2015, s. 184-193.

Matwiejczuk W., *Planowany nowy budynek Biblioteki Głównej Uniwersytetu Opolskiego*, "Przełęcz Biblioteczny" 67, 1999, z. 1/2, s. 59-66.

Mądrzycki B., *Kwalifikacje i uprawnienia bibliotekarza jako pracownika uczelni wyższej w świetle obowiązującego prawa*, "Bibliotheca Nostra. Śląski kwartalnik Naukowy" 2018, nr 3, s. 10-23.

Migoń K., *O początkach wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej*, [w:] *Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*. T.3 red. T. Kulak, W. Wrzesiński, Wrocław 1994.

Mija 100 lat... "Zdrowie" (1885-1933) - "Zdrowie Publiczne" (1934-1985), "Zdrowie Publiczne" 96, 1985, z. 1, s. 1-2.

Millak K., *Historia prasy weterynaryjnej w Polsce*, "Medycyna Weterynaryjna" 15, nr 7, s. 394-412.

Misiek J., *Klasyfikacja nauk*, "Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis" 53 Studia Philosophica IV 2008, s. 3-13.

Morawski A., *Sprawozdanie z Sympozjum Jubileuszowego z okazji 90-tej rocznicy urodzin Prof. dr hab. n. med. dr hc. Bolesława Popielskiego*, "Archiwum Medycyny Sądowej" 47, 1997, z. 3, s. 253-254.

Musialik M., *Wybrane przykłady bibliotek na tle historii*, "Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej" Seria Architektura 1996 z. 32, s. 161-229.

Nawara S., *Biblioteka Uniwersytecka*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945-1955*. T. 1, kom. red. Józef Fiema i in. T.1, Wrocław 1959, s. 319-340.

Noszczyk W., *Polski Przegląd Chirurgiczny w latach 1989-2009*, "Polski Przegląd Chirurgiczny" 81, 2009, nr 12, s. 1215-1225.

Od przeszłości do teraźniejszości: Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego: 1945-2015, pod red. M. Wrocławskiej, I. Kujawskiej i I. Łabiszewskiej, Łódź 2015

Od redakcji, "Kwartalnik Psychologiczny" 1, 1930, z. 1/4, s. 1.

Ożóg J., *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław 1995.

Pacewicz A., *Galen o naturze wiedzy medycznej*, "Studia Philosophica Wratislaviensia" 4, 2009, z. 4, s. 119-125.

Paciorek M., *Prasa lekarska w Polsce w latach 1945-1949*, "Kwartalnik Historii Nauki i Techniki" 55, 2010, nr 3/4, s. 149-184.

Piestrzyński T., *Architektura i rozwiązania technologiczne w nowoczesnej bibliotece akademickiej na przykładzie nowego gmachu Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego*, "Forum Bibliotek Medycznych" 4, 2011, nr 2, s. 138-155.

Pigoń E., *Biblioteki medyczne w Polsce*, "Biuletyn GBL" 43, 1997, nr 355, s. 47-53.

Pigoń E., *Rozbudowa funkcji Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych w celu usprawnienia procesów udostępniania*, "Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej" 47, 2001, nr 51-58.

Pigoń E., *Uwagi o funkcjonowaniu Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych w polskich bibliotekach medycznych w latach 2002-2003*, "Forum Bibliotek Medycznych" 1, 2008, nr 1, s. 365-366.

Pigoń E., *Wybrane zagadnienia działalności bibliotek medycznych*, [w:] *IV Krajowe Forum Informacji Naukowej i Technicznej* : materiały konferencyjne. [B.m., 1998], s.246-252.

Piotrowicz G., *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu - wczoraj, dziś, jutro*, [w:] *Śląska Republika Uczonych*. Vol. 3, red. M. Hałub, A. Mańko-Matysiak, Wrocław 2008, s. 701-748.

Piotrowicz G., *Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej*, w: *Konferencja na temat "Polskie biblioteki akademickie w Unii Europejskiej"*. Łódź, 23-25 czerwca 2004 r. : materiały konferencyjne. cz. 1, Łódź 2004, s. 224-225.

Półwiecze Biblioteki Głównej 1952-2002, red. A. Piotrowicz, Poznań 2002.

Rogowska K., *60 lat czasopisma "Medycyna Pracy"*, "Medycyna Pracy" 61, 2010, nr 1, s. 1-3.

Seyda B., *Dzieje medycyny w zarysie*, wyd. 3, Warszawa 1977.

Sławińska R., Trzcianowska-Grzywacz T., *Biblioteka Akademii Medycznej we Wrocławiu po powodzi*, "Bibliotekarz" 1998 nr 9, s. 10-13.

Sosińska-Kalata B., *Klasyfikacja*, Warszawa 2002.

Stachowska-Musiał E., *Biblioteki polskie w czasie powodzi*, "Przegląd Biblioteczny" 66, 1998, nr 1, s. 53-62.

Staniów B., *Biblioteki i bibliotekarstwo – od książki do czytelnika*, [w:] *Encyklopedia książki*. T. 1 Eseje. A-J, pod red. A. Żbikowskiej-Migoń i M. Skalskiej-Zlat, Wrocław 2017, s. 129-138.

Sto lat na Wiejskiej: Biblioteka Sejmowa 1919-2019, pod red. W. Staśkiewicza, Warszawa 2019

Such J., Szcześniak M., *Filozofia nauki*, Poznań 1999.

Szarski H., *Komputeryzacja w Bibliotece Głównej i OINT Politechniki Wrocławskiej - stan obecny i kierunki zmian*, "Przegląd Biblioteczny" 59, 1991, nr 3/4, s. 305-315.

Szczygieł H., *Rola bibliotekarza w przygotowaniu i realizacji inwestycji bibliotecznej*, "Scripta Comeniana Lesniensia" 2007 nr 5, s. 147-173.

Szpilczyński S., *Początki towarzystw lekarskich w Polsce*, "Medycyna Dydaktyka Wychowanie" 11, 1979, nr 3, s. 243-248.

Szumowski W., *Historia medycyny filozoficznie ujęta*, wyd. 3, Kęty 2008.

Szyszko E., *"Farmacja Polska" w XXX-leciu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*, "Farmacja Polska" 30, 1974, nr 8, s. 725-737.

Tatoń J., *Polski Tygodnik Lekarski - jak doskonalić czasopismo?*, "Polski Tygodnik Lekarski" 36, 1981, nr 38, s. 1453-1454.

Trzeciak P., *Wpływ Awicenny na rozwój medycyny*, "Annales Academiae Medicinae Silesiensis" 1998, nr 34/35, s. 121-127.

Utrata I., *Tak to właśnie się zaczęło. Przeszłość, Teraźniejszość i przyszłość Biblioteki Głównej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*, "Forum Bibliotek Medycznych" 3, 2010, nr 1, s. 639-658.

Warmuzińska-Wnuk J., *Czasopismo "Farmacja Polska" jako źródło do historii zawodu farmacji*, "Medycyna Nowożytna" 15, 2008, nr 1/2, s. 159-166.

Waszyński E., *"Ginekologia Polska" - czasopismo Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego*, "Ginekologia Polska" 78, 2007, nr 3, s. 180-184.

Więckowska E., *95 lat czasopisma "Zdrowie" - "Zdrowie Publiczne"*, "Zdrowie Publiczne" 92, 1981, nr 5, s. 369-373.

Wnuk-Lipińska E., *Kryzys uniwersytetu jako instytucji edukacyjnej w krajach Europy Zachodniej*, "Nauka i Szkolnictwo Wyższe" 1997, nr 2, s. 14-22.

Wojciechowski J., *Biblioteki akademickie. Obszary kooperacji*, "Przegląd Biblioteczny" 80, 2012, z. 4 s. 477-492.

Wójtowicz M., *Architektura w służbie nauki. Dawny Wydział Medyczny we Wrocławiu*, Wrocław 2020.

Zyska B., *Ochrona zbiorów bibliotecznych przed zniszczeniem*. T. 4, *Katastrofy w bibliotekach - przyczyny, zapobieganie i akcje ratunkowe*, Katowice 1998.

3.1. Opracowania w wersji elektronicznej

Birska R., Busse-Turczyńska E., *Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych*, http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/RBirska_EBusse-Turczyńska.pdf [dostęp: 16.06.2017].

Dąbrowska A., Prof. dr hab. Tadeusz Baranowski jako naukowiec i człowiek, <http://medium.dilnet.wroc.pl/index.php/grudzie-2018-stycze-2019/1173-historia-medycyny-prof-dr-hab-tadeusz-baranowski> [dostęp: 28.03.2020]

Gawroński Ł., *Dyrektorzy ZNiO*, <https://ossolineum.pl/index.php/aktualnosci/historia-znio/dyrektorzy-znio/>, [dostęp: 30.03.2020].

Hirnlowa L., *Edward Szczeklik (1898-1985)*, https://www.ptkardio.pl/Edward_Szczeklik_1898_1985_-689 [dostęp: 05.10.2019].

Historia Biblioteki, <http://biblio.cm.umk.pl/index.php?id=17> [dostęp: 02.11.2016].

Historia Biblioteki, <http://biblioteka.gumed.edu.pl/?strona=61> [dostęp: 02.11.2016].

Historia Biblioteki, http://biblioteka.sum.edu.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=85&Itemid=498&lang=pl [dostęp: 02.11.2016].

Historia Biblioteki, <http://www.biblioteka.umlub.pl/o-nas/historia-biblioteki/> [dostęp: 02.11.2016].

Historia Biblioteki, <https://www.pum.edu.pl/biblioteka-glowna/informacje-ogolne/historia-biblioteki> [dostęp: 02.11.2016]

Historia i osiągnięcia Biblioteki, <https://bm.cm.uj.edu.pl/pl/o-bibliotece/historia-i-osiagniecia-biblioteki/> [dostęp: 10.05.2020].

Historia Wydziału, <http://www.wet.upwr.edu.pl/o-wydziale-sep/historia-wydzialu.html> [dostęp: 08.04.2020].

<http://www.bibl.up.wroc.pl/kalend.html> [dostęp: 08.07.2017].

<http://biblioteka.pwr.edu.pl/o-nas/historia> [dostęp: 08.07.2017].

<https://www.coi.pl/o-instytucie/historia-instytutu/> [dostęp: 12.09.2019].

<http://www.gbl.waw.pl/p/informacje-ogolne#historia> [dostęp: 02.11.2016].

<https://www.nlm.nih.gov/mesh/meshhome.html> [dostęp: 19.07.2020].

<https://nto.pl/biblioteka-wspomina-tragiczny-lipiec-1997/ar/12244283> [dostęp z dn. 19.01.2020 r.].

<http://www.umed.wroc.pl/content/pami%C4%99ci-profesora-czes%C5%82awani%C5%BCankowskiego> [dostęp: 23.06.2015].

Kacała R., *Pomiędzy Lwowem a Wrocławiem*, <http://www.pthmif.pl/in-memoriám-marciniak-tadeusz-1895-1966-25.html> [dostęp: 25.03.2020]

Klinika Chorób Wewnętrznych Zawodowych, Nadciśnienia Tętniczego i Onkologii Klinicznej, https://www.lekarski.umed.wroc.pl/sites/default/files/struktura/lekarski/choroby-zawodowe/rys_historyczny_kliniki.pdf [dostęp: 08.09.2019].

Kłopocka-Marcjasz I.: *Biblioteka wspomina tragiczny lipiec 1997*, Nowa Trybuna Opolska 2017, 6 lipca, <https://nto.pl/biblioteka-wspomina-tragiczny-lipiec-1997/ar/12244283> [dostęp: 30.12. 2019 r.]

Konferencje Problemowe Bibliotek

Medycznych, <https://biblioteka.gumed.edu.pl/kdbaum/?strona=7> [dostęp: 02.12.2019]

Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich, <http://www.bibl.up.wroc.pl/konbiwro.html> [dostęp: 23.05.2020].

Kwiek M., *Szkolnictwo wyższe w okresie transformacji jako przedmiot analiz – w kontekście wyzwań nauki globalnej i fundamentalnej roli umiędzynarodowienia badań w nowej polityce naukowej*, s. 44, 55,

https://www.researchgate.net/publication/337012273_Szkolnictwo_wyzsze_w_okresie_transformacji_jako_przedmiot_analiz_-_w_kontekscie_wyzwan_nauki_globalnej_i_fundamentalnej_rol_i_umiedzynarodowienia_badan_w_nowej_polityce_naukowej [dostęp: 15.05.2020].

Moron I., *Biblioteki i bibliotekarze w kontekście Ustawy 2.0*, <https://bgpw.wordpress.com/2019/07/15/biblioteki-i-bibliotekarze-w-kontekscie-ustawy-2-0/> [dostęp: 22.05.2020].

Nowicki R., *Zabezpieczanie księgozbiorów po II wojnie światowej w Polsce*, <https://rcin.org.pl/dlibra/show-content/publication/edition/56550?id=56550> [dostęp: 23.03.2020].

O bibliotece, http://biblioteka.amb.edu.pl/o_bibliotece [dostęp: 02.11.2016].

O nas, <http://biblioteka.wum.edu.pl/biblioteka/o-bibliotece/o-nas> [dostęp: 02.11.2016].

O WCSS, https://www.wcss.pl/?c=static_sites&cid=27 [dostęp: 14.05.2020].

Piotrowicz A., Grządzielewska E., Torlińska B., *Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce*, http://www.ebib.pl/publikacje/matkonf/pw/referaty/APiotrowicz_EGrzadzilewska_BTorlinska.pdf [dostęp: 16.06.2017].

Proces Boloński. Europejski obszar szkolnictwa wyższego, s. 2,
https://www.uj.edu.pl/documents/10172/22085/proces_bolonski.pdf [dostęp: 15.05.2020].

Raczyńska M., *Od elitarności do masowości. Stan szkolnictwa wyższego w Polsce po transformacji ustrojowej z 1989 r.*, "Kultura, Religia, Edukacja",
<https://www.uj.edu.pl/documents/123362602/19b44f4d-04c6-4149-a88d-dd9dafd18faa>, DOI: 10.12797/Poliarchia.01.2013.01.14 [dostęp: 15.05.2020].

Sójkowska I., *Status bibliotekarzy, a Ustawa 2.0*, <http://www.ebib.pl/?p=20545> [dostęp: 23.05.2020].

Stanisława Jałowy <https://cmentarz.wroclaw.pl/?p=3124> [dostęp: 04.07.2020].

Tomala L., *Ustawa 2.0: najważniejsze zapisy*,
<http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news%2C30350%2Custawa-20-najwazniejsze-zapisy.html> [dostęp: 22.05.2020].

Wysocki T., *Uczelnie zbudowane na gruzach*, <https://www.wroclaw.pl/portal/uczelnie-wyrosly-na-gruzach> [dostęp: 03.09.2018 r.].

Spis tabel:

Tabela nr 1. Polskie szkoły wyższe, w których istniały fakultety medycyny oraz największe naukowe towarzystwa lekarskie do 1939 r	60-61
Tabela nr 2. Wykaz pierwszych kierowników klinik, katedr i zakładów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego	89-92
Tabela nr 3. Nabytki w postaci darów w 1946 r. wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1	104
Tabela nr 4. Nabytki w 1947 r. wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1	104-105
Tabela nr 5. Nabytki od osób prywatnych w 1947 r. wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1	106-107
Tabela nr 6. Nabytki od osób prywatnych w 1948 r. wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1	106-107
Tabela nr 7. Nabytki w 1948 r. wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1	108
Tabela nr 8. Wybrane tytuły czasopism polskich kupione lub otrzymane wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1 w darze w 1948 r.	110
Tabela nr 9. Nabytki z księgarń wrocławskich w 1948 r. wg <i>Księgi Akcesyjnej</i> nr 1	112
Tabela nr 10. Nabytki z księgarń z innych miast i bez podanego miasta w 1948 r. wg <i>Księgi akcesyjnej</i> nr 1	112
Tabela nr 11. Udostępnianie zbiorów w latach 1947-1949 na podstawie Sprawozdania z działalności Biblioteki Akademii Medycznej we Wrocławiu	117
Tabela nr 12. Sieć bibliotek medycznych na przestrzeni lat wg wybranych źródeł	127-128
Tabela nr 13. Gromadzenie książek drukowanych w latach 1980-1995 (zestawienie ilości nabytków w wybranych latach)	142
Tabela nr 14. Ilość tytułów prenumerowanych czasopism w wybranych latach z podziałem na kraj pochodzenia	144
Tabela nr 15. Wzrost ilości woluminów czasopism w latach 1960-1995	145
Tabela nr 16. Kraje, w których wydawano czasopisma kupowane do Biblioteki w latach 1992-1997	146
Tabela nr 17. Język publikacji w czasopismach kupowanych do zbiorów Biblioteki w latach 1992-1997	146
Tabela nr 18. Liczba czytelników korzystających z poszczególnych agend udostępniania zbiorów w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1953-1989/90	158

Tabela nr 19. Liczba zbiorów udostępnionych czytelnikom w poszczególnych agendach udostępniania zbiorów w Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu w latach 1953-1989/90	159
Tabela nr 20. Udostępnianie w roku akademickim 1970/71 z podziałem na poszczególne grupy czytelników	160
Tabela nr 21. Udostępnianie w roku akademickim 1989/90 z podziałem na poszczególne grupy czytelników	160
Tabela nr 22. Dane liczbowe wypożyczeń międzybibliotecznych z lat 60-tych oraz 70-tych	163
Tabela nr 23. Struktura organizacyjna Biblioteki w latach 1946-1965/66	170-171
Tabela nr 24. Wykaz Konferencji Problemowych Bibliotek Medycznych	184-187
Tabela nr 25. Tematy kwerend zrealizowanych na podstawie zbiorów własnych Biblioteki	204-205
Tabela nr 26. Wykaz Bibliotek Zakładowych, ilustrujący radykalne zmniejszanie się ich ilości w pierwszej dekadzie XXI wieku	206-207
Tabela nr 27. Ilość osób korzystających z Czytelni Ogólnej oraz Czytelni Czasopism w latach 1995- 2003	208
Tabela nr 28. Ilość woluminów udostępnionych w Czytelni Ogólnej oraz Czytelni Czasopism w latach 1995 - 2003	208
Tabela nr 29. Ilość woluminów udostępnionych w Czytelniach w latach 2005 - 2014	209
Tabela nr 30. Ilość i rodzaje czytelników w Czytelniach w latach 2005 - 2014	210
Tabela nr 31. Ilość odwiedzin i wypożyczeń w wybranych latach w Wypożyczalni	211
Tabela nr 32. Zamówienia międzybiblioteczne kierowane z innych bibliotek w kraju do Biblioteki AM/UMW	213
Tabela nr 33. Sposób realizacji zamówień w Wypożyczalni Międzybibliotecznej (zamówienia kierowane do Biblioteki AM/UMW z innych bibliotek w kraju)	213
Tabela nr 34. Zamówienia międzybiblioteczne kierowane przez Bibliotekę AM/UMW do innych bibliotek w kraju	214
Tabela nr 35. Sposób realizacji zamówień kierowanych przez wypożyczalnię międzybiblioteczną Biblioteki AM/UM we Wrocławiu do innych Bibliotek w kraju	215
Tabela nr 36. Gromadzenie książek drukowanych w latach 1998-2015 (zestawienie ilości nabytków kupna w wybranych latach)	228
Tabela nr 37. Tematyka książek w Bibliotece AM (UMW) we Wrocławiu	229-230

Tabela nr 38. Kraje, w których są wydawane drukowane czasopisma zagraniczne kupowane przez Bibliotekę AM/UMW w latach 1998-2016	233-234
Tabela nr 39. Tematyka drukowanych czasopism zagranicznych, prenumerowanych w latach 1998-2016	234-236
Tabela nr 40. Struktura Biblioteki w latach 1999/2000 - 2009/2010	237-238

Spis rycin:

Ryc. nr 1. Przykładowa strona czasopisma zawierająca pieczętąki. Jedna z nich została złożona ozdobnym krojem czcionek	81-82
Ryc. nr 2. Przykładowa strona czasopisma zawierająca pieczętąkę z nazwiskiem dawnego właściciela	82
Ryc. nr 3. Odręczne wpisy na książce	82
Ryc. nr 4. Widok na budynek Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3, około 1960 r.	132
Ryc. nr 5. Widok na wejście główne do budynku przy ul. Parkowej 1/3, około 1960 r.	132
Ryc. nr 6. Widok na wejście boczne do budynku przy ul. Parkowej 1/3, około 1960 r.	133
Ryc. nr 7. Zbiory składowane w budynku przy ul. Bujwida	136
Ryc. nr 8. Starodruk znajdujący się w zbiorach Biblioteki UMW	147
Ryc. nr 9. Wnętrze starodruku znajdującego się w zbiorach Biblioteki UMW. Zwracają uwagę ryciny	147
Ryc. nr 10. Książka autorstwa Jana Mikulicza Radeckiego	148
Ryc. nr 11. Przykładowa pieczętąka zawierająca imię, nazwisko i adres	149
Ryc. nr 12. Przykładowa pieczętąka instytucji	149
Ryc. nr 13. Przykładowa pieczętąka instytucji	149
Ryc. nr 14. Przykładowa pieczętąka instytucji	149
Ryc. nr 15. Dysertacja Adama Gliszczyńskiego	150
Ryc. nr 16. Habilitacja Doktora Bronisława Kadera	150
Ryc. nr 17. Rozprawa doktorska Bronisława Daszkiewicza	150
Ryc. nr 18. Podręcznik <i>Podstawy elektrokardiografii</i> Hugona i Zofii Kowarzyków	151
Ryc. nr 19. Podręcznik <i>Immunologia ogólna</i> Ludwika Hirszfelda	151
Ryc. nr 20. Informacja zawarta w podręczniku <i>Immunologia ogólna</i> Ludwika Hirszfelda	151
Ryc. nr 21. Exlibris Biblioteki	152
Ryc. nr 22. Exlibris Biblioteki	152
Ryc. nr 23. Exlibris Biblioteki	152
Ryc. nr 24. Exlibris Biblioteki	152

Ryc. nr 25. Exlibris Biblioteki	152
Ryc. nr 26. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa odmiana biało-szara	152
Ryc. nr 27. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa odmiana biało-brązowa	152
Ryc. nr 28. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa	152
Ryc. nr 29. Exlibris Leszka Barga, kompozycja literowa odmiana biało-szara	152
Ryc. nr 30. Poczтівka przedstawiająca Świeradów Zdrój	154
Ryc. nr 31. Poczтівka przedstawiająca Polanicę Zdrój	154
Ryc. nr 32. Folder uzdrowiska Bad Charlottenbrunn (Jedlina Zdrój)	154
Ryc. nr 33. Folder uzdrowiska Bad Charlottenbrunn (Jedlina Zdrój)	154
Ryc. nr 34. Folder uzdrowiska Bad Reinerz (Duszniki Zdrój)	154
Ryc. nr 35. Folder uzdrowiska Bad Gorbersdorf (Sokołowsko)	154
Ryc. nr 36. Medal Polskiej Wystawy Medali Medycznych	155
Ryc. nr 37. Medal Tysiąc Lat Istnienia Wrocławia, Rocznica Powrotu Wrocławia do Macierzy	155
Ryc. nr 38. Okładka czasopisma Lekarz Tybetański	156
Ryc. nr 39. Witołd Ziembicki	174
Ryc. nr 40. Zdzisław Wiktor	175
Ryc. nr 41. Leszek Barg	175
Ryc. nr 42. Zofia Strożecka-Tichy	176
Ryc. nr 43 Renata Sławińska	177
Ryc. nr 44. Dominika Sidorska	177
Ryc. nr 45. Widok na gabloty, w których znajdowały się prezentowane w ramach wystaw eksponaty. Korytarz na pierwszym piętrze w budynku przy ul. Parkowej 1/3	193
Ryc. 46 Prawdopodobnie wystawa książki radzieckiej	193
Ryc. nr 47. Prawdopodobnie wystawa ekslibrisów	193
Ryc. nr 48. Wypożyczalnia druków zwartych przy ul. Parkowej 11	210

Ryc. nr 49. Strona główna systemu docmed	212
Ryc. nr 50. Zasób czasopisma w systemie docmed	212
Ryc. nr 51. Strona główna Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych (CKCZ)	216
Ryc. nr 52. Budynek przy ul. Parkowej 1/3	222
Ryc. nr 53. Ślady pokazujące poziom wody w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3	223
Ryc. nr 54. Magazyny w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3. Stan po powodzi	224
Ryc. nr 55. Pokryte grzybami zbiory Biblioteki	224
Ryc. nr 56. Księgozbiór z zalanych pomieszczeń	225
Ryc. nr 57. Zwycięski projekt firm: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR (Drezno) i Polswiss-Projekt sp. z o.o. (Wrocław)	246
Ryc. nr 58. Zwycięski projekt firm: Heinle, Wischer und Partner Freie Architekten GbR (Drezno) i Polswiss-Projekt sp. z o.o. (Wrocław)	246
Ryc. nr 59. II nagroda HWR Generalplaner GmbH	247
Ryc. nr 60. III nagroda Forum Arkitekter A/S i Urbikon Sp. z o.o.	247
Ryc. nr 61. Zdobione drewniane balustrady w budynku CNIM przy ul. Marcinkowskiego 2-6	249
Ryc. nr 62. Schody w budynku przy ul. Parkowej 1/3	249
Ryc. nr 63. Widok na otwartą przestrzeń tworzącą strefę wolnego dostępu	250
Ryc. nr 64. Widok na otwartą przestrzeń tworzącą strefę wolnego dostępu	251
Ryc. nr 65. Biblioteka UMW fasada zawnętrzna	253
Ryc. nr 66. Strefa wolnego dostępu na drugim piętrze, w tle regały z czasopismami oraz pokoje pracy	254
Ryc. nr 67. Strefa wolnego dostępu na drugim piętrze, w tle regały z czasopismami	254
Ryc. nr 68. Widok na pokój pracy grupowej na drugim piętrze	254
Ryc. nr 69. Sala multimedialna na drugim piętrze	254
Ryc. nr 70. Urządzenie do samodzielnych wypożyczeń selfcheck na pierwszym piętrze	255
Ryc. nr 71. Urządzenie do samodzielnych zwrotów - tzw. inteligentna półka na pierwszym piętrze	255
Ryc. nr 72. Urządzenie do samodzielnych zwrotów - tzw. wrzutnia na parterze	256

Ryc. nr 73. Wpłatomat na pierwszym piętrze	256
Ryc. nr 74. Strona Biblioteki UMW - zakładka do dostępów elektronicznych	258
Ryc. nr 75. Strona główna PBL Polskiej Bibliografii Lekarskiej	259
Ryc. nr 76. IBUK Libra	260
Ryc. nr 77. Strona główna bazy Scopus	260
Ryc. nr 78. Strona główna Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu	261
Ryc. nr 79. Strona www DBC Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej	262
Ryc. nr 80. Strona www Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu w DBC Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej	263
Ryc. nr 81. Strona Polskiej Platformy Medycznej portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym	263
Ryc. nr 82. Strona AZON Atlasu Zasobów Otwartej Nauki http://zasobynauki.pl/	265
Ryc. nr 83. Strona AZON Atlasu Zasobów Otwartej Nauki http://zasobynauki.pl/collections/list/	266
Ryc. nr 84. Strona www I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych https://1kbsw.p.lodz.pl/?page_id=352	267
Ryc. nr 85. Strona zapisów na "wtorkowe warsztaty"	268
Ryc. nr 86. Profil Biblioteki UMW na Facebooku s. 269	
Ryc. nr 87. Strona www platformy moodle służącej do przeprowadzania szkoleń w wersji e-learningowej	269
Ryc. nr 88. Zakładka Mendeley na stronie Biblioteki UMW	270
Ryc. nr 89. Mural we wnętrzu Biblioteki UMW (III piętro) będący pracą dyplomową Szymona Buły	272
Ryc. nr 90. Strona Bibliografii Publikacji Pracowników	274

Spis diagramów:

Diagram nr 1 -Ilość tytułów prenumerowanych czasopism zagranicznych w wersji drukowanej w latach 1999-2016	231
Diagram nr 2 - Drukowane czasopisma zagraniczne kupowane w latach 1998-2016.	
Podział wg języków	233

Indeks

- Abkowicz Mariola 179
- Aftanazy R., 320
- Albert Zygmunt 90
- Aleksiewicz Anna 12
- Alzhemier Alois 75
- Amghar E. 277
- Andrysiak Ewa 26
- Andrzejak Ryszard 320
- Antonowicz Dominik 48
- Antczak N. 199
- Arens I. H.48
- Arystoteles 53
- Awicenna 44
- Babik Wiesław 53, 277
- Bacon Franciszek 53
- Bagsten-Hierowska Zofia 179
- Bandtkie Jerzy Samuel 61, 62, 63
- Baranowski Tadeusz 87
- Barg Leszek 20, 21, 28, 37, 62, 88, 97, 99, 107, 116, 117, 131, 133, 135, 136, 137, 141, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 167, 171, 172, 189, 191, 192, 201
- Bartnicka Kalina 47, 48
- Baszkiewicz Jan 46
- Bednarek-Michalska Bożena 84
- Bednarska-Ruszajowa Krystyna 17
- Bednarski Adam 21
- Bednarz A. 42
- Białonoga Maja, 320
- Bieguszevska C. 40
- Bieniarz E. 34
- Bieńkowska Barbara 18
- Bilska G. 220
- Birkenmajer Aleksander 63
- Birska Renata 126, 127, 130, 166, 188
- Bittorf Aleksander 100
- Blicharski Marcin 36, 63
- Bobrański Bogusław 91
- Bocheński A. 127, 129
- Bochniak A. 63
- Bojczuk Hanna 22, 64, 67
- Borońska Renata 252, 253, 254
- Borosteinowa Jadwiga 13
- Bross Wiktor 91
- Brun Le Aleksander Antoni 23
- Bruziewicz-Mikłaszewska Barbara 87
- Brzezińska-Stec Halina 32
- Brzeziński Tadeusz 45, 46, 51, 52, 57
- Brzozowski Stanisław 63, 76
- Budek Dagmara, 321
- Buder J. 78

Budzińska Anna 19, 38, 80, 147, 174, 176, 178, 254, 256
Budzińska Grażyna 209, 210, 211, 213, 214
Bujwid Odon 30, 62
Bukowski M. 83
Busse-Turczyńska Ewa 126, 188
Capelik J. 32, 248
Chałubiński Tytus 30, 74
Chamera-Nowak Agnieszka 36
Chmielowska Maria 36, 37, 116
Chmielewski A. 15
Chmura Teresa 144, 145, 160, 225, 231
Chorowiczowa A. 51
Chrostowski R. 15
Chrószcz Aleksander 45
Chróścielewski E. 91
Chyla M. 122, 134
Cieszyński Antoni 65, 87, 272, 273
Cudnik Zbigniew 32, 242, 243, 252
Cwynar Karatrzyzna 47, 48
Czarnecka A. 32, 248
Czarnik Maria 179
Czeley-Wybieralska Małgorzata 21
Czerny Adalbert 375
Ćwiekowa Jadwiga 15, 36, 169
Damczyk Felicyta 179
Dąbrowska A. 87
Dąbrowski Jan 37, 91, 146, 147, 152, 154, 155, 174, 175, 178, 193
Dembowska Maria 13
Derwich Marek 29, 73
Dewey Melvil 53
Dębska Zofia 162
Diderot Denis 53
Dietl Józef 62
Dioskures 322
Dobrzyński Maciej 87
Domosławski Zbigniew 47
Drażyk Jolanta 41
Drobner Bolesław 322
Drozd J. 76, 116
Dubiński Marek 178, 179
Dusińska Halina 24, 27, 69
Dutkiewicz Marek 25
Dziatzko Karl 78
Dzierżanowski R. 62, 65, 66
Dziewanowska-Pachowska M. 267
Dziki Sylwester 58
Dzioba Andrzej 87
Esser Ewa 220
Estreicher Karol 62, 63
Estreicher Leon 30
Falkiewicz Antoni 90

Familirz Stefan 57
 Faulkner-Brown Henry 243
 Fechner Andrzej 25
 Fleck Ludwik 106, 107
 Foltyn Wanda 24
 Frank Józef 322
 Fryderyk Wilhelm III 15, 73
 Gaertner Henryk 49
 Galen 44
 Garnysz Czesława 35, 40, 42
 Gawrońska-Garstka Magdalena 64, 65
 Gawroński Ł. 94
 Gelles Romuald 71
 Gergowicz Zdzisława 138
 Gębołyś Zdzisław 30
 Giedroyć Franciszek 67
 Glensk Urszula 91
 Głombiowski Karol 29, 79,
 Głowacka M. D. 42
 Gniady Aleksandra 33, 38, 261
 Godłów-Legiędź J. 196
 Gogiel-Kuźmicka A. 143
 Gołaszewski Janusz 217, 219
 Gostomska Z. 96
 Gosztyło Adela 161, 179
 Górska Monika 205
 Górski Piotr 47
 Grabarska Ewa 179
 Grabowski Witold 97, 106, 107
 Graf Otto 323
 Gromulska Marta 323
 Gruca Anna 62
 Gruszka Z. 199
 Gryglewski Ryszard W. 49
 Grygorowski D. 199
 Grzędzielewska Ewa 34, 183
 Grzelczyk K. 244
 Gutenberg Jan 46
 Habuła M. 77
 Halbtuch Joanna 205
 Hano Józef 91
 Hanson James Christian Meinich 54
 Harasimowicz Jan 78
 Harvey William 29
 Hauptman Gerhard 84
 Heimrath Tadeusz 87, 88, 89, 91, 92
 Helwich Christian von 78
 Herschel A. 28,
 Herschel Elias 78
 Hipokrates 23, 43, 44
 Hirszfild Ludwik 35, 77, 88, 90, 92, 106,
 107, 113, 151
 Hirszfildowa Hanna 87, 91

Hitler Adolf 77
 Hübner Piotr 120
 Humboldt Wilhelm von 39, 48, 72, 73
 Idaszewski Kazimierz 88
 Ignatowicz Jadwiga 37
 Jachowicz R. 111
 Jaczewski Bohdan 68
 Jakubek Mariusz 21
 Jałowy Stanisława 102, 106, 107
 Jan III Sobieski 22, 23, 59
 Jan Christian 79
 Janeczek Maciej 45
 Jarowiecki Jerzy 21
 Jaskowska B. 34
 Jaškowiak G. 169
 Jazdon Artur 11, 35, 40
 Jeleń Michał 90
 Jerzy Rudolf 28, 79
 Juda Maria 57, 59
 Kacała Rafał 90, 91
 Kacprzak M. 111
 Kaczkowski Henryk 87
 Kader Bronisław 76
 Kamińska J. 219
 Kamińska-Axer Małgorzata 28
 Kamiński Zbigniew 121, 202
 Kaprocki B. 106
 Kapuścik Janusz 24, 30
 Karkosch Maria 38
 Kartezjusz 53
 Karwasiński P. 277
 Keilhorn Georg Simon 78
 Kęder Wojciech 324
 Kielanowski T. 51, 52
 Kieniewicz S. 66
 Kierzek Andrzej 63, 77,
 Kilarska Z. 41
 Kisilowska M. 36
 Kłopocka-Marcjasz I. 218
 Knapik Zbigniew 87, 91
 Knaster Bronisław 106, 107
 Knot Antoni 94,95, 98
 Kocowski Bronisław 18, 28, 79
 Kocójowa Maria 17
 Kolbuszewska Krystyna 161, 189, 191,
 192
 Komasara Irena 22, 59
 Konczyńska Wanda 61, 62
 Konieczna D. 250
 Konieczny Alfred 76
 Konopczyński Władysław 63, 66
 Konopka Stanisław 19, 24, 27, 39, 59, 61,
 62, 64, 65, 66, 68, 69, 127, 128

Kordas Maria 87, 178
Koredczuk Bożena 18, 85
Koredczuk Józef 76
Koschembahr-Łyskowski Ignacy 76
Koszła Stanisław 179
Koźmiński Stanisław 67
Kotyńska Edyta 78
Kowalczyk Stanisław 26, 67,
Kowarzyk Hugon 113, 151
Kowarzyk Zofia 113, 151
Kowieski L. 64
Kozak Włodzimierz 94
Kozakowa Janina 166, 168, 179
Kozłowski Jan 23
Kozuschek Waldemar 30, 73, 74, 77, 79,
100
Krakowiak K. 91
Kraska-Lewalski A. 83
Krawiec Beata 30, 89
Krupińska-Stachera Barbara 33, 42, 165
Kruszewski Tomasz 32
Krzyżaniak Piotr 212
Krzyżewski T. 12
Kubiak Stanisław 35, 41
Kucharz E. J. 90, 114
Kuciel-Lewandowska Jadwiga 77
Kuczkowska Małgorzata 12
Kujawska Irena 11
Kukuła J. 272
Kulak Teresa 71, 74, 77, 78, 89
Kulczyński Stanisław 88
Kulińska Maria 228
Kumor-Gomułka Bożena 11, 31, 74, 84,
94, 95
Kuna Michał 25
Kurc W. 183
Kurek Beata 34
Kuś Henryk 113
Kuttner Hermann 79
Kuziela Małgorzata 41
Kuźmina D. 18
Kwaśniewska Irena 23, 67
Kwiek M. 196
Kycler Maria 32
Leczycki Stanisław, 144, 145, 176
Lenartowicz Jan 90, 91, 102, 106, 107
Lewkowicz Piotr 54
Leyh George 242
Lipnicka Urszula 91, 92
Liszka Agnieszka 34
Łabiszewska Irena 11
Ławiński M. 87
Łazarkiewicz Bogdan 88
Łazowska Bożena 11

Łempicki Z. 51
Łoch E. 57
Łoś Leon 15, 36
Łuczak Małgorzata 156
Machaliński Zbigniew 326
Machowski Sz. 188
Maciejewska Janina 205
Maciejko D. 55
Maj Jan 91, 242
Maleczyńska Kazimiera 326
Mameła Zdzisław 46
Mańko-Matysiak Anna 77
Marcilonek Halina 179
Marciniak Tadeusz 79, 89, 90, 92
Markiewicz Krystyna 179
Markowski Zygmunt 98
Marszalska Jolanta M. 45
Martel Charles 54
Masur J. G. 48
Masztalerz A. 88
Maślanka Julian 56, 58
Matwiejczuk Wanda 221
Matwijów Maciej 56
Mazur Jarosław 201
Mądrzycki B. 197, 198, 199
Mężyński Andrzej 13, 41
Mianowski Józef 66
Michalska Franceska 92
Michalski Jan 51, 60, 66
Migoń Krzysztof 18, 19, 79, 85, 92,
Mikulicz-Radecki Henriette von 327
Mikulicz-Radecki Jan 62, 75, 76, 79, 148
Milewska Paulina 34
Milkau Fritz 78
Millak K. 11
Minkowski Oskar 75, 100
Mirzejan Irena 179
Molik Witold 76
Montanus 47
Morawski Andrzej 91
Moron I. 197
Moulin Léo 46
Mraz F. 88
Mrozowicz Wojciech 84, 85
Muczkowski Józef 23, 62, 63
Nalewajska Liliana 33, 270, 271
Napoleon Bonaparte 48
Nawara Stefan 92, 96, 97
Neander Karl Franz 79
Neisser Albert 75
Newmann John Henry 47, 48
Niedziela Maurycy Lucjan OP 74

Niżankowski Czesław 113
Noszczyk Wojciech 113
Nowak M. 277
Nowakowski Tadeusz 87
Nowicki Ryszard 96
Nyga K. 134
Odlanicka-Poczobutt M. 277
Olszewicz Bolesław 98
Orgelbrand Samuel 50
Ostromęcka H. 88
Ostrowska Teresa 23, 64
Otlet Paul 53
Owiński Tadeusz Szczęsny 87, 92
Ożóg Jan 29, 41, 78, 79, 83,84, 93,94, 95,
96, 97
Ożóg Tomasz 45
Pacewicz Artur 44
Paciorek Magdalena 109, 111, 115
Pagel Julius Leopold 80,
Paprocka-Borowicz Małgorzata 77
Paracelsus 47
Paradowski Leszek 37
Pater Mieczysław 71, 78, 89
Paul B. 42
Pawlik Anna 211
Pelczar Marek 91
Pelczarski L. 40
Pellar Jan 91
Perkowska Urszula 61, 62
Petrozolin-Skowrońska B. 47
Piestrzyński T. 250
Pietruch-Reizes Diana 14
Pietura Anna 24
Pigoń Edward, 127, 130, 166
Piotrowicz Aniela 34, 41, 42, 121, 134,
166, 183, 202
Piotrowicz Grażyna 43, 85, 199, 200, 276,
278
Pitak Ewa 78, 179
Pliszczyńska Hanna 12
Płonka-Syroka Bożena 107
Podgórska-Klawe Zofia 62, 65, 66
Popielski Bolesław 91, 92
Popow T. 42
Porwolik Marek 90
Potoczek Stanisław, 328
Pozowski Andrzej 77
Przegaliński E. 91
Przelaskowski Ryszard 15, 36, 169
Przybysz J. 277
Przyłuska Jolanta 264
Purkynie Ewangelista Jan 75
Raczyńska M. 195
Rajchel Z. 90

Religa Zbigniew 244
Remerowa K. 123
Rogalińska Agnieszka 34
Rogalski Eugeniusz, 328
Rogowska K. 115
Rohleder Regina 34, 276
Romańczyk Janina 103
Rozwadowski G. 272
Różańska Władysława 163, 164, 167, 168,
178
Różycki Stefan 89
Rupiński Olgierd 106, 107
Rybitw Beata 121
Rydgier Ludwik 62
Rzadkowolska Magdalena 37
Rzucidłowa M. 138
Sadowska Ludwika 87
Santa Leopoldo della 242
Sauerland Karol 72, 73
Schwenke Paul 242
Sembratowa Zofia 90
Semkowicz Aleksander 65
Serwatko K. 34
Seyda Bronisław 44, 45, 48
Sidorska Dominika 38, 261
Skura A. 84
Simon Konstantin R. 27
Skaja-Hirnle Ludmiła 77, 90
Skalska-Zlat Marta 12, 56, 58, 61
Skalski J. 46, 59
Skrzypczak Andrzej 23
Skrzypczak-Jurkowska Alicja 178, 179
Skubała-Tokarska Zofia 63, 68
Skutecki J. 40
Sławińska Renata, 82, 223, 244, 245, 246,
247, 248, 249, 250 251, 255, 256, 264
Słodkowska E. 65
Słonimski P. 51
Smereka Jan 76
Smolak M. 83
Smolik Przemysław 25
Smutek K. 69
Sokołowska-Grzeszczyk Kazimiera 24
Sosińska-Kalata Barbara 44, 53
Sosińska-Trawińska Monika 23, 28, 58,
63, 67
Sosnowska Paulina 72
Sozańska Maria 161
Sójka Jan 13
Sójkowska I. 197
Stachowska-Musiał E. 217, 220
Staniów Bogumiła 308
Staśkiewicz Wiesław 11
Steciwko Andrzej 329

Stembrowicz Wiesław 60, 66
Stolarczyk Tomasz 54
Strożecka-Tichy Zofia 142, 144, 145, 146,
190, 201, 224, 225
Strzelecka A. 134
Such J. 53
Suchodolski Bogdan 58, 60, 62, 63, 66, 68
Suchojad Henryk 36, 41,
Suleja Teresa 89
Swoboda Izabela 59, 64
Szajna Mirosława 25, 67
Szarski Henryk 33, 34, 41, 199, 200, 276
Szczeklik Edward 90, 106, 107, 113
Szcześniak M. 53
Szczygieł H. 242
Szewczuk Apolinary 330
Szpilczyński Stanisław 27, 46, 62, 87, 88
Szumowski Władysław 44, 45
Szymczak Tatiana 178
Śliwiński S. 62
Śródka Adam 23, 24, 58, 63, 67
Świątek Barbara 91
Świerczyna Marzena 19, 35, 80
Tadeusiewicz Hanna 21, 25
Talar Grażyna 200
Tarnawiecka H. 65
Tarnawski Józef 119
Tatoń Jan 111
Tokarska Anna 14
Tomala L. 197
Tomaszkiewicz R. 41
Torlińska Barbara 34, 183
Torre de la Marcus Antonius 46
Towpik Edward 65
Trąbała Małgorzata 206
Trzaska Władysław 51
Trzcianowska-Grzywacz Teresa 88, 101,
174, 176, 200, 201, 203, 204, 223
Trzeciak P. 45
Tułasiewicz T. 93, 96,
Tyszkiewicz R. 91
Ubysz Jolanta 91
Urbanek Bożena 22, 26
Utrata Irmina 122, 134, 202
Wagner F. 48
Walczak Monika 55, 56
Wallner G. 57
Wanke-Janubowska Małgorzata 200
Wanke-Jerie Maria 200
Wańka Danuta 26
Weigl Rudolf 106
Wender M. 48
Wesaliusz 47
Wierzbicki Stanisław 179

Więckowska E. 114
Więckowska Helena 12
Wiktor Zdzisław 79, 97, 98, 99, 116, 133,
157, 158, 159, 171, 172, 173, 175
Wilk G. 277
Wilkoszewski E. 87
Wirszylło A. 96
Wisłocki Władysław 21
Wittrock Bjorn 73
Władysław I Jagiellończyk 331
Wnuk-Lipińska Elżbieta 47
Wojciechowska M. 277
Wojciechowski Jacek 34, 181
Wojciechowski R. 36
Wojtala W. 244
Wojtczak Jadwiga 41, 276
Wojtkiewicz-Rok Wanda 22, 65, 91
Woźniak Andrzej 38, 258
Woźniak S. 90
Wójtowicz Małgorzata 74, 76
Wrocławska Maria 11
Wrona Grażyna 21
Wrzesiński Wojciech 71
Wrzosek Adam, 106, 107
Zabłocka-Kos Agnieszka
Zakrzewski A. 119
Zarzębski Tadeusz 14
Zawada Justyna 33
Zawadowicz Beata 331
Zawierucha J. 42
Zawirska B. 91
Zawisza T. 92
Zembrzuski Ludwik 22, 64
Ziembicki Karol 179
Ziembicki Witold 91, 97, 98, 99, 101, 102,
106, 107, 116
Zioło K. 277
Zybert Elżbieta 12, 13
Zyska Bronisław 219
Żak Irena 179
Żbikowska-Migoń Anna 12, 56, 58, 61
Żerelik R. 71
Żmigrodzka Barbara 35
Żmuda Ryszard 174, 176, 183

Aneks 1

Tabela nr 1. Wykaz czasopism zagranicznych 1992-2016 kupowanych w wersji drukowanej w latach 1992 - 2016

Tytuł	Kraj Wydania	Język	Lata, w których prenumerowano dany tytuł w wersji drukowanej w latach 1992 - 2016
Acta Anaesthesiologica Scandinavica	Dania	język angielski	1992 - 2008
Acta Anatomica	Szwajcaria	język angielski	1992
Acta Cytologica	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2011
Acta Odontologica	Norwegia	język angielski	1992 - 2016
Acta Orthopaedica Scandinavica (od 2005 Acta Orthopaedica)	Dania	język angielski	1992 - 2015
Acta Oto-Laryngologica	Szwecja	język angielski	1992-2016
Acta Psychiatrica Scandinavica	Dania	język angielski	1992
Aging Cell	Wielka Brytania	język angielski	2007 - 2010
AIDS Care	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 1995
AINS	Niemcy	język niemiecki	1992 - 1994
AJDC American J. of Diseases of Children	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1994
AJKD American Journal of Kidney Disease	Stany Zjednoczone	język angielski	2006 - 2015
AJR American J. of Roentgenology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2014
Allergy	Dania	język angielski	1992 - 2008
Amaterske Radio. Rada A	Czechosłowacja	język czeski	1992
Amaterske Radio. Rada B	Czechosłowacja	język czeski	1992
American Heart Journal	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
American Journal of Cardiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2011
American Journal of Clinical Pathology (AJCP)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
American Journal of Gastroenterology	Stany Zjednoczone	język angielski	2000 - 2008
American Journal of Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
American Journal of Obstetrics and Gynecology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
American Journal of Ophthalmology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005

American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics (AJO-DO)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015
American Journal of Pediatric Hematology/Oncology (od 1995 Journal of Pediatric Hematology Oncology)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
American Journal of Physiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
American Journal of Psychiatry	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2016
American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine (do 1993 American Review of Respiratory Disease)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
American Journal of Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Anaesthesist (der)	Niemcy	język niemiecki	1996 - 2007
AINS Anaesthesiologie Intesnivtherapie Notfallmedizin Schmerztherapie	Niemcy	język niemiecki	1995
Anesthesia and Analgesia	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2008
Anesthesiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 – 2013
Angewandte Chemie	Niemcy	język niemiecki	1992
Annales Chirurgiae et Gynaecologiae	Finlandia	język angielski	1992
Annals of Allergy (Annals of Allergy Asthma and Immunology)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2014
Annals of Anatomy (Anatomischer Anzeiger)	Niemcy	język angielski	1992 - 2014
Annals of Hematology	Niemcy	język angielski	1992 - 2010
Annals of Internal Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2010
Annals of Oncology	Wielka Brytania	język angielski	2009 - 2013
Annals of the Rheumatic Diseases	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
Annals of the Thoracic Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
Archiv der Pharmazie	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2010
Archives of Dermatology (od 2013 JAMA Dermatology)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
Archives of Disease in Childhood	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
Archives of General Psychiatry (od 2013 JAMA Psychiatry)	Stany Zjednoczone	język angielski	2012 - 2014
Archives of Internal Medicine (od 2013 JAMA Internal Medicine)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
Archives of Orthopaedics and Trauma	Niemcy	język angielski	1992 - 2007

Surgery			
Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1994 - 2009
Arthritis and Rheumatism	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
Arzneimittel Forschung/ Drug Research (od 2013 Drug Research)	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2013
Atherosclerosis	Irlandia	język angielski	1992 - 2010
Biological Chemistry Hope Seyler	Niemcy	język angielski	1992 - 2014
Blood	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
Blood Purification	Holandia	język angielski	2008 - 2011
British Heart Journal	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 1996
British Journal of Anaesthesia (BJA)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
British Journal of Cancer (BJC)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
British Journal of Dermatology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
British Journal of Haematology (od 1999 BJH British Journal of Haematology)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
British Journal of Obstetrics and Gynaecology (od 2000 BJOG an International Journal of Obstetrics and Gynaecology)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2014
British Journal of Ophthalmology (w latach 1996 - 2007 tytuł BJO British Journal of Ophthalmology)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
British Journal of Pharmacology (od 2002 BJP British Journal of Pharmacology)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2010
BJS British Journal of Surgery	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2015
British Journal of Urology (od 1999 BJU International)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2010
BMJ British Medical Journal	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2016
Bulletin of Medical Ethics	Wielka Brytania	język angielski	1992
Bulletin of the World Health Organization	Szwajcaria	język angielski	1992
Canadian Journal of Anaesthesia	Kanada	język angielski	1995
Cancer + Cancer Cytopathology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
Cancer Genetics and Cytogenetics	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Cancer Research + Clinical Cancer Research	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015

Chemical Abstracts Organic Chemistry Sections	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1994
Chemical Abstracts Physical and Analytical Chemistry	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1994
Chemische Berichte	Niemcy	język niemiecki	1992 - 1994
Chest	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2016
Circulation	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
Clinica Chimica Acta	Holandia	język angielski	1992
Clinical and Experimental Allergy	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2008
Clinical Endocrinology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2010
Clinical Genetics	Dania	język angielski	1992
Clinical Journal of Pain	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1995
Clinical Nephrology	Niemcy	język angielski	1992 - 2016
Clinical Neurophysiology	Holandia	język angielski	1999 - 2009
Clinical Pharmacokinetics	Nowa Zelandia	język angielski	1992 - 2008
Clinical Science	Wielka Brytania	język angielski	1993 - 2013
Clinical Symposia	Stany Zjednoczone	język angielski	1992
Critical Care Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1993 - 2013
Current Contents Clinical Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1995
Current Contents Life Sciences	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2001
Current Medical Research and Opinion	Wielka Brytania	język angielski	1992
Current Opinion in Anaesthesiology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2014
Current Opinion in Cardiology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2008
Current Opinion in Cosmetic Dentistry	Stany Zjednoczone	język angielski	1995 - 1997
Current Opinion in Critical Care	Stany Zjednoczone	język angielski	1996 - 2013
Current Opinion in Dentistry	Stany Zjednoczone	język angielski	1992
Current Opinion in Endocrinology and Diabetes	Wielka Brytania	język angielski	1995 - 2006
Current Opinion in Gastroenterology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2013
Current Opinion in General Surgery	Wielka Brytania	język angielski	1994 - 1997
Current Opinion in Hematology	Wielka Brytania	język angielski	1994 - 2013

Current Opinion in Immunology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2005
Current Opinion in Infectious Diseases	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2013
Current Opinion in Nephrology and Hypertension	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2008
Current Opinion in Neurology	Wielka Brytania	język angielski	1993 - 2006
Current Opinion in Neurology and Neurosurgery	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 1994
Current Opinion in Obstetrics and Gynecology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2008
Current Opinion in Oncology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2007
Current Opinion in Ophthalmology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015
Current Opinion in Orthopaedics (od 2008 Current Orthopaedic Practice)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2010
Current Opinion in Otolaryngology and Head and Neck Surgery	Wielka Brytania	język angielski	1995-2013
Current Opinion in Pediatrics	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2008
Current Opinion in Pulmonary Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1996-2008
Current Opinion in Radiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1995
Current Opinion in Rheumatology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2013
Current Opinion in Surgical Infections	Wielka Brytania	język angielski	1994-1996
Current Opinion in Urology	Wielka Brytania	język angielski	1992-2008
DMW Deutsche Medizinische Wochenschrift	Niemcy	język niemiecki	1992-2018
Danish Medical Bulletin	Dania	język angielski	1992
Dermatology	Holandia	język angielski	1996-2011
Deutsche Stomatologie	Niemcy	język niemiecki	1992 - 1994
Deutsche Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde	Niemcy	język niemiecki	1992 - 1994
Deutsche Zahnärztliche Zeitschrift	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2013
Diabetologia	Niemcy	język angielski	1992-2011
Drugs	Stany Zjednoczone	język angielski	1994-2008
Electroencephalography and Clinical Neurophysiology	Irlandia	język angielski	1992 – 2013
Electromedica	Niemcy	język niemiecki	1993-2002

European Archives of Oto-Rhino-Laryngology (od 2004 European Archives of Oto-Rhino-Laryngology and Head and Neck)	Niemcy	język angielski	1992-2009
European Biophysics Journal	Niemcy	język angielski	1992-2008
European Journal of Endocrinology/ (do 1993 Acta Endocrinologica)	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2013
European Journal of Haematology	Dania	język angielski	1992-2006
European Journal of Medicinal Chemistry	Francja	język angielski	1992-2010
European Journal of Pediatric Surgery	Niemcy	język angielski	1992 - 2014
European Journal of Surgery	Szwecja	język angielski	1992
European Journal of Surgical Oncology	Wielka Brytania	język angielski	1992-2005
European Respiratory Journal	Dania	język angielski	1992 - 2015
Excerpta Medica Sect 2 Physiology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica. Section 3 – Endocrinology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 7 Pediatrics and Pediatric Surgery	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 8 Neurology and Neurosurgery	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 10 Obstetrics and Gynecology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 11 Otorhinolaryngology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 12 Ophthalmology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 13 Dermatology and Venerology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 14 Radiology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 15 Chest Diseases, Thoracic Surgery and Tuberculosis	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 16 Cancer	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 18 Cardiovascular Diseases and Cardiovascular Surgery	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 25 Hematology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 28 Urology and Nephrology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 29 Clinical and	Holandia	język angielski	1992

Experimental Biochemistry			
Excerpta Medica Sect 30 Clinical and Experimental Pharmacology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 33 Orthopedic Surgery	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 48 Gastroenterology	Holandia	język angielski	1992
Excerpta Medica Sect 52 Toxicology	Holandia	język angielski	1992
Fertility and Sterility	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 – 2005
Fortschritte auf dem Gebiete ... (RoFo)	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2001
Gastroenterology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
Geburtshilfe und Frauenheilkunde	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2001
General Physiology and Biophysics	Czechosłowacja / Słowacja	język angielski	1994
Gut	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2011
Gynecological Endocrinology	Szwecja	język angielski	2015 - 2016
Gynecologic Oncology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2011
Heart	Wielka Brytania	język angielski	1996 - 2014
Heart and Lung	Stany Zjednoczone	język angielski	2005
Human Genetics	Niemcy	język angielski	1992 - 2009
Index Medicus	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2001
Immunology Today	Wielka Brytania	język angielski	1994 - 2000
Intensive Care Medicine	Niemcy	język angielski	1996 - 2009
International Digest of Health Legislation	Szwajcaria	język angielski	1992
International Journal of Clinical Monitoring and Computing	Holandia	język angielski	1992
International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics	Niemcy	język angielski	1997 - 2016
International Journal of Clinical Pharmacology Therapy and Toxicology	Niemcy	język angielski	1992 - 1994
JADA Journal of the American Dental Association	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015
JAMA Journal of the American Medical Association	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2016
JOE Journal of Endodontics	Stany Zjednoczone	język angielski	2006 - 2010

Journal of Allergy and Clinical Immunology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2010
Journal of Applied Physiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2014
Journal of Pharmacy and Pharmacology	Stany Zjednoczone	język angielski	1993-2010
Journal of Bone and Joint Surgery American Volume	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015
Journal of Bone and Joint Surgery British Volume	Wielka Brytania	język angielski	1992-2005
Journal of Clinical Gastroenterology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2008
Journal of Clinical Investigation	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2007
Journal of Clinical Microbiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015
Journal of Clinical Oncology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2015
Journal of Clinical Pathology	Wielka Brytania	język angielski	1992-2011
Journal of Computer Assisted Tomography	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2006
Journal of Gastrointestinal Motility	Wielka Brytania	język angielski	1994
Journal of Glaucoma	Stany Zjednoczone	język angielski	2007 - 2008
Journal of Heart Transplantation	Stany Zjednoczone	język angielski	1992
Journal of Immunology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2011
Journal of Infectious Diseases	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2011
Journal of Internal Medicine	Wielka Brytania	język angielski	1992-2008
Journal of International Medical Research	Wielka Brytania	język angielski	1992
Journal of Laboratory and Clinical Medicine	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2005
Journal of Laryngology and Otology	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2016
Journal of Medical Ethics	Stany Zjednoczone	język angielski	2000 - 2001
Journal of Neurology, Neurosurgery and Psychiatry	Wielka Brytania	język angielski	1992-2011
Journal of Neuro-Oncology	Holandia	język angielski	1996-2008
Journal of Neurosurgery, Journal of Neurosurgery Pediatrics, Journal of Neurosurgery Spine	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2015
Journal of Neurosurgical Anesthesiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1996-2005
Journal of Oral and Maxillofacial Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1993-2009
Journal of Pathology	Wielka Brytania	język angielski	1993-2008

Journal of Pediatric Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2009
Journal of Pediatrics	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2005
Journal of Periodontology	Stany Zjednoczone	język angielski	2006-2017
Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics	Stany Zjednoczone	język angielski	1992-2011
Journal of Pharmacy and Pharmacology	Wielka Brytania	język angielski	1993-2010
Journal of Physiology	Wielka Brytania	język angielski	1992
Journal of Planar Chromatography Modern TLC	Węgry	język angielski	2003-2012
Journal of the American Chemical Society	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1994
Journal of the American Dental Association	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 1993
Journal of Thoracic and Cardiovascular Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Journal of Toxicology and Environmental Health	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2012
Journal of Trauma	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2007
Journal of Urology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2010
Kidney International	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
Klinische Monatsblaetter fuer Augenheilkunde	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2003
Lancet	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2008
Leukemia	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2008
Liver	Dania	język angielski	1992 - 2002
Mayo Clinic Proceedings	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 – 2009
Medical Clinics of North America	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2012
Medizinische Klinik	Niemcy	język niemiecki	1998 - 2001
Microsurgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1995
Monatsschrift Kinderheilkunde	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2012
Nahrung Food (Molecular Nutrition and Food Research)	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2007
Naunyn-Schmiedeberg`s Archives of Pharmacology	Niemcy	język angielski	1992
Nephron (od 2006 Nephron Journals)	Szwajcaria	język angielski	1992 - 2011

Nervenarzt	Niemcy	język niemiecki	1992 - 2007
Neurogastroenterology and Motility	Wielka Brytania	język angielski	1995
Neurochirurgia	Niemcy	język angielski	1992 - 1994
Neurology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2014
Neurosurgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1996 - 2008
New England Journal of Medicine (NEJM)	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2016
Nursing Science Quarterly	Stany Zjednoczone	język angielski	2006 - 2011
Onkologie	Szwajcaria	język angielski	2008 - 2011
Ophthalmology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2009
Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Orthopaedische Praxis	Niemcy	język niemiecki	1992
Paediatric und Paedologie	Austria	język niemiecki	1992
Pain	Holandia	język angielski	1992
Pancreas	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2013
Pediatric Cardiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2006
Pediatrics	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2016
Pharmazie	Niemcy	język angielski	1992 - 2016
Phytochemistry	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2010
Phytotherapy Research	Wielka Brytania	język angielski	1995
Planta Medica	Niemcy	język angielski	1992 - 2014
Plastic and Reconstructive Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2014
La Presse Medicale	Francja	język francuski	1992 - 2011
Progress in Cardiovascular Disease	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Quarterly Reviews of Biophysics	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2012
Die Quintessenz	Niemcy	język niemiecki	1993 - 1994
Die Quintessenz der Zahntechnik	Niemcy	język niemiecki	1992 - 1994
Radiologe	Niemcy	język niemiecki	1992
Radiology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2012
Respiratory Medicine	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2009
Revue Neurologique	Francja	język francuski.	1992

Scandinavian Journal of Rheumatology	Szwecja	język angielski	2015 - 2016
SOFW Journal (english edition)	Niemcy	język angielski	2015 - 2016
Seminars in Nephrology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2011
Strahlentherapie und Onkologie	Niemcy	język angielski	1992 - 1999
Studia Biophysica	Niemcy	język niemiecki	1992
Surgery	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Surgical Clinics of North America	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2012
Surgical Endoscopy (Surgical Endoscopy and Other International Techniques)	Niemcy	język angielski	1992 - 2009
Surgical Neurology	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2005
Therapeutic Drug Monitoring	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2007
Thorax	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 2014
Thrombosis and Haemostasis	Niemcy	język angielski	1992 - 2016
Transplantation	Stany Zjednoczone	język angielski	2006 - 2007
Trends in Biochemical Sciences	Wielka Brytania	język angielski	1995
Trends in Immunology	Wielka Brytania	język angielski	2002 - 2005
Trends in Parasitology	Wielka Brytania	język angielski	2002 - 2003
Tubercle and Lung Disease	Wielka Brytania	język angielski	1992 - 1995
Urologic Clinics of North America	Stany Zjednoczone	język angielski	1992 - 2012
VASA Journal of Vascular Disease	Szwajcaria	język niemiecki	1992 - 1999
World Health Statistics Quarterly	Szwajcaria	język angielski	1992
Zeitschrift fuer Herz- Thorax-, und Gefasschirurgie	Niemcy	język niemiecki	1995
Zeitschrift fuer Orthopaedie und Ihre Grenzgebiete	Niemcy	język niemiecki	1992
Zeitschrift fuer Anorganische und Allgemeine Chemie	Niemcy	język niemiecki	1992 - 1995
Zentralblatt fuer Chirurgie	Niemcy	język niemiecki	1992
Zentralblatt fuer Gynaekologie	Niemcy	język niemiecki	1992

Tabela nr 2. Tematyka drukowanych czasopism zagranicznych wg hasel nadanych w Bibliotece UMW

Tematyka, Hasło przedmiotowe	Ilość tytułów	
AIDS	1	1) AIDS Care
Alergologia i Immunologia	8	1) Allergy 2) Clinical and Experimental Allergy 3) Current Opinion in Immunology 4) Immunology Today 5) Journal of Allergy and Clinical Immunology 6) Journal of Clinical Investigation 7) Journal of Immunology 8) Trends in Immunology
Anatomia	2	1) Annals of Anatomy (Anatomischer Anzeiger) 2) Acta Anatomica
Anatomia porównawcza	1	1) Annals of Anatomy (Anatomischer Anzeiger)
Anestezjologia	8	1) Acta Anaesthesiologica Scandinavica 2) AINS Anaesthesiologie Intensivtherapie Notfallmedizin Schmerztherapie 3) Anaesthesist (der) 4) Anesthesia and Analgesia 5) Anesthesiology 6) British Journal of Anaesthesia (BJA) 7) Current Opinion in Anaesthesiology 8) Journal of Neurosurgical Anesthesiology
Astma	1	1) Annals of Allergy Asthma and Immunol.
Astma-Immunologia	1	1) Annals of Allergy Asthma and Immunol.
Badania doświadczalne	1	1) Journal of Laboratory and Clinical Medicine
Białaczka	1	1) Leukemia
Bibliografie medyczne	1	1) Index Medicus

Biochemia	5	1) Excerpta Medica Sect 02 Physiology 2) Excerpta Medica Sect 29 Clinical and Experimental Biochemistry 3) Journal of Biological Chemistry 4) Phytochemistry 5) Trends in Biochemical Sciences
Biofizyka	4	1) European Biophysics Journal 2) General Physiology and Biophysics 3) Quarterly Reviews of Biophysics 4) Studia Biophysica
Biologia komórki	1	1) Acta Cytologica
Biologia molekularna	2	1) Journal of Clinical Investigation 2) Phytochemistry
Ból	1	1) Pain
Chemia	7	1) Biological Chemistry Hope Seyler 2) Chemical Abstracts Organic Chemistry Sections 3) Chemical Abstracts Physical and Analytical Chemistry 4) Chemische Berichte 5) Clinica Chimica Acta 6) Journal of the American Chemical Society 7) Zeitschrift fuer Anorganische und Allgemeine Chemie
Chemia Farmaceutyczna	1	1) European Journal of Medicinal Chemistry
Chemia Kliniczna	1	1) Biological Chemistry Hope Seyler
Chemia nieorganiczna	1	1) Zeitschrift fuer Anorganische und Allgemeine Chemie
Chemia organiczna	1	1) Biological Chemistry Hope Seyler
Chirurgia sercowo-naczyniowa	1	1) Excerpta Medica Sect 18 Cardiovascular. Diseases and Cardiovascular Surgery
Chirurgia operacyjna	4	1) European Journal of Surgical Oncology 2) Excerpta Medica Sect 07 Pediatrics and Pediatric Surgery 3) Journal of Bone and Joint Surgery American Volume

		4) Current Opinion in Surgical Infections
Chirurgia plastyczna	1	1) Plastic and Reconstructive Surgery
Chirurgia rekonstrukcyjna	1	1) Plastic and Reconstructive Surgery
Chirurgia szczękowa	3	1) Deutsche Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde 2) Journal of Oral and Maxillofacial Surgery 3) Oral Surg., Oral Medicine, Oral Pathol.
Chirurgia szczękowa	3	1) Deutsche Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde 2) Journal of Oral and Maxillofacial Surgery 3) Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology
Choroby naczyniowe	1	1) VASA Journal of Vascular Disease
Choroby wątroby	1	1) Liver
Choroby wewnętrzne	1	1) Annals of Internal Medicine
Choroby zakaźne	2	1) Current Opinion in Infectious Diseases 2) Journal of Infectious Diseases
Cukrzyca	2	1) Current Opinion in Endocrinology and Diabetes 2) Diabetologia
Cukrzyca	2	1) Current Opinion in Endocrinology and Diabetes 2) Diabetologia
Dermatologia	4	1) Archives of Dermatology (od 2013 JAMA Dermatology) 2) British Journal of Dermatology 3) Dermatology 4) Excerpta Medica Sect 13 Dermatology and Venerology
Elektrodiagnostyka	1	1) Electromedica
Elektroencefalografia	1	1) Electroencephalography and Clinical Neurophysiology
Embriologia	1	1) Acta Anatomica
Endodoncja	1	1) JOE Journal of Endodontics
Endokrynologia	6	1) Acta Endocrinologica / European Journal of Endocrinology 2) Clinical Endocrinology 3) Current Opinion in Endocrinology and Diabetes

		<p>4) European Journal of Endocrinology/ (do 1993 Acta Endocrinologica)</p> <p>5) Gynecological Endocrinology</p> <p>6) Excerpta Medica. Section 3 – Endocrinology</p>
Endoskopia – metody	1	1) Surgical Endoscopy (Surgical Endoscopy and Other International Techniques)
Etyka lekarska	2	<p>1) Bulletin of Medical Ethics</p> <p>3) Journal of Medical Ethics</p>
Farmacja	4	<p>1) Archiv der Pharmazie</p> <p>2) Drugs</p> <p>3) Journal of Pharmacy and Pharmacology</p> <p>4) Pharmazie</p>
Farmakokinetyka	1	1) Clinical Pharmacokinetics
Farmakologia	8	<p>1) Arzneimittel Forschung/ Drug Research (od 2013 Drug Research)</p> <p>2) BJP British Journal of Pharmacology</p> <p>3) European Journal of Medicinal Chemistry</p> <p>4) Excerpta Medica Sect 30 Clinical and Experimental Pharmacology</p> <p>5) International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics</p> <p>6) Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics</p> <p>7) Journal of Pharmacy and Pharmacology</p> <p>8) Naunyn-Schmiedeberg`s Archives of Pharmacology</p>
Farmakologia kliniczna	1	1) International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics
Fizjologia	5	<p>1) American Journal of Physiology</p> <p>2) Excerpta Medica Sect 02 Physiology</p> <p>3) General Physiology and Biophysics</p> <p>4) Journal of Applied Physiology</p> <p>5) Journal of Physiology</p>
Fizjologia żywienia	1	1) Nahrung Food (Molecular Nutrition and Food Research)

Gastroenterologia	6	<ul style="list-style-type: none"> 1) American Journal of Gastroenterology 2) Current Opinion in Gastroenterology 3) Excerpta Medica Sect 48 Gastroenterology 4) Gastroenterology 5) Gut 6) Journal of Clinical Gastroenterology
Genetyka	1	1) Human Genetics
Genetyka medyczna	1	1) Clinical Genetics
Ginekologia	7	<ul style="list-style-type: none"> 1) American Journal of Obstetrics and Gynecology 2) British Journal of Obstetrics and Gynaecology (od 2000 BJOG) 3) Current Opinion in Obstetrics and Gynecology 4) Excerpta Medica Sect 10 Obsterics and Gynecology 5) Gynecological Endocrinology 6) Gynecologic Oncology 7) Zentralblatt fuer Gynaekologie
Hematologia	8	<ul style="list-style-type: none"> 1) Journal of Pediatric Hematology Oncology) 2) Annals of Hematology 3) Blood 4) Blood Purification 5) British Journal of Haematology (od 1999 BJH British Journal of Haematology 6) Current Opinion in Hematology 7) European Journal of Haematology 8) Thrombosis and Haemostasis
Histologia	1	1) Acta Anatomica
Jaskra	1	1) Journal of Glaucoma
Kardiologia	10	<ul style="list-style-type: none"> 1) American Heart Journal 2) American Journal of Cardiology

		<p>3) British Heart Journal</p> <p>4) Circulation</p> <p>5) Current Opinion in Cardiology</p> <p>6) Excerpta Medica Sect 18 Cardiovascular</p> <p>7) Diseases and Cardiovascular Surgery</p> <p>8) Heart</p> <p>9) Heart and Lung</p> <p>10) Pediatric Cardiology</p> <p>11) Progress in Cardiovascular Disease</p>
Klatka piersiowa	2	<p>1) Chest</p> <p>2) Thorax</p>
Klatka piersiowa	2	<p>1) Chest</p> <p>2) Thorax</p>
Komórki	1	1) Aging Cell
Kosmetyki	1	1) SOFW Journal (english edition)
Kosmetyki – chemia	1	1) SOFW Journal (english edition)
Krążenie krwi	2	<p>1) Circulation</p> <p>2) Thrombosis and Haemostasis</p>
Krew	1	1) Blood
Kręgosłup - chirurgia	1	1) Journal of Neurosurgery Spine
Leki	3	<p>1) Arzneimittel Forschung/ Drug Research (od 2013 Drug Research)</p> <p>2) Drugs</p> <p>3) Therapeutic Drug Monitoring</p>
Leki - chemia	1	1) Archiv der Pharmazie
Medycyna	11	<p>1) American Journal of Medicine</p> <p>2) Archives of Internal Medicine</p> <p>3) BMJ British Medical Journal</p> <p>4) Current Contents Life Sciences</p>

		<ul style="list-style-type: none"> 5) Current Medical Research and Opinion 6) DMW 7) Danish Medical Bulletin 8) JAMA 9) Lancet 10) NEJM 11) La Presse Medicale
Medycyna kliniczna	7	<ul style="list-style-type: none"> 1) Clinical Science 2) Clinical Symposia 3) Current Contents Clinical Medicine 4) Journal of Internal Medicine 5) Mayo Clinic Proceedings 6) Medical Clinics of North America 7) Medizinische Klinik
Medycyna trendy	1	1) Journal of International Medical Research
Miażdżyca	1	1) Atherosclerosis
Mikrobiologia	1	1) Journal of Clinical Microbiology
Monitorowanie leku w organizmie	1	1) Therapeutic Drug Monitoring
Nadciśnienie Tętnicze	1	1) Current Opinion in Nephrology and Hypertension
Nadwrażliwość	1	1) Journal of Allergy and Clin. Immunol.
Nefrologia	7	<ul style="list-style-type: none"> 1) AJKD American Journal of Kidney Disease 2) Clinical Nephrology 3) Current Opinion in Nephrology and Hypertension 4) Excerpta Medica Sect 28 Urology and Nephrology 5) Kidney International 6) Nephron (od 2006 Nephron Journals) 7) Seminars in Nephrology
Neurochirurgia	6	<ul style="list-style-type: none"> 1) Current Opinion in Neurology and Neurosurgery 2) Journal of Neurosurgery, Journal of Neurosurgery Pediatrics,

		Journal of Neurosurgery Spine 3) Journal of Neurosurgical Anesthesiology 4) Neurochirurgia 5) Neurosurgery 6) Surgical Neurology
Neurofizjologia	2	1) Clinical Neurophysiology 2) Electroencephalography and Clinical Neurophysiology
Neurologia	8	1) Acta Psychiatrica Scandinavica 2) Current Opinion in Neurology 3) Current Opinion in Neurology and Neurosurgery 4) Excerpta Medica Sect 08 Neurology and Neurosurgery 5) Journal of Neuro-Oncology 6) Nervenarzt 7) Neurology 8) Revue Neurologique
Niepłodność	1	1) Fertility and Sterility
Nowotwory	4	1) Annals of Oncology 2) British Journal of Cancer (BJC) 3) Cancer + Cancer Cytopathology 4) Excerpta Medica Sect 16 Cancer
Nowotwory – leczenie	1	1) Onkologie
Oddychanie	1	2) Respiratory Medicine
Odporność	1	1) Journal of Immunology
Okulistyka	6	1) American Journal of Ophthalmology 2) British Journal of Ophthalmology (w latach 1996 - 2007 tytuł BJO British Journal of Ophthalmology) 3) Current Opinion in Ophthalmology 4) Excerpta Medica Sect 12 Ophthalmology 5) Klinische Monatsblaetter fuer Augenheilkunde

		6) Ophthalmology
Onkologia	12	1) Journal of Pediatric Hemaology and Oncology 2) Annals of Oncology 3) British Journal of Cancer (BJC) 4) Cancer + Cancer Cytopathology 5) Cancer Genetics and Cytogenetics 6) Cancer Research + Clinical Cancer Research 7) Current Opinion in Oncology 8) European Journal of Surgical Oncology 9) Gynecologic Oncology 10) Journal of Clinical Oncology 11) Journal of Neuro-Oncology 11) Onkologie
Onkologia radiologiczna	1	1) Strahlentherapie und Onkologie
Opieka intensywna	3	1) Critical Care Medicine 2) Current Opinion in Critical Care 3) Intensive Care Medicine
Ortodoncja	3	1) American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics (AJO-DO) 2) Deutsche Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde 3) Journal of Periodontology
Ortopedia	8	1) Acta Orthopaedica Scandinavica (od 2005 Acta Orthopaedica) 2) Archives of Orthopaedics and Trauma Surgery 3) Current Opinion in Orthopaedics (od 2008 Current Orthopaedic Practice) 4) Excerpta Medica Sect 33 Orthopedic Surgery 5) Journal of Bone and Joint Surgery American Volume 6) Journal of Bone and Joint Surgery British Volume 7) Orthopaedische Praxis

		8) Zeitschrift fuer Orthopaedie und Ihre Grenzgebiete
Otorynolaryngologia	5	1) Acta Oto-Laryngologica 2) Current Opinion in Otolaryngology and Head and Neck Surgery 3) European Archives of Oto-Rhino-Laryngology and Head and Neck) 4) Excerpta Medica Sect 11 Otorhinolaryngology 5) Journal of Laryngology and Otology
Parazytologia	1	1) Trends in Parasitology
Patologia kliniczna	3	1) American Journal of Clinical Pathology (AJCP) 2) Journal of Clinical Pathology 3) Naunyn-Schmiedeberg`s Archives of Pharmacology
Pediatria	13	1) AJDC American J. of Diseases of Children 2) Journal of Pediatric Hematology Oncology) 3) Archives of Disease in Childhood 4) Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine 5) Current Opinion in Pediatrics 6) European Journal of Pediatric Surgery 7) Excerpta Medica Sect 07 Pediatrics and Pediatric Surgery 8) Journal of Neurosurgery Pediatrics 9) Journal of Pediatric Surgery 10) Journal of Pediatrics 11) Monatsschrift Kinderheilkunde 12) Pediatric Cardiology 13) Paediatric und Paedologie
Pielęgniarstwo:	1	1) Nursing Science Quarterly
Płodność	1	1) Fertility and Sterility
Płuca	2	1) Chest 2) Journal of Heart Transplantation

Położnictwo	5	1) American Journal of Obstetrics and Gynecology 2) British Journal of Obstetrics and Gynaecology (od 2000 BJOG) 3) Current Opinion in Obstetrics and Gynecology 4) Excerpta Medica Sect 10 Obstetrics and Gynecology 5) Geburtshilfe und Frauenheilkunde
Przeszczep płuc	1	1) Journal of Heart Transplantation
Przeszczep serca	1	1) Journal of Heart Transplantation
Przeszczepianie	1	1) Transplantation
Psychiatria	5	1) American Journal of Psychiatry 2) Archives of General Psychiatry (od 2013 JAMA Psychiatry) 3) Excerpta Medica Sect 08 Neurology and Neurosurgery 4) Nervenarzt 5) Acta Psychiatrica Scandinavica
Psychoterapia	1	1) Nervenarzt
Pulmonologia	3	1) Current Opinion in Pulmonary Medicine 2) Excerpta Medica Sect 15 Chest Diseases, Thoracic Surgery and Tuberculosis 3) Respiratory Medicine
Radiologia	6	1) AJR American Journal of Roentgenology 2) Current Opinion in Radiology 3) Excerpta Medica Sect 14 Radiology 4) Fortschritte auf dem Gebiete ... (RoFo) 5) Radiologe 6) Radiology
Radioterapia	2	1) Fortschritte auf dem Gebiete ... (RoFo) 2) Strahlentherapie und Onkologie
Radioterapia	2	1) Fortschritte auf dem Gebiete ... (RoFo) 2) Strahlentherapie und Onkologie
Reanimacja metody	2	1) American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine

		2) Heart and Lung
Reumatologia	4	1) Annals of the Rheumatic Diseases 2) Arthritis and Rheumatism 3) Current Opinion in Rheumatology 4) Scandinavian Journal of Rheumatology
Rośliny lecznicze	1	1) Planta Medica
Rośliny lecznicze	1	1) Planta Medica
Serce	2	1) Heart 2) Journal of Heart Transplantation
Starzenie się	1	1) Aging Cell
Statystyka demograficzna	1	1) World Health Statistics Quarterly
Stomatologia	10	1) Acta Odontologica Scandinavica 2) Current Opinion in Cosmetic Dentistry 3) Current Opinion in Dentistry 4) Deutsche Stomatologie 5) Deutsche Zahn-, Mund- und Kieferheilkunde 6) JADA Journal of the American Dental Association 7) Journal of Periodontology 8) Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology 9) Die Quintessenz 10) Deutsche Zahnärztliche Zeitschrift
Środowisko	1	1) Journal of Toxicology and Environmental Health
Techniki laboratoryjne kliniczne	1	1) Journal of Planar Chromatography Modern TLC

tematyka nieustalona, brak w zbiorach	13	<ol style="list-style-type: none"> 1) AINS - 1992r., 1994 r. 2) Amaterske Radio. Rada A - 1992r. 3) Amaterske Radio. Rada B - 1992r. 4) Angewandte Chemie – 1992r. 5) Annales Chirurgiae et Gynaecologiae – 1992r. 6) Canadian Journal of Anaesthesia – 1995 r. 7) Clinical Journal of Pain – 1992 -1995) 8) Excerpta Medica Sect 25 Hematology – 1992 9) International Journal of Clinical Monitoring and Computing – 1992 10) Journal of Gastrointestinal Motility – 1994 11) Microsurgery – 1995 12) Phytotherapy Research - 1995 13) Zeitschrift fuer Herz- Thorax-, und Gefasschirurgie – 1995
Toksykologia	5	<ol style="list-style-type: none"> 1) Excerpta Medica Sect 30 Clinical and Experimental Pharmacology 2) Excerpta Medica Sect 52 Toxicology 3) International Journal of Clinical Pharmacology Therapy and Toxicology (International Journal of Clinical Pharmacology and Therapeutics) 4) Journal of Toxicology and Environmental Health 5) Therapeutic Drug Monitoring
Tomografia	1	<ol style="list-style-type: none"> 1) Journal of Computer Assisted Tomography
Torako chirurgia	2	<ol style="list-style-type: none"> 1) Annals of the Thoracic Surgery 2) Journal of Thoracic and Cardiovascular Surgery
Trzustka	1	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pancreas
Układ krążenia	1	<ol style="list-style-type: none"> 1) VASA Journal of Vascular Disease
Układ oddechowy	2	<ol style="list-style-type: none"> 1) American Journal of Respiratory and Critical Care Medicine 2) European Respiratory Journal
Urologia	5	<ol style="list-style-type: none"> 1) British Journal of Urology (od 1999 BJU International) 2) Current Opinion in Urology

		3) Excerpta Medica Section 28 Urology and Nephrology 4) Journal of Urology 5) Urologic Clinics of North America
Ustawodawstwo Lekarskie	1	1) International Digest of Health Legislation
Wątroba	1	1) Liver
Wenerologia	1	1) Excerpta Medica Sect 13 Dermatology and Venerology
Zdrowie kobiety	1	1) Geburtshilfe und Frauenheilkunde
Zdrowie na świecie	1	1) Bulletin of the World Health Organization
Znieczelenie metody	1	1) Journal of Neurosurgical Anesthesiology
Żywność	1	1) Nahrung Food (Molecular Nutrition and Food Research

Aneks 2

Wywiad z mgr Małgorzatą Łuczak, która pracowała w Bibliotece I Katedry i Kliniki Chirurgii AM

Anna Budzińska: W której z bibliotek zakładowych pracowałaś?

Małgorzata Łuczak: Pracowałam w Bibliotece I Katedry i Kliniki Chirurgii AM, która mieściła się wówczas przy ul. Poniatowskiego.

AB: Co należało do Twoich obowiązków?

-MŁ: Moim głównym obowiązkiem było tworzenie bibliografii pracowników. Samodzielnie zbierałam do niej materiały. Ponadto zbierałam publikacje do prac dla pracowników Kliniki. Sporządzałam też dla nich wykazy publikacji. Zajmowałam się korektą doktoratów i habilitacji oraz przygotowaniem formalnym prac do druku do czasopism. Brałam współudział w organizacji zjazdów, co wymagało dużego zaangażowania i dyspozycyjności. Ponadto udostępniałam czasopisma do dyżurek.

AB: Jak wyglądało pomieszczenie Biblioteki?

MŁ: Biblioteka zajmowała mały pokój. Zbyt mała powierzchnia stanowiła problem, stąd mogłam gromadzić tylko najpotrzebniejszą literaturę. Dlatego też ściśle współpracowałam z Biblioteką Główną, zamawiałam kserokopie potrzebnych prac, składałam zamówienia międzybiblioteczne, dzięki czemu sprowadzałam dla pracowników Kliniki literaturę niedostępną w małej bibliotece zakładowej.

AB: Kto przejął Twoje obowiązki po likwidacji Biblioteki?

MŁ: Pracownicy Kliniki korzystają z Działu Informacji Naukowej oraz Wypożyczalni Międzybibliotecznej. Ponadto mają do dyspozycji czasopisma w dostęпах elektronicznych.

AB: Co się stało z księgozbiorem z Biblioteki I Katedry i Kliniki Chirurgii AM?

MŁ: Został on włączony do zbiorów Biblioteki Głównnej, a dublety zaproponowano innym bibliotekom medycznym.

Dziękuję za rozmowę.

Anna Budzińska

Aneks 3

Aneks 3

Fotografie. Powódź lipiec 1997

Ryc. nr 1. Budynek Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3 (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 2. Teren wokół budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3 (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 3. Ślady pokazujące poziom wody w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3 (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 4. Ślady pokazujące poziom wody w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3 (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 5. Magazyny w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3. Stan po powodzi. (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 6. Magazyny w budynku Biblioteki przy ul. Parkowej 1/3. Stan po powodzi. (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 7. Pokryte grzybami zbiory Biblioteki (Zofia Strożecka-Tichy)

Ryc. nr 8. Zniszczone w powodzi zbiory (Zofia Strożecka-Tichy)